

NÁŠ KALENDÁR

na rok
2021

Celoštátna
slovenská
samospráva v Maďarsku
ORSZÁGOS SZLOVÁK ÖNKORMÁNYZAT

1114 Budapešť, Fadruszova u. 11/A

E-mail: oszo@slovaci.hu • Telefón: +36 1 466 9463 • Web: www.slovaci.hu

Publikácia Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku (CSSM)

Vydáva Nezisková verejnoprospešná spoločnosť s ručením obmedzeným pre služby
a zužitkovanie nehnuteľností SlovakUm, obchodná spoločnosť CSSM.

Za vydanie zodpovedá
predsedníčka CSSM
Alžbeta Hollerová Račková

Zodpovedný redaktor
konateľ spoločnosti SlovakUm
Imrich Fuhl

Redaktori
Eva Fábíánová
Andrea Kiššová
Zlatko Papuček
Atila Rusnák

Jazyková lektorka
Vlasta Zsákaiová Držíková

ISSN 0465-9074

Vydanie ročenky podporil

Príprava do tlače
Martin Kraszlán

Tlač: Croatica Kulturális, Információs és Kiadói Nonprofit Kft. – Budapest

Pri zostavovaní ročenky bol použitý archívny materiál týždenníka Ludové noviny.
Na obálke sú fotografie Andrey Kiššovej.

A photograph of a large, frosted evergreen tree in a forest, serving as the background for the title text.

Šťastlivý
NOVÝ ROK!
2021

JANUÁR

2021

PODĽA SLOVENSKEHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKEHO
KALENDÁRA

SLNKO
VÝCHOD ZÁPAD

	PODĽA SLOVENSKEHO KALENDÁRA	PODĽA MAĎARSKEHO KALENDÁRA	SLNKO	
			VÝCHOD	ZÁPAD
1. Piatok	Nový rok, Štátny sviatok	Nový rok, Fruzšina	07:32	16:04
2. Sobota	Alexandra, Karina	Ábel	07:32	16:05
3. Nedeľa	Daniela	Genovéva, Benjámín	07:32	16:06
4. Pondelok	Drahoslav	Títusz, Leóna	07:32	16:07
5. Utorok	Andrea	Simon	07:32	16:08
6. Streda	Traja králi, Antónia	Traja králi, Boldizsár	07:32	16:09
7. Štvrtok	Bohuslava	Attila, Ramóna	07:31	16:10
8. Piatok	Severín	Gyöngyvér	07:31	16:11
9. Sobota	Alexej	Marcell	07:31	16:12
10. Nedeľa	Dáša	Melánia	07:30	16:13
11. Pondelok	Malvína	Ágota	07:30	16:15
12. Utorok	Ernest	Ernó	07:29	16:16
13. Streda	Rastislav	Veronika	07:29	16:17
14. Štvrtok	Radovan	Bódog	07:28	16:19
15. Piatok	Dobroslav	Lóránd, Lóránt	07:28	16:20
16. Sobota	Kristína	Gusztáv	07:27	16:21
17. Nedeľa	Nataša	Antal, Antónia	07:26	16:23
18. Pondelok	Bohdana	Piroska	07:25	16:24
19. Utorok	Drahomíra, Mária	Sára, Mária	07:25	16:26
20. Streda	Dalibor	Fábián, Sebestyén	07:24	16:27
21. Štvrtok	Vincent	Ágnes	07:23	16:28
22. Piatok	Zora	Vince, Artúr	07:22	16:30
23. Sobota	Miloš	Zelma, Rajmund	07:21	16:31
24. Nedeľa	Timotej	Timót	07:20	16:33
25. Pondelok	Gejza	Pál	07:19	16:34
26. Utorok	Tamara	Vanda, Paula	07:18	16:36
27. Streda	Bohuš	Angelika	07:17	16:37
28. Štvrtok	Alfonz	Károly, Karola	07:16	16:39
29. Piatok	Gašpar	Adél	07:15	16:41
30. Sobota	Ema	Martina	07:13	16:42
31. Nedeľa	Emil	Marcella, Gerda	07:12	16:44

NÁRODOPISNÉ ZBIERKY SLOVÁKOV V MAĎARSKU

Foto: (kan)

V úvodnom kalendárnom bloku našej ročenky predstavujeme *národopisné zbierky a výstavy miestnej histórie*, ktoré vznikli väčšinou spojením miestnych síl v snahe zachovať a prezentovať slovenské hmotné kultúrne dedičstvo. Tieto zbierky dostali domov buď v slovenských regionálnych kultúrnych strediskách *Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku*, alebo pri kultúrnom stredisku obce, v škole a či v samostatnej budove. Okrem toho, že sa v nich záujemcovia môžu pokochať a získať informácie o odevu, zariadení niekdajších domácností a kedysi používaných predmetoch, neraz zohrávajú aj inú funkciu v živote miestnej spoločnosti: slúžia ako pozadie rôznych kultúrnych aktivít, alebo ako názorné pomôcky pri výučbe národopisu.

FEBRUÁR

2021

PODĽA SLOVENSKEHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO
VÝCHOD ZÁPAD

	PODĽA SLOVENSKEHO KALENDÁRA	PODĽA MAĎARSKÉHO KALENDÁRA	SLNKO VÝCHOD	ZÁPAD
1. Pondelok	Tatiana	Ignác	07:11	16:45
2. Utorok	Hromnice, Erik, Erika	Hromnice, Karolina, Aida	07:10	16:47
3. Streda	Blažej	Balázs	07:08	16:48
4. Štvrtok	Veronika	Ráhel, Csenge	07:07	16:50
5. Piatok	Agáta	Ágota, Ingrid	07:06	16:52
6. Sobota	Dorota	Dorottya, Dóra	07:04	16:53
7. Nedeľa	Vanda	Tódor, Rómeó	07:03	16:55
8. Pondelok	Zoja	Aranka	07:01	16:56
9. Utorok	Zdenko	Abigél, Alex	07:00	16:58
10. Streda	Gabriela	Elvira	06:58	17:00
11. Štvrtok	Dezider	Bertold, Marietta	06:57	17:01
12. Piatok	Perla	Livia, Lidia	06:55	17:03
13. Sobota	Arpád	Ella, Linda	06:54	17:04
14. Nedeľa	Deň zaľúbených, Valentín	Deň zaľúbených, Bálint, Valentín	06:52	17:06
15. Pondelok	Pravoslav	Kolos, Georgina	06:50	17:07
16. Utorok	Ida, Liana	Julianna, Lilla	06:49	17:09
17. Streda	Popolcová streda, Miloslava	Popolcová streda, Donát	06:47	17:11
18. Štvrtok	Jaromír	Bernadett	06:45	17:12
19. Piatok	Vlasta	Zsuzsanna	06:44	17:14
20. Sobota	Livia	Aladár, Álmos	06:42	17:15
21. Nedeľa	Eleonóra	Eleonóra	06:40	17:17
22. Pondelok	Etela	Gerzson	06:38	17:18
23. Utorok	Roman, Romana	Alfréd	06:36	17:20
24. Streda	Matej	Mátyás	06:35	17:21
25. Štvrtok	Frederik, Frederika	Géza	06:33	17:23
26. Piatok	Viktor	Edina	06:31	17:24
27. Sobota	Alexander	Ákos, Bátor	06:29	17:26
28. Nedeľa	Zlatica	Elemér	06:27	17:27

SLOVENSKÝ DOM V ČABASABADI

Foto: A. Kešjárová

Čabasabadi je veľmi mladá, dokonca najmladšia osada Békešskej župy. Kedysi bola predmestím Békešskej Čaby, osamostatnila sa v r. 1993. Hoci má len približne 300 obyvateľov, prebieha tu čulý život, preto vznikla potreba vytvoriť spoločenský dom, ktorý by sa mohol stať dejiskom rôznych kultúrnych aktivít. Zrekonštruovaný Slovenský dom oficiálne odovzdali do užívania 19. septembra 2020. Budova bola postavená v roku 1986 ako rodinný dom. Časť z nej odovzdala obecná samospráva miestnym Slovákom v r. 2000, o šesť rokov neskôr dostali celý objekt. Dom však nebol dostatočne veľký na to, aby spĺňal ich potreby, preto sa v roku 2018 miestna slovenská samospráva uchádzala o dotácie Ministerstva ľudských zdrojov a pustila sa do jeho rekonštrukcie a rozšírenia. K budove o rozlohe 70 štvorcových metrov pristavila šopu, prístrešok, v podstate kryté javisko široké 6 a dlhé 14 metrov, kam sa zmestí veľa ľudí. V Slovenskom dome sa nachádza výstava prezentujúca a zachováajúca miestne hodnoty. Slovenská samospráva plánuje zriadiť aj vonkajšiu výstavu, tzv. gazdovský dvor.

MAREC

2021

PODLA SLOVENSKEHO
KALENDÁRA

PODLA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO

VÝCHOD ZÁPAD

	PODLA SLOVENSKEHO KALENDÁRA	PODLA MAĎARSKÉHO KALENDÁRA	SLNKO	
			VÝCHOD	ZÁPAD
1. Pondelok	Albín	Albin	06:25	17:29
2. Utorok	Anežka	Lujza	06:23	17:30
3. Streda	Bohumil, Bohumila	Kornélia	06:22	17:32
4. Štvrtok	Kazimír	Kázmér	06:20	17:33
5. Piatok	Fridrich	Adorján, Adrián	06:18	17:35
6. Sobota	Radoslav, Radoslava	Leonóra, Inez	06:16	17:36
7. Nedeľa	Tomáš	Tamás	06:14	17:38
8. Pondelok	MDŽ , Alan, Alana	MDŽ , Zoltán	06:12	17:39
9. Utorok	Františka	Franciska, Fanni	06:10	17:41
10. Streda	Bruno, Branislav	Ildikó	06:08	17:42
11. Štvrtok	Angela, Angelika	Szilárd	06:06	17:44
12. Piatok	Gregor	Gergely	06:04	17:45
13. Sobota	Vlastimil	Krisztián, Ajtony	06:02	17:46
14. Nedeľa	Matilda	Matild	06:00	17:48
15. Pondelok	Svetlana	Štátny sviatok , Kristóf	05:58	17:49
16. Utorok	Boleslav	Henrietta	05:56	17:51
17. Streda	Lubica	Gertrúd, Patrik	05:54	17:52
18. Štvrtok	Eduard	Sándor, Ede	05:52	17:54
19. Piatok	Jozef	József, Bánk	05:50	17:55
20. Sobota	Víťazoslav, Klaudius	Klaudia	05:48	17:56
21. Nedeľa	Blahoslav	Benedek	05:46	17:58
22. Pondelok	Beňadik	Beáta, Izolda	05:44	17:59
23. Utorok	Adrián	Emóke	05:42	18:01
24. Streda	Gabriel	Gábor, Karina	05:40	18:02
25. Štvrtok	Marian	Irén, Irisz	05:37	18:03
26. Piatok	Emanuel	Emánuel	05:35	18:05
27. Sobota	Alena	Hajnalka	05:33	18:06
28. Nedeľa	Kvetná nedeľa , Soňa	Kvetná nedeľa , Gedeon, Johanna	06:31	19:08
29. Pondelok	Miroslav	Augusztá	06:29	19:09
30. Utorok	Vieroslava	Zalán	06:27	19:11
31. Streda	Benjamín	Árpád	06:25	19:12

DEDINSKÝ DOM KOMLOVSKÉHO V IRMINČOKU

Foto: (kan)

Na okraji centrálnej časti Irminčoku stojí stará budova, v dedine známa ako sálaš Komlovského. Keď začali v 60. rokoch minulého storočia vymedzovať intravilán obce, bol to prvý dom, ktorý pripadol do centrálnej časti. V živote osady zohrával vždy významnú úlohu. Pôsobila v ňom materská škola, jedáleň a bol tu aj sociálny byt. Roku 2016 vedenie obce zriadilo v týchto priestoroch múzeum a hostinec. Národopisná výstava pozostáva z dvoch častí. V menšej miestnosti sa nachádzajú kuchynské predmety a relikvie niekdajšieho pávieho krúžku, ktorý zanikol pred dvoma desaťročiami, a v druhej, väčšej, je vystavený nábytok a predmety, ktoré sa kedysi používali v čistej a v zadnej izbe, ako aj niekdajšie odevy miestnych obyvateľov. Exponáty múzea tvoria dary Irminčanov. K dedinskému domu patrí aj ubytovňa, veľký park a malá kontaktná zoológická záhrada, kde možno hladkať domáce zvieratá. Múzeum s ubytovňou boli už niekoľkokrát dejiskami národopisných táborov.

APRÍL

2021

POĽA SLOVENSKEHO
KALENDÁRA

POĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO

VÝCHOD ZÁPAD

	POĽA SLOVENSKEHO KALENDÁRA	POĽA MAĎARSKÉHO KALENDÁRA	SLNKO	
			VÝCHOD	ZÁPAD
1. Štvrtok	Zelený štvrtok, Hugo	Zelený štvrtok, Hugó	06:23	19:13
2. Piatok	Veľký piatok, Zita	Veľký piatok, Áron	06:21	19:15
3. Sobota	Biela (Veľká) sobota, Richard	Biela (Veľká) sobota, Buda, Richárd	06:19	19:16
4. Nedeľa	Veľkonočná nedeľa, Izidor	Veľkonočná nedeľa, Izidor	06:17	19:18
5. Pondelok	Veľkonočný pondelok, Miroslava	Veľkonočný pondelok, Vince	06:15	19:19
6. Utorok	Irena	Vilmos, Bíborka	06:13	19:20
7. Streda	Zoltán	Herman	06:11	19:22
8. Štvrtok	Albert	Dénes	06:09	19:23
9. Piatok	Milena	Erhard	06:07	19:25
10. Sobota	Igor	Zsolt	06:05	19:26
11. Nedeľa	Július	Leó, Szaniszló	06:03	19:27
12. Pondelok	Esterka	Gyula	06:02	19:29
13. Utorok	Aleš	Ida	06:00	19:30
14. Streda	Justína	Tibor	05:58	19:32
15. Štvrtok	Fedor	Anasztázia, Tas	05:56	19:33
16. Piatok	Dana, Danica	Csongor	05:54	19:34
17. Sobota	Rudolf	Rudolf	05:52	19:36
18. Nedeľa	Valér	Andrea, Ilma	05:50	19:37
19. Pondelok	Jela	Emma	05:48	19:39
20. Utorok	Marcel	Tivadar	05:47	19:40
21. Streda	Ervin	Konrád	05:45	19:41
22. Štvrtok	Slavomír	Csilla, Noémi	05:43	19:43
23. Piatok	Vojtech	Béla	05:41	19:44
24. Sobota	Juraj	György	05:39	19:46
25. Nedeľa	Marek	Márk	05:38	19:47
26. Pondelok	Jaroslava	Ervin	05:36	19:48
27. Utorok	Jaroslav	Zita	05:34	19:50
28. Streda	Jarmila	Valéria	05:33	19:51
29. Štvrtok	Lea, Leo	Péter	05:31	19:53
30. Piatok	Anastázia	Katalin, Kitti	05:29	19:54

VÝSTAVA V SLOVENSKOM REGIONÁLNOM STREDISKU V ČERŇI

Foto: (kan)

Na severovýchodnom okraji Zadunajského stredohoria, v údolí rieky Gaja sa nachádza najzápadnejšia obec Fejérskej župy, Slováckmi obývaná Čerňa. V obci sídli Slovenské regionálne kultúrne stredisko Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku, ktoré slúži Slovákom z bakonského regiónu už od r. 2003. Budovu v tom čase odpredala obecná samospráva miestnemu slovenskému volenému zboru za symbolickú cenu, prevádzkovateľom sa stalo regionálne stredisko vtedajšieho Slovenského osvetového centra CSSM. Odvtedy poskytuje vhodné priestory pre kurzy slovenského jazyka, usporadúvanie stretnutí, výstav, biblických hodín v slovenskom i maďarskom jazyku, ako aj pre skúšky gitarového krúžku. V komfortných hosťovských izbách možno ubytovať šesť osôb. Nachádza sa tu aj stála výstava prezentujúca slovenský ľudový odev Čerňanov, expozícia starých biblí a evanjelických spevníkov. Predmety pochádzajú zo zbierky rodiny Szabóovcov, Jána Benisa a členov miestneho pávieho krúžku.

MÁJ

2021

PODĽA SLOVENSKEHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO
VÝCHOD ZÁPAD

	PODĽA SLOVENSKEHO KALENDÁRA	PODĽA MAĎARSKÉHO KALENDÁRA	SLNKO VÝCHOD	ZÁPAD
1. Sobota	Sviatok práce	Sviatok práce, Fülöp, Jakab	05:28	19:55
2. Nedeľa	Žigmund	Deň matiek, Zsigmond	05:26	19:57
3. Pondelok	Galina	Timea, Irma	05:25	19:58
4. Utorok	Florián	Mónika, Flórián	05:23	20:00
5. Streda	Lesia, Lesana	Györgyi, Adrián	05:21	20:01
6. Štvrtok	Hermína	Ivett, Frida	05:20	20:02
7. Piatok	Monika	Gizella	05:19	20:04
8. Sobota	Deň víťazstva, Ingrida	Mihály	05:17	20:05
9. Nedeľa	Deň matiek, Roland	Gergely	05:16	20:06
10. Pondelok	Viktória	Ármin, Pálma	05:14	20:08
11. Utorok	Blažena	Ferenc	05:13	20:09
12. Streda	Pankrác	Pongrác	05:12	20:10
13. Štvrtok	Servác	Szervác, Imola	05:10	20:12
14. Piatok	Bonifác	Bonifác	05:09	20:13
15. Sobota	Žofia, Sofia	Zsófia, Szonja	05:08	20:14
16. Nedeľa	Svetozár	Mózes, Botond	05:06	20:16
17. Pondelok	Gizela	Paszkal	05:05	20:17
18. Utorok	Viola	Alexandra, Erik	05:04	20:18
19. Streda	Gertrúda	Ivó, Milán	05:03	20:19
20. Štvrtok	Bernard	Bernát, Felícia	05:02	20:21
21. Piatok	Zina	Konstantin	05:01	20:22
22. Sobota	Júlia, Juliana	Júlia, Rita	05:00	20:23
23. Nedeľa	Turíce, Želmíra	Turíce, Dezső	04:59	20:24
24. Pondelok	Turíce, Ela	Turíce, Eszter, Eliza	04:58	20:25
25. Utorok	Urban	Orbán	04:57	20:26
26. Streda	Dušan	Fülöp, Evelín	04:56	20:27
27. Štvrtok	Iveta	Hella	04:55	20:29
28. Piatok	Viliam	Emil, Csanád	04:54	20:30
29. Sobota	Vilma	Magdolna	04:54	20:31
30. Nedeľa	Ferdinand	Deň detí, Janka, Zsanett	04:53	20:32
31. Pondelok	Petra, Petronela	Angéla, Petronella	04:52	20:33

ZBIERKA PRI KULTÚRNOM STREDISKU V ČEMERI

Foto: (kan)

V Čemeri, nachádzajúcom sa v tesnej blízkosti hlavného mesta, prebieha intenzívny slovenský kultúrny život. Jedným z dejísk programov je Kultúrne stredisko Sándora Petőfiho, pri ktorom je zriadená miestna slovenská zbierka. Členovia Kultúrneho spolku Lipóta Bálóa si od svojho založenia vytýčili za cieľ popri zachovávaní zvykov a hudobných tradícií aj starostlivosť o miestnu hmotnú ľudovú kultúru. Ich sen sa naplnil v r. 1997, keď im obecná samospráva zabezpečila časť budovy na nádvorí strediska na zriadenie Dedinského múzea. Cenná zbierka vznikla z predmetov, ktoré múzeu darovali miestni obyvatelia a neustále sa rozširuje. Žiaľ, v roku 2012 exponáty museli presťahovať, lebo sa prelomil strop budovy. Výstava je teraz inštalovaná v susednej budove. V jednej miestnosti sú predmety a nábytok, ktoré sa kedysi používali v izbách, pričom je tam aj ukážka ľudových odevov, v druhej je zariadenie niekdajších kuchýň. Členovia spolku dúfajú, že pre národopisnú expozíciu nájdu čoskoro dôstojné miesto, lebo množstvo nazbieraných predmetov je ešte uložených v sklade.

JÚN

2021

PODĽA SLOVENSKEHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO
VÝCHOD ZÁPAD

	PODĽA SLOVENSKEHO KALENDÁRA	PODĽA MAĎARSKÉHO KALENDÁRA	SLNKO	
			VÝCHOD	ZÁPAD
1. Utorok	MDD, Žaneta	Tünde	04:52	20:34
2. Streda	Xénia, Oxana	Kármén, Anita	04:51	20:34
3. Štvrtok	Karolína	Klotild	04:50	20:35
4. Piatok	Lenka	Bulcsú	04:50	20:36
5. Sobota	Laura	Fatime	04:49	20:37
6. Nedeľa	Norbert	Norbert, Cintia	04:49	20:38
7. Pondelok	Róbert	Róbert	04:49	20:39
8. Utorok	Medard	Medárd	04:48	20:39
9. Streda	Stanislava	Félix	04:48	20:40
10. Štvrtok	Margaréta	Margit, Gréta	04:48	20:41
11. Piatok	Dobroslava	Barnabás	04:47	20:41
12. Sobota	Zlatko	Villó	04:47	20:42
13. Nedeľa	Anton	Antal, Anett	04:47	20:42
14. Pondelok	Vasil	Vazul	04:47	20:43
15. Utorok	Vít	Jolán, Vid	04:47	20:43
16. Streda	Blanka, Bianka	Jusztín	04:47	20:44
17. Štvrtok	Adolf	Laura, Alida	04:47	20:44
18. Piatok	Vratislav	Arnold, Levente	04:47	20:45
19. Sobota	Alfréd	Gyárfás	04:47	20:45
20. Nedeľa	Deň otcov, Valéria	Deň otcov, Rafael	04:47	20:45
21. Pondelok	Alojz	Alajos, Leila	04:47	20:45
22. Utorok	Paulína	Paulína	04:47	20:46
23. Streda	Sidónia	Zoltán	04:48	20:46
24. Štvrtok	Ján	Iván	04:48	20:46
25. Piatok	Olívia, Tadeáš	Vilmos	04:48	20:46
26. Sobota	Adriána	János, Pál	04:49	20:46
27. Nedeľa	Ladislav, Ladislava	László	04:49	20:46
28. Pondelok	Beáta	Levente, Irén	04:50	20:46
29. Utorok	Peter, Pavol, Petra	Péter, Pál	04:50	20:46
30. Streda	Melánia	Pál	04:51	20:46

SLOVENSKÉ KUCHYNSKÉ MÚZEUM V ŠÁMŠONHÁZE

Foto: Eva Fábriánová

Dvadsať kilometrov juhozápadne od Šalgótarjánu sa rozprestiera obec Šámšönház s čulým slovenským národnostným životom. Jeho hnacím motorom je predsedníčka miestnej slovenskej samosprávy, starostka obce Gyöngyi Bajnoková Képesová. Po zvolení za starostku iniciovala v jednom z najväčších domov, ktorý bol obecným úradom, kedysi vlastníctvom rodiny jej matky, zriadenie turistickej ubytovne a v prízemnej časti domu inštalovanie Slovenského kuchynského múzea. Základným prvkom expozície, ktorú otvorili v r. 2005, je murovaný sporák, tzv. „naložená mašina“. O dva roky neskôr k prvej výstavnej sále pribudla ďalšia a v r. 2009 tretia. V troch miestnostiach je sústredené množstvo exponátov – predmetov, náradia a náčinia používaných v minulosti v roľníckych domácnostiach, ktoré predstavujú širokú paletu ľudových tradícií. Väčšina z nich pochádza z rodinnej pozostalosti rodičov Gy. Bajnokovej Képesovej.

JÚL

2021

PODĽA SLOVENSKEHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO
VÝCHOD ZÁPAD

	PODĽA SLOVENSKEHO KALENDÁRA	PODĽA MAĎARSKÉHO KALENDÁRA	SLNKO	
			VÝCHOD	ZÁPAD
1. Štvrtok	Diana	Tihamér, Annamária	04:51	20:45
2. Piatok	Berta	Ottó	04:52	20:45
3. Sobota	Miloslav	Kornél, Soma	04:52	20:45
4. Nedeľa	Prokop	Ulrik	04:53	20:44
5. Pondelok	Sviatok svätého Cyrila a Metoda, Cyril, Metod	Deň Slovákov v Maďarsku, Emese, Sarolta	04:54	20:44
6. Utorok	Patrik, Patrícia	Csaba	04:55	20:44
7. Streda	Oliver	Apollónia	04:55	20:43
8. Štvrtok	Ivan	Ellák	04:56	20:43
9. Piatok	Lujza	Lukrécia	04:57	20:42
10. Sobota	Amália	Amália	04:58	20:42
11. Nedeľa	Milota	Nóra, Lili	04:59	20:41
12. Pondelok	Nina	Izabella, Dalma	05:00	20:40
13. Utorok	Margita	Jenő	05:01	20:40
14. Streda	Kamil	Órs, Stella	05:02	20:39
15. Štvrtok	Henrich	Henrik, Roland	05:03	20:38
16. Piatok	Drahomír	Valter	05:04	20:37
17. Sobota	Bohuslav	Endre, Elek	05:05	20:36
18. Nedeľa	Kamila	Frigyes	05:06	20:36
19. Pondelok	Dušana	Emília	05:07	20:35
20. Utorok	Il'ja, Eliáš	Illés	05:08	20:34
21. Streda	Daniel	Dániel, Daniella	05:09	20:33
22. Štvrtok	Magdaléna	Magdolna	05:10	20:32
23. Piatok	Oľga	Lenke	05:11	20:31
24. Sobota	Vladimír	Kinga, Kincső	05:12	20:29
25. Nedeľa	Jakub	Kristóf, Jakab	05:14	20:28
26. Pondelok	Anna, Hana	Anna, Anikó	05:15	20:27
27. Utorok	Božena	Olga, Liliána	05:16	20:26
28. Streda	Krištof	Szabolcs	05:17	20:25
29. Štvrtok	Marta	Márta, Flóra	05:18	20:23
30. Piatok	Libuša	Judit, Xénia	05:20	20:22
31. Sobota	Ignác	Oszkár	05:21	20:21

NÁRODOPISNÁ VÝSTAVA V JAČI

Foto: (kan)

V južnej časti Severného stredohoria, v údolí rieky Galga leží Slováckmi obývaná obec Jača. Jedným z dejísk tunajšieho slovenského života je Slovenské regionálne stredisko Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku v Jači a zároveň ústredie Dielne Galga Folk. V budove sa pravidelne konajú hudobné a tanečné programy, výučba ľudového tanca a hudby, ukážky hudobných nástrojov, pôsobí v nej výšivkársky krúžok a dvakrát ročne tu organizujú celoštátne stretnutie ľudových hudobníkov. Týmto aktivitám ponúka autentické pozadie národopisná zbierka, ktorú vytvorila Monika Herédiová Sinková spolu s manželom. Budova, ktorá je v ich vlastníctve, fungovala predtým ako predajňa, ale za uplynulých zhruba pätnásť rokov sa podarilo zozbierať toľko predmetov, že pre ne museli vytvoriť nové priestory. Väčšina z nich pochádza z miestnych domácností, iba skriňa je z neďalekého Kirťu. Na stenách sú umiestnené dobové fotografie zachytávajúce niekdajší život v obci. Túžbou Jačanov je rozšíriť budovu. Zbierku pri príležitosti organizovania väčších programov vystavujú v miestnom kultúrnom dome, kde navodzuje autentickú miestnu atmosféru.

AUGUST

2021

PODĽA SLOVENSKEHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO

VÝCHOD ZÁPAD

	PODĽA SLOVENSKEHO KALENDÁRA	PODĽA MAĎARSKÉHO KALENDÁRA	SLNKO	
			VÝCHOD	ZÁPAD
1. Nedeľa	Božidara	Boglárka	05:22	20:19
2. Pondelok	Gustáv	Lehel	05:24	20:18
3. Utorok	Jerguš	Hermína	05:25	20:17
4. Streda	Dominika, Dominik	Domonkos, Dominika	05:26	20:15
5. Štvrtok	Hortenzia	Krisztina	05:27	20:14
6. Piatok	Jozefína	Berta, Bettina	05:29	20:12
7. Sobota	Štefánia	Ibolya	05:30	20:11
8. Nedeľa	Oskar	László	05:31	20:09
9. Pondelok	Ľubomíra	Emőd	05:33	20:08
10. Utorok	Vavrínek	Lőrinc	05:34	20:06
11. Streda	Zuzana	Zsuzsanna, Tiborc	05:35	20:04
12. Štvrtok	Darina	Klára	05:37	20:03
13. Piatok	Ľubomír	Ipoly	05:38	20:01
14. Sobota	Mojmír	Marcell	05:39	19:59
15. Nedeľa	Marcela	Mária	05:41	19:58
16. Pondelok	Leonard	Ábrahám	05:42	19:56
17. Utorok	Milica	Jácint	05:43	19:54
18. Streda	Elena, Helena	Ilona	05:45	19:53
19. Štvrtok	Lýdia	Huba	05:46	19:51
20. Piatok	Anabela	Sviatok sv. Štefana, István	05:47	19:49
21. Sobota	Jana	Sámuel, Hajna	05:49	19:47
22. Nedeľa	Tichomír	Menyhért, Mirjam	05:50	19:45
23. Pondelok	Filip	Bence	05:51	19:43
24. Utorok	Bartolomej	Bertalan	05:53	19:42
25. Streda	Ľudovít	Lajos, Patrícia	05:54	19:40
26. Štvrtok	Samuel	Izsó	05:55	19:38
27. Piatok	Silvia	Gáspár	05:57	19:36
28. Sobota	Augustín	Ágoston	05:58	19:34
29. Nedeľa	Výročie SNP, Nikola, Nikolaj	Beatrix, Erna	05:59	19:32
30. Pondelok	Ružena	Rózsa	06:01	19:30
31. Utorok	Nora	Erika, Bella	06:02	19:28

NÁRODOPISNÁ ZBIERKA V KIRTI

Foto: (kan)

V južnej časti Novohradskej župy, 60 kilometrov od Budapešti, leží obec Kirt, kde žijú Slováci od konca 17. storočia. Ich krásny kroj je vystavený na obecnom úrade a v knižnici, ktoré sa nachádzajú v jednej budove v strede osady. Výstavu zriadili miestni obyvatelia v rámci projektu Inventár miestnych hodnôt. Okrem ľudového kroja sa k miestnym hodnotám zaradili šach, ktorý tu má dlhodobú tradíciu, a jaskyňa Prakli – najväčšia andezitová jaskyňa v Európe. Vystavené odevy a textilie pozbierala Juliana Bodová. Táto expozícia je doplnená krátkou históriou miestneho pávieho krúžku a fotografiami z minulosti a súčasnosti obce. Kirtania už niekoľko rokov snívajú o rozšírení zbierky a zriadení národopisného domu, ale kvôli nedostatku finančných prostriedkov zostali zatiaľ pri plánoch. Potešiteľnou správou je, že o slovenský jazyk a kultúru je po menšej prestávke čoraz väčší záujem. Od školského roku 2020/2021 v miestnej škole znovu prebieha výučba slovenského jazyka a v posledných rokoch sa vracia slovenské slovo aj do miestneho časopisu.

SEPTEMBER

2021

PODĽA SLOVENSKEHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO
VÝCHOD ZÁPAD

	PODĽA SLOVENSKEHO KALENDÁRA	PODĽA MAĎARSKÉHO KALENDÁRA	SLNKO	
			VÝCHOD	ZÁPAD
1. Streda	Deň Ústavy SR, Drahoslava	Egyed, Egon	06:03	19:26
2. Štvrtok	Linda	Rebeka, Dorina	06:05	19:24
3. Piatok	Belo	Hilda	06:06	19:22
4. Sobota	Rozália	Rozália	06:07	19:20
5. Nedeľa	Regina	Viktor, Lőrinc	06:09	19:18
6. Pondelok	Alica	Zakariás	06:10	19:16
7. Utorok	Marianna	Regina	06:11	19:14
8. Streda	Miriama	Mária, Adrienn	06:13	19:12
9. Štvrtok	Martina	Ádám	06:14	19:10
10. Piatok	Oleg	Nikolett, Hunor	06:15	19:08
11. Sobota	Bystrík	Teodóra	06:17	19:06
12. Nedeľa	Mária	Mária	06:18	19:04
13. Pondelok	Ctibor	Kornél	06:19	19:02
14. Utorok	Ludomil	Szeréna, Roxána	06:21	19:00
15. Streda	Sedembolestná Panna Mária, Jolana	Sedembolestná Panna Mária, Enikő, Melitta	06:22	18:58
16. Štvrtok	Ludmila	Edit	06:23	18:56
17. Piatok	Olympia	Zsófia	06:25	18:54
18. Sobota	Eugénia	Diana	06:26	18:52
19. Nedeľa	Konštantín	Vilhelmina	06:27	18:50
20. Pondelok	Luboslav, Luboslava	Friderika	06:29	18:48
21. Utorok	Matúš	Máté, Mirella	06:30	18:46
22. Streda	Móric	Móric	06:31	18:44
23. Štvrtok	Zdenka	Tekla	06:33	18:41
24. Piatok	Luboš, Lubor	Gellért, Mercedesz	06:34	18:39
25. Sobota	Vladislav	Eufrozina, Kende	06:35	18:37
26. Nedeľa	Edita	Jusztina	06:37	18:35
27. Pondelok	Cyprián	Adalbert	06:38	18:33
28. Utorok	Václav	Vencel	06:39	18:31
29. Streda	Michal, Michaela	Mihály	06:41	18:29
30. Štvrtok	Jarolím	Jeromos	06:42	18:27

SÚKROMNÁ ZBIERKA PAVLA BAKSZU A JEHO MANŽELKY VO VÁCRÁTÓTE

Foto: (kan)

Vácrátót sa nachádza v aglomerácii hlavného mesta. Väčšina ľudí ho pozná ako obec so slávnou botanicou záhradou. Medzi miestne pozoruhodnosti však rozhodne patrí dom Pavla Bakszu a jeho manželky Zuzany Békésiovej na Ulici slobody. Vo farebnej, bohato vyzdobenej budove postavenej na začiatku 20. storočia je zriadená národopisná zbierka manželského páru, prezentujúca starodávny spôsob života miestnych roľníkov. Exponáty sú inštalované v dvoch miestnostiach: v prvej sa môžu návštevníci zoznámiť s kuchynským náradím, v druhej je umiestnený nábytok a predmety kedysi používané v čistej izbe. Na dvore a v záhrade sú vystavené poľnohospodárske stroje, náradie a sedliacky voz. Manželia Bakszovci zbierajú národopisné pamiatky od r. 1997. Základ zbierky tvoria pozostalosti matky a starej mamy Pavla Bakszu. Počas viac ako dvoch desaťročí ju zveľaďovali o exponáty, ktoré im darovali alebo predali miestni obyvatelia. Súkromná expozícia nemá stanovené otváracie hodiny – ak sú jej majitelia doma, s radosťou privítajú každého záujemcu.

OKTÓBER

2021

PODĽA SLOVENSKEHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO
VÝCHOD ZÁPAD

	PODĽA SLOVENSKEHO KALENDÁRA	PODĽA MAĎARSKÉHO KALENDÁRA	SLNKO	
			VÝCHOD	ZÁPAD
1. Piatok	Arnold	Malvin	06:43	18:25
2. Sobota	Levoslav	Petra	06:45	18:23
3. Nedeľa	Stela	Helga	06:46	18:21
4. Pondelok	František	Ferenc	06:47	18:19
5. Utorok	Viera	Aurél	06:49	18:17
6. Streda	Natália	Brúnó, Renáta	06:50	18:15
7. Štvrtok	Eliška	Amália	06:52	18:13
8. Piatok	Brigita	Koppány	06:53	18:11
9. Sobota	Dionýz	Dénes	06:54	18:09
10. Nedeľa	Slavomíra	Gedeon	06:56	18:07
11. Pondelok	Valentína	Brigitta	06:57	18:05
12. Utorok	Maximilián	Miksa	06:59	18:03
13. Streda	Koloman	Kálmán, Ede	07:00	18:01
14. Štvrtok	Boris	Helén	07:01	17:59
15. Piatok	Terézia	Teréz	07:03	17:57
16. Sobota	Vladimíra	Gál	07:04	17:56
17. Nedeľa	Hedviga	Hedvig	07:06	17:54
18. Pondelok	Lukáš	Lukács	07:07	17:52
19. Utorok	Kristián	Nándor	07:09	17:50
20. Streda	Vendelín	Vendel	07:10	17:48
21. Štvrtok	Uršuľa	Orsolya	07:12	17:46
22. Piatok	Sergej	Előd	07:13	17:45
23. Sobota	Alojza	Štátny sviatok, Gyöngyi	07:15	17:43
24. Nedeľa	Kvetoslava	Salamon	07:16	17:41
25. Pondelok	Aurel	Blanka, Bianka	07:18	17:39
26. Utorok	Demeter	Dömötör	07:19	17:38
27. Streda	Sabína	Szabina	07:21	17:36
28. Štvrtok	Dobromila	Simon, Szimonetta	07:22	17:34
29. Piatok	Klára	Nárcisz	07:24	17:33
30. Sobota	Šimon, Simona	Alfonz	07:25	17:31
31. Nedeľa	Aurélia	Farkas	06:27	16:30

ETNOGRAFICKÝ KÚTIK V NOVOM MESTE POD ŠIATROM

Vyučovanie národopisu zohráva v pedagogickom programe novomestskej slovenskej školy dôležitú úlohu. Etnografický kútik pri hlavnom vchode školy o rozlohe 185 x 210 cm vytvorili v roku 2017. Jeho inštaláciu iniciovala riaditeľka školy Júlia Kucziková po kompletnej rekonštrukcii budovy, ku ktorej došlo v roku 2015. Vystavené exponáty pochádzajú z domácností predkov pracovníkov školy a priebežne sa ich počet zvyšuje. Prezentačnú výstavku krojov poskytol ženský spevácky zbor Rozmarín z Baňačky a predmety domácej potreby sú zo súkromných rodinných zbierok. Doplnky ako tkané koberce a ručne vyšívané zástery sú svedectvom usilovnej práce žien počas zimných mesiacov pred polstoročím i doby staršej. Etnografický kútik okrem výstavnej funkcie slúži ako živá názorná učebná pomôcka pri výučbe slovenčiny, slovenskej vzdelanosti, ale aj dejepisu. Slúži ako podklad na žiacke projektové práce a na prípravu na rôzne súťaže. Expozíciu sa snažia tematicky oživiť podľa aktuálneho ročného obdobia, napr. výstavkou húb a sušených jesenných plodov. V záujme zveľaďovania kútika, príp. jeho rozšírenia škola mieni v budúcnosti spolupracovať s miestnym múzeom Ferenc Kazinczyho.

Foto: Júlia Kucziková

NOVEMBER

2021

PODĽA SLOVENSKEHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO
VÝCHOD ZÁPAD

	PODĽA SLOVENSKEHO KALENDÁRA	PODĽA MAĎARSKÉHO KALENDÁRA	SLNKO	
			VÝCHOD	ZÁPAD
1. Pondelok	Sviatok všetkých svätých, Denis, Denisa	Sviatok všetkých svätých, Marianna	06:28	16:28
2. Utorok	Pamiatka zosnulých	Pamiatka zosnulých, Achilles	06:30	16:27
3. Streda	Hubert	Győző	06:31	16:25
4. Štvrtok	Karol	Károly	06:33	16:24
5. Piatok	Imrich	Imre	06:34	16:22
6. Sobota	Renáta	Lénárd	06:36	16:21
7. Nedeľa	René	Rezső	06:37	16:19
8. Pondelok	Bohumír	Zsombor	06:39	16:18
9. Utorok	Teodor	Tivadar	06:40	16:17
10. Streda	Tibor	Réka	06:42	16:15
11. Štvrtok	Martin, Maroš	Márton	06:43	16:14
12. Piatok	Svätopluk	Jónás, Renátó	06:45	16:13
13. Sobota	Stanislav	Szilvia	06:46	16:12
14. Nedeľa	Irma	Aliz	06:48	16:10
15. Pondelok	Leopold	Albert, Lipót	06:49	16:09
16. Utorok	Agnesa	Ödön	06:51	16:08
17. Streda	Štátny sviatok, Klaudia	Hortenzia, Gergő	06:52	16:07
18. Štvrtok	Eugen	Jenő	06:54	16:06
19. Piatok	Alžbeta	Erzsébet	06:55	16:05
20. Sobota	Félix	Jolán	06:57	16:04
21. Nedeľa	Elvira	Olivér	06:58	16:03
22. Pondelok	Cecília	Cecília	07:00	16:02
23. Utorok	Klement	Kelemen, Klementína	07:01	16:01
24. Streda	Emília	Emma	07:02	16:01
25. Štvrtok	Katarína	Katalin	07:04	16:00
26. Piatok	Kornel	Virág	07:05	15:59
27. Sobota	Milan	Virgil	07:06	15:58
28. Nedeľa	Henrieta	Stefánia	07:08	15:58
29. Pondelok	Vratko	Taksony	07:09	15:57
30. Utorok	Ondrej, Andrej	András, Andor	07:10	15:57

SLOVENSKÝ DOM V TATABÁNI-BÁNHIDE

Foto: (wp)

Bánhida je súčasťou mesta Tatabánya od r. 1946. Miestna slovenská samospráva, Ústav kultúry Slovákov v Maďarsku a slovenské občianske organizácie v Bánhide sa starajú o zachovanie miestnych slovenských tradícií, organizujú spolu so slovenskými samosprávami miest a osád regiónu miestne a regionálne podujatia. Jedným z dejísk týchto programov je Bánhidský slovenský dom, ktorý je zároveň sídlom Slovenského regionálneho kultúrneho strediska ÚKSM. V dome, ktorý bol vytvorený z budovy niekdajšej školy, je od 29. októbra 2006 zriadená národopisná výstava a zbierka miestnej histórie. Ide o priestranú budovu zo začiatku 19. storočia, ktorá stojí pri katolíckom kostole sv. Michala. Výstava je inštalovaná v dvoch priestraných miestnostiach: v prvej sú umiestnené dobové predmety používané v domácnosti, tematicky rozdelené na kuchyňu a izbu. V druhej časti je bohatý fotografický materiál nainštalovaný na paravánoch. Na dvore slovenského domu stojí drevená šopa, zariadená pamiatkovými predmetmi používanými v poľnohospodárstve.

DECEMBER

2021

PODĽA SLOVENSKEHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO
VÝCHOD ZÁPAD

	PODĽA SLOVENSKEHO KALENDÁRA	PODĽA MAĎARSKÉHO KALENDÁRA	SLNKO	
			VÝCHOD	ZÁPAD
1. Streda	Edmund	Elza	07:12	15:56
2. Štvrtok	Bibiána	Melinda, Vivien	07:13	15:56
3. Piatok	Oldrich	Ferenc, Olivia	07:14	15:55
4. Sobota	Barbora, Barbara	Borbála, Barbara	07:15	15:55
5. Nedeľa	Oto	Vilma	07:16	15:55
6. Pondelok	Mikuláš	Miklós	07:17	15:54
7. Utorok	Ambróz	Ambrus	07:18	15:54
8. Streda	Marína	Mária	07:19	15:54
9. Štvrtok	Izabela	Natália	07:20	15:54
10. Piatok	Radúz	Judit	07:21	15:54
11. Sobota	Hilda	Árpád	07:22	15:54
12. Nedeľa	Otilia	Gabriella	07:23	15:54
13. Pondelok	Lucia	Luca, Otilia	07:24	15:54
14. Utorok	Branislava, Bronislava	Szilárda	07:25	15:54
15. Streda	Ivica	Valér	07:26	15:54
16. Štvrtok	Albína	Etelka, Aletta	07:26	15:54
17. Piatok	Kornélia	Lázár, Olimpia	07:27	15:54
18. Sobota	Sláva	Deň národnosti, Augusztá	07:28	15:55
19. Nedeľa	Judita	Viola	07:28	15:55
20. Pondelok	Dagmara	Teofil	07:29	15:55
21. Utorok	Bohdan	Tamás	07:30	15:56
22. Streda	Adela	Zénó	07:30	15:56
23. Štvrtok	Nadežda	Viktória	07:30	15:57
24. Piatok	Štedrý deň, Adam a Eva	Štedrý deň, Ádám, Éva	07:31	15:57
25. Sobota	1. sviatok vianočný	1. sviatok vianočný, Eugénia	07:31	15:58
26. Nedeľa	2. sviatok vianočný, Štefan	2. sviatok vianočný, István	07:31	15:59
27. Pondelok	Filoména	János	07:32	15:59
28. Utorok	Ivana, Ivona	Kamilla	07:32	16:00
29. Streda	Milada	Tamás, Tamara	07:32	16:01
30. Štvrtok	Dávid	Dávid	07:32	16:02
31. Piatok	Silvester	Szilveszter	07:32	16:03

ZBIERKA MIESTNEJ HISTÓRIE V SANTOVE

Foto: Eva Fábriánová

Na úpäti vrchu Pilíš, 20 kilometrov od Budapešti, leží obec Santov, bohatá na archeologické nálezy z rímskych čias a z obdobia Keltov. Po pustošení Turkov ju osídlili Slováci zo severnej časti krajiny, ktorí si dodnes zachovali klenoty slovenskej ľudovej kultúry. Hmotné dedičstvo predkov prezentuje zbierka miestnej histórie. Vznikla v r. 2007 z iniciatívy bývalého starostu Jozefa Szónyiho, z artefaktov, väčšinu ktorých sám zozbieral. Jej prvým sídlom bola Barossova pivnica, kde pre nevhodné skladovacie podmienky niektoré predmety podľahli skaze. Exponáty preto presťahovali na terajšie miesto, do zadného traktu budovy pošty. Je nádej, že v blízkej budúcnosti budú inštalované v Pamiatkovom dome, ktorý v súčasnosti vytvárajú z meštianskeho domu rodiny Malých.

TVÁRE

Známe tváre nám hádam najviac chýbali v uplynulom roku, keď do nášho života zasiahla a na nepoznanie ho zmenila pandémia nového koronavírusu. V súkromnom živote sme pred nákazou chránili chorobou najviac ohrozených starších členov rodiny, ktorí ťažko znášali, že sa dlho nemohli stretávať so svojimi deťmi a vnúčatami. Mnohí ľudia v aktívnom veku sa ocitli v existenčnej kríze spôsobenej zánikom pracovísk a krachom podnikaní. Deti po zatvorení škôl a prechode na digitálne vyučovanie trávili dni izolovane od svojich rovesníkov, čo je neprirodený spôsob existencie dieťaťa. Slovom, neznáma zákerná choroba nás obrala o to najcennejšie: o naše ľudské vzťahy.

Platilo to aj na úrovni celej našej komunity. Príslušníci našej národnosti svoju identitu prežívajú prvotne v kolektíve. Podľa niektorých prieskumov táto zvýšená spoločenská aktivita obyvateľov našich obcí a miest ich robí šťastnejšími, a to bez ohľadu na ich finančnú, materiálnu situáciu. Nuž, obdobie,

ktoré máme za sebou, nás obralo práve o túto našu silu. Nekonal sa skúšky umeleckých kolektívov a zrušená bola aj prevažná väčšina tradičných podujatí. Prvýkrát od ustanovenia tohto sviatku sme boli nútení upustiť aj od usporiadania osláv Dňa Slovákov v Maďarsku. Výnimku tvorili iba letné a jesenné tábory pre deti, ktoré sa však v roku 2020 nemohli konať na Slovensku. Osobne som sa veľmi tešila tomu, že viaceré školy, národnostné samosprávy a spolky využili situáciu na to, aby ukázali deťom rôzne Slováckmi obývané regióny Maďarska. Boli to vlastné tábory, ktoré zážitkovým spôsobom priblížili žiakom slovenských národnostných škôl učivo z predmetu slovenská vzdelanosť.

Sťažný bol aj samotný chod Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku (CSSM) a jej Úradu. Museli sme sa zoznámiť s pojmami „home office“, „mimoriadny právny poriadok“ a s aplikáciou „Teams“. Snažili sme sa naše rozhodnutia pripraviť bez osobnej prítomnosti poslancov, využívaním možností

poskytovaných informačnými technológiami. Navyše, to všetko sa stalo tesne po založení nového, formujúceho sa poslaneckého zboru, po voľbách, v ktorých sa naša národnosť predstavila ako rôznofarebná, ale súdržná komunita. Patrí uznanie vedúcim našich nominovaných organizácií, ktorí prvýkrát v histórii sa dokázali spojiť v záujme spoločného cieľa a zostaviť jednu spoločnú kandidačnú listinu. Vďaka, samozrejme, patrí aj voličom, ktorí pochopili význam tejto iniciatívy a svojou aktivitou vo voľbách potvrdili jej správnosť. Svojím jednotným postupom vo voľbách naša komunita získala uznanie doma i za hranicami Maďarska. Je pre mňa ctou, že predstavitelia našich organizácií ocenili moju prácu v minulom cykle a dohodli sa na tom, že môžem viesť vyššie spomínanú spoločnú listinu a Celoštátnu slovenskú samosprávu v Maďarsku v ďalšom cykle.

V prvom roku svojho funkčného obdobia poslanci CSSM rozhodli o viacerých projektoch, ktoré budú mať dlhodobý vplyv na život našej národnosti. Popri pokračovaní v systematickej obnove budov našich škôl za finančnej podpory vlády naša komunita v uplynulých mesiacoch vzbudila pozornosť verejnosti aj úspešným štartom dlho pripravovaného veľkého projektu: záchranu niekdajšieho kostola slovenských evanjelikov v Pešti a jeho prestavby na slovenské kultúrne centrum. Bývalý kostol kedysi silného cirkevného zboru za socializmu predali a po spoločenských

zmenách sa dostal do rúk súkromných majiteľov. V čase pôsobenia evanjelického farára Attilu Spišáka v Slovenskom evanjelickom cirkevnom zbore v Pešti sa podarilo predísť jeho zbúraniam tým, že z jeho iniciatívy sa stal chráneným objektom. Vtedajšie snahy o jeho vrátenie slovenskej komunite však nevyšli. Keď ho terajší majiteľ v roku 2017 ponúkol na predaj, CSSM začala pracovať na jeho získaní a prestavbe pre kultúrne účely. Valné zhromaždenie v roku 2018 vyhlásilo bývalý kostol za slovenskú kultúrnu pamiatku celoštátneho významu a začalo sa intenzívne lobovanie u predstaviteľov vlád Maďarska a Slovenska, aby obe krajiny prispeli na tento veľkolepý projekt. Vláda Maďarska nakoniec v auguste 2020 schválila na zakúpenie budovy a začiatkové kroky rekonštrukcie vyše 750 miliónov forintov. V čase uzávierky našej ročenky sa rysuje dohoda medzi vládami Maďarska a Slovenskej republiky o spoločnej účasti oboch krajín na prvej fáze rekonštrukcie tohto symbolického objektu sumou po dva milióny eur.

Symbolický význam pre našu národnosť má aj Dom slovenskej kultúry (DSK) v Békešskej Čabe. Chátrajúcu budovu v centre mesta, v tesnej blízkosti Veľkého evanjelického kostola, v čase spoločenských zmien darovalo mesto Zväzu Slovákov v Maďarsku, ktorý ju odovzdal Čabianskej organizácii Slovákov. Na rekonštrukcii budovy – tiež za účasti oboch krajín – a jej naplnení životom mala zásluhy prvá riaditeľka Domu,

už nebohá Anna Ištvánová. Ona vypracovala aj koncepciu udržiavania Domu, podľa ktorej penzión a reštaurácia mali „zarobiť“ na prevádzku budovy, vrátane spoločenských priestorov. Túto predstavu sa v poslednom období, aj v dôsledku pandémie, čoraz menej darilo realizovať. Celoštátna slovenská samospráva sa rozhodla, že prostredníctvom Slovenského regionálneho strediska Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku, ktoré sídli v DSK, a získaním vlastníctva obchodnej spoločnosti prevádzkujúcej budovu, prevezme na seba záväzok udržania a zachovania Domu pre Slovákov v Békešskej Čabe a na Dolnej zemi. Obnovený penzión ponúka návštevníkom kvalitné ubytovanie a priestory pre najrôznejšie podujatia. Príďte a presvedčte sa o tom osobne!

Môžete sa pýtať, prečo som dala svojmu príspevku titul „Tváre“, keď som o nich vôbec nepísala. Ale v skutočnosti je tento celý príspevok o nich. O tvárach, ktoré sa mi vybavujú v myšli, keď spomínam na predstaviteľov našej národnosti. Im je z veľkej časti venovaná aj táto ročenka, ba možno viac než v iné roky. Predstavujeme vám ich, aby sme nezabudli: spoločné dielo, zachovanie nášho dedičstva pre budúce generácie, stojí na nich. Na nás, na ľuďoch. Nezabudnime na to vtedy, keď sa pri tohtoročnom sčítaní obyvateľstva máme vyjadriť o svojej národnostnej či kultúrnej identite!

Alžbeta Hollerová Račková
predsedníčka CSSM

V roku 2021 nás čaká sčítanie obyvateľov

V členských krajinách *Európskej únie* v prvej polovici roku 2021 prebieha všeobecné sčítanie obyvateľov. Presný čas, metódu sčítania a obsah sčítacích dotazníkov určuje každý členský štát sám. V Maďarsku podľa vládneho nariadenia o priebehu sčítania proces vyplňovania formulárov má trvať *od 1. mája do 20. júna 2021*.

Ako vieme, od prijatia platného národnostného zákona roku 2011 *vypísanie národnostných volieb* v jednotlivých obciach sa viaže k národnostným údajom získaným pri sčítaní obyvateľov. To znamená, že v našom prípade v nasledujúcich voľ-

bách do národnostných samospráv volby budú vypísané len v obciach a mestách, kde pri budúročnom sčítaní ľudu sa k slovenskej národnosti prihlási *najmenej 25 osôb*. A práve preto nie je nám jedno, či naši ľudia, Slováci v Maďarsku, budú pripravení na sčítanie a či si budú vedomí toho, prečo bude pre nás dôležité, ako sa vyjadria k otázke národnosti.

O národnostiach v Maďarsku je všeobecne známe, že ich *národnostná identita za posledné desaťročia slabne* a ich väzba k maďarskej väčšine je najmenej taká silná, ako k svojej pôvodnej národnosti. V kruhu národností sú čo-

raz častejšie *zmiešané manželstvá*, čo ešte viac ovplyvňuje väzbu k tej-ktorej národnosti. Práve preto v posledných sčítaniach obyvateľov sme mali možnosť označiť v dotazníkoch *dvojitú väzbu*, čiže popri svojej prvotnej národnostnej väzbe sme mohli označiť aj to, či sa viažeme aj k inej národnosti. Síce nový dotazník ešte nebol uverejnený, na základe predbežných rozhovorov medzi politickou reprezentáciou národností a odborníkmi *Ústredného štatistického úradu* je pravdepodobné, že aj pri nasledujúcom sčítaní zostane takáto možnosť.

Predstavitelia národností žiadali aj to, aby na mieste, kde pôsobí národnostná samospráva, ju zapojili do príprav samotného sčítania. Najlepšie pre nás by bolo, ak by naše slovenské samosprávy na svojom pôsobisku dokázali nájsť a delegovať do procesu svojich *vlastných členov*, čiže miestnych Slovákov, ako *sčítacích komisárov – asistentov*.

Lenže pozor! Tentoraz vyplnenie sčítacích dotazníkov bude prebiehať bez papiera, *elektronickou formou*. To znamená, že kandidát na post sčítacieho komisára

bude musieť zdolať predbežnú skúšku o zručnosti v používaní výpočtovej techniky, laptopu. To trochu zužuje priestor na výber našich sčítacích komisárov, ale pevne verím, že vo všetkých našich samosprávach, prípadne v miestnych slovenských komunitách, sa nájde aspoň jeden človek, ktorý vyhoví požiadavkám a bude ochotný zúčastniť sa na tejto dôležitej práci.

Otázky vzťahujúce sa na národnostnú príslušnosť sa podľa predbežných dohôd dostanú *do úvodnej časti dotazníka*, tesne za základné osobné údaje. Tiež je dôležité vedieť, že síce odpoveď na otázky o národnostnej príslušnosti (národnosť, materinský jazyk a používanie jazyka v rodinnom, priateľskom kruhu) je naďalej dobrovoľná, ale *bez toho, aby sa respondent vyjadril k týmto otázkam, elektronický dotazník neumožní postupovať ďalej*. Takže každý opýtaný bude musieť odpovedať na otázku „*Akej ste národnosti?*“. Tým sa vyhneme nežiaducemu javu z minulého sčítania obyvateľov, keď milión šesťstotísíc obyvateľov Maďarska sa k tejto otázke nevyjadrilo vôbec.

Ako som už uviedol, sčítanie má prebehnúť medzi 1. májom a 20. júnom roku 2021. Toto obdobie bude z hľadiska získavania údajov rozdelené na dve časti. Od 1. do 16. mája každý z nás bude mať možnosť osobne vstúpiť na domovskú stránku *Ústredného štatistického úradu* a samostatne vyplniť dotazník. Od 16. mája sčítací komisári navštívia vo svojich domovoch tých občanov, ktorí elektronicky nevyplnili dotazník.

Toto rozdelenie sčítacieho procesu na dve polovice umožní aktívnejším slovenským samosprávam, či spoločenským organizáciám, aby vo svojich obciach zorganizovali *programy, v rámci ktorých by pomohli svojim voličom, členom slovenskej komunity, pri internetovom vyplnení sčítacieho formulára*. Takto by sme sa mohli postarať aj o to, aby sa vo všetkých na-

šich obciach a mestách prihlásilo k svojej národnosti aspoň 25 Slovákov, čo je nevyhnutná podmienka k tomu, aby naše slovenské samosprávy mohli pokračovať vo svojej činnosti. Na prípravu máme pomerne málo času, preto je nevyhnutné, aby sme všetci, ktorí máme záujem o ďalšiu existenciu našej komunity, o fungovanie našich inštitúcií, o zachovanie kultúrnych hodnôt slovenskej národnosti v Maďarsku, sústredili svoju aktivitu na dôkladnú prípravu našej národnosti na sčítanie obyvateľov. A, samozrejme, aj na to, *aby počet Slovákov v Maďarsku nepoklesol*, práve naopak, nakoľko je to možné, aby si čím viacerí naši známi, členovia našej komunity uvedomili svoju spolupatričnosť a hlásili sa k slovenskej národnosti.

Anton Paulík

K sčítaniu obyvateľov

Vyjadriť svoju národnostnú príslušnosť v záujme budúcnosti Slovákov v Maďarsku! Nehanbime sa priznať, že sme Slováci!

Každých desať rokov sa zisťuje, koľko má naša krajina obyvateľov, ako aj to, koľkí z nich sa hlásia k tej-ktorej národnosti. Po 10 rokoch opäť prichádza pre nás, Slovákov v Maďarsku, nesmierne dôležité sčítanie obyvateľov. Chceme či nie, štatistické údaje o počte našich Slovákov budú zohrávať dôležitú úlohu pri určovaní rozsahu národnostných práv, spoločenskej váhy našich slovenských samospráv a občianskych organizácií, ako aj pri pridelení finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu na podporu spoločenských a kultúrnych aktivít našej národnosti. Celý náš ďalší osud môže v nemalej miere závisieť od toho, či sa budeme hlásiť ku svojim koreňom, či dokážeme sami sebe a celému svetu, že sme ešte tu.

Sčítania sa netreba báť, je anonymné, nikto nemá právo kontrolovať, ako ste vyplnili tlačivo. Každý môže slobodne a bez strachu vyjadriť svoju vôľu. Uvedenie slovenskej národnosti a slovenského materinského jazyka v dotazníkoch má byť pre nás, Slovákov, samozrejmosťou. Je to príležitosť vyjadriť vôľu zodpovednosti za budúcnosť našej národnosti, odhodlanosti zostať aj naďalej Slovákmi. Vážite si svoje slovenské korene, ste hrdí na stáročiami vytvorené hodnoty našich slovenských predkov? Chcete ešte v Maďarsku počuť slovenskú reč? Chcete sa ešte tešiť zo slovenských piesní a tancov? Chcete, aby v našich kostoloch zneli slovenské modlitby? Ak ÁNO, prihláste sa k slovenskej národnosti!

„Ja som Slovák, ty Slovenka, daj mi rúčku!“

(slovenská ľudová pieseň)

„Slovák som, a keby som bol i na stolci Petrovom, Slovákom zostanem.“

Kardinál Alexander Rudnay (1760 – 1831),
ostrihomský arcibiskup a prímás Uhorska

„Som Slovák telom i dušou –
neznám lásky polovičatej.“

Milan Rastislav Štefánik (1880 – 1919),
politik, astronóm, vojenský letec,
absolvent gymnázia v Sarvaši

„Slováci, Slováci, ej, všetci sme jednaci,
ako by nás mala, ej, jedna stará maci.“

(Slovenská ľudová pieseň)

„Sotva som otvoril na nebo oči,
už som mal v ústach slovenský jazyk.“

Alexander Kormoš: Jazyk

„Poslúcham pravdu slovenskej reči,
ktorá ma chráni, živí a lieči.“

Alexander Kormoš: Jazyk

„Ovenčenú slovenčinu
vencom slova, činu,
pevne miluj, ako milú
matku-domovinu.“

Alexander Kormoš: Brehy a mosty

„Prekrásne horí plameň jazyka,
vo vatre ducha praskajú slová,
zhrievaj nám srdce, divná muzika,
prastaro-múdra, naveky nová.“

Alexander Kormoš: Polyfónia

„Porad' mi, čo robiť?

V hlave mi smútočný pochod hrajú.
Ako mám ďalej žiť, keď Slová umierajú?!“

Gregor Papuček: Vzývam ta, mladost!

„Naše dejiny neodškriepiteľné zostávajú verné,
do spomienok pradávnych zakorenené,
po svete roztrúsené, spiace v cintorínoch,
zvučiacie v tuhých rýmoch.“

Juraj Dolnozemský: Už aj preto

„Zbierajte zlaté zrnká jazyka,
jak sladké plody moruší,
nech na ne každé dieťa navyká,
zasejte im ich do duší!“

Gregor Papuček: Na tom našom nátoni

„Veď vernosť dopredu nádeje ženie.
Ja pevne verím v znovuzrodenie!“

Juraj Dolnozemský: Budapeštianskym Slovákom

„Úspechy si sami musíme vydobýť
v najhlbšom vnútri ochraňovať vernosti zlatú niť!“

Juraj Dolnozemský: Zlatá niť

„Roky pokoja“, čiže na polceste medzi dvomi parlamentnými voľbami

Keď si niekedy v budúcnosti spomenieme na **rok 2020**, pravdepodobne ako prvé nám všetkým napadne slovné spojenie „nový koronavírus“, či názov „COVID-19“. Áno, rok 2020 tak v Maďarsku, ako aj po celom svete poznačila doteraz neznáma choroba, infekcia novým koronavírusom. A keďže nikto o nej skoro nič nevedel a prakticky ani v deň písania týchto riadkov nič podstatné nevie, veľmi rýchlo vznikli teórie o vzniku a šírení vírusu a, pochopiteľne, vypukla panika okolo novej choroby.

Okrem všeobecných dôsledkov vypuknutia celosvetovej epidémie pandémie postihla aj náš národnostný spoločenský a kultúrny život. V polovici marca sme si tiež zvykali na nový pojem: „home office“, čiže práca z domu, začali sme nosiť ochranné rúška a prechodne

boli zrušené všetky spoločenské programy. Aby ani náhodou nikomu nenapadlo aj napriek odporúčaniu centrálnych orgánov zorganizovať kultúrne podujatia, alebo zasadnutia samospráv, či spoločenských organizácií, boli odvolané aj podporné programy slúžiace financovaniu takýchto podujatí.

Na základe správ o celosvetovom šírení vírusu a o jeho dôsledkoch môžeme konštatovať, že pre nás najdôležitejšie dve stredoeurópske krajiny, *Maďarsko* a *Slovensko*, zatiaľ zvládli pandémiu pomerne dobre, aj keď jej hospodárske následky ešte vždy nevidíme komplexne. Myslím si, že za pomerne nízky počet ochorení môžeme ďakovať rýchlym krokom oboch vlád, respektíve odbornej komisii epidemiológov a predovšetkým zodpovednosti nás všetkých.

Napriek ťažkostiam rok 2020 z národnostného pohľadu priniesol aj *pozitívne udalosti*. Medzi nimi by som na prvom mieste spomenul prijatie doteraz najobširnejšej modifikácie národnostného zákona z roku 2011. Parlament ju schválil na konci jarného zasadnutia, začiatkom júla 2020. Nová zostava *Výboru národnosti Maďarska* tesne po minulých parlamentných voľbách si predsavzala pripraviť modifikáciu národnostného zákona. Naším prvoradým zámerom

bolo previesť také zmeny, ktoré by mali *ulahčiť* národnostným samosprávam a spoločenským organizáciám *hospodárenie a vyúčtovanie so štátnymi dotáciami*. Okrem toho viacero paragrafov v tom čase platného zákona už stratilo aktuálnosť a v prípade iných sa ukázalo, že buď boli formulované nepresne, alebo jednoducho v dôsledku nedbalosti obsahovali gramatické či obsahové chyby.

Snaha zmeniť aktuálny text národnostného zákona však nevznikla len vo výbore. Župné a budapeštianske vládne úrady sa taktiež ozývali v záujme prevedenia zmien v zákone predovšetkým pre nepresnú formuláciu alebo nesúlad obsahov rôznych paragrafov. Svoje návrhy poslali na *Úrad predsedu vlády*, kde sa napokon tiež založila pracovná skupina na koordináciu modifikácie. Okrem nich aj *Združenie celoštátnych národnostných samospráv* už viackrát iniciovalo novelu zákona, ako aj pravidiel hospodárenia predovšetkým celoštátnych národnostných samospráv a ich inštitúcií.

Vďaka spolupráci uvedených skupín odborníkov sa podarilo pripraviť obširny návrh novely. Medzičasom sa však ukázalo, že vedenie *Ministerstva financií* nehodlá podporiť naše snahy o zmenu platných finančných predpisov, a tak sa náš prvotný zámer napokon nedostal do schváleného textu modifikácie. Predsa môžeme konštatovať, že obnovený obsah viac zodpovedá súčasnému svetu, najmä ak si uvedomíme, že iné zákony – školský, zákon o fungovaní kultúrnych zariadení, atď. – bolo treba modifikovať viackrát. Novoprijatý národnostný zákon bol zosúladený jednak so zmenami prevedenými v spomenutých zákonoch

a bol vylepšený aj z pohľadu zrozumiteľnosti.

V roku 2020 sa uskutočnili *parlamentné voľby na Slovensku*. Sme síce občanmi Maďarska, takže náš národnostný život ovplyvňujú predovšetkým diania v maďarskej politike, avšak nie je nám jedno, aké sú vzťahy medzi našim domovom a našou materskou krajinou. Práve preto sme so záujmom sledovali výsledky volieb na Slovensku, ako aj prvé kroky novej slovenskej vlády. Obsažný základný dokument novej garnitúry politikov, *Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky*, nezabúda na krajanov. Obsahuje i keď krátky, zato povzbudivý text o plánoch koalície vlády **Igora Matoviča** v oblasti starostlivosti o krajanov. Okrem toho predseda vlády SR na svojej v poradí druhej zahraničnej návšteve Budapešti sa sám vyjadril v podobnom duchu a vyzval predstaviteľov našej národnosti o pomoc v tom, aby predstavy vlády voči Slovákom žijúcim v zahraničí nezostali len na papieri, teda v programovom vyhlásení.

Nástupom novej vlády SR nastala zmena aj vo vedení *Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí*. Jeho predchádzajúci predseda **Ján Varšo**, ktorý za roky svoj-

ho pôsobenia v tejto funkcii bol pomerne veľakrát u nás na návšteve a svojím bezprostredným vystupovaním získal sympatie aj v kruhu slovenskej národnosti v Maďarsku, sa zriekol svojej funkcie a na jeho miesto čoskoro vymenovali **Milana Jána Pilipa**. Nový predseda úradu aj na základe prvého osobného stretnutia s predstaviteľmi našej národnosti má záujem o Slovákov v Maďarsku a predstavil sa ako energický, razantný mladý odborník.

Na konci zhrnutia doterajších udalostí v roku 2020 by som rád pripomenul *osudový krok vlády Maďarska vo veci bývalého evanjelického kostola na Rákócziho triede v Budapešti*. Ako už všetci čitateľa nášho kalendára zaiste vedia, tento kostol postavili a spravovali slovenskí evanjelici v Pešti, avšak počas minulého storočia čiastočne následkom výmeny obyvateľstva počet členov slovenského evanjelického zboru poklesol a kostol sa dostal najprv do štátnych, a po zmene politického zriadenia do súkromných rúk.

Začiatkom nového tisícročia, v roku 2002, vtedajší slovenský evanjelický farár pôsobiaci v hlavnom meste **Attila Spišák** inicioval navrátenie budovy bývalého kostola *Slovenskému evanjelickému zboru v Budapešti*, alebo aspoň slovenskej komunite v Maďarsku. On navrhol aj spoluprácu oboch vlád, teda vlády Maďarska a vlády Slovenskej republiky, v záujme odkúpenia a obnovy kostola. O projekte rokovali predstavitelia oboch vlád, na nižšej aj vyššej úrovni, s vtedajším predsedom *Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku*, avšak nakoniec z kúpy a rekonštrukcie sa nič neuskutočnilo. Po zhruba desiatich ro-

koch sa objavil inzerát o zámere predaja tejto budovy. Celoštátna slovenská samospráva sa po uverejnení inzerátu rozhodla ešte raz sa pokúsiť získať budovu a po rekonštrukcii tejto symbolickej stavby v strede hlavného mesta Maďarska ju využívať ako kultúrne a náboženské centrum Slovákov v Maďarsku. Taktiež si osvojila zámer bývalého peštianskeho farára zapojiť do projektu vlády Maďarska a Slovenska. Aj v tomto prípade nasledoval dlhý rad rokovaní s predstaviteľmi ústredných orgánov oboch krajín, čo napokon viedlo k už spomenutému osudovému kroku maďarskej vlády. V auguste roku 2020 totiž prijala uznesenie o vyčlenení finančnej položky na nákup budovy bývalého kostola slovenských evanjelikov, pričom jeho rekonštrukcia by sa mala uskutočniť na báze spoločnej medzištátnej dohody z rozpočtu Maďarska a Slovenskej republiky. V zmysle uznesenia budova po rekonštrukcii má slúžiť ako kultúrno-náboženské centrum Slovákov v Maďarsku. Táto budova aj v súčasnom dezolátnom stave symbolizuje početnosť a silu slovenského evanjelického obyvateľstva v Pešti predminulého storočia. V uplynulom období však naša budapeštianska komunita, a nielen ona, následkom najmä historických udalostí oslabila. Počas posledného sčítania obyvateľstva v roku 2011 v celej Budapešti sa k slovenskej národnosti hlásilo dokopy 3 275 osôb. Ako vieme, v nastávajúcom roku, v máji 2021, sa má uskutočniť nové sčítanie obyvateľstva. Prípravné práce, aj keď pod vplyvom pandémie, sa už začali a zapojili sa do nich aj celoštátne samosprávy národností.

Je síce pravda, že predstavitelia vlády Maďarska viackrát a vo viacerých súvislostiach deklarovali: pri podpore, či pri vykonávaní vládnych úloh súvisiacich s národnostnou politikou početnosť tej-ktorej národnosti nezohráva žiadnu úlohu, ale osobne si myslím, že tým, že sa nám po skoro dvadsaťročnom úsilí podarí získať naspäť a zužitkovať symbolickú budovu postavenú našimi predkami, bude našou povinnosťou tento objekt aj využívať v záujme zachovania slovenskej kultúry v Budapešti. Nie je nám jedno, koľko Slovákov ho môže, alebo bude mať záujem využívať ako stredisko, či miesto stretávania sa, posilňovania svojej slovenskej identity.

Preto z pohľadu našej národnosti pokladám za najväčšiu výzvu roku 2021 práve **prípravu sčítania obyvateľstva**. Je nesmierne dôležité, aby sme vo všetkých obciach a mestách, kde pôsobia slovenské národnostné samosprávne zbory, dokázali existenciu našej komunity aj štatisticky, prihláseným počtom Slovákov. Ako vieme, počet občanov hlásiacich sa k slovenskej národnosti určuje aj to, či budú v nasledujúcich národnostných voľbách v danej obci či meste vypísané voľby do slovenských samospráv. Tam, kde podľa výsledkov sčítania ľudu počet Slovákov klesne pod 25 osôb, nebudú vypísané voľby a tým tam pravdepodobne zanikne aj slovenský národnostno-spoločenský život.

Nebude to ľahké, ale musíme to dokázať! Teraz je na nás, aby sme si začiatkom roku našli vhodných ľudí do sčítacích komisií. Zo zákona o sčítaní obyvateľstva v roku 2021 vieme, že samotné sčítanie má prebiehať elektronicky a práve preto

bude treba, aby sa v našich obciach našli Slováci, slovenskí sčítací komisári, ktorí vedia narábať s počítačmi a sú ochotní obetovať svoj čas v záujme najst' dostatočnú masovú bázu pre slovenské samosprávy. To je náš evidentný záujem a preto v spolupráci s Celoštátnou slovenskou samosprávou v Maďarsku sa chystám podľa svojich možností poskytovať pomoc pri organizačnej práci a pri informovaní príslušníkov našej národnosti. Veríme, že situácia nám začiatkom roka umožní organizovať informačné stretnutia všade tam, kde ešte žije početnejšia slovenská komunita!

Z uvedených skutočností asi vidno, že rok 2020 bol síce rokom nepredvídanej epidémie a boja proti nákaze, avšak nesmieme zabudnúť ani na pozitívne udalosti, ktoré – verme tomu – si po dlhé desaťročia budú pamätať naši potomkovia, Slováci v Maďarsku.

Anton Paulik
parlamentný hovorca
Slovákov v Maďarsku

Z nových básní Juraja Dolnozemskeho

Prednedeľné ticho

Zajtra bude nedeľa,
oddychuje sekera,
sa stole sa parí
chutná večera.
Matkina tvár
– ako vždycky –
je veselá...
a túžby sú v poriadku.
Pokolenia s časom hodujú,
šťastie chýba návalom.
Minulosť nové otázky kladie,
básnik starne,
po radosti túži,
počasie súdi...
Vo výšine plávajú
divé husi,
kohút na pántoch
v kuríne čuší.

Každodenná hra

Hrá sa život s nami
a my, zamyslení, s ním.
Primáš veselo hrá už prím.
Aj túžby sa pripoja k tomu,
nálada núka suchú smolu!
Ľudia krokmi merajú cesty,
hromy hlasom obdarujú blesky.
Múdry utíšene veští,
pyšný stavec čižmy leští,
čierna hmla pokrýva hviezdy.

Prívet roku 2021

Buď vítaný ako vzácny,
vážený hosť, rok 2021!
Veď si ako čas času,
prines nám úprimnú lásku
a svetu krásu!
Dopraj túžby, ciele,
nech múdrosťou spolu
ako ľudia žiť vieme!
Celé pokolenia
kráčame vpred,
vykúzlili niečo
milé k rozkvetu!
Vykúzlili veselú,
múdrú ozvenu,
aby nedošlo
k poklesu!

Nádeje nás ženú?

Slová majú svoju cenu,
nádeje nás ženú?
Učíme sa, mučíme sa,
zápasíme s časom
ako tá noc s jasom.
Tu – tam cári blázon.
Ani túžby nám
nenúkajú pokoj –
vo výšine plachtiac
lieta pyšný sokol,
dochádza k cieľu
starý obor.
Láska, Bože,
vo tvojich rukách je,
my, ľudia, veční tuláci sme.
Človek má ruky dve!

Politické dianie vo fotografiách

Foto: (kan)

Komunálne voľby a voľby do národnostných samospráv sa konali 13. októbra 2019 v 10 278 volebných okrskoch. Z 8 025 372 zapísaných voličov odovzdalo hlasy 48,58 %. Národnosti, vrátane Slovákov, si zvolili miestne a teritoriálne národnostné samosprávy, ako aj poslancov celoštátnych národnostných zborov. Slováci hlasovali za spoločnú celoštátnu listinu Zväzu Slovákov v Maďarsku, Slovenského spolku Identita, Čbianskej organizácie Slovákov a Regionálneho spolku Slovákov z okolia Pešti Dolina. Líderkou listiny bola Alžbeta Hollerová Račková, ktorá sa na 5 rokov opätovne stala predsedníčkou CSSM. Valné zhromaždenie CSSM má v novom cykle 31 členov.

Poslanci celoštátnych národnostných samospráv prevzali menovacie dekréty 28. októbra 2019 v priestoroch Národnej univerzity verejných služieb. V ten istý deň sa uskutočnilo aj ustanovujúce zasadnutie Valného zhromaždenia Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku (VZ CSSM), na ktorom novozvolení poslanci zvolili za predsedníčku Alžbetu Hollerovú Račkovú.

Foto: (kan)

Foto: (ef)

Slovenský národnostný parlamentný hovorca Anton Paulik zorganizoval po októbrových voľbách v budove maďarského parlamentu stretnutie s novými predsedami slovenských miestnych a župných samospráv, ako aj s poslancami Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku. Účastníkov pozdravil aj štátny tajomník Úradu predsedu vlády zodpovedný za cirkevné a národnostné vzťahy Miklós Soltész.

Foto: (kan)

Maďarská vláda v roku 2020 podporila viac ako miliardou forintov verejné vzdelávacie inštitúcie, ktoré prevádzkujú miestne národnostné samosprávy. Dokumenty o rozvoje podpore slávnostne odovzdal štátny tajomník Úradu predsedu vlády zodpovedný za cirkevné a národnostné vzťahy Miklós Soltész koncom februára v Poľovníckej sále Parlamentu. Dokumenty prevzali aj riaditelia a prevádzkovatelia Slovenskej národnostnej základnej školy Kolomana Mikszátha v Níži a Hornomatranskej základnej a materskej školy L. Zakupského.

Foto: (kan)

V Poľovníckej sále Parlamentu odovzdali 17. decembra prestížne ceny Za národnosti vicepremiér zodpovedný za národnú politiku, cirkevné záležitosti a národnosti Zsolt Semjén a štátny tajomník Úradu predsedu vlády zodpovedný za cirkevné a národnostné vzťahy Miklós Soltész. Za Slovákov dostala vyznamenanie bývalá starostka slovenskej obce Čív a bývalá členka Valného zhromaždenia Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku Mária Nagyová. Cenu si zaslúžila za činnosť vykonávanú na poli zachovania slovenskej národnostnej kultúry vo svojej obci, župe i na celoštátnej úrovni.

Podobne ako pred štyrmi rokmi, aj vlani sa prvé zasadnutie výkonného výboru Svetového združenia Slovákov v zahraničí (SZSZ) v novom volebnom cykle uskutočnilo začiatkom marca v Budapešti, v priestoroch Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, na pozvanie jej predsedníčky a výkonnej tajomníčky SZSZ Alžbety Hollerovej Račkovej.

Foto: (szsz)

Predstavitelia župných slovenských samospráv prijali pozvanie predsedníčky Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku Alžbety Hollerovej Račkovej na stretnutie v sídle nášho najvyššieho voleného zboru. Rokovanie pripravilo pôdu na vznik dohody o spolupráci medzi slovenskými národnostnými samosprávami na najvyššej úrovni.

Foto: (et)

Foto: (ar)

V obci Alkár sa v marci stretli predstavitelia Úradu predsedu vlády a Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku (CSSM) s novinármi, aby ich informovali o podpore určenej v roku 2020 slovenskému národnostnému školstvu v Maďarsku. Moderátorkou bola predsedníčka Slovenskej samosprávy v Alkári, prevádzkovateľky Hornomatranskej základnej a materskej školy L. Zákupského Judita Kaszalová Sabadová. Pracovníkov masmédií informovali štátny tajomník Úradu predsedu vlády zodpovedný za cirkevné a národnostné vzťahy Miklós Soltész, predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková, parlamentný hovorca za slovenskú národnosť Anton Paulik a nový starosta obce Alkár Peter Elóházi.

Foto: (mti)

Maďarský parlament prijal 16. júna návrh novely národnostného zákona, čím sa rozšírili možnosti národností žijúcich v Maďarsku. Modifikácie sa dotkli takmer 50 paragrafov, väčšinou sa vzťahujúcich na fungovanie a práva národnostných samospráv, národnostného školstva a kultúry. Poslanec za nemeckú národnosť Imre Ritter vyzdvihol novelu, ktorá reguluje právo na súhlas a názor národnostných samospráv. Modifikáciou zákona sa možnosť a definícia školskej doplnkovej národnostnej výchovy dostala do národnostného, aj do školského zákona.

Foto: Ervin Filipich

Vicepremiér Zsolt Semjén aj štátny tajomník Miklós Soltész telefonicky informovali predsedníčku CSSM Alžbetu Hollerovú Račkovú o dobrej správe: o schválení uznesenia vlády o zakúpení budovy bývalého evanjelického kostola slovenskej komunity v Budapešti na Rákócziho triede na účely kultúrneho centra Slovákov v Maďarsku. Podľa plánov by sa nehnuteľnosť mala previesť na CSSM a na rekonštrukcii by sa mali podieľať spoločnými silami vláda Maďarska a Slovenskej republiky.

Z činnosti Valného zhromaždenia CSSM

Prvé riadne zasadnutie novozvoleného VZ CSSM sa uskutočnilo 26. novembra 2019. Na úvod sa mali poslanci vyjadriť k referátu predsedníčky CSSM Alžbety Hollerovej Račkovej o činnosti vykonanej v uplynulom období a o plnení uznesení VZ CSSM. Po jeho schválení prišiel rad na modifikáciu rozpočtu CSSM a jej inštitúcií. Za zástupcov predsedníčky CSSM prítomní zvolili Moniku Szabovú, Františka Zelmana a Ondreja Horvátha. Predsedníčkou Kultúrneho výboru sa stala Katarína Szabová Tóthová, členmi Juraj Ando, Ondrej Csaba Aszódi, Zuzana Hollósyová a Ondrej Kiszely. Predsedom Výchovo-vzdelávacieho výboru je Michal Lásik, členmi Erika Kiszová Töröková, Tomáš Nagy, Marta Papučková Glücková a Erika Zemenová Palečková. Na čele Náboženského a sociálneho výboru je Ildika Klauszová Fúziková, členmi sa stali Levente Galda, Karola Klauszová a Juraj Rágyanszki, resp. Attila Spišák ako externý člen. Novozvolený Mládežnícky výbor tvorí trio predsedníčka Anna Komjáthiová a členovia Bence Szelják a Erika Tóthová. Do Výboru pre verejné obstarávanie a právne záležitosti sa dostali ako predsedníčka Zuzana Szabová a členovia Ferdinand Egyed a Matej Šipický. V novej funkcii radcov VZ CSSM v päťročnom cykle budú pracovať Katarína Királyová ako radkyňa pre kultúrne vzťahy, Júlia Kucziková ako radkyňa pre vzťahy s európskymi organizáciami a inštitúciami a Edita Pečeňová ako radkyňa pre koordináciu dolnozemskej projektov. Členmi Finančného výboru sa stali Judita Lénártová Orliczká ako predsedníčka a Matej Kešjár, Melinda Csapová Mesnikovová, Etelka Rybová, resp. Zsolt Szilágyi ako riadni členovia.

Foto: (kan)

Foto: (zp)

Pred otvorením prvého minuloročného zasadnutia VZ CSSM, ktoré sa konalo 25. februára, predsedníčka zboru predstavila prítomným novú vedúcu Kabinetu predsedníčky Orsoly Szabovú. Po schválení programu rokovania si prítomní vypočuli informácie o činnosti parlamentného Výboru pre národnosti v Maďarsku od slovenského parlamentného hovorcu Antona Paulika. A. Hollerová Račková doplnila svoj písomný referát o činnosti v uplynulom období o informácie zo spoločného zasadnutia Združenia celoštátnych národnostných samospráv s parlamentným Výborom pre národnosti. VZ prerokovalo a schválilo minuloročný rozpočet v hodnote 2 596 933 083 forintov a plánovaný rozpočet zboru na rok 2020 vo výške 2 160 618 263 forintov. V nasledujúcich rokovacích bodoch o finančných záležitostiach poslanci schválili honoráre podpredsedov CSSM, členov VZ, predsedov a členov výborov VZ i radcov CSSM a odsúhlasili zmenu výšky nájomného hosťovských izieb v sídle CSSM. Zbor sa potom pretvoril na Členské zhromaždenie obchodnej spoločnosti SlovakUm, s. r. o., aby mohol modifikovať zakladajúcu listinu Verejnoprospešnej nadácie Za Slovákov v Maďarsku, zriadenej spoločnosťou SlovakUm, v rámci ktorej plánuje vytvoriť kanceláriu právnej a odbornej pomoci pre miestne slovenské samosprávy a občianske organizácie. VZ CSSM následne schválilo organizačné a prevádzkové poriadky výborov CSSM, ako aj ich pracovné plány na rok 2020, referáty o činnosti slovenskej evanjelickej a katolíckej služby v roku 2019 a poverilo predsedníčku CSSM odovzdaním bytu zakúpeného pre školu v Sarvaši do prevádzky školy.

VZ CSSM malo podľa plánu práce na rok 2020 zasadať koncom mája, ale po vyhlásení núdzového stavu prešli kompetencie zboru na predsedníčku. A. Hollerová Račková sa rozhodla počas pandémie písomne informovať členov VZ o činnosti, vykonanej od posledného zasadnutia. Keďže bolo nutné prijať rozhodnutia vo viacerých neodkladných záležitostiach, pred ich vynesením pani predsedníčka iniciovala online konzultácie s Kabinetom a odbornými výbormi. Okrem potvrdenia uznesenia VZ o prijatí modifikácie Zakladajúcej listiny Slovenského gymnázia, základnej školy, materskej školy a žiackeho domova v Békešskej Čabe, čím sa vytvorili podmienky doplnkovej slovenskej výučby a zavedenia nultého ročníka v gymnáziu, A. Hollerová Račková rozhodla o obsadení vedúcich postov piatich inštitúcií. Za riaditeľku Maďarsko-slovenskej dvojjazyčnej národnostnej základnej školy a žiackeho domova v Novom Meste pod Šiatrom vymenovala Júliu Kuczikovou, riadením Slovenskej základnej školy, materskej školy a žiackeho domova v Sarvaši poverila Zuzanu Nemčokovú. Na čelo Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku vymenovala Katarínu Királyovú, za šéfredaktorku Ľudových novín Evu Fábriánovú a v kompetencii členského zhromaždenia obchodnej spoločnosti SlovakUm, s. r. o., poverila vedením spoločnosti Imricha Fuhla. Keďže vypršal mandát doterajšieho vedenia, vymenovala nového predsedu a členov Kuratória a Dozorného výboru Verejnoprospešnej nadácie Za Slovákov v Maďarsku. Predsedom sa stal vedúci Inštitútu slovanských a baltských filológií na Univerzite Loránda Eötvösa v Budapešti Róbert Kiss Szemán. Okrem toho prijala rozhodnutie o rozdelení peňazí na miestne aktivity, pričom vzhľadom na pandémiu na podujatia neboli poskytnuté financie. Predsedníčka CSSM na prvej oficiálnej návšteve ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky Ivana Korčoka v Maďarsku sa zmienila o projekte opätovného získania niekdajšieho evanjelického kostola na Rákócziho triade v Budapešti a nastolila problém nedostatku pedagógov – slovenčinárov, v čom by mohlo byť riešením vysielanie väčšieho počtu hosťujúcich učiteľov zo Slovenska.

Foto: (kan)

VZ CSSM po dlhšej prestávke spôsobenej pandémiou koronavírusu zasadalo 29. septembra v Békešskej Čabe. Program mal 29 bodov. Predsedníčka CSSM A. Hollerová Račková doplnila svoj referát o činnosti vykonanej od predchádzajúceho zasadania informáciami o príprave dohody o prevzatí Domu slovenskej kultúry v Békešskej Čabe do správy CSSM. Na výzvy úradu vlády členovia VZ zrušili dve uznesenia prijaté online hlasovaním: schválenie finančnej uzávierky CSSM a jej inštitúcií za rok 2019 a uznesenie o letnom otváracom čase úradu CSSM v roku 2020. Poslanci odstránili nedostatky. Odsúhlasili zabezpečenie finančných prostriedkov na vydanie Nášho kalendára 2021 vo výške 1 438 000 forintov. Po modifikácii rozpočtu CSSM a jej inštitúcií na aktuálny rok predsedníčka CSSM informovala poslancov o aktuálnom stave kúpy bývalého evanjelického kostola na Rákócziho triade v Budapešti. Ako je známe, 17. augusta 2020 vyšlo uznesenie, podľa ktorého maďarská vláda zabezpečí finančné prostriedky pre CSSM na odkúpenie kostola. V nasledujúcom období je potrebné urobiť odhad trhovej hodnoty kostola a na základe toho budú pokračovať vo vyjednávaní s majiteľom. VZ vynieslo rozhodnutie vo veci prevzatia Domu slovenskej kultúry v Békešskej Čabe do svojej správy, pričom budova zostane vo vlastníctve Čabianskej organizácie Slovákov. Maďarský parlament 16. júna schválil novelu národnostného zákona, ktorá o. i. stanovuje, že vláda dáva národnostiam do vlastníctva tie vzdelávacie inštitúcie, ktoré prevádzkujú. Ďalším bodom rokovania bolo schválenie uznesení o získaní majetku škôl prevádzkovaných CSSM. Poslanci rozhodli aj vo veci využitia služobného bytu CSSM, nachádzajúceho sa na Fadruszovej ulici č. 9/B., ktorý dá do bezplatného užívania Knižnici a dokumentačnému centru Slovákov v Maďarsku. VZ predžilo poverenie delegáta CSSM pri Správe fondov Gábora Bethlena Ondreja Csabu Aszódiho a schválilo správy o činnosti a hospodárení škôl prevádzkovaných CSSM v školskom roku 2019/2020. Členovia VZ schválili podpísanie zmluvy o spolupráci medzi CSSM a Slovenskou samosprávou Novohradskej župy, ako aj zmluvy o užívacom práve medzi obcou Veňarec a ÚKSM. Rokovanie pokračovalo za zatvorenými dverami. Poslanci rozhodli o udelení vyznamenania Za našu národnosť, o návrhu na udelenie vládneho vyznamenania Za národnosť, zvolili členov redakčnej rady Ľudových novín a schválili nové dokumenty o založení štipendia pre slovenských národnostných poslucháčov vysokých škôl v Maďarsku.

Foto: (cssm)

S fotoaparátom v našich regiónoch

Foto: (ar)

V Níži koncom októbra zorganizovali 8. Stretnutie slovenských národnostných samospráv a slovenských klubov. Pozvanie prijali predstavitelia ôsmich volených novohradských zborov a klubov z Agárdu, Bíra, Dolných Petian, Novohradu, Sudíc, Šá-pova, Terian a z Veňarca. K nim sa pripojili Maglódčania z Peštianskej župy a Senohradčania zo Slovenska. Súčasťou programu bolo vystúpenie kultúrnych telies a súťaž o najlepšie pečivo a zákusky.

Foto: Anna Crnecká

V budove župnej samosprávy v Tatabáni sa koncom novembra konalo prvé zasadnutie novej Slovenskej samosprávy Komárňansko–ostrihomskej župy. Predsedníčkou sa opäť stala Alžbeta Szabová, podpredsedníčkou Veronika Árendášová. Členmi zboru sú Ružena Izingová-Pružinová (Tatabáňa-Bánhida), Katarína Kisgyőriová Huberová (Šárišáp), Sándor Kochnyák (Kestúc), Mária Vogyeraczká (Čív) a Zuzana Babocsaiová (Mod'oróš).

Foto: (fuhl)

Po ročnej prestávke sa koncom novembra na dva dni naplnili priestory doškoloovacieho strediska Ministerstva spravodlivosti Maďarska v Mlynkoch zástupcami slovenských organizácií, inštitúcií a samospráv, aby sa tentoraz venovali hlavne slovenským samosprávam v Maďarsku, výmene názorov a skúseností z nedávnych volieb, resp. plánom novozvolených slovenských zborov. Organizátorom konferencií Ako ďalej, Slováci v Maďarsku je Zväz Slovákov v Maďarsku.

Foto: (ef)

Tradičné stretnutie s Mikulášom spojené s verejným zasadnutím usporiadala Slovenská samospráva XIII. obvodu Budapešti vo svojom sídle v Dome národností. Na podujatie zavítali deti z tejto mestskej časti, ako aj žiaci budapeštianskej slovenskej školy s rodičmi. Po stretnutí s Mikulášom nasledovalo verejné zasadnutie, na ktorom predsedníčka samosprávy Zuzana Hollósyová bilancovala celoročnú činnosť zboru.

Druhý decembrový pondelok sa v slávnostnej sále békešcabianskej radnice niesol v znamení národnosti župného mesta. Tradičnou súčasťou podujatia je udeľovanie vyznamenaní národnostných samospráv osobnostiam, ktoré sa aktívne pričínili o zachovanie kultúry danej národnosti. Uznanie Za békešcabianskych Slovákov prevzala Mária Mayerová, rodená Petrovská, ktorá bola 43 rokov neodmysliteľnou členkou učiteľského zboru Slovenského gymnázia, základnej školy, materskej školy a žiackeho domova v Békešskej Čabe.

Foto: Magdaléna Péliová

Na Dni budapeštianskych Slovákov – Slovenských Vianociach si predstavitelia slovenskej komunity v hlavnom meste vypočuli bilanciu celoročnej činnosti Slovenskej samosprávy Budapešti. Na verejnom zasadnutí zboru odovzdali vyznamenanie Za budapeštianskych Slovákov bývalému predsedovi slovenského voleného zboru VIII. obvodu Kazimírovi Kápolnaimu. Učiteľka Monika Szelényiová pri tejto príležitosti prevzala Cenu Samuela Tešedíka, keďže v októbri sa nemohla zúčastniť na jej oficiálnom odovzdaní v Békešskej Čabe. Budapeštianski Slováci potom za bielym stolom, pri výbornom programe spoločne oslávili blížiacu sa Vianoce.

Foto: (kan)

Slovenská samospráva XIII. obvodu Budapešti na Deň národností umiestnila pamätnú tabuľu venovanú slovenskému aktivistovi, národnostnému politikovi Jurajovi Bielikovi na mieste jeho posledného bydliska v Budapešti, na Tahi ulici č. 70/A. Účastníkov slávnostného odhalenia tabule pozdravila predsedníčka samosprávy Zuzana Hollósyová, životnú dráhu J. Bielika priblížili po slovensky a po maďarsky štipendisti Juraja Bielika Brigita Mészárosová a Ondrej Noszlopy podľa článkov Zoltána Bárkányiho.

Foto: Ondrej Havas

Slovenská samospráva vo Vacove v novembri zorganizovala verejné zasadnutie. Predseda Július Alt zhodnotil celoročnú činnosť, v prvom rade národnostné voľby. Tento zbor je v meste i na okolí uznávaný a populárny najmä vďaka kultúrnym programom, ktoré pravidelne usporadúva. Svedčí o tom aj skutočnosť, že vedenie mesta udelilo jeho poslankyni Márii Menczerovej vyznamenanie „Pro urbe“.

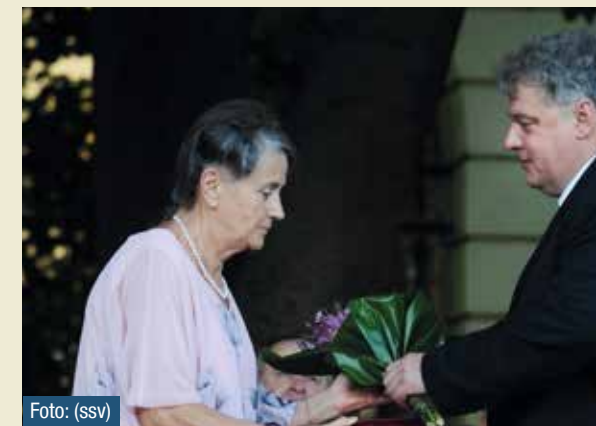

Foto: (ssv)

Slovákmi obývaný Veňarec sa spolu s piatimi partnermi úspešne uchádzal o granty v Programe Interreg V-A Slovensko – Maďarsko Budujeme partnerstvá, vďaka ktorému sa rozrástla ponuka poskytovaných služieb. Projekt dostal veľavravný názov Palócland – Hont – Podpoľanie:

Foto: (fuhl)

Rozvoj turisticky prístupných tematických trás so zameraním na spoločné kultúrne dedičstvo. Vďaka tomu vznikli nové možnosti propagácie v podobe tvorivých dielní, putovných výstav, aplikácií umožňujúcich plánovanie chodníkov pre všetky formy turistiky s dôrazom na rozvoj a spájanie kultúrnych a prírodných hodnôt. Samozrejme, nezabúda sa pritom ani na gastronómiu a vychýrený veňarecký haluškový festival.

Slovenská samospráva v Rétšágu každoročne organizuje podujatie Slovenské Vianoce, ktoré je zároveň verejným zasadnutím a sviatočným posedením na záver kalendárneho roka. Tentoraz sa zišla miestna Slovač v evanjelickej modlitebni. Činnosť zboru v roku 2019 zosumarizovala predsedníčka Silvia Šalgaiová. V kultúrnom programe vystúpili sestry Laura a Vanesa Glückové s vianočnými piesňami.

Foto: Silvia Šalgaiová

Foto: (ar)

V Osvetovom stredisku I. Madácha vo Vacove zasadalo koncom januára Valné zhromaždenie Regionálneho spolku Slovákov z okolia Pešti Dolina. Na zasadnutí sa zúčastnila nadpolovičná väčšina členov, preto mohol spolok schváliť všetky nastolené body. Rokovanie viedla predsedníčka Zuzana Szabová z Budapešti – Cinkoty. Pred otvorením si prítomní minútu ticha uctili pamiatku zosnulej členky predsedníctva Márie Galántaiovej z Veľkej Tarče.

Foto: Norbert Farkas

Vo voľbách do národnostných samospráv zvolili roku 2019 národnostní voliči aj niekoľko nových slovenských zborov, tak aj v dvoch mestských častiach Budapešti – v XV. a XVIII. obvode (na našej snímke).

Predsedníctvo Zväzu Slovákov v Maďarsku (ZSM) usporiadalo svoje prvé minuloročné rokovanie spolu so Správnou radou Verejnoprospešnej nadácie ZSM v Mýte pod Ďumbierom na Slovensku. Členovia oboch zborov na spoločnom vysunutom riadnom zasadnutí zhodnotili svoju činnosť v roku 2019 a schválili návrh činnosti na rok 2020, vrátane plánovaných celoštátnych podujatí Zväzu a súbehov VPN ZSM.

V záujme toho, aby členovia slovenských volených zborov v Békešskej župe vedeli, ako postupovať v prípade nápravy nedostatkov, o aké právne normy sa môžu opierať, usporiadali v najvýchodnejšom cípe Békešskej župy, v meste Elek, fórum slovenských národnostných samospráv župy. Na stretnutí, organizátorom ktorého bola župná slovenská samospráva, sa zúčastnilo 93 slovenských poslancov.

Slovenská samospráva Novohradskej župy (SSNŽ) zorganizovala začiatkom marca odbornú diskusiu predsedov a poslancov slovenských samospráv. V priestoroch Domu pri jazere v Banke viedol zasadnutie predseda SSNŽ Ferdinand Egyed. Účastníkov privítala aj starostka Andrea Tormaiová, ktorá stručne predstavila kolorit obce, ako aj jej najväčšie podujatia. „Celé leto na prírodnom javisku uskutočňujeme rozmanité akcie, koniec júla už tradične patrí slovenskému národnostnému folklórnemu festivalu,“ dodala.

Foto: (fuhl)

Foto: (et)

Foto: (ar)

V Budapešti sa ako zvyčajne na Deň žien konalo valné zhromaždenie Klubu slovenských dôchodcov. Seniori sa zišli v divadelnej sále budovy, v ktorej sídli Slovenská samospráva Budapešti (SSB). SSB spoločne so slovenskými volenými zborními II. a III. obvodu hlavného mesta chcela prispieť k oslavám žien divadelným predstavením ochotníkov z Podzámčoku, ktoré však musel súbor odrieknuť pre pandémiu.

Foto: (et)

Foto: (samsonhaza.hu)

Keď si človek mohol pomyslieť, že pre pandémiu prestal existovať národnostný život v Maďarsku, naše slovenské samosprávy neoddychovali, ale pomáhali obyvateľom. V Šámšonháze členovia miestnej slovenskej samosprávy v máji rozdávali obyvateľom obce ochranné pomôcky na zamedzenie šírenia koronavírusu. V balíčku bol dezinfekčný čistiaci prostriedok, antibakteriálny gél na ruky, rukavice a v rámci verejnoprospešnej práce slovenskej samosprávy vlastnoručne ušité masky na tvár, ktoré nazvali „šamšonika“.

Foto: (zps)

Víťazstvo nad koronavírusom môžeme dosiahnuť len spoločnými silami, ak budeme dodržiavať všetky protipandemicke opatrenia. Združenie pilišských Slovákov si uvedomuje, že súdržní musíme byť nielen na veseliciach, ale aj v prípade problémov, a preto sa rozhodlo, že v tejto veci pomôže svojim členom. Po veľkonočných sviatkoch rozposlalo individuálnym členom a pilišským slovenským samosprávam jednorazové rúška s nádejou, že takto aspoň trochu pomôže pilišským Slovákom prekonať krízovú situáciu.

Vacovská slovenská samospráva previedla zo svojho účtu na účet zriadený mestom Vacov na boj proti koronavírusu, resp. na zmiernenie jeho následkov, 150 tisíc forintov. Predseda zboru Július Alt uviedol, že slovenskí poslanci pociťujú nutnosť v tejto ťažkej situácii pomôcť mestu, ktoré pravidelne každý rok podporuje ich činnosť.

Foto: (archív)

Pre obmedzenia v súvislosti so šírením koronavírusu sa Slovenská samospráva v Jači rozhodla umožniť starším obyvateľom sledovať dianie na našom národnostnom poli. Predplatené exempláre Ľudových novín, ktoré prichádzajú na obecnú samosprávu každý týždeň, doteraz dávala inštitúciám a kolektívom. Keďže školy boli zatvorené a klubové stretnutia zrušené, rozhodla sa vyložiť noviny v najväčšej predajni v obci.

Foto: Erika Zemenová Palečková

Členovia Valného zhromaždenia Zväzu Slovákov v Maďarsku sa zišli v Slovenskom inštitúte v Budapešti hneď ako sa naskytla možnosť usporiadať stretnutie patričného počtu ľudí. Vedenie ZSM zvolalo rokovanie na 26. júna. Zúčastnilo sa na ňom viac ako 50 zo 74 členov grémia zo všetkých regiónov krajiny, v ktorých žije slovenská národnosť.

Foto: (fuhl)

Verše Michala Hronca

Nehynúca viera

Blankyt oblohy
sa na teba díva,
idol náš,
naša nehynúca viera.
Stojíš na skalnom
rozoklanom masíve
žulovom.
Žula!
Žula,
ty symbol
húževnatosti
a sily.
Potôčiky bronzu,
ktoré ťa narušili,
k prameňom rodov našich
cestu ukázali.
Kmeň stromu
históriou naplnený,
staň sa symbolom
hrdosti na naše činy.
Výstrahou nech svieti
okypená koruna
nad pomalou stratou
našej identity.
Rodáci milí!
Chyťte sa bujarého
slovenského tátoša hrivy,
aby jazyk náš
ostal i na ďalšie storočia
v našom rodisku
stále živý.

Rodný môj kraj

Nenazdaj sa, rodný môj kraj,
že som ťa s ľahkým srdcom opúšťal.
Rodná moja priezračná rovina,
mal som ťa rád,
veď mne i mojím deťom
rany života
často si hojila.
Viem, že dlh tento nikdy ti nesplatím,
lebo naozaj sa k tebe nevrátim.
Odpusť mi, moja milá chyžka
s hlinenou podlahou,
s hradou pod hriadkou
nesúcou mená tých,
ktorí predou mnou
niesli svoj života kríž.
Odpusťte mi, prašné ulice,
ktoré ste ma nosili
za dievčaťom na priadke.
Opustil som ťa s vedomím,
že vraciam sa
do prastarej kolisky,
tá kolíska,
verím,
tvoju bolesť utíši.

MICHAL HRONEC sa narodil v roku 1935 v Slovenskom Komlóši. Absolvoval základnú školu s vyučovacím jazykom maďarským. Dva roky navštevoval meštiansku školu s vyučovacím jazykom slovenským v Galante (1950). V roku 1947 sa totiž spolu s rodičmi presídlil do Československa. Po ukončení priemyselnej školy stavebnej pokračoval v štúdiu na Stavebnej fakulte Vysoké školy technickej. Celý svoj život zasvätil stavbárčine. K písaniu sa dostal až v dôchodkovom veku. Diela: Za väčšou skyvou (2006), Nehynúca viera (2009).

Z činnosti Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku

Tanečníci slovenských folklórnych skupín a tanečných súborov v Maďarsku sa už celé desaťročie stretávajú každý druhý rok na celoštátnej kvalifikačnej prehliadke Vo víre tanca. Ústav kultúry Slovákov v Maďarsku na čele s riaditeľkou Katarínou Királyovou ju usporiadal 12. a 13. októbra 2019 v divadle Cervinus Teátrum v Sarvaši. Na kvalifikáciu sa prihlásilo šesť súborov, päť tanečných párov a dvaja sólisti. Medzi sólovými interpretmi sa objavili aj predstavitelia mladšej vekovej skupiny. Súbori prišli zo Sarvaša, Maglódu, Pišpeku, Jače a Tardoša.

Foto: (kan)

Foto: (kan)

Predsedom poroty prehliadky Vo víre tanca bol odborný asistent Univerzity tanečného umenia v Budapešti Péter Lévai, členmi pedagóg ľudovej hudby, vedúci odboru pre husle Strednej hudobnej umeleckej školy vo Vacove Csaba Blaskó, pedagóg tanca, choreograf Vlastimil Fabišik z Brna a etnologička, pedagogička tanca Katarína Királyová. Porota hodnotila v produkciách autenticnosť – folklórnu hodnovernosť, súzvuk spevu a hudby, javiskovú podobu, choreografické spracovanie a úroveň predstavenia. Na najvyššej priečke sa umiestnil Tanečný súbor Tešedík zo Sarvaša, tesne za ním nasledovala maglódska Kacamajka – dostali sa

do zlatého pásma. V striebornom pásme sa umiestnila folklórna skupina Pišpek, bronzovú kvalifikáciu dostali folklórna skupina Zornica z Jače a Tanečný súbor Červený mramor z Tardoša. Spomedzi sólistov Zlatý rozmarín a Zlatý veniec si odniesol tanečný pár z Maglódu, ktorý tvoria Nikoleta Szentesiová a Zoltán Szentesi. Cenu Zlatý rozmarín udelila porota aj sarvaškému sólistovi Markovi Oláhovi. Rozhodlo sa aj o Cene Štefana Lamiho, ktorú udeľuje porota skupine, ktorá sa zúčastní na podujatí každý druhý, resp. tretí rok a trikrát získa zlatú kvalifikáciu. V tomto ročníku si ju prevzal Tanečný súbor Tešedík.

Foto: Monika Herediová Sinková

Koncom novembra 2019 sa konalo spoločenské hudobno-tanečné stretnutie s názvom „Susedovci“. Hlavným cieľom podujatia Slovenskej samosprávy v Ďurke a Regionálneho strediska Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku v Jači je zblížovať slovenské národnostné obce v hornom povodí Galgy. Do Kultúrneho domu v Ďurke prišli účinkujúci a diváci z okolitých obcí. Tentoraz sa organizátori sústredili na deti, presnejšie na škôlkarov, ktorí vystúpili so slovenskými ľudovými hrami. Zámerom organizátorov bolo zblížiť deti a umožniť im vzájomné spoznávanie tradícií a folklóru, aby sa v nich už v útlom veku sformoval akýsi vzťah ku koreňom, zvykom, ako aj úcta k nim. Kultúrny program otvorili žiaci Základnej umeleckej školy Podmaniczského v Asóde. Nasledovali škôlkari z Jače, Pišpeku a Ďurky. Program „Susedovci, čo sa hráte?“ zakončil spoločný tanec, počas ktorého sa prítomní naučili zopár nových slovenských rozkazovačiek, hier a tancov. O hudbu sa postarala kapela Galga Folk Band.

Z činnosti Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku

Foto: (fuhi)

Vydanie pôvodne elektronickej publikácie zhrnajúcej výsledky medzinárodného výskumného tábora v Senváclave potešilo nielen jej tvorcov a užší okruh odborníkov, ale aj mnohých obyvateľov tejto pilišskej obce. Všetci, ktorí prišli 16. septembra 2019 do senváclavského slovenského klubu, dostali pomerne bohato ilustrovanú knihu štúdií do daru. Zborník predstavila niekdajšia riaditeľka, dnes externá pracovníčka VÚSM Alžbeta Uhrinová Hornoková, ktorá spolu so súčasnou riaditeľkou Tünde Tuškovou bola jej redaktorkou. Cieľom VÚSM pri organizovaní interdisciplinárnych táborov je pomocou výskumov predstaviť určitú skúmanú lokalitu, poukázať na jej slovenský charakter, zachovať jej nehmotné dedičstvo a oživiť slovenské povedomie obyvateľov.

Foto: (et)

Slovenský inštitút v Budapešti bol začiatkom októbra dejiskom prezentácie publikácie VÚSM so sídlom v Békešskej Čabe Mať volá. Knižka si prepožičala názov oficiálnej kampane československo-maďarskej výmeny obyvateľstva v rokoch 1946 – 1948 a obsahuje písaný variant prednášok, ktoré odzneli na medzinárodnej konferencii na túto tému. Večer moderoval historik a vedecký pracovník výskumného ústavu,

redaktor publikácie Jozef Demmel. Udalosti traktovaného obdobia priblížila profesorka Anna Divičanová. Z následnej diskusie sa jednoznačne dalo usúdiť, že táto viac ako 70-ročná téma je dodnes veľmi bolestivá a má dopad na súčasnosť a, žiaľ, aj na budúcnosť Slovákov v Maďarsku.

V metropole dolnozemskej Slovákov sa 13. a 14. februára 2020 konala multidisciplinárna konferencia pri príležitosti dvojitého jubilea – 30. výročia vzniku VÚSM a 80. narodenín zakladajúcej členky, prvej riaditeľky ústavu Anny Divičanovej. Súčasťou oslavy bola medzinárodná vedecká multidisciplinárna konferencia. Po výmene názorov odborníkov otvorili výstavu fotografií o živote ústavu. Predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSŽZ) Ján Varšo odovzdal VÚSM pamätnú medailu ako symbol uznania jeho významného prínosu pre Slovensko a všetkých slovenských krajanov. Hostí sprevádzal iniciátor založenia našej vedeckej inštitúcie, niekdajší predseda ZSM a súčasný predseda Verejnosprespešnej nadácie ZSM Matej Šipický.

Foto: (et)

Foto: Kristína Estera Szudová

VÚSM plánoval prezentáciu najlepších prác a vyhodnotenie tradičnej študentsko-vedeckej súťaže na 23. a 24. apríla v Maďarsko-slovenskej dvojязыčnej národnostnej základnej škole a žiakom domove v Novom Meste pod Šiatrom. Vzhľadom na mimoriadnu situáciu spôsobenú pandemiou koronavírusu organizátori požiadali porotu, aby súťaž vyhodnotila na základe písomných prác, bez ústnej prezentácie, ako bolo doteraz zvykom. Do súťaže na tému „Môj slovenský svet“ odoslalo práce 22 žiakov 7. a 8. ročníka základných škôl a 9 gymnazistov. Deviatim najlepším odovzdajú ceny pravdepodobne v nasledujúcom školskom roku, v závislosti od protipandemických opatrení.

1990-2020
VÚSM
VÝSKUMNÝ
ÚSTAV
SLOVÁKOV
V MAĎARSKU

Z činnosti Slovenského divadla Vertigo

Foto: (et)

Slovenské divadlo Vertigo (SDV) pod vedením riaditeľky Daniely Onodiovej usporiadalo v dňoch 25. – 27. októbra 2019 v divadle Cervinus Teátrum v Sarvaši 11. ročník divadelnej prehliadky súborov i profesionálnych zložiek divadiel z troch krajín: zo Slovenska, Srbska a Maďarska Spolu na javisku (i mimo neho). Na dosky znamenajúce svet sa ako prvý festivalový hosť postavili herci popradského Divadla Commedia s absurdnou komédiou Slawomira Mrożeka Stroskotanci na širom mori. Vo Veľkej divadelnej sále predviedli herci Ochotníckeho divadla KC Kysáč drámu Vladimíra Hurbana Hurbanova Zámka škripí. Verní diváci slovenského divadelníctva v Maďarsku mali možnosť vidieť predstavenie komlášskych ochotníkov Janko Drotár, ako aj Noc Helvera v podaní profesionálnej zložky Slovenského divadla Vertigo. Účastníčky letnej divadelnej dielne SDV sa predstavili príbehom O Červenej čiapočke trochu inak. Celkom malé divadlo zo Starého Tekova na veľkom javisku zinscenovalo Manželskú poradňu. V nedeľu dopoludnia sarvašské divadlo Cervinus Teátrum monodrámu Ž-tém „zvieďlo“ divákov do viedenského bahna maďarských dodávateľiek sexuálnych služieb pozláteného obetavou, mladou láskou, milujúcou až na smrť. Nevinnosť a jej strata, zneužitie citov a obeta človeka zarezonovali aj v tragikomédii Sväty za deidinou v podaní Slovenského vojvodinského divadla (SVD) z Báčskeho Petrovca.

Foto: Laura Bencsiková

November patril v poradí 27. filmovému semináru. V kine Cirko Gejzír v Budapešti premietli výber nových slovenských filmov a milovníci slovenskej kinematografie si prišli na svoje aj v Segedíne, v Kine Grand Café. Filmovú prehliadku a seminár viedli v Budapešti generálny riaditeľ Slovenského filmového ústavu Peter Dubecký, estetik Peter Michalovič a scenárista, dekan Filmovej a televíznej fakulty Vysokej školy múzických umení Ondrej Šulaj. Vzácny hosť prvého dňa bol režisér Martin Šulík. Režisér priniesol svoj nový film Tlmočník. V sekcii hraných filmov v tomto ročníku popri Tlmočnikovi pribudli dva mysteriózne thrillery, Trhlna od režiséra Petra Bebjaka a slovensko-česká koprodukcia Dôverný nepriateľ. Pre milovníkov veselých žánrov priniesli organizátori romantickú komédiu Loli paradička a klasickú filmovú rozprávku Čertovské pero. Dokumentárne filmy, medzi ktorými bola i krajanská tematika od tunajších tvorcov a študentské filmy, sa tiež tešili veľkému záujmu. V Segedíne si organizátori pripomenuli 20. výročie vzniku filmu Jadvigin vankúšik, časť ktorého bola natočená v Slovenskom Komlôši, s autorom románu Pavlom Závadom a režisérkou Krisztinou Deákovou. Podujatie spestrilo vystúpenie členov dychovej kapely Hudobného odborného gymnázia Istvána Vántusa pri Segedínskej univerzite.

Foto: (sdv)

Aj SDV vstúpilo do nového roka 2020 plné elánu a plánov. Koncom februára usporiadalo tradičné stretnutie s učiteľmi – vedúcimi školských dramatických krúžkov – na dramaturgickej porade, ktorá je vlastne prípravou na prehliadku detskej dramatickej tvorivosti Deti deťom. Tá sa mala uskutočniť 23. mája v Sarvaši. Pandémia koronavírusu to však znemožnila. Na našej snímke riaditeľka SDV Daniela Onodiova.

Herci SDV sa mohli na podnet redakcie Ludových novín 11. apríla, v Deň poézie, prezentovať na sociálnej sieti prednesom slovenskej poézie, a to predovšetkým básní slovenských autorov z Maďarska.

Foto: (sdv)

Vďaka postupnému uvoľňovaniu opatrení po prvej vlne pandémie sa v lete mohol uskutočniť dramatický tábor. V obci pri slovenských hraniciach Nagyörzsöny sa stretlo 29 žiakov a 9 dospelých zo Sarvaša, Slovenského Komlóša, Budapešti a z Békešskej Čaby. V jednej skupine pracovali s rozprávkou podľa predlohy Pavla Dobšinského Kmotrička smrť a básne Milana Rúfusa Kmotra smrť a záračný lekár, ktorú spracovala Elena Bakošová, hudbu zložil Belo Felix, hudobný asistent bol Zoltán Havas. Druhú skupinu viedla spisovateľka a režisérka Margita Garajszká, ktorá s deťmi našudovala svoju vlastnú rozprávku Matejove píšťalky. Pomáhali jej pri tom Anna Ondrejová zo Slovenského Komlóša, Miroslava Kováčsová z Budapešti, Ján Pitoňák z Békešskej Čaby a Margita Kmotriczová zo Sarvaša.

Druhá vlna pandémie nedovolila uskutočniť ďalšie plánované programy divadla. Predstavenia muselo vedenie zrušiť, pokračovalo však v administratívnej činnosti predovšetkým finančného, ale aj odborného charakteru.

Z činnosti Pedagogického metodického centra Slovákov v Maďarsku

Foto: Marianna Fábiánová

Slovenské gymnázium, základná škola, materská škola a žiacky domov v Békešskej Čabe bolo v októbri 2019 dejiskom odborného stretnutia vedúcich metodických centier slovenskej, slovinskej, srbskej i nemeckej národnosti. Za slovenskú národnosť sa nielen v úlohe organizátora zúčastnili na rokovaní riaditeľka hostiteľskej inštitúcie Edita Pečeňová a jej zástupkyne Marianna Fábiánová a Mária Czégényová, ktorá je riaditeľkou Pedagogického metodického centra Slovákov v Maďarsku (PMCSM). Po krátkej prednáške o súčasnom stave slovenskej národnostnej výučby v Maďarsku a hospitácii na ukázkových hodinách slovenskej literatúry v 12. a prírodopisu v 4. ročníku si účastníci stretnutia vymieňali názory a skúsenosti. Zámerom organizátora PMCSM bolo upevniť styky medzi strediskami a ponúknuť im spoluprácu, ako aj priestor na výmenu informácií, názorov. Na záver stretnutia mali účastníci možnosť na oboznámenie sa s činnosťou, obsahom a metodickými príručkami, zborníkmi a publikáciami v roku 2003 založeného PMCSM, ako aj informovať sa o výchovno-vzdelávacom procese hostiteľskej inštitúcie.

Foto: (ar)

Slovenské pedagogické metodické centrum v Békešskej Čabe s finančnou podporou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a v spolupráci s Centrom ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského v Bratislave uskutočnilo v novembri v priestoroch Materskej školy, základnej školy, gymnázia a žiackeho domova s vyučovacím jazykom slovenským v Budapešti metodicko-vzdelávacie podujatie pre vychovávateľov a učiteľov slovenských národnostných výchovno-vzdelávacích inštitúcií v Maďarsku. Na celodňové akreditované doškoloovanie prišli zúčastníci

zo všetkých kútov krajiny, ktorí po jeho ukončení dostali osvedčenie o jeho absolvovaní. Cieľom vzdelávania bolo pomôcť učiteľom pri rozvíjaní zručnosti v hovorení a posilňovať komunikačné kompetencie vo výučbe slovenského jazyka, ale tiež prostredníctvom zážitkového učenia sprístupniť inovatívne metódy a formy s možnosťou začleniť tieto prierezové témy do výučby. Desať hodín zadelili organizátori do päť 90-minútových vyučovacích blokov a posledná časť vybočila aj na krátke útvary detskej ľudovej slovesnosti, na ich literárno-dramatické a hudobno-dramatické spracovanie.

PMCSM usporadúva metodické dni pre pedagógov už sedem rokov dva až tri razy do roka. Vďaka vedúcej materskej školy Slnečný lúč v Dabaši-Šáre Elene Mrázovej Csernákovskej sa uskutočnilo takéto stretnutie v polovici novembra. Predškoláci a vychovávateľky ukázali učiteľkám z rôznych kútov Maďarska, primátorovi Dabaša Zoltánovi Kőszegimu, viceprimátorom mesta a školskej referentke CSSM Erike Lázárovej kreatívne nápady na tému dopravné prostriedky. Po výmene názorov a skúseností nasadli pedagogičky na mestský vláčik a pozreli si pozoruhodnosti mesta, ako napríklad Múzeum bábik tety Veronky, oblastný dom, Dom rítešov a Pútnické a kultúrne centrum.

Foto: (et)

Z činnosti Knižnice a dokumentačného centra Slovákov v Maďarsku

Knižnica a dokumentačné centrum Slovákov v Maďarsku (KDCSM) od roku 2003 zbiera, spracúva a poskytuje dokumenty nehmotnej kultúry Slovákov v Maďarsku, resp. tie materiály, ktoré dokumentujú ich verejný život.

Inštitúcia koncom roka 2019 pokračovala vo svojej práci. Postupne digitalizovala ďalšie ročníky Ludových novín, ktoré má spracované do roku 1984. Dostupnosť jediného týždenníka Slovákov v Maďarsku v takejto forme je dôležitá aj pre to, aby čitatelia mohli jednoducho vyhľadávať články a príspevky v súboroch. Tieto materiály ešte nie sú sprístupnené na domovskej stránke knižnice, ale podľa riaditeľky Anny Szabadosovej priebežne budú.

KDCSM sa koncom roka 2019 a začiatkom roka 2020 úspešne uchádzalo o granty na Úrade pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSZZ) a u Verejnoprospešnej nadácie Zväzu Slovákov v Maďarsku. Získané prostriedky použilo na rozšírenie technického vybavenia a na nákup dokumentov. Zaoštarané knihy si možno vypožičať nielen v sídle KDCSM, ale aj vo výchovno-vzdelávacích inštitúciách CSSM, kam ich centrum dáva do depozitu.

Počas pandémie koronavírusu aj KDCSM fungovalo z domu. Pracovníci pokračovali v analytickom spracovaní dokumentov, teda naďalej digitalizovali články, pripravovali súpisy na zakúpenie kníh. Online vybavovali medziknižničné výpožičné služby a posielali ich adresátom, či už virtuálne alebo poštou.

V auguste sa zistilo, že z technických dôvodov sa priestory centra stali nepoužívateľnými. Pomoc poskytl CSSM. Od budúceho roku čitatelia môžu inštitúciu navštevovať na Fadruszovej ulici č. 9, na 5. poschodí, kde sa bude nachádzať dovtedy, kým nebudú hotové nové priestory.

Foto: (kdcsm)

Z činnosti Organizácie slovenskej mládeže v Maďarsku

Na čele tridsaťdvaročnej mládežníckej organizácie s celoštátnou pôsobnosťou od februára 2019 stojí predseda Bence Szeljak, podpredsedovia sú Bence Püski, Gejza Háló, Brigita Horváthová a Viliam Mezösi. Na jeseň roku 2019, konkrétne 16. novembra, usporiadali oslavy 30. výročia založenia OSMM. Slávnostné stretnutie sa konalo v Dome slovenskej kultúry v Békešskej Čabe za účasti bývalých a súčasných členov organizácie. Účastníkov vo výstavnej sieni čakali prestreté stoly a milé spomienkové darčeky v podobe pera a odznaku s výročným logom. Prítomným sa za zachovávanie slovenskej identity poďakoval generálny konzul Slovenskej republiky v Békešskej Čabe Emil Kuchár a prihovril sa aj jeden zo zakladajúcich členov, prvý predseda OSMM, dnes slovenský hovorca v maďarskom parlamente Anton Paulik. Pripomenul, že publikácia o prvých desiatich rokoch OSMM by mala byť povinným čítaním pre každého člena mládežníckej organizácie. Prítomných pozdravila aj predsedníčka Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku Alžbeta Hollerová Račková. Citovala predsedu Čabianskej organizácie Slovákov Michala Lásika, podľa ktorého sa musíme zmieriť s tým, že obsah identity každej generácie sa mení. Pripomenula, že si treba vážiť snahu osvojiť si slovenský jazyk, aj keď pri komunikácii je jazykom maďarčina. Vyjadrila svoju radosť z toho, že v radoch poslancov VZ CSSM je aj predseda OSMM a ďalší mladí. V mene Komunity nemeckej mládeže v Maďarsku pozdravil organizáciu jej podpredseda Martin Surman-Majeczki, ktorý hovoril o častej a dobrej spolupráci medzi dvoma národnostnými mládežníckymi organizáciami. Na záver

Foto: (fuhl)

vystúpil pracovník Domu slovenskej kultúry, predtým predseda OSMM Ondrej Kiszely. Jubilujúcich v liste pozdravil aj riaditeľ Národnostného odboru Úradu predsedu vlády Richárd Tircsi, v ktorom sa zmienil o tom, že existencia OSMM svedčí o potrebe organizovaného zastupovania záujmov slovenskej mládeže. Po príhovoroch a k večeri hrala pre mladých i skôr narodených Ľudová hudba Tibora Mótyána zo Sarvaša. Na záver osláv sa rozprúdila debata sprevádzaná súčasnou slovenskou muzikou. Tá sa prerušila iba na chvíľu, keď si účastníci pozreli dva záznamy: jeden z prvej veľkej akcie OSMM, cyklistickej túry, a ďalší zo zabíjačky.

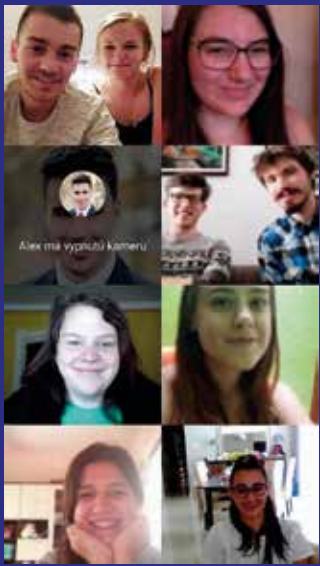

Foto: (archív)

Pre prísne protipandemické opatrenia zavedené v polovici marca sa aj nad podujatiami OSMM začali zbíhať mraky. Práve preto v máji prostredníctvom videorozhovoru viac ako desať členov organizácie prediskutovalo možnosti realizovania plánovaných programov. Rozhodli sa z bezpečnostných dôvodov neuskutočniť tradičnú Slovenskú mládežnícku akadémiu v Sarvaši. Ďalšou témou online stretnutia bolo hľadanie nových foriem aktivizovania mládeže, keďže školy boli počas stavu núdze zatvorené a tak sa prerušil kontakt so študentmi. V budúcnosti treba nájsť platformu, kde by členovia mohli medzi sebou bezprostredne komunikovať. Na virtuálnom stretnutí sa zrodilo veľa dobrých a zaujímavých nápadov, ktoré môžu byť v prospech OSMM.

Novohradské národnostné stretnutie a Celoštátny folklórny festival Slovákov v Maďarsku

Folklorne slávnosti pri jazere
v Banke usporiadali za prísnych obmedzení

Obec Banka na severe Maďarska je neoddeliteľne spätá s jedným z najväčších a najobľúbenejších podujatí Slovákov v Maďarsku. Ani pandémie koronavírusu neznamenala uskutočnenie oslavy, ktorá každoročne predstavuje rozmanitosť folklórnej studnice, je prejavom úcty k dedičstvu a cez tanec a hudbu vzťahu k odkazu predkov Slovákov v Maďarsku. Pre stále sa meniace nariadenia súvisiace s protipandemickými opatreniami Zväz Slovákov v Maďarsku a Slovenská samospráva Novohradskej župy mali čo robiť, aby 24. Celoštátny folklórny festival Slovákov v Maďarsku a 54. Novohradské národnostné stretnutie dotiahli do konca. V tomto roku sa nekonala folklórna bohoslužba, ani krojovaný sprievod k prírodnému javisku. Návštevníci sa museli vopred elektronicky registrovať na domovskej stránke obce a pri vstupe do ohraničeného areálu ukázať registračný kód.

Po hymne Slovákov v Maďarsku Daj Boh šťastia sa ako prvá obecenstvu prihovrila starostka obce Banka. Andrea Tormaiová vyzdvihla, že tradícia je hlboká studňa. Len človek pokropený vodou z prameňa ľudského bytia môže byť tým, čím má byť. A. Tormaiová dodala, že hudba je výživný a upokojujúci elixír, ktorý znásobuje krásy života.

V mene organizátorov sa účastníkom prihovrila predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku Ruženka Egyedová Baráneková. Ozrejmila, prečo sa stal symbolom stretnutia vlčí mak. „Keď je nás veľa, ako tých makov na poli, tak si nás všimnú, a spolu s tým aj tú krásu, kultúru Slovákov v Maďarsku,“ spomenula a dodala, že rok 2021 je veľmi dôležitým pre Slovákov v Maďarsku, lebo bude sčítanie ľudu.

Prítomným sa prihovril aj poslanec maďarského Národného zhromaždenia za Novohradskú župu Mihály Balla. Pozdrav predsedu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Milana Jána Pilipa tlmočila pracovníčka úradu Milina Sklabinská.

Nasledoval slávnostný akt odovzdania vyznamenania na pamiatku Anny Hudeczovej, ktorú si bývalý starosta obce Banka András Ivanics z rodinných dôvodov nemohol prevziať na Regionálnom národnostnom dni v Šalgótarjáne. Cenu mu odovzdali predseda SNSNŽ Ferdinand Egyed a jeho zástupkyňa Ruženka Komjáthiová.

V javiskovom programe Spolu účinkovali najlepšie slovenské amatérske folklórne telesá z celej krajiny. Moderátorka Monika Szabová rad-radom pozývala na pódium Ľudovú hudbu Svrčkovci zo Šalgótarjánu, sestry Komjáthiové z Veňarca, Tanečnú a spevácku skupinu Veľká Bukovinka z Répáskej Huty, Folklórny spolok Furmička z Čemera, Ľudovú hudbu Csibaj banda z Jače, Spevácky zbor Jasienky z Níže a Folklórny súbor Dúha z Malého Kereša. Galaprogram slovenských národnostných súborov zakončilo spoločné vystúpenie telies s ľudovou piesňou Po nábreží koník beží.

Vo večernom hlavnom javiskovom programe vystúpili FS Nógrád zo Šalgótarjánu a folklórny súbor Očován z Očovej. 24. Celoštátny folklórny festival Slovákov v Maďarsku a 54. Novohradské národnostné stretnutie opäť boli pastvou pre oči a pohladením duše.

Foto: (fuhl)

Štefan Hudák (1923 – 2005)

Pitvaroš

Pitvaroš, ty rodná dedinka moja,
ľúbim ťa nastokrát vrele,
a jestli svet odtrhne ma od teba,
mysleľ zostane mi v tebe.

Po tvojich uliciach pravých, keď ešte
stále behal som za karikou,
keď v prachu hral som sa na ceste
a zas dostal som palicou.

Keď vonku za lúkou v plytkom Kereši
hádzal som sa do mútnej vody;
keď hlavu rozklal som si na lemeš –
ó, boli to časy, boli!

Teraz, keď v samote počúvam pieseň,
čo hudú mi staré stromy,
zo srdca mizne mi bóľna tieseň
a znovu detskostou zazvoní.

Tisíce spomienok viažu ma k tebe,
ľúbezná ty dedinka moja!
Ľúbim ťa ver', ľúbim na stokrát vrele,
hoc vzatá mi je už sloboda.

ŠTEFAN HUDÁK sa narodil v roku 1923 v Pitvaroši, základnú školu navštevoval vo svojom rodisku a meštiansku školu absolvoval v Slovenskom Komlóši. V roku 1947 sa presídlil na Slovensko. Pedagogické vzdelanie získal na Učiteľskej akadémii v Turčianskych Tepliciach a na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Pôsobil ako učiteľ v Pitvaroši, Brezovej pod Bradlom, Myjave, Zemianskom Lieskovom, vo Zvolene a od roku 1970 v Sliači. Diela: Za pluhom (1941), Tá myjavská kapela (1959), Andrej Sládkovič a Sliač (1970), Z dolnozemskeho zápisníka (1997).

Tiché pole

Tiché pole, pusté pole
leží vonku osamele.
Už ani ten škovránok mu
nešveholí poľnú nôtu,
všetci sme ho zanechali,
domov sa presťahovali.

Tiché pole, pusté pole,
uleteli krásy tvoje;
len sneh sa na tebe skveje,
sychravý vietor ťa reže.
Oddychuješ pod perinou,
nežne na tebe prikrýtou.

Tiché pole, pusté pole,
zanedlho budú tvoje
hony pestro preplnené,
krásou znovu ozdobené.
Až spevy veselo zazvú
a prehlásia dobu jarnú.

Zo života našich osád

Slovenská samospráva XIII. obvodu Budapešti viac ako desať rokov udržuje pracovné a priateľské kontakty s obcou Mojmirovce na Slovensku a s tamojším kaštieľom. Ich predstavitelia pravidelne podnikajú výmenné pobyty a zúčastňujú sa na podujatiach partnerských inštitúcií, realizujú spoločné projekty.

Foto: (ef)

Foto: (et)

V najvyššie ležiacej obci Chránenej krajinnej oblasti Gereče v Tardoši si ako každý rok koncom septembra pripomenuli slovenské tradície. Deň tardošských Slovákov sa začal omšou v kostole, odkiaľ prešli účastníci do kultúrneho domu, kde sa konal slávnostný program. Deň sa skončil tanečnou zábavou.

Foto: Eva Krizsóová Kakuková

V Malej Náne, malebnej dedinke na úpätí Matry, zorganizovala tamojšia slovenská samospráva v poradí ôsmy Deň Slovákov. Slávnosť sa začala v rímskokatolíckom kostole sv. Štefana svätou omšou, pokračovala spomienkovým programom a kladením vencov v pamätnom parku, odkiaľ sa krojovaný sprievod sprevádzaný hudbou vybral na hrad k pódiumu, kde sa konal folklórny program.

Kultúrny dom XVI. obvodu Budapešti – Cinkoty v rámci Dní kultúrneho dedičstva mestskej časti hostil v predposledný septembrový víkend výstavu krojovaných bábik. Expozíciu organizoval verejnoprospešný spolok Za Cinkotu, Nadácia Dr. Márie Kreszovej a Hrnčiarske centrum, cenný materiál poskytli členka miestnej slovenskej samosprávy Anna Dernovicsová, nositeľka ocenenia Za našu národnosť, veľkotarčianska folkloristka Mária Galántaiová a predseda slovenskej samosprávy a vicestarosta Kerepeša Karol Kiss.

Foto: (zp)

Vďaka úzkej spolupráci obecnej a slovenskej národnostnej samosprávy sa v Leginde v jeden deň uskutočnili obaračková slávnosť a Deň legíndskych Slovákov. Súčasťou osláv bol trojhodinový kultúrny program, odovzdanie vyznamenania Za legíndskych Slovákov, ktoré získal bývalý podpredseda miestnej slovenskej samosprávy Szerafin Fehér, súťaž o najlepšiu domácu pálenku a sladké a slané pečivo a tanečná zábava.

Foto: internet

Foto: Anna Franková

Na Dolnej zemi je na Michala zvykom zber a lisovanie hrozna. Túto tradíciu sa v organizácii miestnej slovenskej samosprávy pokúsili oživiť členovia Kultúrneho spolku sarvašských Slovákov Vernosť. Do oblastného domu medzi nich zavítali aj študenti Gymnázia Petra Vajdu, ktorí študujú slovenský jazyk a, prirodzene, aj žiaci slovenskej základnej školy. Program sa začal ochutnávkou hrozna. O jeho pestovaní v okolí Sarvaša rozprával deťom Ján Gyurcsík.

Foto: (kan)

Deň slovenských novinárov v Maďarsku sa viaže k vydaniu prvého čísla týždenníka Ľudové noviny. V Stredisku pilišských Slovákov v Mlynkoch sa 4. októbra zišli pracovníci médií, redaktori, reportéri, publicisti, moderátori a fotografi, aby v slávnostnom a tvorivo-pracovnom duchu prediskutovali budúcnosť slovenských médií v Maďarsku: 63-ročného týždenníka Ľudové noviny, o 27 rokov mladšej relácie Domovina z produkcie MTVA a slovenského vysielania Maďarského rozhlasu, ktoré sa hlási od roku 1974.

Foto: (ÚšZ)

V septembri Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚŠZZ) usporiadal v Košiciach 17. ročník Tvorivej školy žurnalistiky s hlavným zameraním na rozhlasovú a televíznu žurnalistiku, ako aj na oblasť tzv. nových médií vrátane internetových portálov. Podujatia s názvom Krajanský telerozhlas Košice 2019 sa zúčastnili pätnásť tvorcovia, ako aj editori – redaktori internetových médií zo šiestich štátov: Kanady, Českej republiky, Maďarska, Rumunska, Srbska a Ukrajiny. Organizátori z ÚŠZZ a RTVS – Štúdio Košice pripravili pre nich obsažný, pestrý a podnetný týždeň.

Foto: (et)

V septembri odštartoval dvoma kastigami a jedným videokastingom pre krajanov výber 63 účastníkov veľkolepej šou slovenského verejnoprávneho rozhlasu a televízie (RTVS) Zem spieva. Spomedzi slovenských folklórnych súborov v Maďarsku sa do súťaže prihlásila Slovenská rodinka z Mlynkov a čemerský folklórny spolok Furmička. Furmička z videokastingu postúpila do štúdiového kola súťažnej prehliadky.

Foto: Judita Sonkolyová

Jeseň v Kondoroši by sa nezaobišla bez varenia domácich rezancov – podľa dolnozemskej Slovákov halušiek –, ktoré boli, a niekde dodnes zostávajú, hlavným chodom sobotňajšieho obeda. Na podujatí sa schádza čoraz viac účastníkov, v roku 2019 sa rozhodlo predviesť svoje kuchárske umenie 14 skupín. Organizátorom podujatia bola Slovenská samospráva v Kondoroši.

Foto: (et)

Na slovenskom večierku v Osvetovom stredisku Imreho Madácha vo Vacove zneli začiatkom októbra slovenské akordeóny. Možnosť kultúrneho vyžitia dostali občania Vacova a okolitých aj Slováckmi obývaných obcí v rámci Vacovských jesenných dní kultúry, akoby záverečnej akcie Slovenskej samosprávy vo Vacove pred voľbami do národnostných samospráv.

Foto: Ján Červenák

Prvý októbrový víkend patril v Poľnom Berinčoku pestovaniu slovenských tradícií v réžii Organizácie Slovákov v Poľnom Berinčoku a miestnej slovenskej samosprávy pod vedením Juliany Borguľovej. Súčasťou viacdňového programu bolo otvorenie výstavy Svadobné kroje Slovákov v Maďarsku, krst publikácie Naše slávnostné jedlá na poľnoberínskych stoloch, ďakovná bohoslužba v slovenskom i maďarskom jazyku, kultúrny program slovenských folklórnych telies a ochutnávka tradičných slovenských jedál.

Foto: (et)

V Osvetovom stredisku Sándora Petőfiho v Čemeri oslávili desiate výročie vzniku detskej zložky Folklórneho súboru Furmička. Slávnostný program si prišlo pozrieť množstvo ľudí všetkých vekových skupín. Súboru sa za jeho činnosť poďakovala predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku Ruženka Egyedová Baráneková a veľa úspechov do budúcnosti mu poprialala predsedníčka Regionálneho spolku Slovákov z okolia Pešti Dolina Zuzana Szabová.

Foto: (In)

Čabianska organizácia Slovákov (ČOS) v polovici októbra pripravila pre záujemcov dvojdňovú prezentáciu slovenskej kultúry a gastronómie. Na dvore Domu slovenskej kultúry v Békešskej Čabe čakal návštevníkov Festival štyroch ročných období – kultúrny blok, ktorý podľa slov hlavných organizátorov Hajnaliky Krajčovičovej, Alžbety Liptákovej a Ondreja Kiszelya oživil tradície dolnozemskej Slovákov od sejby, lámania kukurice až po zabijačku.

V stánkoch a na pódiiach výstavniska bratislavskej Incheby sa uskutočnil 27. ročník najväčšieho medzinárodného knižného veľtrhu na Slovensku – BIBLIOTÉKA. Okolo stánku dolnozemskej Slovákov bolo rušno počas všetkých dní veľtrhu. Záujemcovia si mohli pozrieť a zakúpiť nielen najnovšie publikácie, ale aj časopisy ako Ludové noviny či Dolnozemský Slováčok. Veľtrh priniesol zásadnú novinku, prvýkrát vo svojej histórii mal čestného hosťa, bolo ním Maďarsko.

Foto: (fuhl)

Foto: Magdaléna Péliová

Slováci Slovákom bol názov výstavy, ktorú pripravil Dom slovenskej kultúry (DSK) v Békešskej Čabe v spolupráci s Turčianskou knižnicou v Martine. Na vernisáži, ktorá sa uskutočnila v priestoroch Turčianskej knižnice, prezentovali diela výtvarníkov Lászlóa Lonovicsa a Jánoša Ghandta, rodákov z Békešskej Čaby so slovenskými koreňmi. Zároveň sa predstavili členky výšivkárskeho krúžku Rozmarín, ktorý pôsobí pri DSK.

V Santove je osem rokov zvykom, že na Martina otvoria výstavu umelca, ktorý buď pochádza z tejto pilíšskej obce, alebo sa k nej nejakým spôsobom viaže. Tentoraz padla voľba na miestneho rodáka Jozefa Komendu. Dva týždne sa v Barossovom dome mohli záujemcovia oboznámiť so životnou dráhou maliara a osobne sa s ním stretnúť.

Foto: (ar)

V Mlynkoch oslávili 20. výročie založenia Združenia pilíšskych Slovákov, ktorého zakladajúca schôdza sa uskutočnila 11. novembra 1999. Program začal slávnostným valným zhromaždením, po ktorom nasledoval kultúrny program a slovenský bál. Po prvýkrát udelili cenu Za Pilíšanov, a to zakladateľom združenia Márii Nagyovej a in memoriam Jozefovi Havelkovi a Gizele Molnárovej.

Foto: (et)

Foto: Mária Hudecová Ivaničová

Slovenská samospráva v obci Banka zorganizovala prvé dva novembrové víkendy programu na počesť svätého Martina. Prvý víkend si mohli záujemcovia zhotoviť lampášiky, piecť husacie dobroty a zažiť veľa tvorivých i zábavných chvíľ. Nasledujúci piatok sa uskutočnila Svätomartinská veselica spojená so sprievodom a tancom.

Foto: Zuzana Somogyiová

Reprezentatívnu dvojjazyčnú zberku 250 receptov Zoltána Bárkányiho Slovenská kuchyňa predstavili v polovici novembra v Slovenskej reštaurácii v Békešskej Čabe konateľ spoločnosti SlovakUm Imrich Fuhl a šéfredaktorka Ľudových novín Eva Fábiánová.

Foto: (ar)

Každoročne sa pred adventným obdobím stretávajú novohradskí a hevešskí Slováci v priestoroch Kultúrneho domu Attilu Józsefa v Šalgótarjáne, aby si spoločne uctili významných a prežili nevšedný večer s výborným slovenským folklórnym súborom. Cenu Na pamiatku Anny Hudecovej získali starostka Terian, vedúca tamjšej školy Edita Brozsová a bývalý starosta Banky András Ivancs.

V priestoroch Archívu otvorenej spoločnosti (Open Society Archives) v Budapešti sa konala vernisáž výstavy pri príležitosti 30. výročia Nežnej revolúcie, ktorej dôsledkom bolo odstránenie komunistického režimu v Česko-Slovensku. 17 panelov informovalo o udalostiach, ktoré sa začali 17. novembra 1989, a o ich dopade na vtedajšiu i súčasnú spoločnosť.

Foto: (ar)

Predstavitelia čerstvo zvolených slovenských samospráv z regiónu Vértes-Gereče (Tatabánya – Bánhida, Oroslán, Síleš, Tardoš) sa zišli v Bánhide, aby zosúladiли svoje úlohy a programy, ktoré ich čakajú do konca roka. Keďže priestory Slovenského domu sa ukázali prítesné pre približne 80 účastníkov, organizátori privítali gesto miestneho farára Attilu Gedőa, ktorý im dal k dispozícii sálu sv. Ignáca v susedstve Slovenského regionálneho strediska ÚKSM.

Foto: K. Jackl

Foto: Anna Piláriková

Spolok Slovákov z Maďarska s podporou mesta Galanta pripravil v Dome Matice slovenskej v Galante stretnutie s krajanmi na počesť 20-ročnej spolupráce medzi partnerskými mestami Galanta a Slovenský Komlőš, na ktorom obnovili zmluvu na ďalšie obdobie. Vzťahy medzi týmito mestami majú pečať osobitej histórie pred viac ako 70 rokmi, keď mnohí obyvatelia Slovenského Komlőša, ale aj priľahlých obcí Dolnej zeme, našli svoj nový domov vo vlasti svojich predkov, predovšetkým v Galante a jej okolí.

Foto: Alžbeta Hugyiková

Slovenská samospráva a Spolok čabačudských Slovákov usporiadali začiatkom novembra tradičný večierok. Privítali na ňom hostí z Kétsoproňu, Čorváša, Gerendáša, Kondoroša, Kardoša, Irminčoku, z Poľného Berinčoka, Eleku, Telekgerendáša, Čabasabadi, Sarvaša, Békešskej Čaby a z Veľkého Bánhedeša. Pripravili pre nich bohatý kultúrny program, večeru a veselú zábavu.

Krátko po zapálení prvej adventnej sviečky v Knižnici I. Sinkóa v Čemeri otvorili výstavu medovníkovej dedinky. Návštevníci mohli obdivovať medovníkové domčeky, úrady, všetky tri miestne kostoly, dvory aj so zvieratami či električkové depo s premávajúcou električkou. V roku 2019 po štvrtý raz inštalovala slovenská samospráva na čele s autorkou nápadu Alžbetou Szabovou v spolupráci s Čemerským domom slovenských tradícií výstavu Moja sladká dedinka.

Foto: Peter Klacsán

Foto: Zuzana Kučerová

V novohradskej obci Niža, ktorá má 1 230 obyvateľov, sa o pomerne čulý kultúrno-spoločenský život starajú výchovno-vzdelávacie inštitúcie, mnohé miestne spolky a v neposlednom rade neúnavní členovia klubu dôchodcov Jasienky, ktorí sa stretávajú raz do týždňa, aby skúšali, tvorili a bavili sa. Páračky, ktoré zorganizovali koncom roka 2019, sú súčasťou a prvou stanicou projektu Nižanské zvyky.

Žiaci Slovenskej dvojazyčnej základnej školy a materskej školy v Slovenskom Komlóši si pripomenuli tradíciu niekdajších večierok projektom s názvom Večierke na Komlóši, a to v rámci vyučovacích hodín slovenskej vzdelanosti. Vyvrcholením projektu, na ktorom so žiakmi 5. až 8. triedy pracovala hosťujúca učiteľka zo Slovenska Mária Hanková, bolo vystúpenie v aule školy, ktorú zaplnili do posledného miesta žiaci oboch stupňov so svojimi učiteľmi.

Foto: (máh)

Župná knižnica Bálinta Balassiho v Šalgótarjáne dlhé roky poskytuje priestor úspešnému a medzi obyvateľmi očakávanému podujatiu „Nech ich sused v láske má“, organizátormi ktorého sú miestna slovenská samospráva a Spolok šalgótarjánskych Slovákov a ich priateľov. Predpoludnie sa nieslo v znamení súťaženia, potom nasledovali slávnostné príhovory, kultúrny program a posedenie pri prestretom stole.

Foto: (ar)

Foto: (fn)

Rétšágčania sa opäť vybrali na cestu do materskej krajiny. Cestovali autobusom cez Diakovce a Galantu do Bratislavy. Organizátori na čele s predsedníčkou miestnej slovenskej samosprávy Silviou Šalgaiovou usporiadali podobný zájazd do hlavného mesta Slovenska pre obyvateľov mesta pred 14 rokmi. Aj tentoraz bola ich sprievodkyňou Ruženka Néveryová.

Foto: Hajnalka Harmatiová

Predposlednú novembrovú sobotu sa vyše 10 aktivistov a podporovateľov slovenskej veci vďaka Slovenskému klubu a Slovenskej samospráve v Horných Peťanoch vybralo na poznávací zájazd po západnom Slovensku. Medzi nimi boli zastúpené všetky vekové skupiny, najmladší účastník mal 4, najstarší 75 rokov.

Foto: (kan)

Pred zapálením prvej sviečky na adventnom venci na Radničnom námestí v Budapešti čakalo na okoloidúcich milé prekvapenie. Priateľský kruh a folklórny súbor Srdce Novohradu priniesol do hlavného mesta betlehemske hry, v ktorých odzneli aj slovenské slová. Napriek mimoriadne chladnému počasiu sa mnohí zastavili a s úsmevom na tvári si pozreli vianočný program Novohradčanov.

Foto: Eva Krízsoová Kakuková

Slovenská samospráva v Maľej Náne usporiadala oslavu na počesť 25. výročia svojho založenia, spojenú s predvianočným stretnutím a kultúrnym programom. Ako symbol vďaky odovzdala 25 darčiekov a pamätných listov. Každý predstavoval jeden rok existencie zboru a mohol ho získať ten, kto sa svojou prácou, odbornými znalosťami alebo podporou pričinil o zotrvanie slovenskej národnosti.

Slovenská samospráva VI. obvodu Budapešti a Kruh priateľov Slovenského Komlóša uskutočnili v Kultúrnom a spoločenskom stredisku Eötvös10 prezentáciu dvojazyčnej knihy 82-ročného prozaika Istvána Gábora Benedeka s názvom Komlóška tóra, ktorá patrí k jeho vrcholným dielam. Zbierka poviedok z roku 1994 je uznávaná aj vo svete, bola preložená do mnohých jazykov a uvažovalo sa aj o jej filmovom stvárnení.

Foto: (ar)

Slovenský inštitút v Budapešti bol i vlni dejiskom novoročného koncertu najuznávanejšej cimbalistky Európy Viktórie Herencsárovej. V polovici januára zazneli cimbalové diela a prepisy iných skladieb v tomto stánku kultúry po jubilejný 15. raz. Hostami koncertného večera boli pišťalkár Balázs Dongó (Čmel) Szokolay a spevák Levente Galda.

Foto: (et)

Oživovanie tradícií sa všeobecne hodnotí pozitívne, radostné pocity však nezdieľal s ostatnými dobre vypasený brav, ktorý sa v decembri ocitol na dvore Domu čemerských slovenských tradícií. Čemerská slovenská samospráva tu opäť zorganizovala tradičnú zabíjačku. Na dodnes obvykle, avšak oproti minulosti predsa len zriedkavejšej udalosti čemerské skupiny zachovávajúce tradície predstavili tradičné oblečenie, zabíjačkové náradie a niekdajšie spôsoby spracovania ošípaných.

Foto: Zsolt Bellus

Foto: Anita Furuczová

Vo Vacove je už 22 rokov tradíciou, že miestna slovenská samospráva usporadúva v Osvetovom stredisku I. Madácha Slovenské Vianoce. V sobotu pred významnou a očakávanou udalosťou, ktorá má za cieľ posilniť slovenskú národnosť vo Vacove a jeho okolí, došlo k stretnutiu zástupcov Mestskej samosprávy vo Vacove a družobného mesta Dubnica nad Váhom. Dohodu o spolupráci uzavreli v roku 2003.

Foto: Zoltán Hustyava

Naše novohradské korene III. Novohradskí hrdinovia a obeť vojen je názov knihy, ktorú vydala Slovenská samospráva obce Novohrad. Prezentácia sa konala koncom januára v miestnej evanjelickej modlitebni. Stretnutie otvorila predsedníčka miestnej slovenskej samosprávy Tünde Debreceniová Králiková, ktorá vyjadrila potešenie, že o podujatie, a tak aj o bohatú minulosť obce, prejavili záujem aj jej noví obyvatelia.

Slovenská samospráva IV. obvodu Budapešti usporiadala koncom januára Slovenský fašiangový večierok. Dejiskom tradičného podujatia bola aj teraz divadelná sála Mládežníckeho domu v centre mestskej časti. Na večierku vystúpil Mužský spevácky zbor Tungsram Zoltána Kodályja a členovia zložky na zachovanie tradícií folklórnej skupiny Panónia z Malej Tarče.

Foto: (ef)

Foto: (fn)

Prvou akciou v roku je pre Slovenskú samosprávu v Orosláni tradičný batôžkový bál. V poradí 23. veselica pri slovenskej hudbe sa uskutočnila v najkrajšom zariadení mesta, v priestoroch Gymnázia Bélu Hamvasa. Usporiadatelia pripravili – ako obyčajne – bohatý kultúrny program. Ples otvorili členky slovenského klubu oblečené v krojoch tancom kuchárokov na svadbe.

Foto: (et)

V Šóškúte sa konal v poradí šiesty „Trubelkový festival“. Do súťaže o najlepšie plnené trubičky sa prihlásilo 22 súťažiacich, porota udelila prvé miesto a putovný pohár Kataríne Brošekovej. Kým porota ochutnávala a hodnotila zákusky, v telocvični Základnej umeleckej školy K. Andreettiho prebiehal program miestnych kultúrnych telies a skupiny Hajtóra zo susedného Tárniku.

Foto: (fn)

Slovenský inštitút, Fakulta architektúry Slovenskej technickej univerzity a vydavateľstvo Trio Publishing v Bratislave usporiadali prezentáciu knihy Jany Pohaničovej a Petra Vondrážku #Harminc – Architekt dvoch storočí, na ktorú nadväzovala výstava s rovnomeným názvom v priestoroch Strediska architektúry FUGA v Budapešti. Michal Milan Harminc bol činnorodý stavitel', ktorého takmer tristo zrealizovaných stavieb zaradilo k najproduktívnejším stredo európskym architektom.

Foto: (et)

Predstavitelia Slovákov z piľišských obcí sa zišli v Dorogu na tradičnom slovenskom bále. V kultúrnom dome bývalého baníckeho mesta sa do skorého rána zabávalo takmer 300 ľudí. Organizátorom 21. Plesu piľišských Slovákov bola obec Moďoroš.

V polovici februára sa čítareň Slovenskej pedagogickej knižnice v bratislavskej Petržalke aj napriek nepriaznivému počasiu naplnila ľuďmi, ktorí majú záujem o Slovákov v Maďarsku. Činnosť a ciele CSSM priblížila jej predsedníčka Alžbeta Hollerová Račková, spoločnosť SlovakUm predstavil jej konateľ Imrich Fuhl, o týždenníku Ľudové noviny rozprávala záujemcom jeho šéfredaktorka Eva Fábiánová.

Foto: (kan)

Foto: Erika Kísová Törökóvá

Tardošská slovenská samospráva zorganizovala slovenské fašiangové popoludnie s bohatým programom. Pre deti pripravila remeselnícku dielňu a zamestnania zamerané na ľudové tance, piesne a hry, pre dospelých predstavenie Slovenského divadla Vertigo Dámska šatňa.

V Osvetovom dome v Kétšoproni sa každý rok koná Čajové popoludnie. Túto populárnu tradíciu zachovávajú v obci 23 rokov a obyčajne na ňu prichádzajú predstavitelia Slovákov z celého okolia. Po skončení bohatého kultúrneho programu, ktorý pripravili žiaci a pedagógovia miestnej školy, citarový súbor Rosička, spevácka formácia Horenka a mandolínová skupina Tremolo zo Slovenského Komlóša, rozdali organizátori ceny gazdinkám za najchutnejšie zákusky Sladkej nedele.

Foto: (et)

Foto: (ocsa)

Folklórny súbor na zachovanie tradícií Zelený veniec v Ečeri uskutočnil vo februári svoje valné zhromaždenie. Po oficiálnej časti večera nasledoval kultúrny program, v ktorom vystúpili súbory Petruška a členovia Zeleného venca v dvoch skupinách: mladí a seniory. Po večeri nasledovala fašiangová zábava, počas ktorej do tanca hrala kapela Daver zo Slovenska.

Foto: Katarína Szabová Tóthová

V Kultúrnom dome v Malej Tarči sa konal v poradí 16. Slovenský batôžkový bál. Veselica, na ktorej sa predstavili aj noví poslanci miestnej slovenskej samosprávy, trvala až do rána. Podobne veselé podujatie sa uskutočnilo aj o pár dní neskôr, keď samospráva mesta a kultúrny dom usporiadali Zabíjačkový festival. Do súťaže sa prihlásilo 12 skupín. Na festival prišli aj delegácie spriatelených obcí zo zahraničia.

Foto: Judita Molnárová Mátraiová

V Kultúrnom dome v Répáshajte miestna slovenská samospráva aj vlani usporiadala fašiangový večierok pre členov Slovenského klubu, ktorý má ako pobočka Zväzu Slovákov v Maďarsku vyše 70 členov. Organizátori pohostili prítomných tradičnými šiškami, horúcim čajom a vareným vínom. V priateľskom ovzduší sa veľa hovorilo o dlhodobých i krátkodobých plánoch Slovenského klubu.

Šiškovou sobotou by sme mohli nazvať podujatie, ktoré po 6. raz zorganizovali v Orosláni. Usilovné gazdinčky a nadšení amatérski kuchári sa pustili do vysmážania šišiek, aby ich predstavili porote. Tá rozhodla o udelení cien v 30 kategóriách.

Foto: (et)

Foto: (ar)

Poslednú sobotu pred zakončením fašiangového obdobia v Dome občianskych organizácií XVI. obvodu sa konalo podujatie s veľavravným názvom „Zaskoč k nám na šišky“. Program miestnej slovenskej samosprávy v Cinokote, kde podľa posledného sčítania obyvateľstva žije v porovnaní s ostatnými mestskými časťami Budapešti najviac Slovákov, sa teší veľkej obľube. Dejisko sa rýchlo naplnilo záujemcami o tradičnú ľudovú kultúru a gastronómiu Slovákov v Maďarsku.

Slovenský inštitút v Budapešti poskytol vo februári priestor na prezentáciu aktuálnej slovenskej literatúry v časopisoch Tiszatáj a Kalligram, spojenú s čítaním úryvkov a diskusiou. Účastníci hovorili predovšetkým o efektoch čestného hostovania Slovenska na knižnom festivale v roku 2016, o význame literárnych časopisov v šírení prekladovej literatúry a o iných platformách a styčných bodoch, na ktorých sa môžu stretnúť autori a predkladatelia.

Foto: (kan)

Foto: Dalma Beňušovičová

V priestoroch Kultúrneho domu v Horných Peťanoch miestna slovenská samospráva po druhý raz obnovila tradíciu, ktorá v minulosti spríjemňovala ľuďom na dedinách dlhé zimné večery. Do kultúrneho domu zavítalo okolo 30 záujemcov, ktorí dychtivo počúvali úsmevné príhody a zvedavo sledovali páranie peria.

Foto: (et)

V Dome slovenskej kultúry v Békešskej Čabe predstavili tri slovenské ročenky: Čabiansky kalendár, Národný kalendár z Vojvodiny a Slovenský svetový kalendár. Prvé dva oslavovali roku 2020 storočnicu, Slovenský svetový kalendár je najmladším periodikom tohto druhu, vyšiel po štvrtý raz v tvorivej dielni Slovákov v Báčskom Petrovci, vedenej Vladimírom Valentíkom.

Foto: Marta Papučková

Združenie rodičov Materskej školy v Huti zorganizovalo v miestnom kultúrnom dome Šibrinkovú zábavu. Na druhom ročníku dobročinného podujatia privítal prítomných vedúci združenia, hlavný organizátor zábavy Ján Reményi, ktorý uviedol, že celá vyzbieraná suma z plesu sa použije na kultúrne a voľnočasové programy škôlkarov. Dodal, že stretnutia podobného typu sú dôležité i z hľadiska zblíženia slovenskej komunity v Huti.

Foto: Marta Demjénová

Poslednú fašiangovú nedeľu aj vlani čakalo Mlynčanov po omši tradičné prevkapanie. Pred kostolom stál voz plný muzikantov a na veselú slovenskú hudbu za vozom tancovali Šimon a Juda, symbolizujúci posledný tanečný pár, ktorý sa tancom lúči s fašiangami. Harmonikár a člen Slovenskej samosprávy v Mlynkoch Štefan Szabó sa už dlhé roky zasadzuje za udržiavanie tejto starodávnej slovenskej fašiangovej tradície.

Ples budapeštianskych Slovákov je nenahraditeľným programom Slovenskej samosprávy Budapešti. Dejiskom vlnajšieho bálu bola telocvičňa Strednej odbornej školy gastronómie Józsefa C. Dobosa v XIII. obvode. O rozprúdenie dobrej nálady sa postarali folklórna skupina Dobrona z Dobrej Nivy a študenti budapeštianskeho slovenského gymnázia, ktorí predviedli úvodný tanec. Do tanca hrala skupina XLF pod vedením absolventa budapeštianskeho slovenského gymnázia Martina Hubáčka.

Foto: (ef)

Slovenská samospráva v Alkári začala nový rok rušne. Fašiangové obdobie v turistami navštevovanej obci otvorilo predstavenie Slovenského divadla Vertigo Noc Helvera. V druhej polovici februára sa v priestoroch základnej školy, ktorej prevádzkovateľom je miestny slovenský volený zbor, uskutočnila fašiangová zábava.

Foto: Judita Kaszalová Sabadová

Foto: (kan)

V Békešskej Čabe už po 46. raz usporiadali Slovenský batôžkový bál. Miestom stretnutia je už viacero rokov slávnostná sieň Gymnázia Gyulu Andrásyho. Po uvítacích slovách predsedu Čabianskej organizácie Slovákov Michala Lásika a kultúrnom programe členov miestneho citarového súboru Strapce a tanečníkov amatérskej zložky Spolku spoločenského tanca v Békešskej Čabe nasledoval obľúbený pestrý a veselý sprievod masiek. Do tanca hrali István Lustyik a Csaba Zsótér.

Foto: Beáta Menczelová

Slovenská samospráva v Šalgótarjáne od októbra 2019 do marca 2020 poriadala v Župnej knižnici Bálinta Balassiho sériu hodinových prednášok v maďarskom jazyku s názvom Učiť sa vzájomne. Informatívno-spoločenské klubové zamestnania viedli odborníci na dané témy. Projekt vznikol s cieľom, aby Šalgótarjánčania spoznali slovenskú históriu a kultúru, ktorá je v maďarských učebniciach podaná buď náznakovo, alebo vôbec nijako.

Foto: Dora Karliková

Piatu pôstnu nedeľu, dva týždne pred Veľkou nocou, ktorá sa nazýva aj Smrtná (Čierna) nedeľa, Šárania vynášali Kyselicu. V mestskej časti Dabaša je tento pôvodne stredoveký rituál veľmi obľúbený a navštevovaný, koncom marca sa však pre protipandemické opatrenia vlády konal bez divákov. Napriek tomu, podobne ako v predošlých rokoch, Kamila Csernáková bábku obliekla do autentického kroja. Pri rieke slamenú figurínu vyzliekli a po jej zapálení ju hodil do rieky primátor mesta Zoltán Kószegi.

Minuloročné veľkonočné sviatky boli iné ako za ostatné roky. Pre pandémiu koronavírusu sa tri mesiace neuskutočňovali žiadne verejné podujatia spoločenského ani náboženského rázu. V Ečeri však na Veľký piatok nevynechali umývanie sa v potoku. Členovia Folklórneho súboru Zelený veniec sa v ľudovom kroji, ktorý nosievali voľakedy ich predkovia počas pôstu, vybrali k Potoku lásky, aby sa umyli v čerstvej vode. Gazdinky pripravili tradičný veľkonočný koláč, ktorý tentoraz zjedli iba v úzkom rodinnom kruhu.

Foto: (ocsa)

Napriek trojmesačnej karanténe sa život nezastavil. Koncom apríla sa po šiesty raz mnohí ľudia, medzi nimi aj naši Slováci, obliekli do ľudového kroja, aby pri príležitosti Dňa ľudového kroja ukázali svetu prostredníctvom sociálnej siete, v akom krásnom odevu chodievali ich predkovia. Chceli tým ukázať aj to, že tieto odevy nevyšli z módy, môžeme ich hrdo nosiť aj v 21. storočí. Nápad vytvoriť takýto deň prišiel ešte v roku 2015 od Dory Hrágylovej, keď raz vyskúšala, ako vyzerá jej blúzka zo Satmáru s džinsami. Na našej snímke: dievčatá z podpilišského Santova.

Foto: Noémi Benčíková Papučková

Foto: (archív)

Pre pandémiu koronavírusu bol aj Slovenský inštitút v Budapešti nútený prejsť na prezentáciu slovenského umenia a kultúry do online priestoru. Ako povedala riaditeľka inštitútu Ildikó Šipošová, prispôbili sa mimoriadnemu stavu a organizovali živé prenosy predstavení slovenských umelcov. Začali žánrom, ktorý nepozná jazykové bariéry – hudbou.

Pre pandémiu koronavírusu sa v obci Novohrad neuskutočnilo stretnutie partnerských obcí, ani súťaž piesní „Nemôžem žiť bez muziky!“, ale sprievodný program, ktorý mal byť korunou podujatia, bol virtuálne dostupný na internete. Na 6. ročníku súťaže predsedníčka miestnej slovenskej samosprávy plánovala predstaviť výstavu 60 krojovaných bábik. Sen Tünde Debreceniovej Králikovej sa splnil cez Ľudové noviny. Mužské a ženské bábiky zo súkromnej zbierky Barbory Dávidovej si mohli čitatelia týždenníka Slovákov v Maďarsku pozrieť vo fotogalérii na webovej stránke www.luno.hu. Zbierka je momentálne uskladnená vo vitrínach v obnovenom kultúrnom dome obce a čaká na svoju premiéru.

Foto: Barbora Dávidová

V Šáre je v posledných rokoch obľúbená akcia miestnej mládeže stavanie mája. Vlni tento zvyk prepísala pandémia koronavírusu a máj ozdobili a postavili v Slovenskom dvore dve poslankyne miestnej slovenskej samosprávy. V tejto mestskej časti Dabaša je zvykom, že 1. mája za úsvitu sa vyberie na cestu ulicami mesta kapela, ktorá rezkými melódiami budí obyvateľov. Súčasťou ranného budíčka je sprievod spievajúcej mládeže na kónských záprahoch.

Foto: Mariann Gogoláková

Foto: Mária Leginská

Čo všetko sa dá robiť, keď sme nútení zostať doma, to by sme mohli dlho vyratúvať. Jednou z kratochvíľ je určite záhradkárčenie. Výsledkom sú také očarujúce záhradky, aké vyfotili napríklad v Slovenskom Komlóši. Hoci je pravda, že nie každý potrebuje pandémie na to, aby mal nádhernú záhradu.

Redakcia Ľudových novín sa rozhodla vypísať súťaž o najzaujímavejšie rúška. Absolútnym víťazom sa stala Alžbeta Trenčánová Vargová z Veľkého Bánhedeša (na snímke: Apovka, mamovka.). Za svoju fotografiu získala vďaka vydavateľovi SlovakUm, s. r. o., ročné predplatné Ľudových novín a dvojazyčnú kuchársku knihu Slovenská kuchyňa. Na druhom mieste skončil Bence Szeljak zo Sarvaša a na treťom Monika Mišíková z Békešskej Čaby.

Foto: Alžbeta Trenčánová Vargová

Foto: József Homoga

Počas pandémie medzi Slovákami v Maďarsku známy a celoštátne uznávaný fotograf József Homoga uverejňoval svoje práce na sociálnej sieti. Jeho úspešná virtuálna výstava má názov Mám ťa rád, Slovensko. Pozostáva zo 42 fotografií a mnohé z nich sú uverejnené po prvý raz. Prvotným kritériom výberu fotografií bolo dosiahnuť, aby sa pozorovatelia pri pohľade na ne cítili tak, akoby boli na danom mieste.

Núdzový stav nedovolil, aby sa v tretiu májovú sobotu uskutočnil v Mlynkoch Memorál Juraja Migaša, výstup na vrch Piliš, tradičné podujatie miestnej slovenskej samosprávy a Združenia pilišských Slovákov. Mnohí ľudia sa však individuálne vybrali na približne štyri kilometre dlhú trasu na jeden z významných symbolov Slovákov v Maďarsku a takto si zaspomínali na slovenského diplomata, veľvyslanca, priateľa Pilišanov Juraja Migaša.

Foto: Noémi Benčíková Papučková

Pestovatelia ľudových tradícií vo Veľkej Tarči ukázali, že aj v stave núdze možno chrániť a zachovávať dedičstvo predkov. Niekoľkí členovia Krúžku ľudovomeleckých tradícií sa pustili do pečenia chleba, šitia a vyšívania ľanových utierok a vrecúšok na chlieb. Spolu s odkazmi rozvešali vrecká na ploty, čím vyčarili radosť a úsmev na tvárach veľkotarčianskych Slovákov, ktorí sa z obáv pred nákazovou zavreli do svojich domovov.

Foto: Erika Szakmányová

Foto: (archív)

Po dvoch mesiacoch domácej izolácie vystúpila v Modrom dome na Santove Pilišska kapela. Keďže z bezpečnostných dôvodov na podujatí sa mohol zúčastniť len obmedzený počet divákov, koncert vysielali online.

Prvou úlohou novej predsedníčky Slovenskej samosprávy v Ďurke Gabriely Berkiovej Nagyovej bolo otvoriť stránku zboru na sociálnej sieti. Krátko po odvolaní núdzového stavu sa Ďurčianski Slováci pustili do unikátneho projektu s názvom Berieme ľudovú hudbu domov. Vystúpila v ňom kapela zložená z hudobníkov z povodia Galgy Galga Folk Band s hosťami. Sériu piatich videí – hudobných kytíc nahral János Küzmös.

Foto: Gabriela Berkiová Nagyová

Regionálny spolok Slovákov z okolia Pešti Dolina a Slovenské regionálne stredisko Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku v Ečeri sa rozhodli znovu vydať zbierku receptov tradičných slovenských jedál tejto oblasti, ktorej autormi sú Ondrej Csaba Aszódi a Katarína Királyová. Tretie vydanie doplnili o fotografie jedál, ktoré zhotovil Gábor Lukics.

Foto: (kszt)

Po mesiacoch strávených doma pre pandémiu koronavírusu sa v lete rad-radom začali otvárať dvere pracovísk, vzdelávacích a kultúrnych inštitúcií. K normálnemu životu sa vrátil aj Slovenský oblastný dom v Békešskej Čabe. Ako predseda Slovenskej samosprávy Békešskej Čaby Ondrej Kiszely povedal, vzhľadom na pretrvávajúce nebezpečenstvo ochorenia návštevníkov očakávajú podľa nových predpisov. Pred vkročením do domu treba použiť dezinfekčný gél, povinné je nosenie rúšok a v jednej miestnosti nemôže byť naraz viac ako desať návštevníkov.

Foto: (ssbč)

V Dome hudby povodia Galgy Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku sa v júni konala z jari preložená Svätajurská zábava s podnázvom Stretnutie muzikantov. 5. ročník sa uskutočnil v spolupráci Slovenského regionálneho strediska ÚKSM v Jači a Dielne Galga Folk. V programe, ktorým chceli organizátori vzdať úctu tradičnej ľudovej hudbe (nielen) Slovákov v Maďarsku, vystúpili deti i dospelí – hudobníci z povodia Galgy, z Novohradskej, Peštianskej, Békešskej župy, zo Slovenska, Zakarpatska a Rumunsku.

Foto: Monika Herédiová Sinková

Folklorný spolok Dobroda, Ľudová hudba Svrčkovci a Folklorný súbor Ipoly spája skutočnosť, že ich korene siahajú do malej novohradskej obce Mihálygerge. V miestnom kultúrnom dome sa koncom júna konalo stretnutie pri príležitosti osláv predvečera sviatku kresťanského svätca Jána Krstiteľa. Zaujímavú prednášku o letnom slnovrate a zvykoch v túto magickú noc mala folkloristka a predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku Ruženka Egyedová Baráneková. Typickým prvkom tejto noci je svätajanský oheň, ktorý symbolicky predstavuje slnko. Na dvore kultúrneho domu Ildikó Miklósová učila ženy a deti, ako treba uviť venček z kvetov. Potom všetci účastníci spievali a tancovali okolo vatry.

Foto: Margó Nagy

V rámci programu Noc múzeí a galérií sa na dvore Slovenského oblastného domu v Békešskej Čabe objavili postavy sveta povier čabianskych Slovákov. Iniciátorom podujatia bol predseda miestnej slovenskej samosprávy Ondrej Kiszely, ktorý pripravil zaujímavý a dôkladný výklad o mýtických bytostiach Slovákov: o strigách, utopencovi, zmokovi, ale aj o krížovej ceste. V prednáške zdôraznil, že zrodom týchto bytostí a povier ich autori nechceli zlomyseľne strašiť ľudí, ale ich nabádať k opatrnosti a obozretnému spolžitiu s prírodou.

Foto: Magdaléna Péliová

Foto: (ar)

Prvú júlovú sobotu sa v multinárodnostnej obci Ďurka konala spoločenská zábava vo voľnej prírode, tzv. Gosztonyho národnostný piknik. Z iniciatívy trojčlenného poslaneckého zboru miestnej slovenskej komunity aktuálny ročník usporiadali miestne národnosti. Ich cieľom bolo uskutočniť podujatie, ktoré nie je len pre niektorých obyvateľov, ale pre všetky národnosti žijúce v obci, ba i na okolí. Národnosti si zasúťažili vo varení – Nemci varili guláš z kohúta, Rómovia lečo a Slováci kapustnicu. Osobitnú cenu za servírovanie napokon získalo jedlo skupiny Galga Folk Band a Slovenskej národnostnej samosprávy v Ďurke.

K pamätnej tabuli rodáka z Liptovského Mikuláša, slovenského národného buditeľa, jedného z najvýznamnejších a najradikálnejších básnikov štúrovskej generácie Janka Kráľa položili začiatkom júla vence pred bývalým župným domom v Balašských Ďarmotách. Na podujatí sa zúčastnili predseda a poslanci Slovenskej samosprávy Novohradskej župy a predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku Ruženka Egyedová Baráneková.

Foto: (ar)

V Dome slovenskej kultúry v Békešskej Čabe sa začiatkom júla uskutočnila vernisáž výstavy výtvarných diel Rity Pásztorovej, o ktorú bol mimoriadne veľký záujem. Otvoril ju parlamentný poslanec za čabiansky región Tamás Herczeg. Rita Pásztorová začala maľovať pod vplyvom Hubu Bálványosa, Attilu Nováka, Evy Dóriovej a Ladislava Lonovicsa. Ako povedala, na ich podnet sa natoľko osmelila, že svoje diela predstavila aj širšej verejnosti.

Foto: Magdaléna Péliová

Na základe rozhodnutia Samosprávy obce Santov miestnu knižnicu koncom júla pomenovali po slávnom miestnom rodákovi, básnikovi Alexandrovi Kormošovi, ktorý nás navždy opustil v marci roku 2020. V rámci slávnostného kultúrneho programu prítomných – rodinných príslušníkov, predstaviteľov rôznych organizácií, vystupujúcich a obecnosť – privítala starostka obce Eva Csicsmancaiová. Po slávnostných príhovoroch vystúpili kultúrne telesá obce. Na záver slávnosti k priečeliu knižnice položili vence úcty a vďaka k novej mramorovej pamätnej tabuli Alexandra Kormoša predstavitelia obecnej samosprávy, miestnej slovenskej samosprávy, CSSM a ZSM, ako aj Združenia pilišských Slovákov.

Foto: (ef)

Foto: (sspb)

Poslanci Slovenskej samosprávy v Poľnom Berinčoku, podobne ako v predchádzajúcich vari aj desiatich rokoch, prijali pozvanie Spolku priateľov slovenskej kultúry v Kolárove a prvý júlový víkend strávili na Slovensku, v tomto meste neďaleko Komárna. Skupinka na čele s predsedom zboru Jánom Červenákom položila vence úcty k pamätníku sv. Cyrila a Metoda v Parku sv. Rozálie v Kolárove. Počas pobytu sa stretla s rodákmi a ich potomkami, ako aj s priateľmi, s ktorými si vymenila informácie o dianí v ich mestách a o plánoch do budúcnosti.

Foto: K. Illés

Békešská Čaba bola aj uplynulé leto dejiskom doškolovania ľudových umelcov dolnozemskeho regiónu. Pod vedením predsedníčky Spolku ľudového umenia Békešskej župy Anny Pálovej sa stretli milovníci ľudovej tvorby túžiaci po ďalších vedomostiach a zručnostiach v oblasti vyšívania, výroby pasománu, tkania a ďalších odvetví tvorby a krášlenia textilii, či výroby predmetov do domácnosti z dreva a keramiky v niekdajšom kultúrnom stredisku čabianskych tehelní, nazývanom jednoducho Tehla, aby nahliadli do tajov ľudového umenia. Tvorivý tábor sa uskutočnil v dvoch termínoch.

Foto: Zsolt Szatmári

S krásnym programom vstúpili Čobánčania do ôsmeho mesiaca roka. V obci, v ktorej okrem príslušníkov väčšinového národa žijú aj Nemci, Srbi, Rómovia a Slováci, sa po druhý raz konal festival ľudovej hudby piatich národov. Cieľom podujatia organizovaného obcou bolo posilnenie kultúrnej rozmanitosti, zachovanie spoločných hodnôt a tradícií. Stretnutie sa konalo na športovom ihrisku. Slovenskú národnosť reprezentovali Kultúrny spolok za Mlynky a tanečná skupina ženského spevokolu Kerestúr zo XVII. obvodu Budapešti. Na akordeóne ich sprevádzala výskumná asistentka Oddelenia a archívu výskumu ľudovej hudby a ľudového tanca Maďarskej akadémie vied Klára Erdélyiová Molnárová.

Foto: (newság)

Sarvašania vlni oslávili 298. výročie osídlenia osady slovenskými rodinami a 54. výročie vyhlásenia obce za mesto. Oslavy, ako každý rok, sa začali kladením vencov pri soche J. Harruckerna, pokračovali sprievodom a slávnosťou v Starom evanjelickom kostole. Bohoslužba vďakyvzdania sa konala dvojazyčne, dekan Zsolt Lázár po maďarsky spomínal na začiatky mesta, vyzdvihol nezabudnuteľnú činnosť Samuela Tešedíka, ktorý svoj život venoval rozvoju Sarvaša. Evanjelický farár Nového evanjelického kostola Pál Zahorecz slúžil služby Božie v slovenskom jazyku.

Foto: Jolana Pepóová

Vo Veľkom Bánhedeši sa v auguste opäť rozprúdil život. Komunitu naštartovala slovenská samospráva klubovým popoludním a Organizácia mnohoročných rodín na dvore osvetového strediska usporiadala retro diskotéku v duchu hesla „Dovolenkuj doma!“.

V Mestskej knižnici v Novom Meste pod Šiatrom sa v auguste konala vernisáž výstavy dvoch maliarok Anny Šimkuličovej zo Slovenska a Zuzany Mezeiovej z Maďarska Pred mostom – za mostom. Názov pripomína 100. výročie rozdvojenia mesta. V kultúrnom programe si huslisti Györgyi Nováková Tóthová a János Dombóvári pripomenuli 200. výročie úmrtia hudobného skladateľa Jánoša Lavottu.

Foto: Zuzana Xénia Szabóová

Slovenská samospráva XIII. obvodu Budapešti usporiadala v Dome národností výstavu fotografií Andrey Kiššovej a Imricha Fuhla s názvom Obrazy z karantény. Na vernisáži sa zúčastnili v hojnom počte Slováci z hlavného mesta, ale aj zo Santova. Po krátkom privítaní podpredsedníčka voleného zboru Eva Fábiánová odovzdala slovo pracovníkovi Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Ľudovítovi Pomichalovi, ktorý aj ako dobrý priateľ vystavovateľov predstavil nezvyčajnú expozíciu. O kultúrny program sa postarali Martin Hubaček a Dominik Todorov.

Foto: O. Havas a I. Fuhl

Bol jedným z prvých

Spomienka na Ladislava Petra

Ako učiteľ a vychovávateľ venoval celý svoj aktívny život výučbe a výchove slovenskej mládeže v Maďarsku. V roku 1949 bol medzi prvými žiakmi slovenskej školy v Budapešti a neskôr vychovával generácie mladých ľudí, z ktorých dnes mnohí pracujú na slovenskom národnostnom poli. Hovoríme o Ladislavovi Petrovi, ktorý nás navždy opustil v marci 2020.

Najaktívnejší budapeštiansky Slovak pochádzal zo Šámšonházu, kde sa narodil v roku 1936. V Šámšonháze, ako vo väčšine osád, bola iba tzv. jednotriedka, kde sa učilo spolu v jednej miestnosti 25-30 žiakov – od prvej po štvrtú triedu. Do vyšších ročníkov základnej školy chodil v neďalekom Tare. Päťkilometrovú vzdialenosť prekonávali deti každý druhý deň pešo, prespávali na fare. Rád sa učil a bol šikovný: onedlho bol najlepším matematikárom školy. Za svoje vedomosti ďakuje notesom. Totiž sám si vyrábala záznamníky, do ktorých si po večeroch zapisoval dôležité údaje, kreslil portréty významných osobností. Veľmi rád kreslil, ba dokonca rukou kreslil aj mapy. V topografii sa vyznal, aj preto pokračoval na vysokej škole na odbore *zemepis*. Pokojné študentské roky však narušila vojna. Po vojne po celej krajine organizovali nábor žiakov

do nového slovenského pedagogického ústavu v Budapešti. Otec ho poslal do hlavného mesta, lebo veril, že tam mu bude dobre. L. Petro si vždy rád spomínal na prvé týždne na Šomlójskej ulici,

kam ich vozili autobusom a kde spávali s palicami, natoľko sa iskrilo medzi Pilíšanmi a Novohradčanmi, katolíkmi a evanjelikmi. Napokon sa spriatelili, ba stali sa z nich najlepší kamaráti, ktorí neskôr stáli nad zošitmi mnohých slovenských detí a pomáhali im vniknúť do sveta písmen. Učili sa bez kníh s učiteľmi maďarskej národnosti zo Slovenska a boli veľmi oduševnení. Ako mi v roku 2008 povedal, nebol eminentný žiak, nijako sa nevedel prispôbiť. Ťažko sa

učil básne, oveľa pomalšie ako ostatní. Bol však dobrý z matematiky, ba bol prvým žiakom slovenskej školy, ktorý sa dostal na celoštátnu súťaž z matematiky. Jeho láska k tomuto predmetu trvala aj pri výbere ďalšieho štúdia. Bol si istý v tom, že nechce vyučovať. L. Petro sa trikrát hlásil na štúdium matematiky a fyziky a trikrát ho neprijali, až napokon sa spýtal skúšajúceho, či má vôbec šance. Odpoveď bola záporná, keďže práve v tom čase vydali nariadenie, podľa ktorého bolo treba posilniť poľnohospodárstvo a dedinských chlapcov bolo treba usmerniť späť „k pluhu“, na vysoké školy prijímali iba limitovaný počet študentov. Takto sa napokon z núdze dostal na učiteľskú dráhu, ktorú si natoľko obľúbil, že si nevedel ani len predstaviť, že by mal robiť niečo iné. Hoci mal ešte jedného koníčka: *staviteľstvo*. Architektúra ho natoľko zaujímala, že sám nielen projektoval, ale aj postavil svoje domy. Zvlášť bol hrdý na svoju chatku v *Dunabogdányi*, ktorá bola dejiskom nejednej stretnutky budapeštianskych Slovákov.

Jeho prvým pôsobiskom bola škola v *Dabaši-Sáre*, vtedy obrovskej dedine, v hierarchii ktorej stáli učitelia pod žiakmi, ak si hneď na začiatku nevybojovali ich rešpekt. L. Petrovi sa to podarilo. Po vyučovaní nacvičoval so žiakmi divadelné hry, čím im ponúkol nový spôsob prejavu. V roku 1958 sa rozhodol študovať v *Segedíne* odbor zemepis-slovenčina.

Po absolvovaní vysokej školy začal pracovať v *žiackom domove v slovenskej škole v Budapešti*, kde ho najviac trápilo, že v internáte nebol žiadny spoločenský život. Bol iniciátorom programu *Škola sa predstavuje*, v rámci ktorého žiaci so

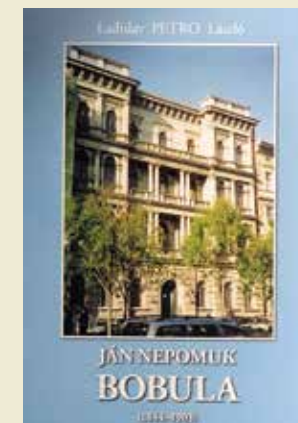
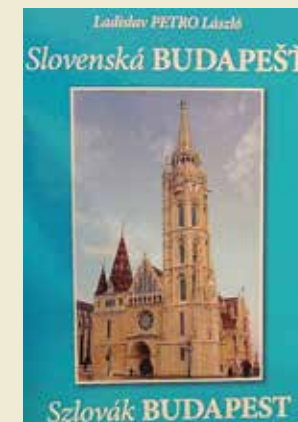
svojimi učiteľmi navštevovali Slováckmi obývané obce a predvádzali krátky kultúrny program s jednoaktovkami, tancami a piesňami. Bol hrdý aj na to, že pod jeho vedením chlapci dobre reprezentovali školu vo futbale. Cez zimu hrávali stolný tenis a šachy. Športový život zblížoval deti v internáte a zvyšoval ich disciplinovanosť. Rok bol riadnym učiteľom, potom ho vymenovali za zástupcu riaditeľa. Túto funkciu vykonával sedem rokov. Zistil, že v danej spoločenskej situácii uzavretosť prispieva škole, preto začal pracovať na tom, aby škola bola čo najuzavretejšia. Najprv však bolo treba vyjasniť povinnosti rodičov, učiteľov a žiakov. Zaviedol prísny režim dochádzky, každý žiak mal zošit, do ktorého si písal svoje mimoškolské aktivity, lebo ako L. Petro tvrdil, nie je horšie, ako keď sa niekto nudí. Po zistení, že v škole nie je dostatok času na to, aby si deti precvičovali učivo, inicioval zrod *čitateľského hnutia*, ktoré sa rozšírilo na všetky školy, kde vyučovali slovenčinu. V roku 1977 ho vymenovali za *riaditeľa budapeštianskej školy* a túto funkciu zastával do roku 1992. V roku 1978 prešli na jednojazyčnú výučbu. Bol riaditeľom v čase, keď školu navštevovalo najviac žiakov a keď bolo treba získať novú budovu, čo sa napokon v roku 1993 konečne podarilo.

Spoločenské zmeny, žiaľ, neprospeli uzavretej spoločnosti školy. Osamostatnenie internátu skomplikovalo vzťahy, narušila sa dovtedajšia tesná spolupráca, čo podľa L. Petra bolo na úkor žiakov. Ako povedal, východisko videl v systéme *osemročného gymnázia*, za ktoré bojoval dlhé roky.

Hocikde sa človek dostane, musí si nájsť také aktivity, ktoré dajú náplň jeho životu, povedal Ladislav Petro, keď som sa ho pýtala na vznik *klubu dôchodcov*, ktorý viedol skoro 20 rokov. Pri projektovaní novej školskej budovy uvažovali nad tým, ako by tam mohli privábiť dospelých. Už vtedy mysleli na formu klubu. Klub síce vznikol, ale sa neuchytil, hoci napokon vytvoril základy klubu dôchodcov.

L. Petro bol dlhoročným predsedom *Slovenskej samosprávy VI. obvodu Budapešti*, jedným zo

zakladajúcich členov, podpredsedom *Slovenskej samosprávy Budapešti* a dlhoročným predsedom *Klubu slovenských dôchodcov*. Slováci v Maďarsku si ho vážili predovšetkým za jeho zasadzovanie sa za naše slovenské školstvo a za vybojovanie novej budovy slovenskej školy v Budapešti. Zaslúžil sa o umiestnenie viacerých pamätných tabúl významných slovenských osobností nielen v VI. obvode. Ladislav Petro popri práci v slovenských volených zboroch napísal knihu

o veľkom staviteľovi a verejnom činiteľovi *Jánovi Nepomukovi Bobulovi*, ktorý sa in memoriam stal čestným občanom VI. obvodu. Preložil a knižne vydal divadelné hry klasika slovenskej literatúry *Jána Palárika: Dimitrij samozvanec, Drotár, Inkognito a Zmierenie alebo dobrodružstvo pri obžinkoch*. Je autorom nielen z národnostného hľadiska významnej publikácie *Slovenská Budapešť – Szlovák Budapest*, ktorej rozšírenú verziu vydali v roku 2019.

Slovenská samospráva Budapešti udelila Ladislavovi Petrovi *Cenu za budapeštianskych Slovákov* za jeho zásluhy v oblasti slovenského školstva v Maďarsku a za činnosť vykonanú v prospech občianskej sféry Slovákov v Budapešti. Bol nositeľom *ceny Za národnosti*, vyznamenania *Za našu národnosť* a množstva iných cien a uznání.

Ladislav Petro neúnavne bádala a hľadal možnosti zviditeľnenia našej komunity, snažil sa ju vždy znovu oživiť a nájsť v nej spôsoby sebarealizácie pre každého jej člena. Keď bolo treba, zatvoril sa v archívoch a vyhľadával potrebné dokumenty, ale keď bolo treba, vybral sa so svojim psíkom pešo do okolitých ulíc, kde hľadal stopy po našej minulosti. Školstvo bolo jeho srdcovou záležitosťou aj po odchode do dôchodku. Hľadal možnosti na obnovu, na prispôsobenie sa novým podmienkam. Často publikoval svoj názor na stránkach *Ludových novín*, jeho obľúbenými témami boli školstvo a samosprávny systém.

Nadovšetko mal rád svoju rodinu: manželku *Zsuzsu*, dcéry a vnučky, spomedzi ktorých jednu pokrstili v evanjelickej kaplnke na Rákócziho triede. Rodina mala pochopenie pre to, že pre Laca Petra je komunita Slovákov v Maďarsku tiež veľmi dôležitá, takže mu ani nezazlievala, keď veľa voľného času venoval „naším veciam“.

Ja som ho poznala dlho, veď ma vyučoval na gymnáziu, spolupracovali sme v *Slovenskej samospráve VI. obvodu*, aj v slovenskom zbore hlavného mesta a, samozrejme, som za ním mnohokrát išla ako novinárka. Vždy ma pokladal za rovnocenného partnera a trpezlivo mi vysvetľoval, čo ako treba robiť, aby sa naše spoločné záujmy naplnili. Bol človekom so stále novými plánmi a iniciatívami a vedel oslovit ľudí okolo seba, nadchnúť ich za vec. Bude ťažké zaplniť priestor, ktorý za sebou zanechal.

Eva Fábíánová

Foto: (archív)

Večne živý...

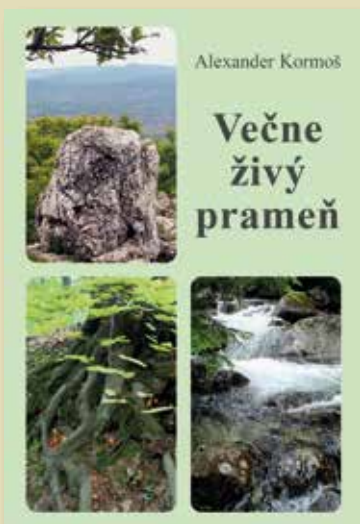
K nedožitém osemdesiatinám
Alexandra Kormoša

„Nemám čas ani len zomrieť...“ – koľkokrát si takto vzdychneme v tom našom (ne)konečnom pozemskom kolobehu a zápase s neúprosným Časom. Nikdy nemal dostatok času ani môj priateľ – zďaleka nielen od pera – **Alexander Kormoš** (1941 – 2020), ktorý mi takpovediac od malička bol zároveň aj vzorom a príkladom. Samozrejme, nielen v literatúre, ale aj v premnohých zásadných, mimoliterárnych otázkach. S Majstrom Časom si však ani on nedokázal poradiť, napokon aj on odišiel. Odišiel však tak, že predsa len zostal medzi nami, akoby večne živý... Ako tie jeho plamene (jazyka) a ten jeho prameň – *Večne živý prameň* (podľa názvu jeho v poradí poslednej zbierky básní). V roku 2021 ak už nie oslávime, tak si aspoň pripomenieme nedožité osemdesiatiny A. Kormoša. Našou povinnosťou zostáva hlbšie-lepšie spoznávať, uctievať-vážiť si, šíriť-siať semená jeho bohatého životného diela, veď práve od neho vieme: „*pochovávať znamená sadiť*“. V tomto svojom skromnom príspevku sa o to pokúsím aj pomocou slov, ktoré som si od Šaňa Kormoša pozaznamenával v uplynulých desaťročiach, resp. ktoré som si uložil z našej bohatej elektronickej pošty.

Hneď na úvod sa mi núka dosť tvrdý oriešok-bonbónik. Samozrejme, z času

na čas sme sa (prísne-presne v záujme veci) aj my akožepohádali, medzi sebou sme sa vyslovene priateľsky kritizovali. Oprávneným „zlepšovák“ sme sa však vždy tešili a neodôvodnene by sme zlé slovo nevyriekli, najmä nie jeden na druhého. Pri jednej dosť vyostrenej príležitosti mi napísal: – *Viem, že mnohí by ma radi pochovali (hoci aj za živa), ale ešte som tu, ešte som nezomrel! Viem si predstaviť, čo budete robiť s mojimi dielami, keď už nebudem môcť nikoho*

„vyrušovať“! Ja som vaše rukopisy redigoval toho času oveľa svedomitejšie a starostlivejšie. Imro, daj mi možnosť skorigovať moje texty, nechcel by som totiž spôsobiť škandál, lebo to by bola hanba pre nás všetkých. Sľubujem, že ešte dnes do večera Ti pošlem mnou opravenú a zredivigovanú verziu, s ktorou nikdy nebudete mať nijaký problém...

A. Kormoš pravidelne musel vysvetľovať, prečo vlastne píše aj po maďarsky: – U mňa je to bežná vec tak v literatúre, ako i v publicistike, že sa rád prihovám aj príslušníkom väčšinového národa. V poslednej fáze asimilačného procesu totiž pokladám za bytostne dôležité z prvej ruky hodnoverne informovať aj príslušníkov väčšinového národa o životnom pocite príslušníka slovenskej inteligencie a o skutočnom postavení slovenskej menšiny v Maďarsku. Je dôležité písať aj

po maďarsky o tom, ako prežíva naša slovenská inteligencia a celá naša národnosť následky neprírodzenej asimilácie, keďže väčšina maďarských médií tak o postavení, ako i o počte národnostných menšín živorciach v Maďarsku šíri zavádzajúce informácie; nebezpečné nepravdy a ešte nebezpečnejšie polopravdy. Jestvujú však aj iné dôvody toho, prečo už od počiatku (od r. 1973) píšem a publikujem v oboch jazykoch. Jeden z mojich cieľov, ktorý som si vytýčil, je dosiahnuť čo najvyššiu úroveň symetrického bilingvizmu, čiže vyváženej dvojjazyčnosti. Ďalším dôvodom mojej dvojjazyčnosti je, že dvojjazyčné publikácie mávajú viacej čitateľov než jednojazyčné.

Šaňo náš bol veľký vtipkár, pritom aj tie naše najabsurdnejšie postmoderné situácie mu zvyčajne pripomínali ľudskú podstatu a základ našej poézie: ľudové piesne, neraz aj tie naše (s)prostonárodné: – Ako sa to môže stať? Na pracovisku dneska bez telefónu, bez počítača? To je ako bez podprsenky, ale bez poneváča! / Pilišski Slováci na márach ležali, ale sa za živa vyškopit nedali. Škopila ma moja najmiljšia, keď na špacír chodila. Škopila ma z majeránom, s pekným bílym jatelem, a to šecko na znamení lásky, že já tvojá nebudem. / Išla baba pec kúrit, spálila si šeckú riť, máme desku dubovú, spravíme jēj riť novú. / Keď som išel z hája, muzika mi hrála, šeckí myši tancovali, kočka sa jím smála. Keď sem išou z hája, muzika mi hrála, vajíčká mi štrngotali, čičinka mi stála. – Či sú len krásne tie naše pilišske pesničky! Vidíš, už je to tu, čo som ja bol už dávno predpovedal! Na psa mráz, a na nás príde apokalypsa, tri prsníky vyzvávajú, zakopali psa!

Ikonická osobnosť Slovákov v Maďarsku

Básnik, prekladateľ, pedagóg, hudobník a redaktor-novinár **Alexander Kormoš** sa narodil 10. apríla 1941 v *Santove* (Piliszántó). Po maturite v budapeštianskom slovenskom učiteľskom ústave získal diplom stredoškolského profesora slovenčiny a ruštiny na univerzite ELTE. Pracoval v aparáte *Zväzu demokratických Slovákov v Maďarsku*, v redakcii *Ludových novín*, v budapeštianskej a békešabianskej slovenskej škole. Dlhé roky pôsobil vo *Vydavateľstve učebníc (Tankönyvkiadó)*, kde redigoval slovenské učebnice pre všetky stupne škôl, respektíve literárne a všetky iné publikácie (národopis, ľudové piesne, atď.) Slovákov v Maďarsku. Zaoberal sa aj zbieraním ľudovej hudby, v roku 1990 vydal bohatú zbierku ľudových piesní *F santofském Piliši* zo svojej rodnej obce. Bol spoluzakladateľom a šéfredaktorom *Literárneho a kultúrno-spoločenského štvrťročníka SME*, z ktorého vyšlo v rokoch 1988 – 1992 spolu 15 čísel. Básnik a prekladateľ patriaci do predvoja slovenskej litera-

túry v Maďarsku bol spoluautorom antológií *Výhonky* (1978), *Fialôčka, fiala* (1980) a *Chodníky* (1984), respektíve autorom samostatných zbierok *Polyfónia I* (1981), *Polyfónia II* (1986), *Plamene jazyka* (Slovenský spisovateľ, Bratislava 1986), *Ohnivá kytica* (ZSSUM, Budapešť 1991), *Okrídľovanie kosou* (SOS, NTK, BP 1995), *Aforizmy* (SOS - VE, NTK, BP 1977), *Rozdúchať stlmený plameň – Sonety* (CSS a ZSSUM, BP 2003) a *Večne živý prameň* (Vydavateľstvo Ivana Krasaka, Nadlak 2016). Ikonická osobnosť Slovákov v Maďarsku A. Kormoš zomrel 10. marca 2020. *Samospráva obce Santov* mu svoju vďaku a úctu vyjadrila tým, že po ňom pomenovala miestnu knižnicu a odhalila dvojjazyčnú pamätnú tabuľu na jej priečelí.

„Kormoš je bezpochyby najmnohostrannejším slovenským básnikom v Maďarsku, človekom nepokojného srdca a prenikavého umu. Rád sa vhlba do tajov ľudského bytia, popudený sľahá bičom ostrých slov do príživníctva, ľahostaj-

nosti, obmedzenosti a pokrytectva, uvedomujúc si pritom aj svoju osudovú spätosť so širším kolektívom krajiny, ba i sveta.“ (Aladár Králik)

„Šaňo, ako sme ho poznali viacerí, bol idealista, ale pritom rozvážny revolucio-

nár. Pomocou jeho básní spoznali slovenskú súčasnosť v Maďarsku mnohí nielen u nás doma, ale aj za hranicami. Našťastie, ostali po ňom stopy, po ktorých môžeme ísť a vďaka ktorým nezabudneme na svoje slovenské korene.“ (Ludové noviny)

Plamene jazyka na pevných morálnych základoch

„Prekrásne horí plameň jazyka, / vo vatre ducha praskajú slová. / Zhrievaj nám srdce, divná muzika / – prastaro-múdra, navždy nová!“ – mnohým z nás sú to dobre známe „polyfonické“ verše **Alexandra Kormoša**, ktorý aj oficiálne, teda podľa nezaujatých znalcov, bezpochyby patril do predvoja slovenskej literatúry v Maďarsku. V prípade tejto našej výnimočnej osobnosti zďaleka nejde „len“ o básnika, ale aj prekladateľa, pedagóga, publicistu a hudobníka. Autor týchto riadkov sa nikdy netajil tým, že svojho priateľa od malička pokladal za najlepšieho básnika akého tu v našich končinách Slováci v uplynulých stáročiach mali.

Márne by sme sa snažili o objektívne hodnotenie. Ak sa raz ktosi podujme na seriózne spracovanie spoločenského diaľnia a kultúrnych dejín v druhej polovici 20. storočia rekordným tempom odumierajúcej slovenskej národnosti v Maďarsku, vôbec nebude mať ľahkú úlohu. Vymotať sa z labyrintu zavádzajúcich, falošných stôp môže pomôcť iba jednoznačné rozlíšenie dobra od zla, úprimných snáh od klamov a sebaklamov a najmä množstva iba navonok veľmi dôležitých osôb od ozajstných osobností.

No a ak sme už pri tom, pri tej podstate často o... povrhovanej a pri „Šaňovi našom“, ak vôbec niekto z nás, potom on jednoznačne bol takou individualitou s vyhranenými vlastnosťami, silnou osobnosťou spoločensko-kultúrneho života Slovákov v Maďarsku, ktorá ani po mnohých desaťročiach sa nebude dať obísť alebo odbaviť mávnutím ruky. Náš všestranný „viac než básnik“ bol odjakživa nepohodlným „javom“, trňom v očiach malých kráľov, so svojou pravdou a zásadovosťou bol vždy v ceste mocipánom. Pritom tá jeho pravda nebola iba akási jednostranná či relatívna, skôr univerzálna a absolútna, stavaná na pevných morálnych základoch a často krutých životných skúsenostiach.

A. Kormoš patril ku generácii našich literátov, ktorá po štvrtstoročnom literárnom „neme“ v druhej polovici uplynulého storočia veľmi citlivo reagovala na zrýchľujúce sa odnárodňovanie a stratu materinského jazyka. Ako to zdôrazňujú aj literárni vedci venujúci sa tzv. dolnozemskej slovenskej tvorbe, v poézii Kormoša je menšinový aspekt jeho odkazu vsadený do širšieho historicko-spoločenského kontextu, vo svojej poézii chápe a

poníma svet v širokých súvislostiach, súradniciach.

Jeho básne posmelujú čitateľa k zachovaniu kultúrnych hodnôt Slovákov žijúcich v Maďarsku, predovšetkým slovenského jazyka, ktorý je základom a podstatou národ(nost)nej existencie. Ich autor povzbudzuje rodičov, pedagógov a študujúcu mládež k vytrvalosti a húževnatosti v oblasti zachovania a pestovania slovenskej tradičnej kultúry a slovenského jazyka, čo je podmienkou prežitia našej národnosti aj za najhorších okolností.

A. Kormoš tvoril a publikoval v oboch jazykoch hneď od počiatku svojej autorskej činnosti. Veď tradičný vzťah k obom jazykom a kultúram je charakteristický pre celú našu národnosť. Symetrická dvojjazyčnosť, ktorá je na slušnej úrovni, pomáha upevňovať kontakty medzi oboma národmi. Dialóg medzi dvoma literatúrami a kultúrami umožňuje vzájomné poznanie sa, porozumenie a spoluprácu. V našom prípade poznanie slovenskej materinskej reči a kultúry je základom zachovania národnostnej identity, po-

znanie maďarskej reči a kultúry je podmienkou integrácie v okruhu väčšinového národa, sprostredkovanie literárnych a iných kultúrnych hodnôt je zase predpokladom plnenia funkcie mosta medzi oboma národmi.

Na záver si dovoľím pripomenúť niekoľko príznačných a veľavravných tzv. mimoliterárnych aktivít A. Kormoša. V r. 1990 bol iniciátorom a spoluzakladateľom *Slobodnej organizácie Slovákov (SOS)* a *Združenia slovenských spisovateľov a umelcov v Maďarsku (ZSSUM)*. V Békešskej Čabe viedol a na gitare sprevádzal *mandolínový orchester slovenskej školy*. V slovenskom gymnáziu v Budapešti založil a sprevádzal *spevácky zbor*. Neskôr tam založil a viedol *krúžok bendžistov a gitaristov*. V pilišských obciach Santov a Čív vyučoval žiakov základnej školy hru na gitare. Vo svojej rodnej obci v r. 1980 založil a do r. 1990 viedol a na gitare sprevádzal ľudový spevácky zbor *Studienka*, ktorý podnes funguje.

Imrich Fuhl
Foto: (autor)

Tvorivý život plný lásky a úcty k rodnej zemi

K osemdesiatinám Zoltána Bárkányiho Valkána

Zoli bude 12. februára oslavovať osemdesiatiny, ty ho z nás najlepšie poznáš. Urobíš s ním rozhovor? – otázku zodpovedného redaktora Nášho kalendára na rok 2021 Imricha Fuhla na prvej prípravnej porade považovali všetci prítomní skôr za básnickú. Až teraz, keď sa snažím zoskupiť svoje myšlienky, zisťujem, že to nebude až také jednoduché. Áno, Zoliho dobre poznám, veď sme celých 25 rokov sedeli v jednej kancelárii – od môjho príchodu do redakcie Ludových novín roku 1977 do jeho odchodu do dôchodku roku 2002. On, vtedy novinár s 11-ročnou praxou, ktorej predchádzali dva roky práce vo Zväze demokratických Slovákov v Maďarsku, sa hneď prejavil ako kolega ochotný pomôcť mi pretavovať teoretické znalosti do praxe a predovšetkým zblížiť ma s tunajšou Slovačou. Počas štvrtoročia sa toho veľa udialo, spoznali sme nielen svoje profesionálne znalosti a schopnosti, pracovnú zanosť, ale sme ich dokázali aj zosúladiť. Obdivovala som jeho trpezlivosť, rozvážnosť a toleranciu, s ktorou dokázal usmerňovať prácu redakčného kolektívu. Stali sa z nás výborní kolegovia, ktorí vždy dokázali navzájom rešpektovať svoje názory, ale aj úprimní priatelia, ktorí sa vedeli podeliť o svoje radosti a starosti v súkromnom živote. Tieto konštatova-

nia platia dodnes, veď sme v pravidelnom písomnom i telefonickom styku. Nuž preto nie je ľahké vybrať z množstva údajov a spomienok tie, ktoré najlepšie vystihnú osobnosť novinára, bývalého dlhoročného šéfredaktora *Ludových novín*, dodnes aktívneho a pravidelne publikujúceho spisovateľa **Zoltána Bárkányiho Valkána**. Pokúsím sa o to prostredníctvom jeho odpovedí na moje otázky.

– Neraz som bola svedkom toho, že si mal radosť z príchodu nových mladých kolegov do redakcie. Nezištne si sa s nami delil o svoje poznatky, bral si nás na služobné cesty na vidiek, zoznamoval si nás s tamojšími aktivistami, svojimi priateľmi. Čo ťa k tomu viedlo?

– Nuž nielen môj vlastný prípad nastúpenia na prvé pracovisko, ale aj okolnosti prvého zamestnania sa mojich spolužiakov. V roku 1959 sme dvanásť maturovali v budapeštianskom Učiteľskom ústave J. Á. Komenského s vyučovacím jazykom slovenským a stali sme sa nádejnými slovenskými učiteľmi nižšieho stupňa základných škôl. Národnostné oddelenie ministerstva školstva a kultúry nás vyzvalo, aby sme si písomne zadali žiadosť, kto v ktorej župe, ba v ktorej obci alebo meste by chcel vyučovať. Ako blesk z jasného neba tak zranilo naše

18-19-ročné naivné duše hlboké sklamanie. Takmer nikoho z nás nevymenovali do vyhľadanej osady, ba väčšinu ani len do žiadanej župy. Niektorí moji spolužiaci z Novohradskej alebo Boršodskej župy chceli ostať v severnej časti krajiny, ale nie, vymenovali ich do obcí na Dolnej zemi. Dodnes to nechápem. Akoby sme boli vojakmi, odvelili nás čo najďalej od našich rodísk. Mňa, Kestúčana, napríklad namiesto do Komárnanskej alebo Novohradskej župy do Békešskej, do Veľkého Bánhedeša. Spomeniem aj prípad spolužiačky zo Slovenského Komlóša Anky Bodorovej, ktorú zasa namiesto do Békešskej župy, po ktorej túžila, poslali do malilinkej zemplínskej dedinky Veľká Huta. Od Slovenského Komlóša vzdialenejšia Slováckmi obývaná osada v Maďarsku ani neexistuje! Na prvom našom maturitnom stretnutí nám prezradila, že vo Veľkej Hute žila a pracovala za neuveriteľne macošských podmienok. Iba srdečnosť a dobroprajnosť tamojších slovenských rodičov ju posmeľovala, aby stadiaľ nezutekala.

V podobnej situácii som sa o päť rokov neskôr, roku 1964, po získaní diplomu

na Univerzite Loránda Eötvösa (ELTE), ocitol aj ja. Komisia, ktorá posudzovala naše žiadosti o prijatie do zamestnania, mi navrhla miesto učiteľa ruštiny v Lajosmizse, neďaleko Kecskemétu. Samozrejme, vzoprel som sa s odôvodnením: veď ja mám diplom z maďarského, českého a slovenského jazyka a literatúry, a nie ruského. Na to ma jeden člen komisie upokojil, že nakoľko dobre ovládam slovenčinu a češtinu, určite si poradím aj s ruštinou. Nijako sa mi nechcelo odísť z hlavného mesta, veď som bol už ženatý a manželka tu mala veľmi dobré zamestnanie. Na podnet môjho univerzitného profesora Lászlóa Dobossyho som sa zaoberal otázkami literatúry. Sem-tam mi už literárnovedecký a literárny časopis uverejnili kratšie-dlhšie recenzie a úvahy. Slovom to, že nemôžem ostať v Budapešti vyučovať alebo sa venovať otázkam literatúry, ma celkom vykoľajilo. Bol som úplne na dne. Aspoň psychicky. Vďaka redaktorovi kultúrnej rubriky Ludových novín Vincentovi Liptákovi čoskoro všetko nabralo iný, priaznivý smer. Vinco dialkovo študoval slovenčinu na univerzite ELTE, kde sme sa zoznámili

a trošku aj spriatelili. Jemu som sa sťažoval a zasvätil som ho do mojich starostí. A Vinco pomohol. Nahovoril generálneho tajomníka Zväzu demokratických Slovákov v Maďarsku Juraja Bielika, aby ma prijal za pracovníka Zväzu. Stal sa zázrak! J. Bielik v spoločnosti pracovníka Národnostného oddelenia Ministerstva školstva a kultúry Františka Križana osobne išiel na univerzitu a žiadal, aby komisia súhlasila s mojím zamestnaním vo Zväze. Tu sa potom o mňa príkladne staral Štefan Lami, s ktorým som dva roky sedel v jednej kancelárii. S ním som cestoval do našich slovenských obcí a miest, starostlivo ma zaučal do osvetovej práce. Robil všetko v záujme toho, aby som sa stal dobrým národnostným osvetárom. Dokonca protekčne ma dostal napríklad na kurz pre režisérov

ochotníckych divadiel. Po dvoch rokoch ma však zlákal novinárstvo, práca v Ludových novinách, ktoré pravidelne uverejňovali moje informačné a reportážne príspevky.

Vtedajší šéfredaktor a časom môj dobrý priateľ Ján Balko mi ponúkol redigovanie kultúrnej rubriky, čo som s nemiernou radosťou prijal. Vo všetkom mi šiel v ústrety, vo všetkom mi dal voľnú ruku. Na tomto pracovisku som sa veľmi dobre cítil. Už vtedy som sa rozhodol, že takto sa budem aj ja správať ku všetkým začiatovníkom. Práve tak, ako so mnou zaobchádzal Juraj Bielik, Štefan Lami, alebo Ján Balko. Robili to s porozumením, učiac ma, podporujúc moje snahy, slovom ľudsky.

– Od konca 70. až do začiatku 90. rokov si bol zástupcom šéfredaktora, ale svoje vedúce schopnosti si mohol naplno prejaviť po transformácii spoločnosti, roku 1993, keď ťa zvolili za šéfredaktora týždenníka. Ako by si charakterizoval svoje pôsobenie v redakcii s dôrazom na toto obdobie?

– Do redakcie som nastúpil v druhej polovici 60. rokov, teda v pomerne konsolidovanom období Kádárovej éry. V tom čase sa už neuplatňovala cenzúra, ale každý novinár vedel, čo sa patrí, čo sa od neho očakáva a čo si môže dovoliť. Zmeny v tomto smere sa začali prejavovať koncom osemdesiatych rokov. Začiatkom roku 1991 v dôsledku zmien prebiehajúcich v spoločnosti sa redakcie štyroch národnostných časopisov mohli rozhodnúť, či chcú naďalej patriť pod štátne vydavateľstvo, alebo sa osamostatnia. V tom čase odišiel do dôchodku vtedajší šéfredaktor Pavol Kondač

a rozhodnutie zostalo na mne. Riaditeľ Vydavateľstva časopisov József Horti ma spolu so šéfredaktorom nemeckého týždenníka pozval na poradu. Obaja sme sa rozhodli ostať v podniku, čím sme – ako sa neskôr ukázalo – do konca roku 2009 zabezpečili finančné zázemie vydávania našich časopisov.

V čase, keď som usmerňoval redakciu, ktorú tvoril vynikajúci kolektív, popri výsledkoch, ktoré vyplývali z princípu slobody tlače, sa udiali pozoruhodné zmeny aj v technickej oblasti vydávania našich novín. Veľkým krokom vpred bolo napríklad to, že r. 1996 sme začali pracovať na piatich počítačoch a s niekoľkými digitálnymi fotoaparátmi.

V r. 1999 sa splnil náš dávny sen, za finančnej pomoci Celoštátnej slovenskej samosprávy týždenník začal vychádzať s dvoma farebnými stranami. V tom istom roku sa LN prostredníctvom Spoločnosti Com-Press, s. r. o., dostali na internetovú sieť a ukázalo sa, že je o ne záujem nielen doma, ale i v zahraničí.

Tridsaťšesť rokov redakčnej práce, podpora skvelého kolektívu, moje literárne pokusy: toto všetko ma spája s našim týždenníkom. Ludové noviny sú kus môjho života.

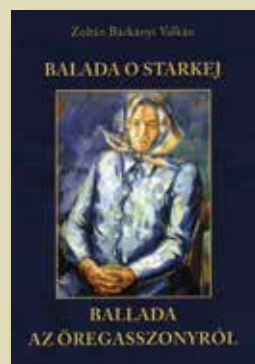
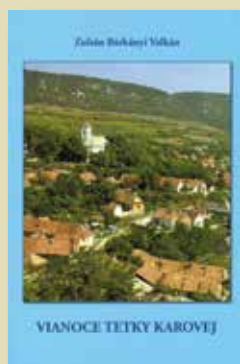
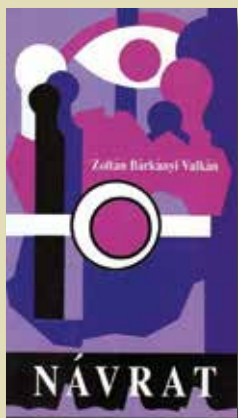
– Slovenská komunita v Maďarsku, ale i za jeho hranicami – tak aj na Slovensku, ťa pozná aj ako spisovateľa, autora poviedok a reportáží, so silnou slovenskou identitou a väzbou k rodnému Kestúcu a jeho obyvateľom. Čo podnietilo novinára k literárnej tvorbe?

– Zapýrene sa ti priznávam, že silné nutkanie literárne sa prejavíť som pocítil nie v novinárskom veku. Za mojej mladosti – asi ako každý stredoškolač – aj ja

som chcel byť básnikom. V budapešťanskom slovenskom učiteľskom ústave môj santovský spolužiak Šaňo Kormoš písal básne, z ktorých niektoré ukázal aj nám. Na jeho príklade som začal písať básne aj ja a síce, podobne ako on, vo dvoch jazykoch. Doslova som ich vyrábal, týždenne aspoň jednu. Výsledok však bol katastrofálny. Ťažké mi bolo uviesť si, no ešte ťažšie si aj priznať, že jedna báseň bola horšia ako druhá. Ani som ich nikomu neukázal, ani Šaňovi. Avšak rôzne moje články na nástenných novinách sa stretli s uznaním, čo ma po dlhšom čase viac-menej aj upokojilo. Nemusí byť predsa každý básnikom!

V mojom prípade má skutočne novinárska práca zaviedla k literárnej tvorbe, presnejšie, najprv k písaniu náročnejších, takzvaných literárnych reportáží. Reportáž je novinársky žáner, ale reportér v publicistickom štýle prináša aj vlastné videnie a cítenie, osobný a jedinečný pohľad na opisované udalosti. Od literárnych reportáží bol už iba krôčik pustiť sa do písania črt a poviedok. Črta a poviedka je literárny žáner, v ktorom spisovateľ s dejom a jazykovým štýlom už voľne manipuluje. Ako príklad by som mohol spomenúť moju literárnu reportáž „Na Klementa na Kestúci“, to jest na Kestúci v deň hodov. Bol to opis dedinských hodov mojím okom. V črte „Hody“ som však písal už o tom, ako starí rodičia beznádejne očakávajú svoje deti na hody. Tieto moje literárne pokusy siahajú do ďalekej minulosti, do začiatku sedemdesiatych rokov.

– Odkiaľ čerpáš témy, námety, nakoľko možno pokladať tvoje diela za autobiografické?

– Čo sa týka tematiky mojich literárnych diel je samozrejmosťou, že ju čerpám zo svojho okolia, väčšinou zo svojho rodiska. Kestúc, milá malebná slovenská dedina v objatí bielych skál a hustých pilíšskych lesov, je mojím rodiskom. Moji predkovia, generácie Karovcov a Valkánovcov, tu pod Pilíšom žili svoj pracovitý život a tu, na strmine za kostolom, spia svoj večný sen. Tu som sa narodil a tu som strávil svoje detstvo a mladosť, ale ani po presťahovaní sa do hlavného mesta som svoje rodisko nikdy neopustil. Dodnes tu mám „nehnutelnosť“, chatu, v ktorej už dlhé desaťročia trávim svoje letá. Pochopiteľne, táto okolnosť vo veľkom vplýva aj na moju literárnu činnosť. Aby som nebudil dojem, že sa chvastám, siahnem po pomoci. Vlasti, nielen ty ako redaktorka si dôkladnejšie čítala všetky moje literárne texty, ale aj vysokoškolská profesorka Katka Maruzsová Šebová, ktorá vo viacerých svojich štúdiách a článkoch analyzovala a propagovala moju literárnu činnosť doma i na Slovensku. Za to som jej, pochopiteľne,

aj veľmi vďačný. Ona píše: „Z. B. Valkán, kestúcky rodák, vniesol do slovenskej prózy v Maďarsku tematiku podpílišskeho vinohradníckeho kraja... Otvára dôverne známy svet podpílišskeho kraja zaľudneného drobnými postavami, silne zakorenenými do tohto prostredia... Ostrým zrakom a otvoreným srdcom vníma aj tie najnepatrnejšie gestá, okamihy, mihnutia očí, aby z nich potom vytváral dramaticky napäté situácie, či humorom oplývajúce príbehy spod Pilíša.“ Aj iní kritici píšu o mojej tvorbe podobne ako K. Maruzsová Šebová. Napríklad slovenský spisovateľ a kritik Peter Andruška: „Valkán sa vracia do podpílišskeho Kestúca, ktorý ostáva preňho zásobárňou zážitkov, teda aj príbehov, vhodných na literárne stvárnenie.“ Literárny historik, slovakista István Käfer napísal o mojom zväzku „Balada o starkej“, že „zbierku by sme pokojne mohli nazvať románom pilíšskych, hlavne kestúckych Slovákov“. Samozrejme, keď hovoríme o Kestúci, myslíme tým na tam žijúcich ľudí, slovami slovenského kritika Patrika Šenkára, na „pracovitých

a húževnatých malých ľudí s veľkou dušou“. A ja mojím skromným literárnym dielom chcem týmto ľuďom splatiť dlh, veď oni ma vystrojili na cestu, a poďakovať im za lásku a dôveru, ktorá ma podnes posmeľuje.

Nakoľko sú moje diela autobiografické? Pravda, prevažná väčšina črt a poviedok nemá nič spoločné s mojím životným osudom, avšak o niektorých rozhodne môžem tvrdiť, že sú doslova autobiografické. Napríklad dej poviedky „Poď, synček, ideme domov“ sa doslovne odohral za mojho detstva, keď som sa po II. svetovej vojne po smrti otca, ktorý zomrel za okolností u nás nazývaných „málenkij rabót“, ako päťročný dostal na tri roky na ľavý breh Dunaja, do Búcu, k príbuzným, ktorí sa tu presídlili z Kestúca v rámci výmeny obyvateľstva. Takisto sú autobiografické aj poviedky „Moji starkí“, „Strojník“ a ešte niekoľko ďalších.

– Len výnimočne siahaš po veselších, humoristických témach, vari len nie preto, lebo sa pridrižiavaš obľúbeného výroku tvojho priateľa, známeho slovenského historika Jána Siráckeho: Nič sa neboj, dobre aj tak nebude!, ktorý občas obmenil na *Dobre už bolo?*

– Vôbec nie preto, hoci aj ja často „posmeľujem“ mojich priateľov a známych Siráckeho výrokom. Odpoveď je jednoduchá. Jemne povediac ja som sa nenarodil so zmyslom pre humor. Viem, že humor zlepšuje kvalitu života, pomáha človeku prekonávať všelijaké neprijemnosti, že ľudia sa radi smejú, že bez humoru život za nič nestojí, atď. Pravdou však je, že humor mám rád aj ja, iba ho nedokážem vymýšľať. Mám rád vtipy,

ako i veselé príhody, počúvam ich s radosťou, v momente počutia ich však nezabudnem, ako veľa iných ľudí, ale ich v sebe ukladám. Po vhodnej inšpirácii potom z tohto vtipného pokladu ťažím pre svoje historky. Pravda pravdúca, toto sa so mnou stáva veľmi zriedka.

– Keď ťa už tak spovedám, môžem obrátiť náš rozhovor smerom do tvojho súkromia? Vrávi sa, že za každým úspešným mužom stojí múdra žena. Tvoje rodinné zázemie tvorí nielen múdra a úspešná žena, ale aj deti, ktoré sa vám skutočne vydarili. Mám pravdu?

– Máš, Vlasti. My dvaja s manželkou sme sa dosť skoro našli. Spolu sme začali svoje štúdiá na Slovenskej katedre univerzity ELTE, ona študovala poľštinu a ja češtinu. Už po týždni-dvoch – ako sa vraví – sme si padli do oka a potom sme tam boli pečení-varení. Chodil som s vysoko vzdelaným budapeštianskym dievčaťom, oproti ktorému som ja mal čo doháňať, ba až dodnes mám. V poslednom ročníku, v r. 1964, sme sa zobrali. A dobre sme urobili! Dobré manželstvo nám trvá dodnes. Podarilo sa nám prispôsobiť sa jeden druhému, dievča z veľkomesta mládencovi z dediny a opačne. Tu musím poznamenať, manželka sa natoľko usilovala prispôsobiť mojej rodine, že sa veľmi dobre naučila po slovensky. Prezradila mi, hlavne kvôli mojej matke, ktorá lámala maďarčinu.

My sme si od začiatku dali slobodu v tom, čo robíme a vo všetkom sme sa maximálne vzájomne podporovali. Ona mňa a ja ju, aj napriek tomu, že ona bola vždy úspešnejšia. Nikdy som jej nezávidel úspechy a ona bola zasa hrdá na to, čo som ja dosiahol, k čomu sa aj sama

pričinila. Napríklad tak, že prekladala moje literárne texty do maďarčiny, ktoré potom uzreli svetlo sveta v maďarských časopisoch.

Nami vytvorené rodinné zázemie, samozrejme, kladne vplývalo aj na naše deti, na dcéru a na syna, na ich spokojný a vyrovnaný život. Spolu s manželkou máme z nich radosť, dobre sa uplatňujú v živote a čo je pre nás zvlášť radostné, v práci je obom na ošoh aj znalosť slovenského jazyka. Samozrejme, najviac hrdí sme na päť našich vnúčat, z ktorých štyri sa učia v strednej a jedno v základnej škole.

– *Aj keď ťa nemienime nechať odpočívať na vavrínoch, veď sa ešte chceme tešiť ďalším tvojim literárnym dielam, takto na prahu osemdesiatky sa zvykneš zamyslieť nad letiacim časom? Zaleje ťa občas pocit spokojnosti, troška aj hrdosti, keď sa pozrieš na zviazaných 36 ročníkov Ludových novín, na šesť vlastných zbierok poviedok, na krásnu a obľúbenú kuchársku knihu, na niekoľko antológií, v ktorých sú uverejnené aj tvoje umelecké výtvary, či na vysoké vyznamenania, ktorými vládne i naše slovenské orgány ocenili tvoju prácu?*

– Samozrejme, že sa čoraz častejšie zamysliavam nad letiacim časom. Nikdy nezabudnem na výrok herca Ivána Darvasa, ktorý v televízii na otázku reportéra, prečo spomína tak často smrť, rozhodne prehlásil: „Kto po osemdesiatke nemyslí na smrť, je hlupák!“ Smrť netreba často spomínať, veď tá aj bez toho skôr či neskôr zaklope na dvere. Ale aj zatiaľ sa treba činiť. Ani ja nemienim po osemdesiatke so založenými rukami odpočívať na vavrínoch. Chcel by som aj v starobe byť dľa možnosti ešte aktívny

a užitočný. Nadalej by som chcel písať literárne a publicistické texty vhodné na uverejnenie a viacej sa venovať rodine, slovom, chcel by som sa ešte trošku tešiť životu.

Čo sa týka tebou spomenutých významenani, s čistým svedomím môžem vyhlásiť, ani jedno mi z nich neudelili na základe nejakých politických uvážení. Predstav si, v roku 1972 napriek tomu, že som nebol straníkom, som dostal významenanie „Za socialistickú kultúru“. Takéto prípady toho času boli zriedkavé. Tešil som sa mu. Ako aj nedávne významenaniu „Pro Cultura Minoritatum Hungariae“. V prípade obidvoch, aspoň ja tak cítim, uznali moju prácu vykonanú v oblasti našej slovenskej kultúry.

Všetko, čo si vymenovala ako rukoplné výsledky mojej doterajšej činnosti, takto spolu prakticky tvorí moje životné dielo. A toto dielo je také aké je. Že by mohlo byť väčšie a na vyššej úrovni? Mohlo, ale nie je. Na takéto som bol schopný. Občas, väčšinou pri mojich životných jubileách, sa ma opýtali, čo by som v súčasnosti ináč robil ako toho času? Odpovedal som, že nič. Aj moje omyly, zlé výkony a vôbec všetky moje negatíva sú súčasťou tohoto mojho životného diela. S takýmto sa musím uspokojiť, prijať ho a tešiť sa mu.

– *Milý Zoli, môžem ťa ubezpečiť, že máš plný dôvod tešiť sa mu. Dovoľ, aby som sa ti poďakovala za to, že si si našiel čas ponoriť sa tak trocha do minulosti a podeliť sa s nami o svoje spomienky, myšlienky. K blížiacim sa narodeninám ti prajem veľa šťastia, zdravia a tvorivých síl.*

Vlasta Zsákaiová Držíková

Všetko a nič

„A to je nič. A to je všetko.“
Rozhovor s Imrichom Fuhlom pri príležitosti jeho blížiacich sa 60. narodenín

Imrich Fuhl sa narodil 25. novembra 1961 v *Mlynkoch*. Maturoval na budapeštianskom slovenskom gymnázii a absolvoval odbor žurnalistiky na *Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave*. Do roku 2011 pracoval ako redaktor (1991 – 1992, 2002 – 2007 šéfredaktor) týždenníka *Slovákov* v Maďarsku *Ludové noviny*. Osem rokov bol redaktorom prvého internetového portálu *Slovákov* v Maďarsku *luno.hu*, ktorý založil v roku 2004. Od roku 2011 pôsobí ako redaktor slovenského portálu *oslovma.hu* a od roku 2015 je konateľom neziskovej verejnoprospešnej obchodnej spoločnosti a vydavateľského subjektu *Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku* (CSSM) *SlovakUm, s. r. o.* Básne a krátke prózy začal uverejňovať ako gymnazista, a to v slovenskom materinskom jazyku, aj v maďarčine. Je spoluautorom viacerých antológií a redaktorom mnohých publikácií, doteraz vydal tri samostatné dvojazyčné zbierky básní.

Vo verejnom živote *Slovákov* v Maďarsku sa začal angažovať v čase spoločenských zmien. Bol spoluzakladateľom a redaktorom literárneho a kultúrno-spoločenského časopisu *SME* a zúčastnil sa na zakladaní všetkých tzv. alternatívnych organizácií našich

Slovákov (napr. *Slobodná organizácia Slovákov* a *Organizácia slovenskej mládeže v Maďarsku*), vrátane *Združenia slovenských spisovateľov a umelcov v Maďarsku*, ktoré štyri roky viedol ako predseda. Bol aktívny aj pri zrode samospráv *Slovákov* v Maďarsku. Od samých začiatkov je členom slovenského voleného zboru svojej rodnej obce a kým sa kvôli nezlučiteľnosti funkcií nemusel zrieknuť, permanentne bol poslancom CSSM, najvyššieho voleného zboru našej Slovače. Už takmer desať rokov pracuje aj ako tajomník *Verejnoprospešnej nadácie Zväzu Slovákov v Maďarsku*.

– Ako to naznačuje už aj tvoj stručný životopis, si kľúčovou osobnosťou Slovákov v Maďarsku. Novinár, redaktor, publicista, básnik, textár, fotograf, vydavateľ... Ktorá z týchto profesií/poslaní ťa najlepšie charakterizuje?

– Všetko a nič. Z každého rožka troška, ale tak naozaj, márne sa snažím, nie som nič, teda vlastne tak naozaj ani jeden z vymenovaných. Aj keď nie kľúčovou, ale osobnosťou by som sa, pravda, veľmi rád stal, len neviem, či mám na to. Odmalička totiž obdivujem ozajstné osobnosti a patrične si ich vážim. V ich prípade ide vždy o čosi navyše, o pridanú hodnotu, o skutočnú, jedinečnú tvorbu, o autenticnosť a všetko to, čo dáva zmysel nášmu tu-bytiu. Viem, je to moja chyba: nikdy som sa nedokázal sústrediť iba na jednu vec, pre mňa bolo vždy dôležité robiť naraz všeličo, preto som sa púšťal aj do takých oblastí, v ktorých som očividne nemal nijaké šance „kopnúť do lopty“. Mne to nijako nevádi, len aby si nikto nemyslel, že som sa vyznal až v toľkých mnohých veciach. Rád experimentujem,

vyskúšam sa v tom či onom, no a ak sa mi medzitým čosi aj podarí „položiť na stôl“, teší ma to, veď je to dobrý pocit: nechať za sebou stopy.

– Hoci hovoríš, že sa necítiš byť básnikom, lebo pravidelne už netvoríš, predsa si vytvoril také básne, ktoré sú pre mnohých z nás kultové a v niektorých životných situáciách dôležité. Naozaj je človek básnikom iba dovtedy, kým každý týždeň produkuje aspoň jeden verš?

– Nemyslím si. Potešujem sa prípadom Ivana Kraska, ktorý tiež nenechal za sebou desiatky zbierok a predsa sa nijako nedá obísť ani po desaťročiach. Ak by človek v živote napísal iba jedno ozaj vydarené dielko, ktoré stojí za to, ob stojí a prejde neúprosným sitom času, už nežil zbytočne. Inak ja osobne sa nielen preto necítim byť básnikom, lebo v posledných desaťročiach akosi nepíšem verše, ale aj preto, lebo to, čo som napísal, som nikdy nebral až tak smrteľne vážne (ani seba). Nenamýšľam si, že som vytvoril čosi, čo ma právom zaraďuje medzi skutočných básnikov. Sem-tam sa mi možno čosi lepšie podarilo, obracal som slová tak, že napokon zapôsobili – „A to je nič. A to je všetko.“ (slovami ozaj-básnika Šaňa Kormoša). Úprimne povediac, kým som bol mladý, bavili ma slovné hračky, no a neskôr som začal pociťovať čoraz väčšiu zodpovednosť: Preboha, čo ak to niekto bude brať vážne? Pritom alibisticky sme sa zvykli odvolávať aj na to, že už ani doba nie je taká ako bola vtedy, v týchto časoch už ani básne písať nemá zmysel a podobne. Neviem, možno na staršie kolena ma ešte kopne múza, sľubujem, že sa nebudem veľmi brániť, ale písať len preto, aby som písal – to teda v žiadnom prípa-

de. Dovtedy mi zostáva obracať formuláciu, ktorou ma ako 19-ročného potešil už spomínaný Šaňa Kormoš ako redaktor pri zostavovaní mojej prvej zbierky: „I. Fuhl prekvapujúco novým spôsobom spracúva také tradičné témy, ako napríklad demokracia, národnostné bytie, pravda a láska. Svoje myšlienky, city a pocity o súčasnom zložitom, protirečivom svete sa snaží sprostredkovať bez pátosu a fráz.“ Nebola by škoda (po)kaziť tento pekný obraz o mne?

– Dvakrát si bol šéfredaktorom nášho jediného týždenníka *Ludových novín*, si zakladateľom portálu *www.luno.hu* a máš aj vlastný portál *www.oslovma.hu*. Čo ťa priviedlo k novinárstvu?

– Novinárom-redaktorom som sa stal tak trochu omylom. V školských laviciach som si totiž naivne myslel, že to má oveľa viac spoločného s literatúrou, ktorá ma zato už aj onoho času lákala spolu s dejepisom-históriou. Istý čas som bol o tom presvedčený, že určite budem sociológom, samozrejme, ak sa mi vôbec podarí skončiť nejaké školy. Určite som chcel robiť v živote čosi neobvyklé, nie príliš viazané, tvorivé a podľa možnosti s ľuďmi, ktorých som už aj na mladé kolena „nenávidel a zbožňoval“. Novinárčenie sa mi riadne zapáčilo, vlastne dodnes ma baví, i keď nie vždy s rovnakou intenzitou. Napríklad vhod mi prišla internetová novinárska tvorba práve v čase, keď som bol presýtený tradičným, tzv. papierovým redigovaním. Nehovoriac o fotografovaní, ktoré je fantastické aj

ako spôsob odreagovania sa od písmen, ktorý nielen vzdaluje, ale aj približuje a viaže, teda dovoľí človeku istý odstup tak, že medzitým predsa zostáva v blízkosti tých prekliatych a predsa svätých sádzaných-hádzaných písmen.

– Študoval si na budapeštianskej slovenskej škole a potom žurnalistiku v Bratislave. Na čo si najradšej spomínaš zo študentských čias?

– Školu ako takú (teda ako inštitúciu) som nie veľmi mal rád, spolužiakov a pedagógov áno a väčšinou veľmi. Určite to nebolo vždy idylické, najmä v nižších ročníkoch sme sa aj trápili, aj z internátu

utiekli, ale zato celkovo slovenskej škole v Budapešti aj ja môžem za veľa ďakovať. Ako dedinský chlapec som sa inak ani v Pešti, ani v Bratislave nikdy necítil celkom doma, napríklad nikdy som nechcel dlhší čas bývať vo veľkomeste. Spomínať? Bolo by na čo (ale načo?). Zažili, prežili sme všeličo, ale pamäť s pribúdajúcimi rokmi čudne selektuje. To, o čom sme si mysleli, že bude pre nás dôležité „na večné časy a nikdy inak“, sa dostane do úzadia a zvýraznia sa niekdajšie detailné otázky. Ak mám spomenúť jedinú konkrétnu spomienku ako obraz, tak to bude scéna zo stredoškolského internátu, ktorú mi aj po desaťročiach pripomínajú bývalí spolužiaci: „Imro hodiny vysedával na záchode s fajkou v ústach, perom v ruke a tvoril...“ Skromne dodávam, že aj namiesto nich, aj v ich mene. O svojich rovesníkoch som sa už onoho času snažil rozmýšľať takpovediac generačne,

teda po tzv. veľkých generáciách predchádzajúcich desaťročí som v nich videl čosi viac ako náhodne zloženú skupinu ľudí bez akejkoľvek konzistencie.

– *Bol si zakladateľom, vedúcim, textárom a basgitaristom (dúfajme, len zatiaľ) jedinej rockovej kapely Slovákov v Maďarsku. Možno ju ešte nejako oživiť?*

– Neviem, novoročné predsavzatia zásadne odmietam, nezvykol som... V januári 2020 sa predsa so mnou stalo čosi také. Práve v novoročnom období ma oslovil môj priateľ, vynikajúci bubeník Attila Péntelik, s ktorým sme v roku 1985 spolu založili jedin(ečnú) národnostnú, resp. slovensko-maďarskú (podľa niektorých našich fanatických fanúšikov až legendárnu) rockovú skupinu AGR±, či by som nemal chuť presne 30 rokov po jej zániku ju znovuzaložiť. Ja som síce nikdy nebol hudobníkom (keď už, tak skôr textárom), gitary som bral do rúk viac-menej z núdze a v nádeji, že rýchlo nájdeme oveľa lepších a skutočných muzikantov, onoho času som v kapele napokon predsa dokázal robiť aspoň tzv. sprievod, a to najmä ako basgitarista. Tak teda 30 rokov „po“, na starnúce kolena som si opäť začal brať do rúk oprášenú basovú gitaru s novými strunami a snažil som sa ju naladiť (naozaj, ani som nevedel, že už aj toto sa robí pomocou aplikácie mobilného telefónu), vyčariť z nej dajaké prijateľné zvuky, oživiť si čo-to z teórie a brnkať... Medzičasom vysvitlo, že Attila to asi nemyslel vážne, možno COVID-19 a pandémie zapôsobili, takže rockovú skupinu AGR± sme neznovuoživil ani po 30 rokoch.

– *Tvoje fotografie charakterizuje zvláštny, ale dobre čitateľný pohľad na svet.*

Ukazuješ nám naše každodenné veci z nového zorného uhla. Učil si sa tento pohľad, alebo je dôsledkom experimentov?

– Všetličo sa dá naučiť či odpozorovať od klasikov, len treba mať k tomu vzťah a venovať danej téme čas a energiu. Sú však veci, ktoré sa nevyučujú a ktorým človek ani nie celkom rozumie, možno len cíti čosi. Ja sa snažím aj s fotoaparátom robiť neobvyklé veci (napríklad dostať ho pod sukňu, chichichi!). Ale vážne, pre mňa aj v tomto je lákavá nová perspektíva, neobyčajné nastavenie, kontrasty, kontrapunky, asymetria – teda ozvláštnenie témy aj za cenu nedokonalosti. Keby som vedel kresliť či maľovať, bol by som maliarom, keby som vedel spievať, možno spevákom, takto robím, čo sa dá, napríklad fotím.

– *Jedna taká klasická otázka na záver: čo by si zmenil vo svojom živote, resp. čo by sa bolo stalo, keby si sa v čase, keď si stál pred rázcestím, vybral iným smerom?*

– Neverme tomu, že nemáme na výber. Občas mám dojem, akoby sme stále stáli na rázcestí, akoby náš život pozostával zo samých väčších-menších rozhodnutí. Pohrávať sa v myslí s tým, čo by som dodatočne zmenil, nemá význam, „čo sa stalo, už sa neodstane“. Možno som si to aj ja v živote navonok zbytočne skomplikoval a možno som mal na to svoje dôvody, isté je, že som sa snažil pridržiavať nejakých zásad, ktoré boli a sú pre mňa dôležité. No a na tomto stopercentne ani nad šesťdesiatkou nemienim nič meniť.

– *Ďakujem za rozhovor!*

Eva Fábriánová

Foto: (archív)

Znášanlivosť podľa komlóšskych Slovákov

Maďarský spisovateľ **István Gábor Benedek** vypovedal vo svojej knihe **Komlóšska tóra** zaujímavé svedectvo o spoložití obyvateľov mestečka Slovenský Komlós ležiaceho na južnom okraji Dolnej zeme. Postavil tak pamäťový pomník všetkým svojim spolurodákom. Doplňte k tomu autorovu príslušnosť ku komlóšskej židovskej menšinovej komunite v miestnom slovenskom národnostnom prostredí v potrianianskom Maďarsku a je z toho nezameniteľný príbeh životov v konkrétnych osudoch plný ľudskosti v neľudských kulisiach dvadsiateho storočia. Hoci stredobodom jeho pozornosti sú postavy a postavičky tamojšej židovskej menšiny najmä prvej polovice dvadsiateho storočia, nezanedbateľnú úlohu v knihe zohráva väčšina komlóšskeho obyvateľstva, ktorá je slovenská.

Špecifickosť slovenského prostredia zdôrazňuje I. G. Benedek v úvodnej poviedke Židovský príbeh takto: „... prečo sa názov Slovenského Komlóša v srdciach mnohých Židov trblietal ako diamant. Táto obec, ktorú založila Mária Terézia a obývali evanjelickí Slováci, sa totiž stala svojráznym ostrovom Židov. Príčinu treba hľadať v nej samej: Slováci žili v menšinovom postavení, takže v domácom kruhu ani len nepomysleli na to, že by pohrdali Židmi a nevýhodne ich rozlišovali. A ak sa aj našiel Slovák, čo sa naparoval, za chotárom obce sa mu to zaraz mohlo vrátiť. Jeho slovenské priezvisko nevedeli vysloviť už ani v blízkej Orosháze. A nieže v Segedíne. Smiali sa jeho maďarčine, robili si posmech z jeho oblečenia... Tak sa stalo, že v dvanásťtisícovom Slovenskom Komlóši Slováci,

ktorí tvorili väčšinu obyvateľstva, a židovskí prisťahovalci žili v bratskom porozumení ako v rozprávke. Napríklad, čoho som sám bol svedkom, teda: roku 1944 sa v Slovenskom Komlóši vyskytoval iba jediný člen Strany šípových krížov, pijanský holič, ktorý sa potom v čase výmeny obyvateľstva s hanbou presťahoval do Košíc...“ Dávno som nečítal také pekné hodnotenie Slovákov z Maďarska a od maďarského spisovateľa.

To nie je všetko! Oceňovanie komlóšskej slovenskosti, predovšetkým tej medzivojnovej, pokračuje. István Benedek opisuje príchod Židov do Komlóša na príbehu vlastného starého otca. Ten pochádzal z uhorského Podkarpatska, dnes Zakarpatská Ukrajina. Nezabúdajme na tamojšiu pestrú jazykovú, náboženskú a etnickú paletu obyvateľov. Do stredu Uhorska doputoval miernou obchádzkou – cez Kaliforniu. Skúsenosť o добрôte Komlóšanov získal prostredníctvom vysťahovaleckej komlóšskej osady na západe USA. Nebol jediný, ktorý prišiel do takmer zasľubenej komlóšskej zeme. Dajme opäť slovo autorovi: „A prečo sa (začiatkom 20. storočia)

aškenázski a sefárdski Židia stretli práve v Slovenskom Komlóši? Jaj, čo je to za otázku? V tejto dedine vtedy žili viac-menej len Slováci, s ktorými sa obchodníci s metrovým tovarom, krajčíri, obuvníci, krčmári, či kotlári zvyknutí na ruštinu, poľštinu ... okamžite dorozumeli. Len človek, ktorého osud hoci len raz prinútil k úteku, vie precítiť, čo znamená v cudzom svete a v tiesni znalosť jazyka, rovnajúca sa pochopeniu, nádeji a bezpečnosti. Dosť však bolo mudrovania. Pre nás je teraz dôležité, že slovenská obec, vynímajúca sa ako ostrov z mora maďarského slova, poskytla útočisko pre prichádzajúcich...“

Nebola to vždy len rozprávková krajina. Príbeh dieťaťa z poviedky **Saracén Pišti**, ktoré prišlo na svet ako plod lásky Slovenky a černocho, je hoden antickej drámy. Pokračujme s autorom: „Pre slovenskú slúžku zo Slovenského Komlóša už aj Segedín znamenal takmer koniec sveta. Nuž, a aké je Taliansko a vôbec cudzina, v skutočnosti ani nevedela pochopiť. (...) Dolníčka sa zoznámila s jedným černocho.“ Podľa Benedeka miestni Slováci dodnes nepoznajú pojem černocho, ale

používajú „seröčeň“. Dieťa sa narodilo a malo sa k svetu. Keby... keby vo svojom krátkom 12 a pol ročnom živote nemalo bez vlastného pričinenia blízko k židovskej komunite. Koncom apríla 1944 sa dostalo do transportu smrti. „...dieťa, ktoré je horšie ako židovské, veď kým Žid potajme, ono farbou svojej pleti otvorene stvárnjuje čerta...“ Jeho meno nie je ani na pamätníku židovských martýrov v Komlóši. Niekoľko sa ho pokúsil neumelo vyškriabať do kameňa. „Ištván Opauský“, to z teba zostalo. Škrabanec na náhrobnom kameni.

Návrat ku „komlóšskej rozprávke“ dvadsiatych a tridsiatych rokov sa v roku 1945 nekonal. Komlóška rozprávka nepokračovala. Nebolo aktérov, z tamojšej židovskej komunity prežila ani nie desatina. Povojnová maďarská spoločnosť pripravovala aj naďalej dostatok matérie pre životné radosti a strasti zostávajúcich Komlóšanov. Aj tie I. G. Benedek uchoopil so skutočným literárnym majstrovstvom. Napríklad v poviedke *Grammos* opisuje organizovanie dobrovoľníkov na pomoc gréckym súdruhom v občianskej vojne, ktorým poverili autorovho otca. Ten, „počas hrozných rokov na nútených prácach musel zniesť nekonečný rad ponížení a skľučujúce mesiace deportácie prežíval v bezmocnom strachu zo smrti. (...) A teraz nastala veľká príležitosť, aby všetko robil inak, aby bol odvážny, aby bol sám sebou ... aby pred ľudstvom definitívne skoncoval aj s obrazom, predstavujúcim židovský národ ako zbabelý, kloniaci hlavu.“ Autor nesúdi, nedáva recepty na život, on prežíva prežitú, povedané dnešným jazykom, s porozumením. Aj keď mnohé sa nedá pochopiť. Určitým

vyvrcholením knihy je putovanie židovského kantora spojené s pochovaním a obstaraním novej komlóšskej Tóry v rovnomennej poviedke ako názov celej knihy. Mnohorozmernosť cesty za vierou, minulosťou a budúcnosťou (a nielen židovskou) dodáva tomuto dobrodružnému putovaniu samotný dejinný čas. Prebieha totiž v čase turbulentného ozbrojeného kvasu v maďarskej spoločnosti v októbri 1956. V tom čase toho slovenského tam veľa nezostáva.

Všetky príbehy zaznamenané v jednotlivých poviedkach vysoko umelecky približujú spoločenské procesy v komlóšských reáliách. S dôrazom na židovských obyvateľov, ale v úzkom prelínaní sa so slovenskou percepciou života v tejto časti Maďarska. Kniha je akousi sociografiou minulosti Slovenského Komlóša. Z každého príbehu sála teplo ľudskosti napriek krutosti doby. Ale nie, doba nebola krutá, krutí boli ľudia! Slováci z Komlóša ako menšina si však väčšinovo dokázali zachovať vysokú mieru znášanlivosti voči prevažujúcej intolerancii v maďarskej spoločnosti.

Napriek tomu, že mnohí často a opakovane tvrdia, že Istvánovi G. Benedekovi nešlo o problém menšinového bytia, zhodujú sa však v tom, že „spoločný menšinový osud (Slovákov a Židov) na Dolnej zemi v nich vytvoril fenomén vzájomnej tolerancie, spoločnú „obyčaj“, typickú pre dolnozemskej slovenskej osadu“. To je trvalý pamätník dolnozemskej slovenskosti. Knihu Slovenská tóra vydali Slováci v Maďarsku už v druhom slovenskom vydaní.

Jozef Schwarz
Foto: (archív)

Slovenskí osvetoví pracovníci v Maďarsku

Ak sa pozrieme do výkladového slovníka slovenského jazyka, dočítame sa, že **osvetová činnosť** je konanie v prospech kultúrnej vzdelanosti, kultúrnej vyspelosti, prípadne činnosť zameraná na kultúrne povznesenie, na dosiahnutie kultúry, vzdelanosti, rozhl'adu. Môže sa vzťahovať na kultúru ľudovú, národnú, politickú, ale môže byť šírená alebo vyvíjaná aj v oblasti zdravia či iných odborných odvetví. Ľudia, ktorí sa podujali na šírenie osvety, sú, žiaľ, v dnešnej dobe a prostredí oceňovaní najmä morálne, ak sa len na nich celkom nezabúda. Ich práca je zväčša nedocenená. V prípade národnosti by sa však bez neúnavnej práce osvetárov, zamestnancov osvetových, kultúrnych, oblastných a pamätných domov, celého radu zaniatených aktivistov vytratili ľudové tradície, zvyky, kultúra, jazyk. Všetkých nedokážeme predstaviť, preto sme si vybrali niekoľkých, ktorí sa osvetovej činnosti venujú po dlhé desaťročia. Žijú a pracujú v rôznych regiónoch, za rôznych podmienok a okolností, v rôznom pracovnom pomere: na úväzok či na zmluvu, alebo len za pekné slovo. Všetci, ktorých sme oslovili, majú jednu spoločnú vlastnosť: *sú zaniatení za našu spoločnú vec.*

Rodičia chceli, aby sa najprv vyučila remeslu

Od roku 1973 do roku 2011 pracovala **Ruženka Pružinová Ízingová** v Osvetovom dome v Tatabáni – Bánhide. Zoznámili sme sa začiatkom deväťdesiatych rokov. Už vtedy som na nej obdivovala, s akým elánom sa angažovala. Pritom približne v tých rokoch si niekto na vyššie postavených stoličkách zaumienil, že nie je potrebné podporovať vystúpenia folklórnych skupín, nech sa ľud zoznámia aj s inými hudobnými žánrami. Napri-

klad džezové večery sú iste znamenitejšie a osožnejšie pre obyvateľov Bánhidy, niekdajšej osady v blízkosti banického mesta Tatabáne.

– Čím to bolo, že ste sa zamilovali do práce osvetového pracovníka?

– Ani som netušila, že existuje také povolanie, či skôr poslanie, ktoré sa nazýva osvetár. Žili sme taký obyčajný, normálny život v našej komunite, združenej okolo Puškina, ako sme familiárne

nazývali osvetový dom. Bolo prirodzené, že už ako dieťa som tam chodievala do detskej folklórnej skupiny. Počas strednej školy som sa pridala k dramatickému krúžku. My všetci sme chodili do osvetového domu, otec, mamička, deti, vnúčence, každý. Osvetový dom dlhé roky viedol Šimon Očkai starší. Jeho syna Šimona všetci dobre poznáme nielen ako dirigenta Mládežníckej dychovky z Orosláňu, ale aj ako muzikanta, upravovateľa piesní pre orchester a aktívneho dejateľa na kultúrnom poli. Nuž pán Očkai starší bol kantorom cirkevnej obce a organizoval aj kultúrny život nášho osvetového domu. V sedemdesiatych rokoch ešte nie za plat, len za skromný honorár. V budove osvetového domu bola aj knižnica. Ja som mala veľmi rada knihy, často som chodila do knižnice. V tej dobe sme si knihy vážili. Tunajší kraj nebol príliš bohatý, ale ako banícka dedina sme neboli ani chudobní, predsa nebolo bežné, že by sme si kupovali knihy. Kniha bola forma odmeny. Keď bol niekto vynikajúci žiak, k diplomu dostal knihu. Preto sme si knihy skôr požičiavali z knižnice. Mali sme tu šikovnú a milú knihovníčku, tetu Joliku Lajosovú, tá mi vždy podsúvala také knižky, ktoré sa oplatilo prečítať. „Bodkované“, „prúžkované“, vždy patrične veku. Ona bola jednou z osobností, ktoré ovplyvnili môj ďalší osud. Ďalšou bola ohromná učiteľka na vyššom stupni základnej školy. Skutočná učiteľka s veľkým U Lujza Freisingerová. Tohto roku na jar zomrela, mala vyše 90 rokov. Teta Lujza nahovárala mojich rodičov, nech ma dajú na gymnázium, aby potom zo mňa mohla byť učiteľka. Rodičia nesúhlasili. Chceli, aby som mala odborné

vzdelanie, pre istotu, vraj nech mám zabezpečené živobytie, potom môžem hoci aj ďalej študovať, ak sa mi bude chcieť. Aj som sa po strednej ekonomickej prihlásila na odbor knihovníctvo. Keď som študovala v treťom ročníku vysokej školy, zavola ma ujo Šimon, aby som začala pracovať v Puškine. Celý život som strávila medzi stenami osvetového domu v Bánhide. Hoci som neskôr študovala aj pedagogiku, mohla som sa stať učiteľkou, osvetový dom bol mojou prvou láskou a zostal ňou naveky. Boli časy, keď som sa aj zamýšľala nad tým, že prejdem do kultúrneho komplexu v novom meste, kde by som sa bola mohla venovať aj ďalším oblastiam, napríklad muzeológii, ale zostala som v Puškine. Ten bol predsa len v našej ulici. Ako sa tak zamyslím, nie je mi to ľúto. Je to tak dobre, ako to je, ako spievala Edit Piaf. Tu som sa cítila ako doma. Dobro by bolo popri výchove detí a stavbe domu nepracovať non-stop, ale vtedy bola celá dedina pokope. Všetci sme boli nejakým spôsobom spojení s Puškinom, či už v tanečnom súbore, a či v spevokole. Alebo hral niekto z rodiny divadlo. Bol tu výborný kolektív.

Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku, myslím, že Július Alt, nám pomáhal, organizoval kultúrne zájazdy a my sme sa na nich s radosťou zúčastňovali. Vsiakla ma folklórno-osvetová práca so všetkým, čo k nej patrí. Ako štátny zamestnanec som musela zbierať akreditačné body, preto som neustále študovala, zvyšovala som si kvalifikáciu. Absolvovala som ďalšie štúdium na Univerzite ELTE.

– *Keď sa pozabudnete, prejdete na bánhidské nárečie. Som vám za to nekonečne vďačná.*

– Mrzí ma, že som sa riadne nenaučila spisovnú slovenčinu. Keby som ňou hovorila tu, u nás, ľudia by sa ma opýtali, prečo afektujem. Na druhej strane, keď som hovorila po našom na „oficiálnych“ miestach, tak ma pokritizovali, že sa to tak po slovensky nepovie. Vtedy som sa zahanbila, že ja len tak po našom viem a radšej som prešla na maďarčinu. Lúto mi bolo, že som si nerozvíjala slovnú zásobu v spisovnej slovenčine. Neskôr sme si začali cibriť jazyk, obohacovať si ho. Je to vyše 10 rokov, čo máme v Bánhide konverzačný klub. Snažíme sa. Nuž a tak mi uplynulo v Puškine, teda v Kultúrnom dome Puškina v Tatabáni – Bánhide, viac ako 40 rokov.

– *Nikdy ste nepokukovali po inej pracovnej oblasti?*

– V deväťdesiatych rokoch sa naskytla možnosť okúsiť aj niečo nové. Spontánne sa vytvárali občianske organizácie, napríklad vznikol Kruh priateľov Bánhidy. To bola iná dimenzia, nová činnosť. Muzeálny smer činnosti bol ovplyvnený tým, že tu sa ľudia venovali tak baníctvu, ako aj poľnohospodárstvu. Pod vplyvom mojej priateľky, muzeologičky Anikó

Fűrészovej Molnárovej, som sa ako externá pracovníčka zapájala do činnosti priemyselného a baníckeho skanzenu. Spoločne sme prispievali k oživovaniu kultúrnej činnosti múzea. Moja priateľka veľa publikovala a mňa zamrzelo, že ja sa publikačnej činnosti neveľmi môžem venovať. Potom sme zbierali staré fotografie, len v osvetovom dome nebolo miesto, kde by sme ich vystavili. Ich katalógizácia má tiež svoju metodológiu, čo nebola moja oblasť. Musela som sa tomu priučiť. Potom bola potrebná digitalizácia, v čom nám pomáhal fotograf múzea v Tatabáni István Dallos. S jeho pomocou vzniká každoročne náš nástenný kalendár. Pri fotografovaní nám tiež veľa pomáha Karol Jackl. Ďalšia oblasť, do ktorej sa mi podarilo preniknúť, bola práca s rôznymi publikáciami miestno-historického charakteru, napríklad Miestno-historické zošity, či Bánhidská obrázková kniha. Vlastne sme začali dokumentačnú činnosť. Vďaka tejto, možno povedať intuitívnej práci, vznikla naša obrovská zbierka fotografií, rodinných relikvií. Čoraz nástojčivejšia bola potreba založenia zbierky miestnej histórie. Najprv bolo v múzeu to, čo je dnes v Slovenskom dome. Okrem toho v prvej polovici 90. rokov sa zakladali prvé národnostné samosprávy. V Puškine sme sa schádzali. Tam aj vznikla myšlienka, aby sme si založili slovenský volený zbor. Niekoľko členov Kruhu priateľov Bánhidy vykročilo smerom k samosprávnosti. Vtedy som aj ja vhupla rovnými nohami do národnostnej politiky. Po dlhých rokoch vlani som sa rozhodla, že sa už nezapojím do práce samosprávy. Jednak je to asi vekom, aj sily mám menej,

ale zároveň sme chceli, aby sa do práce zapojili aj mladší. Až takých veľmi mladých sa nám nepodarilo nájsť, nuž čo už. Hoci som na dôchodku, viac ako desať rokov pracujem v regionálnom stredisku Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku. A tiež som nemala svedomie vystúpiť z organizovania a podporovania práce miestnych nadácií. Aby som sa nenudila, katalógizujem rodinné dokumenty. Niektoré sú z 18. storočia. Kedysi dávno jedna z mojich príbuzných Anna napríklad slúžila v Pešti, v rodine známeho sochára Donátha. Zaznamenala to stará mama, ktorá viedla zápisky o rodinnom dianí. Anna mala raz zaniest' obed domácomu pánovi do ateliéru, kde umelec pracoval na soche bájneho vtáka „turu-la“. Je to tá socha, ktorá sa dnes týči nad

Tatabáňou. Dievča sa tak zľaklo, keď zbadalo obrovskú konštrukciu, že mu vypadol z ruky ručníček s obedom a hlinená nádoba sa rozbila. Majster zostal v ten deň bez obeda, ale zato jej trpezlivo vysvetlil, nad čím pracuje, že socha sa dostane do jej rodného kraja. Vnúčencom rozprávam príbehy, ktoré som počula od svojej starej mamy alebo som si ich prečítala v cvernových knižkách uložených v „ládé“.

– *Poberie sa niekto z vašich potomkov vo vašich šlapajach?*

– O jednej z mojich vnučiek manžel žartom hovorí, že tolko rozpráva, určite z nej bude buď advokátka, alebo osvetárka. Ešte je maličká, uvidíme, či to naozaj tak bude. Synovia sa vybrali iným smerom.

Ja som len dievča z našej dediny

Emeše Gimesiová Sokolová z Pišpeku vedie viac ako dve desaťročia súbor na zachovanie tradícií vo svojej rodnej obci. Je vedúca súboru, vybavuje všetko okolo neho. Práve tak, ako nikto nemôže byť prorokom vo vlastnom rodisku, ani ona nemôže byť umeleckou vedúcou, vraj je len „dievča z našej dediny“. Pritom pracuje za desiatich, niekedy je to viac, než „slabá“ žena znesie, ale súbor nemôže opustiť, lebo by sa asi v tej chvíli rozpadol. Líbi svoju dedinu. Musí urobiť všetko pre záchranu dedovizne. Toto poslanie nikdy nebolo pre ňu otáznou.

– *Ste učiteľkou, predsa vás viac ľudí pozná v kroji. Kto má na tom zásluhu,*

že vás možno často vidieť vyparádenú v pišpeckom ľudovom odeve?

– Asi skôr otec. Od neho som to pochytala. Za to, že som sa naučila po slovensky, že sa pohybujem na národnostnom poli, ďakujem starým rodičom. Mamkini rodičia bývali tu, v dedine, otcovi bývali v Ďurke. Vedeli síce po maďarsky, ale tak hovorili veľmi zriedka. Naopak, rodičia sa s nami už nerozprávali po slovensky, žiaľ. Ja som sa po základnej škole prihlásila na slovenské gymnázium do Budapešti, aby som sa naučila dobre po slovensky. Mali sme v Pišpeku detský folklórny súbor a ja som ako dieťa v ňom tancovala. Viedol ho

známy slovenský folklorista Štefan Lami s jednou učiteľkou, Helenkou Tapodiovou. Učila aj slovenčinu, bola mojou triednou. Veľmi rada som tancovala v súbore. Chodili sme na kultúrne zájazdy do Slováckmi obývaných obcí. Aj na súťažiach sme vystupovali. Nepamätám si presne, ale myslím si, že ich organizoval Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku. Chodili sme po krajine a stretávali sme sa so známymi tvármi. V tanci som pokračovala aj na gymnáziu s Evou Šubovou. Szilágyiovou sa stala až neskôr. Na vysokej škole som študovala diaľkovo, vtedy som sa vzdialila od folklóru. Rok som bola na študijnom pobyte v Bratislave. Keď som začala učiť, založila som na škole detský krúžok ľudového tanca, lebo mi to veľmi chýbalo. V 90. rokoch vždy koncom augusta Danko Onodiiová, vtedy kultúrna referentka Zväzu, robievala školenia v Sarvaši. Ja som sa na nich ochotne a nadšene zúčastňovala. Po takomto inšpirujúcom niekoľkodňovom pobyte som plná nápadov prišla do školy a pokračovala v práci s deťmi. Vždy sme sa naučili nejaké nové tance, napríklad z Pilíša, či okolia Níredházy,

proste z rôznych regiónov. Každý rok niečo iné. Koncom 90. rokov som považovala za nutné založiť v Pišpeku súbor mladých z radov stredoškôľakov. Bola som taká nadšená, že som jednoducho musela odovzdať ďalej vedomosti, ktoré som získala, to, čo som sa naučila. Pán Lami sa mi veľmi tešil, že má v Pišpeku nasledovníka, ale pomáhať mi nechcel, lebo som sa venovala odovzdávaniu tých vedomostí, ktoré som sa naučila na doškôľovaniach. Mali sme šesť alebo osem párov, bolo nás tak do dvadsať. Nebolo to z odborného hľadiska úplne v poriadku, cítila som, že by sme nemali tancovať pilíšske, níredházske aj békešské tance v pišpeckom kroji, ale ten sme mali, zväčša každý z domu. Kedysi dali starí rodičia ušit vnučkám kroj a darovali im ho do vena, aby mali všetko ako sa patrí. Bola som mladá a nerobila som si ťažkú hlavu z takých maličkostí. V Jači som mala kamarátku Mariku Deszkovú, žiaľ, už nie je medzi nami, ona ma poprosila, aby som aj tam založila súbor ľudových tancov. Takže som mala na starosti dva súbory.

– *Manžel bol hasič. Čo by bolo s deťmi, keby počas vystúpenia niekde horelo a on by musel ísť hasiť?*

– Bývali sme s rodičmi, môj otec považoval našich synov, keď bolo treba. Ale kým boli malí, tancovali v súbore, takže ich nebolo treba strážiť. Potom začali hrať na hudobných nástrojoch v kapele, ktorá nás sprevádzala. Jeden na husliach, druhý na cimbele. Keď boli v puberte, začal ich zaujímať iný hudobný štýl, „bojovali“ sme spolu. Plakali sme. Ja som chcela, aby hrali u nás, oni chceli niečo úplne iné. Mali sme ťažké dva, hádam aj

tri roky. Potom som to vzdala. Chlapci si našli svoj nástroj aj štýl a hrajú si pre radosť. Keď sa prístahoval do dediny Lajos Pál, vtedy sa naštartovala umelecká škola, vďaka nemu u nás vyrástli celoštátne známi muzikanti, huslisti a máme aj ďalšieho cimbalistu.

– *Od koho ste sa naučili, ako si treba správne obliecť pišpecký kroj, čo všetko k nemu patrí a ako sa má nosiť?*

– Naučila som sa to od tých tetušiek, ktoré boli okolo mňa. V našom súbore je mojou tanečnou partnerkou 84-ročná žena. Má toľko rokov ako moja mamička. Od nej som sa veľa naučila. Videla som, ako sa správa. Ako a čo nosí. Ona chodí v kroji aj v bežný deň. Júlia Uzáková sa volá.

– *Vôbec nevyzerá na osemdesiatničku, taká je energická a hybká...*

– Veru áno. Aj to má svoju príčinu, že v súbore sú aj predstavitelia starších generácií. Mladí poodchádzali na vysoké školy, preto nebolo jednoduché organizovať skúšky. Vtedy mi Lajos Pál poradil spojiť sa so Zoltánom Széphalmim, ktorý má tiež korene v Pišpeku a veľmi dobre sa vyznáva v zachovávaní tradícií. Pozbieral veľa informácií o pišpeckých zvykoch. V roku 2006 prišiel medzi nás a vtedy sme spolu založili terajší súbor. Mali sme aj mladých, ale akosi sa ich súbor začal rozpadáť. Na Zoliho návrh sme medzi nás privábili starších ľudí. Zoli im nesmierne dobre rozumel. Robil to veľmi dobre, hovoril ich jazykom, hneď šikovne odpozoroval, aké má kto osobnostné znaky a pre každého vedel vytvoriť osobnú motiváciu, ako ho dostať na javisko. Ako taký psychológ. Od neho som sa aj ja veľa naučila. Cítila som sa ako v raji, tak

pekne pracoval s ľuďmi. Bol aj kvalifikovaný, mal vedomosti, informácie, bol nesmierne nadaný. Žiaľ, jeho osobné problémy spôsobili, že sme sa rozišli. Veľmi nás to všetkých mrzí. Členovia súboru by chceli, aby sa vrátil, ale umelecký vedúci Szabolcs Szokolik s manželkou mu už neveria. Ja, hoci som vedúca skupiny, mám na starosti administratívne a finančné záležitosti a aj keď si myslím, že Zoli je mimoriadne talentovaný choreograf, som len dievča z Pišpeku. Nikto nie je prorokom vo vlastnej domovine. Moje slovo nie je rozhodujúce, aj keď ja chcem brať na zreteľ všetky záujmy. Teraz sa pre vysoký priemerný vek našej skupiny všetci trochu obávame o členov súboru.

– *Plány do budúcnosti?*

– Zatiaľ mám len predstavy. Pred dvomi rokmi sme začali uskutočňovať omladzovanie skupiny. Teraz robíme

prieskum záujmu detí a rodičov o folklór. Radi by sme sa spojili s Ďurkou. Podarilo sa nám vytvoriť celkom dobrú skupinu. Aj pre deti je dobré, aby sa od starších naučili tradície. Teraz pandémia zabrzдила naše snahy. Som učiteľka a pracujem vo vedení folklórnej skupiny, v prvom rade som však Pišpečanka. Veľmi ľúbim svoju dedinu. Nikdy som to nahlas nesformulovala, ale chcela by som, aby naša „pišpeckosť“ žila ďalej. Aby žila

naša kultúra, náš jazyk, naše kroje. Kým žijem, kým vládzem, chcem, aby ich spoznalo čím viac ľudí. Samozrejme, najmä Pišpečania, ale kto tu býva, kto sa tu usadil, nech spozná, kam prišiel, akí ľudia tu žijú. Nechcem, aby to vyznelo pateticky, myslím si však, že je to moje poslanie a ja ho chcem plniť s patričnou úctou a pokorou. Môj otec bol mimoriadny človek. Bol mojim vzorom. Chcem pokračovať v jeho šlapajach.

Paradajkový lekvár a poskytovanie pomoci podnikateľom

V rodine pedagógov je ťažko vyhnúť sa dráhe učiteľa. **Hajnalka Krajčovičová** začala študovať slovenčinu–biológiu a zároveň pracovať ako učiteľka. Potom prerušila štúdium v Segedíne. Učila na športovej škole futbalistov a gymnastky, ale časom prišla na to, že to nie je pre ňu to pravé zamestnanie.

– *To ste vedeli, kým nechcete byť. Ale vedeli ste aj to, aké povolanie by vás naplňalo?*

– Vedela som, že chcem pomáhať ľuďom, len nie ako sociálna pracovníčka. Na mestskom úrade vtedy pracovala ako národnostná referentka Helenka Somogyiová. S mojou mamičkou boli kedysi kolegyne. Ona vedela, že v Dome slovenskej kultúry by potrebovali výpomocnú silu. Keďže som vedela aj po slovensky, tak ma vyskúšali. Stalo sa to pred dvadsiatimi rokmi. Aj som začala študovať v Békešskej Čabe osvetu. Praco-

vala som pri Anne Ištvánovej, občas som mala prednášky v klube. Robila som viac v úzadí, tak pod ruku.

– *Od koho ste sa naučili najviac? Na škole, alebo v praxi?*

– Veľmi veľa som sa naučila od Anky Ištvánovej a od Alžbety Ančinovej. Anka mi odovzdávala vedomosti v oblasti administratívy, prezentačnej činnosti a spoločenskej stránky tunajšej práce. Pani Ančinová ma podúčala, ako zaobchádzať s ľuďmi, ako udržiavať neoficiálne, bezprostredné kontakty.

– *Kto zanechal hlbšiu stopu?*

– Samozrejme, Anka Ištvánová. Na toľko sme sa spriatelili, že pre mňa bola oveľa viac než kolegyňa, moja nadriadena. Myslím si, že sme sa mali navzájom rady. Bola som jej priam ako dcéra. Neraž som ju oslovila mami, namiesto Ani. Navštevovali sme sa aj rodinne.

– *Neolutovali ste zmenu povolania?*

– Nie, samozrejme, neolutovala som. Pedagogická práca je tiež práca s ľuďmi, ale to je niečo iné. Táto práca je bezprostrednejšia, s inou vekovou skupinou a najmä nespočíva vo vydávaní povelov, úloh, ktoré je nutné splniť. Je to skôr poskytovanie pomoci ľuďom v inej situácii, než v bežnom živote. Mám z tejto práce dobrý pocit a tí, ktorí sa zapájajú do činnosti Domu slovenskej kultúry v Békešskej Čabe, to robia dobrovoľne a z radosť. Pomáham ľuďom z našej pospolitosti, ale aj z iných kruhov zrealizovať ich predstavy a potreby. Úloha je pestrejšia a niekedy aj zložitejšia, než v škole. Podnecovalo ma aj to, že zároveň budem mať možnosť zdokonaľovať sa v slovenčine a používať jazyk svojich predkov. Snáď až po piatich rokoch som si dovolila otvoriť ústa a povedať svoj názor. Vtedy som už videla, že môžem mať názor. Aj Anka, aj teta Alžbeta mi dali čoraz viac možností, priestoru a aj povinností.

– *Potom odišla Anka a neskôr aj pani Ančinová...*

– Keď nás roku 2014 navždy opustila Anka Ištvánová, bolo to ťažké, lebo sme mali veľmi blízky vzťah. Vďaka tomu, že mi dovtedy odovzdala množstvo informácií, zverila na mňa aj dôležité úlohy, nezľakla som sa. Potom sme sa museli rozlúčiť aj s Betkou Ančinovou. Ju nahraďiť bolo tiež veľmi náročné, lebo ona bola spolupracovníkom v päťach 24 hodín denne a práve toľko bola aj každému k dispozícii. Všetci sme si museli zvykať na nové pravidlá. Pracovnú pohotovosť sme mali už iba 20 hodín denne.

– *Medzitým sa postupne menila úloha Domu slovenskej kultúry, ktorý sa stal reprezentantom slovenskej veci po každej*

stránke. Žila tu nielen osvetu, ale aj podnikateľské aktivity a sprostredkovávanie kontaktov subjektov podnikateľského sektora. Pravidelne sa tu schádzajú výšivkárky a speváci ľudových piesní, ale napríklad aj slovenskí distribútori čipsov, ktorí hľadajú obchodného partnera.

– Dom slovenskej kultúry nie je iba stánkom kultúry v užšom slova zmysle. Je to také skutočné osvetové stredisko, ktoré má za úlohu šíriť osvetu nielen v oblasti kultúry a vzdelávania, ale aj napomáhať rozvoj viacerých ďalších oblastí. Obracajú sa na nás Slováci zo Slovenska, keď potrebujú kontakt na tunajšie úrady alebo dajaké informácie, napríklad o predpisoch platných v Maďarsku, prípadne nás žiadajú o pomoc pri hľadaní partnerskej firmy. Mnohí sa našim prostredníctvom chcú zblížiť so Slováckmi v Maďarsku a v okolitých krajinách, s ktorými sme my v kontakte. Pracujeme na tom, aby sme boli zdrojom aj takýchto informácií. Myslím si, že jedným z poslanií Domu slovenskej kultúry má byť spájanie Slovákov z rôznych kútov hoci aj sveta. Dom má slúžiť spoločnosti v širšom zmysle slova.

Udržiavame bezprostredné kontakty so župnou obchodnou komorou, ktorej podpredsedom je Martin Vozár, člen vedenia Čabianskej organizácie Slovákov. Nechceme sa pliesť do odborných záležitostí, iba v prípade nároku pomôžeme nadviazať kontakty. Bez nároku na odmenu, len tak pre radosť.

– Čo je vám bližšie k srdcu: medzinárodné stretnutia ľudovomeleckých tvorcov, alebo medzinárodné obchodné kontakty?

– Aj-aj. Teším sa každej úlohe, nepreferujem žiadnu z nich. Myslím si, že z hľadiska národnej hrdosti je dôležité, aby sme mohli byť pyšní na našu materskú krajinu aj preto, lebo tam žijú talentovaní umelci, filmári, fotografi, vynálezcovia, športovci, vedci a iní mimoriadni odborníci. Aj takí, ktorí priťahujú mládež. Myslím si, že našou úlohou je napomáhať komunikáciu, zblížovanie ľudí. Aby nás nezaznávali, lebo Slováci tu v Maďarsku nepoužívajú slovenský jazyk tak zbehlo, tak sebedovome, ako krajanovia z Rumunska, či z Vojvodiny. Aby nám to

išlo ľahšie, potrebovali by sme viac komunikačných kanálov. Veľmi nám chýbajú slovenské televízne vysielania. Tento problém sa nám nepodarilo vyriešiť. Pritom sme sa veľmi snažili.

– Zároveň intenzívne pracujete na tradičných témach.

– Práve sme zavarili tradičný paradajkový lekvár.

– Na Dolnej zemi sa bežne varil paradajkový lekvár?

– Kedysi dávno áno. Našla som takých ľudí, ktorí si to pamätajú. Aj takéto aktivity tu organizujeme. Vďaka dobrým kontaktom sa podarilo za dobrú cenu zohnať patričné množstvo paradajok, aj zavarinové patentové poháre s tesniacou gumičkou. Výsledok je rozkošný.

– Kto to vymyslel?

– Máme takých odborníkov, ktorí robia gastronomické aktivity, priťahujúce turistov. Ako napríklad príprava tradičných jedál. Tentoraz nás vyhľadali novinári, aby sme zorganizovali túto akciu. Môžem povedať, že máme za sebou ďalšie úspešné podujatie.

Stará mama mi bola príkladom aj učiteľkou jazyka

– Ako sa z vás stal osvetár? Ste ekonóm, vyštudovali ste na Univerzite sv. Štefana. Pokiaľ viem, obchodujete, – vyzvedala som sa **Ondreja Csabu Aszódího**.

– Vždy ma zaujímala ľudová kultúra. Od detstva, mal som asi 10-12 rokov, som tancoval v Ečerskej skupine. U nás bol taký zvyk, že na ošetrovateľskej slávnosti volili richtára a richtárku – mladý pár, ktorý sa v tom roku zosobášil. Keď som sa roku 1992 vrátil po škole domov, na ošetrovateľskej slávnosti vybrali za richtársky pár mňa s manželkou. Rok nato sme založili tanečnú skupinu dospelých. Vtedy som už pracoval na plný úväzok ako obchodný manažér, predával som

chemický tovar pre potravinárstvo, kovospracujúci priemysel a tak. Popri práci som sa rozhodol študovať národopis a folklór na kultúrnom manažmente na vysokej škole v Gyöngyösi. Chcel som získať odborné vzdelanie, lebo som začal pracovať v regionálnom kultúrnom stredisku. Veľmi rád pracujem na poli kultúry.

– Nezabudnem, keď som vás pred niekoľkými rokmi videla na Dni Slovákov v Maďarsku v XVII. obvode Budapešti diskutovať s Marikou Galántaiovou z Veľkej Tarče o správnom viazaní šatky so strapcami na ečerskom a tarčianskom kroji. Vyzeralo to, že sa vyznáte.

– Keď som bol malý, rodičia pracovali, preto som zo školy išiel rovno k starej mame. Ona uvarila obed, u nej som sa popoludní učil. Stará mama vždy hovorila po slovensky. Do smrti chodila v kroji, rada ho nosila, bolo to pre ňu prirodzené. Na každý sviatok si odela patričné oblečenie, takej farby, ako prislúcha danému sviatku. Každý deň som videl, ako to robila. Doslova akoby s materským mliekom som nasával tradíciu, ako sa má nosiť kroj. Keď som sa oženil, po dvoch rokoch sme obnovili dom starých rodičov a 17 rokov sme žili spolu s nimi. Aj moja manželka, hoci nie je z Ečeru, sa na sviatky obliekala do kroja. Boli jej dobré šaty mojej starkej, ktoré nosila zamladi.

– Podľa starej mamy ste si vybrali ženu, aby mohla zdediť jej kroje?

– Nebolo to o tom... nenosil som

v taške sukňu s tým, ak sa do nej zmestíš, môžeš byť mojou ženou. Ale vážne. Moja dcéra má 21 rokov, aj jej sú dobré tieto kroje. Žiaľ, len zriedka si ich oblieka. Dcéra netancuje v súbore. Syn je futbalista, on kedysi tancoval, ale teraz už nie.

Naučil sa ečerské tance, aj celú Ečerskú svadbu. Keď ho skupina potrebuje, tak zaskočí.

– Slávna Ečerská svadba sa dostala do povedomia verejnosti ako skvost maďarského folklóru. Dovolili ste to?

– Bola iná doba. Bolo to dávno. Hneď po výmene obyvateľstva sem prišli maďarskí osvetári. Zdokumentovali našu svadbu, ako ju vtedy bežne robili.

István Volly bol skladateľ, priateľ ečerského rektora, teraz by sme ho nazvali kantorom. Bol uňho na návšteve a práve bola svadba. Po ulici tancoval sprievod s radostníkom, s ratolestou. Išiel do kostola. Volly si zaumienil, že musí svadbu ukázať chýrnemu choreografovi Miklósovi Rábaimu, ktorý pochádzal z Békešskej Čaby. O dva týždne prišli spolu a natočili svadbu na film. Zavolali ečerské ženy, aby preložili pesničky. Pomaďarčili celú ečerskú svadbu. Už je dievča, už je naše je po maďarsky Mármiénk a menyasszony a je to hádam najchýrnejšia pesnička svadby. Až my sme okolo roku 2000 upozornili na to, že je to svadba tunajšej slovenskej národnosti. Zasa sme ju urobili po slovensky. Bola to pekná práca ukázať naše originálne a unikátne slovenské dedičstvo. Štátny

ľudový tanečný umelecký súbor ho predstavuje ako maďarský program. Naša je originálna verzia.

– *Je to jedna z vašich veľkých zásluh, že ste to ozrejmili verejnosti. To, čo ste sa naučili, odovzdávate ďalej. Pracujete na 3. vydaní kuchárskej knihy Slovákov z okolia Pešti. Gastronómia je však len jedna časť nášho národnostného dedičstva, i keď priznajme si, veľmi lahodná a populárna.*

– Samozrejme, nezanedbávame ani ostatné druhy miestnej kultúry. Pred dvomi rokmi sme vydali spevník Od Michala do Ďura. Je to zbierka náboženských ečerských piesní od septembra do apríla – v lete totiž robili ľudia na poli, nemali čas na iné. Zozbieral som ich, keď som mal asi dvadsať rokov. Pozapisoval

som si, odkiaľ pieseň pochádza, aj mená informátorov. Žiaľ, skoro všetky tie ženy už zomreli. Zozbieral som svadobné, vianočné, veľkonočné, pôstne aj mariánske pesničky. Tie čakajú na vydanie. Prvé dve knihy vyšli po maďarsky: *Ecser története* a *Ecseri lakodalmas*. Tretia – *Starodávny Ečer* – je dvojjazyčná. Kapitoly sú podľa životného sledu od detstva, cez mladosť, vojenčinu a tak ďalej. Zozbieral som veľmi staré fotky z Ečera aj s menami. Vydali sme tiež *Históriu ečerského kostola*, od roku 1739 do 19. storočia je po latinsky, ďalšia časť je po maďarsky. S Gáborom Lukicsom sme zostavili slovenskú publikáciu o budovanom dedičstve Slovákov z okolia Pešti Klenoty našej doliny. Rád sa venujem dokumentovaniu dedovizne. Mám ešte veľa plánov a dúfam, že mi Pán Boh k tomu dá aj dlhý život. Ďalšou úlohou je predstaviť ľudové kroje. Ešte som nepozbieral všetky informácie po okolitých dedinách, ale veľmi by som chcel ukázať túto nádheru. Bude to veľká robota, ale s mimoriadnym efektom. Len k nej treba čas a peniaze. Iste mi pri nej pomôže vedomie, že Ečerčania sú hrdí na svoj slovenský pôvod. Ešte vždy sa modlia po ečersky. Som presvedčený ečerský Slováč, viem obhájiť svoju pravdu. Keď sme obnovili našu slovenskú kaplnku, aj sa nám ušlo na sociálnych sieťach poznámok, prečo sa nevrátíme k Slotovi na Slovensko. Ja som odpovedal, že my sme tu doma už tristo rokov. Máme tu svojich zosnulých predkov, svoj cintorín, svoj kostol, svoje tradície, všetko. A sme na svoju obec právom pyšní.

Erika Trenková

Foto: (autorka / archív)

Zem pre potomkov

Dokument z roku 1729 o osadení Slovákov v Alberti

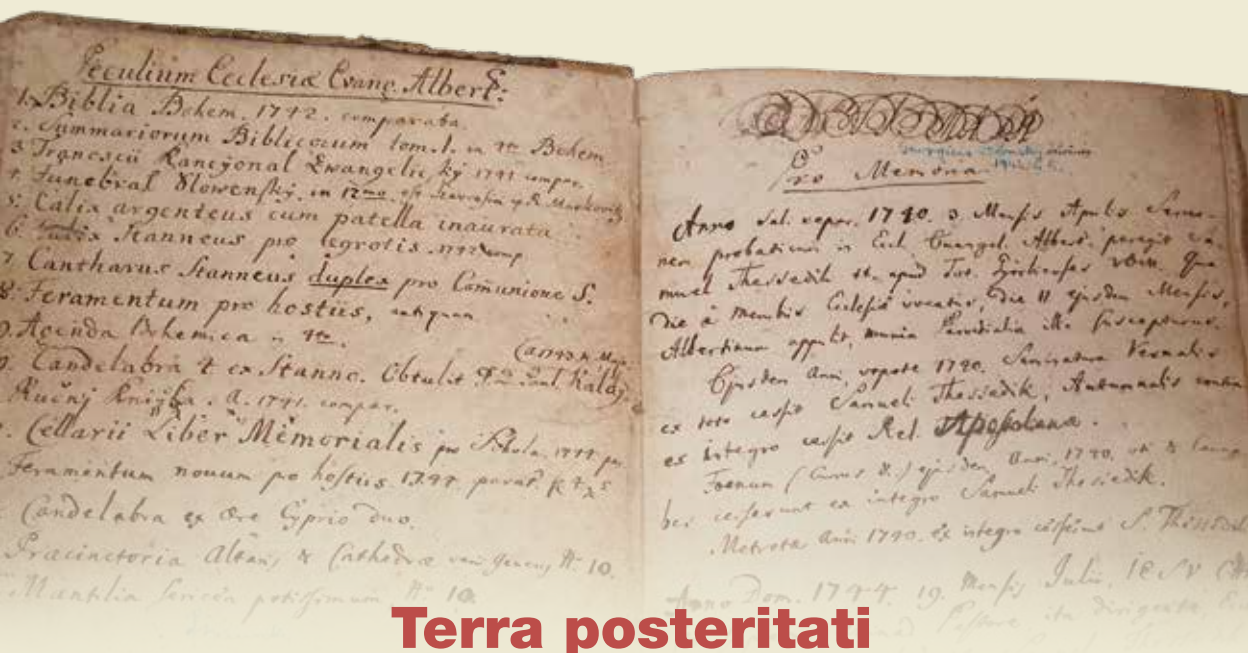
Bývalá samostatná obec *Alberti* v Peštianskej župe sa roku 1950 zlúčila so susednou obcou *Irša* a ako mesto (2003) nesú názov *Albertirša*. Obe obce boli založené na rovnakom základe – zemepáni na svoje majetky v oboch prijali ako prvých slovenských osadníkov. Kým v *Alberti* to bolo roku 1711, v *Irši* roku 1713. Výročia vzniku obe časti mesta oslavujú samostatne. V roku 2021 si *Alberti* pripomína 310. výročie svojho založenia. O vzniku osady sa zachoval v slovenčine písomný dokument z roku 1729, ktorého nadpis je *Zem pre potomkov*.

Terra posteritati vo voľnom preklade z latinčiny znamená *zem potomkov*. Taký názov nesie *zápis notára v Alberti* z roku 1729 o prisťahovaní slovenských kolonistov do tejto osady, ležiacej v juhovýchodnej časti Peštianskej župy. Presne pred tristodesiatimi rokmi, 14. septembra 1711, sa prisťahovali na pustatinu *Alberti* Slováci pochádzajúci prevažne zo Zvolenskej, Hontianskej a Novohradskej stolice. Popri farárovi a učiteľovi mali hneď od prvého roku príchodu na zemepanskú pôdu *Varačkaia* (Váracska) a neskôr *Seleckého* (Szeletzky) aj notára v osobe *Michala Chovana*, ktorý tam túto funkciu vykonával do roku 1745. Vlastnoručne napísaný dokument na piatich stranách, z ktorých prvá strana je písaná *latinsky*, lebo sa týka úvodnej preambuly, v ktorej je vyjadrená majetková podstata šľachtickej kalvínskej rodiny *Iršaiovcov* (*Margareta* a *Mária Irsay*, *Štefan de Vielta*, *Ondrej Irsay*), a vypovedá aj o tom, že

roku 1717 na ich kúriu prišli slovenskí kolonisti. Ostatné štyri strany, týkajúce sa prvých začiatkov osídlenia Alberti Slováckmi, sú písané vo vtedajšom používanom jazyku slovenskej evanjelickej

inteligencie – v slovakizovanej češtine. Text vzácneho dokumentu som prepísal z uvedených štyroch strán do spisovnej slovenčiny. Už posledný riadok prvej strany je písaný v slovakizovanej češtine.

Terra posteritati

Keď ľud z nesmiernej milosti Božej, po predchádzajúcom pohanskom plundrovaní a mordovaní, začal sa po krajine Uhorskej množiť tak, že už v Slávnej Zvolenskej, Hontianskej a iných susedných uhorských stranách sa obyvateľstvo tak rozmnožilo, že im i chotáre boli úzke, polia i lúky im už nepostačovali. Na to Slávna stolica Hevešská a Peštianska z väčšej čiastky ešte od predchádzajúcich pohanských pokrikov zostali pusté, a tým obyvateľov žiadané, preto mnohí obyvatelia z horných strán vydali sa na Dolnú zem a začali ju obývať. O iných, ktorí sú sem-tam rozptýlení po krajine, tu nepíšem, jedine o tých sa zmieňujem,

ktorých obyvatelia boli usadení v Albert – Irši. Zo svojej vlasti neprišli hneď na Albert, ale sa najskôr usadili na Svätej Márii, a to dosť vo veľkom počte. Keďže doma mali i slovo Božie, rozložili sa tam a mienili tam zostať. Jedného času sa im pritrafilo, že sem-tam po krajine chodiaci kuruckí vojaci prišli na Svätú Máriu prenocovať. Medzi nimi bol i pán Ondrej (András) Varačkai, ktorý keď uvidel, že sú to Slováci, spýtal sa ich, či by stádo nechceli odísť. Začal ich nahovárať, aby prešli na jeho neobývanú pustatinu Albert a slúbil im, že okrem tejto im dá do užívania aj susedné pustatiny Mikebuda, Iršu, Piliš a Dány Szent Miklós.

Na túto ponuku sa mu aj prisľúbili, kým hneď Pán Boh svojou pokutou – morovou ranou nenavštívil Uhorskú krajinu. Týmto skutkom nestáli o nové bydlisko a zostali na mieste vo Svätej Márii. Čo sa dialo roku 1710, keď všemohúci Boh odvrátil od Uhorskej krajiny pomstu? Vtedy pán Varačkai z Pándu im napísal na Svätú Máriu, aby prišli a osadili sa na už menovanej pustatine Albert. Toto prijaté písmo obsahovalo aj to, aby Slováci poslali dvoch statočných ľudí a prehliadli si sľúbené miesto. Títo aj prišli, pozorne si prezreli pustatinu a vrátili sa na Svätú Máriu k ostatným. Keď im miesto vychválili, hneď sa spoločne poradili a na odporúčenú pustatinu sa všetci jednomyselne a dobrovoľne rozhodli prejsť. Nasledujúci rok 1711, na deň povýšenia Svätého križa, t. j. dňa 14. septembra, sa naraz všetci na 27 vozoch, pod vedením Juraja (Gyuro) Čániho (Csáni), Michala Tkáča a Pavla (Palya) Havrana zo Svätej Márie odsťahovali. So sebou si hneď priviedli svojho kazateľa Bedricha (Frederika) Klauďinyho. Ten mal v Alberte na Svätého Michala prvú kázeň. Odvtedy sa v tento deň v Alberte svätí založenie (posviacka) chrámu. Na ceste k svojmu budúcnemu pánovi (Varačkai) do Pándu zastavili sa tam a zostali tam celý týždeň, kým neuzatvorili medzi sebou kontrakt (zmluvu). Ten je podpísaný vlastným menom zemepána, ale tiež menami pánov komposezorov (spoluvlastníkov) a uchovaný je až podnes v truhlici dedinskej obecnej rady. Medzitým vznikli isté pochybnosti o večnom a úplnom vlastníctve pustatiny a tým novej kolónii Albert pánom Ondrejom Varačkaiom a jeho spoluvlast-

níkmi z dôvodov, že ich dokumenty nie sú dostatočné. Velkomožný pán Martin Selecký namietal, že túto osadu od cisárskej jasnosti dostal on, intervenoval a priniesol nový donát. Týmto sa pre pána Varačkai a iných spoluvlastníkov stala „kontraktitítia“. Na túto pán velkomožný svojim poddaným napísal, aby sa iršanským (Irsa) pánom nepoddávali, ale jemu sa za poddaných uznali. Iršanskí páni, podobne ako aj predtým, svojim poddaným rozkazovali tak, že Albertania už nevedeli komu sa protivíť, koho si nevšimáť a koho poslúchať. Jedného času sa stalo, že v neprítomnosti pána veľkomožného bolo vidieť, že Albertania majú

väčšiu náklonnosť k pánu veľkomožnému preto, lebo si ich podmanil riadnym cisárskym rozkazom. Iršanskí páni však k spoluvlastníctvu prijali pána Grassalkovicha a pána Beleznaiho a tí dovedli z Veľkého Kereša (Nagykörös) k exekúcii 22 Nemcov, ktorí prinútili po dva dni albertských ľudí znášať príkorie, aby sa vrátili k poddanstvu iršanským pánom a zaplatili im 40 forintov, navyše vojakom za ten čas museli dávať pokrm a nápoje. I keď sa tak stalo, že iršanskí páni sa držali svojho určitého práva a nechceli od neho odstúpiť, nasledovalo to, že táto vec sa musela doviest na Slávnú Kráľovskú tabuľu, na ktorej sa dohodlo medzi pánom veľkomožným a iršanskými pánmami, že pánu veľkomožnému zaplatil Selecký 4500 forintov, ten si peniaze právom prevzal a Albertania sa právne stali Seleckého poddanými. Keď sa Albertania dohodli s ním na určitom panstve, pán veľkomožný to zmluvne (1721) potvrdil a potom pod jeho láskavým postojom a jeho obhajobou dlho až po rok 1725

zotrvali v pokoji. Potom zase medzi nimi a Pilišanmi začala roztržka a to pre jednu časť chotára. Albertskí obyvatelia dostali chotár nachádzajúci sa povýše Papberku (farárov pozemok) po jednu dolinu od východnej strany, od západnej strany na lúkach pri vrchnej ceste na Piliš až po jarok v lúkach, ktorý označil a ukázal Albertanom ešte pán Varačkai. Pilišania zase chotár svojho zemepána Beleznaiho držali pod pasienkom, kde sa nenachádzalo žiadne označenie. Tento kus chotára si privlastňovala jedna i druhá strana a keď ani jedna strana nechcela popustiť, stala sa jedného času príhoda. Bolo to na Medarda, kedy sa išlo do Pešti na jarmok. Vtedy prišli Pilišania a brali z tohto pozemku seno na vozy, z toho istého Perešu vyšli naproti v zbroji Albertania a začala taká zvada a bitka, že nebyť Pavla Havrana a ešte dvoch našich obhajcov, že i pán Beleznai by si bol ťažko zachránil život. V tejto bitke niektorí z našich a niektorí z Pilišanov boli poranení, nie však vážne, ale vozy, ktoré naši

zastihli, porúbali. Keď Pilišania videli, že nemôžu odolať, rozutekali sa. Neskôr tento skutok dal pán Beleznai na súd a zháňal z mnohých miest svedkov, medzi ktorými bol aj pán Varačkai, ktorý dal za pravdu Pilišanom a tak ten kus chotára poníže Papberku dostali. A tak Albertania, ako sa vraví, pre cudzí prospech si mnoho starostí, prekážok, odsudzovania a trov spôsobili. Aj napriek mnohému uisťovaniu a maskovaniu právnej výhry stratili 300 rýnskych zlatých a ten kus chotára prehrali. Od toho času podnes z vôle Božej, pod láskavým panovaním

pána veľkomožného, táto obec pretrváva v pokoji. Náš Hospodin nech pána velebného, nášho zemepána, dobrým zdravím obdarí, dlhé a šťastné panovanie, a to aj krajinské, zachová. Tiež aby mal šťastie pri obhajovaní našej albertskej obce, pri čistom slova Božieho kázaní a užívaní celých velebných sviatostí, aby mohla pokojne jeho Božská velebnosť, tak i jeho veľkomožnosť s jeho potomkami slúžiť na dlhé časy.

Die 5. maj. 1729 Michael Chovan Jur:
Notar Albertiensium

Dôvetok

Tento dokument sa našiel v roku 2011, keď sa Albertania chystali osláviť trojsté výročie svojho osídlenia. Prekvapuje, že sa evanjelický dokument našiel medzi inými písomnými materiálmi v iršanskej katolíckej matričnej knihe. Už aj preto je to zaujímavé, že prví majitelia Irše – rodina Iršay – bola aj podľa prvej latinsky písanej strany dokumentu kalvínskeho vyznania. Z uverejnených materiálov viacerých autorov (F. Pesty, Gy. Dobronyovszky, J. Sirácky...) o Alberti sa dá zistiť, že údaje o založení osady čerpali, alebo preberali od pôvodných autorov, práve z tohto rukopisu. Dokument odhaľuje aj nové skutočnosti spojené so začiatkami Alberti. Kým historici F. Pesty a Ján Sirácky napríklad uvádzajú, že Slováci dočasne usadení vo Svätej Márii sa vydali na cestu do Alberti 14. februára 1711 a na 22 vozoch, skutočnosť je

podľa tohto rukopisu iná. Keď porovnáme doteraz publikované texty, zistujeme, že prví pisatelia o začiatkoch Alberti čerpali práve z dokumentu napísaného Chovanom, ale nepozorne čítali autorov dobový rukopis a potom od nich ďalší preberali *nesprávne publikované údaje*. Napríklad neprečítali si celý text o odchode zo Svätej Márie do Alberti, kde sa píše, že sa vydali na cestu na deň povýšenia Svätého kríža, čo je cirkevne 14. septembra, a nie 14. februára. V dokumente je číslom 14. uvedený deň a mesiac, ktorý je nečitateľný. Bolo treba vo vete prečítať celý text, kde je uvedený názov sviatku. V Chovanovom texte sa ďalej píše, že zo Svätej Márie odišli v ten deň nie na 22, ale na 27 vozoch.

Ján Jančovic

Foto: autor a archív autora

Daniel Bocko navrhol zriadiť seniorátne gymnázium v Poľnom Berinčoku

V tomto roku si pripomíname 270. výročie narodenia jednej z prvých slovenských dolnozemskej osobností pochádzajúcich z Liptova. Je ňou **Daniel Bocko (1751 – 1806)**, významná cirkevná postava, ktorá okrem svojho povolania a tvorby výrazne zasiahla do vtedajšieho školského systému. Tento spisovateľ, pedagóg a farár mal okrem iných príkladných činov v oblasti školstva veľký vplyv na založenie seniorátneho gymnázia v Poľnom Berinčoku.

Narodil sa 31. decembra 1751 v liptovskej *Demänovej* (teraz *Demänovská Dolina*). Aj napriek tomu, že pochádzal zo zemianskej rodiny, po získaní základného vzdelania v Demänovej a v *Hnúšti* v ďalšom vzdelávaní pokračoval ako krajčírsky učeň. Roku 1768 študoval v *Ožďanoch*, o dva roky neskôr v *Kežmarku*, roku 1777 v *Bratislave* a v rokoch 1779 – 1781 dokončil teológiu v *Jene*.

Začínal ako evanjelický kňaz vo *Velké Lhote* na Morave a stal sa tam prvým evanjelickým farárom novovzniknutého cirkevného zboru. Svojho úradu sa ujal 17. nedeľu po sv. Trojici, 27. septembra 1782. V obci dodnes uchovávajú jeho najstaršiu tlačou vydanú kázeň, ktorá vyšla v tolerančnom období. V jej nadpise je uvedené: „*První kázání, které s Boží pomocí a milostivým císařským a královským dovolením své milé Velko-lhotecké církvi v jihlavském kraji v Moravě, augšpurského vyznání se přidržující v neděli XVII. po svatě Trojici předložil a na památku vytlačiti dal DANIEL BOCKO, té*

církve první Slova Božího kazatel. S povolením císařsko-královské Censury. V Jindřicho-Hradci vytištěné u Ignáci Vojtěcha Hilgartnera, roku Páně 1782.“ Túto kázeň, v ktorej Bocko rozoberal biblický pojem pokánia, predniesol roku 2007 veľkolhotský farár na počesť Daniela Bocka práve na 17. nedeľu po sv. Trojici, po 225 rokoch.

Slávnostný kazateľ pripomenul, že Bocko bol veľmi činný a zavádzal novoty, čo sa úradom nepáčilo. Aj keď tam bol krátko, roku 1783 vydal nový evanjelický spevník a začal ho uplatňovať. O Bockovi ďalej uviedol, že Slovo Božie kázal neokázalo z kólne, ale s vrúcnoťou v srdci. Hlásal, že kamenné chrámy sú len pomocnou záležitosťou, pravý chrám stavia sám Ježiš Kristus.

Po odchode z Velké Lhoty pôsobil v rokoch 1783 až 1786 v *Liptovskom Trnenci*. Odtiaľ na podnet Samuela Tešedíka pozvali Sarvašania Daniela Bocka za svojho druhého farára, netušiac, aký spor medzi týmito dvomi sarvaškými

farármi postupne vznikne a ktorý bude mať vplyv na zánik Tešedíkovho ústavu. Bocko popri svojej farárskej činnosti zastával aj úrad školského dekana Békeško-banátskeho seniorátu a z tohto titulu sa významne podieľal na rozvoji slovenských škôl v celom senioráte, do ktorého vtedy patrilo 15 cirkevných zborov, z nich desať bolo slovenských. Jeho spor s Tešedíkom, ktorý bol prvým farárom, spočíval v tom, že Bocko presadzoval humanistický smer výchovy a vzdelávania a tým vystupoval proti Tešedíkovmu *Praktickému ekonomicko-priemyselnému ústavu*, kde Tešedík presadzoval realistický pedagogický systém. Spor medzi týmito vynikajúcimi pedagógmi a farármi vyústil aj na pôde evanjelickej cirkvi. Daniel Bocko vystúpil proti Samuelovi Tešedíkovi v roku 1802 aj na seniorátne konvente. Výsledkom bolo na návrh Bocka zriadenie nižšieho seniorátneho evanjelického gymnázia klasického smeru v *Poľnom Berinčoku*. Keď sa však verejné výpady z jeho strany proti Tešedíkovi stupňovali, bol cirkevne napomenutý a následne sa vzdal v Sarvaši kňazského úradu. To malo za následok, že spor riešili aj najvyššie cirkevné orgány, a čo bolo najhoršie, že snažila sa ho využiť na posilnenie svojho vplyvu aj obecná vrchnosť, ktorá si chcela prisvojiť voľbu učiteľov. Odhodlanosťou a pevným postojom farára a seniora *Gabrieľa Machulu*, nástupcu Bocka, sa cirkev tomuto nátlaku ubránila. V cirkevnej zápisnici pod titulkom „*Protocolum a vaktio Boczkiana*“ sa píše, že sa Bocko 30. augusta 1803 s cirkvou dobrovoľne rozlúčil, z akýchkoľvek ďalších procesov ustupuje, že chce len to, čo mu za trištv-

teročnú kňazskú službu patrí. Zo srdca praje, aby sa Slovo Božie, ktoré v cirkvi rozsieval, časom u všetkých jeho poslucháčov šťastne ujalo a prinieslo ovocie. Cirkev mu hneď nato písomne odpovedala, čo všetko mu už na základe vokátora splnila a čo mu je ešte dlžná, že mu všetko odovzdá.

Žiada sa pripomenúť, že Daniel Bocko ako dekan Békeško-banátskeho seniorátu sa zaslúžil o rozvoj slovenských škôl v tejto oblasti. Bol iniciátorom a mecenášom *Nižšieho seniorátneho gymnázia v Poľnom Berinčoku*, na ktorom sa používal tzv. *Bockovský učebný plán*. Daniel Bocko okrem toho, že predložil aj písomný návrh na zriadenie seniorátneho gymnázia, uviedol aj to, ako by sa malo postarať o žiakov a učiteľov, navyše v roku 1803 sám na jeho prevádzku značne prispel. Keď inštitúciu roku 1834 v *Poľnom Berinčoku* už nedokázali udržiavať, sarvaški zemepáni a vplyvná evanjelická seniorátne vrchnosť ho preložili do Sarvaša. Rozhodujúcu záruku a to aj svojím majetkom prijali 7. januára 1834 v zakladacej listine rímskokatolíckej zemepáni, ktorí ponechali právo spravovania evanjelickému seniorátu a ctenia a váženia si jeho protestantského rázu. Z druhej strany si zároveň vyžiadali, aby vyučovacou rečou bola maďarčina. Z Poľného Berinčoka takto prišla do Sarvaša časť profesorov, medzi nimi *Juraj Benka* a *Adolf Molitoris*. *Pavel Magda*, *Karol Molitoris*, *Pavol Tomášek* a *David Hrabovský* však neprišli.

Daniel Bocko bol plodným autorom a všetky svoje diela napísal v slovakizovanej češtine – bibličtine. Okrem uvedenej kázne patria medzi ne *Ručný kancional*

obsahujúci 600 piesní (Jindřichův Hradec, 1783), *Písničky ku každodenným nešporným poctám cirkve ev. sarvašské* (Banská Štiavnica, 1789), *Nauka k blahoslavenstwu učenj Krystowa* (Bratislava, 1790). Okrem náboženských kníh a zostavených kancionálov napísal aj didaktické príručky a šlabikáre. Jeho *Nowý Slabikář* (Vacov, 1801) vyšiel vo viacerých vydaniach a používal sa ešte v 60. rokoch 19. storočia. Pre potreby slovenského dolnozemskeho ľudu vydal *Svadobny winše negwjce pro obcy evang. dolnozemske* (Pešť, 1804). Daniel Bocko mal troch synov, z ktorých Daniel (1789 Sarvaš – 1870 Čabačud) bol politik, poslanec uhorského snemu za Békešskú Čabu. Národne uvedomelí Slováci sa počas volieb do snemu v Národnom hlásniku nevyjadrovali o ňom ako o potomkovi Slovákov priaznivo. Napríklad v roku 1869 v Národnom hlásniku autor

podpísaný ako „Jeden roľník“ z Čaby 15. marca napísal, že sa práve vrátil domov z voľby poslanca do budúceho Krajinského snemu a chce čitateľom oznámiť správu o výsledku volieb. – *Naše mesto, ktoré je 32 tisícami čisto slovenskými dušami osídlené, zvolilo si, a to s veľkou väčšinou, za poslanca Daňa Bocku. Hádám si nemyslíte, že je to muž, ktorý je len pre náš národ? To určite nie, práve naopak. Nemal žiadny program, a načo aj, veď by sme ho pre jeho starobu iba unúvali. V roku 1861 sa vyznamenal pri podobnej voľbe tak, že povedal: „Ja v našej krajine nepoznám druhý národ, len maďarský!“ Ak pri takýchto mužoch budeme stáť, aké môžeme mať v budúcnosti výhľady národného pokroku. Nemôžem obviniť našich Slovákov, že k takejto voľbe boli navádzaní nápojmi, to u nás nie je potrebné, lebo náš ľud je taký krotučký, ako tie ovečky. Keď im bača zahvízdne napravo, pôjdu napravo, keď zase naľavo, pôjdu naľavo. Dost je zlé, že aj teraz tak počúvali, ale iných bačov, – postažoval si tento pisateľ z Čaby.*

Keď tento článok vyšiel, jeho otec – ako by to povedali békešskí cirkevníci – bol už dávno na pravde Božej. Kto vie, čo by bol na konanie a vyjadrovanie svojho syna povedal? V *Békešskej Čabe* je po Danielovi Bockovi st. pomenované námestie. Bol to vynikajúci spisovateľ, pedagóg a kňaz, vždy a všade známy svojím zásadným postojom vo veciach cirkevných, školských a národných. Daniel Bocko st. zomrel 22. apríla 1806 v Sarvaši, kde je aj pochovaný.

Ján Jančovic
Foto: archív

Kestúcky farár, zakladateľ MS Ignác Scolári Ukázal Františkovi Jozefovi figu borovú

Popri *Jozefovi Šrobárovi Ignác Scolári*, jeden zo zakladajúcich členov *Maticy slovenskej*, je ďalšou významnou osobnosťou slovenského cirkevného života, ktorá pobudla v Kestúci presne tridsaťdva rokov – od 11. januára 1836 do 16. januára 1868. O kestúckych rokoch Ignáca Scoláriho však vieme menej ako o jeho činnosti v *Tesároch* na Slovensku, kam z Kestúca odišiel a kde aj zomrel.

Ignác Scolári napriek tomu, že má priezvisko talianskeho pôvodu, sa narodil 15. decembra 1808 v *Banskej Bystrici*, v uvedomelej slovenskej rodine. Po získaní základného vzdelania a maturity v rodnom meste študoval filozofiu a teológiu v *Ostrihome*. Po kňazskej vysviacke r. 1832 bol ustanovený za direktora chrámového chóru v *Ostrihome*, čo zároveň svedčí aj o jeho hudobnom talente. I. Scolári sa v maďarskom *Ostrihome* asi necítil dobre, veď využil prvú možnosť opustiť mesto: dva dni po smrti kestúckeho slovenského kňaza *Michala Mandíka* 11. januára 1836 bol už oficiálne vymenovaný dušpastierom od *Ostrihomu* na 9 kilometrov ležiaceho *Kestúca*.

O jeho dlhej kňazskej činnosti v Kestúci sa zachovalo pomerne málo dokumentov. Tieto však svedčia o jeho úsilí o povznesenie obce, o zlepšenie

podmienok výučby v škole, ako i o obhacovanie vnútorného zariadenia kostola. I. Scolári dlhé roky bojoval napríklad za zakúpenie nového organu. Spočiatku, roku 1836, dosiahol iba obnovenie starého, ale *zápisnica kanonickej vizitácie* (*Visitatio Canonica*) z r. 1846 spomína už nový organ. Kňaz taktiež po ťažkých bojoch s vrchnosťou dosiahol – ako sa o tom zmieňuje *zápisnica kanonickej vizitácie* z r. 1846 –, že „*tri staršie zvony vo veži vymenili za nové, väčšie*“.

Ignác Scolári dva roky po príchode do Kestúca sa ako predseda školskej stolice pričínal aj o to, že namiesto schátralej, z váľkov postavenej jednotriednej školy vybudovali novú, ale už z tuhého materiálu. V zápisnici zo zasadnutia školskej stolice z 13. júla 1848, ktorú podpísal I. Scolári, sa dočítame: „Obec s 1020 obyvateľmi má naďalej len jednotriednu školu. Školopovinných je 74 chlapcov a 49 dievčat. Vyučovacím jazykom je slovenský jazyk.“ Tu musíme poznamenať, že v každej piliárskej slovenskej dedine bola cirkevná škola a na čele školských stolíc stáli miestni kňazi. V otázke vyučovacieho jazyka bol rozhodujúci ich postoj.

Určite nepreháňame, ak I. Scoláriho na základe jeho činnosti v Kestúci *pokladáme* za uvedomelého a odvážneho Slováka, ktorý v záujme svojich veriacich

neustále zápasil s cirkevnými a svetskými mocnosťami. Vďaka štúdiu *Orsolje Manherzovej Ostrihomský hlavný slúžny vo víchre cisárskeho cestovania v r. 1852* (Az *esztergomi fõszolgabíró az 1852-es császári utazás viharában*, *Aetas* – 27. évf. [2012] 1. sz.) vieme, že I. Scolári v roku 1852 vykonal pozoruhodný smelý skutok, na aký v celej ostrihomskej župe nemal odvahu žiaden iný farár. Musíme však zdôrazniť, že od porážky uhorskej revolúcie r. 1849 uplynuli iba tri roky a jej potlačiteľ František Jozef I. bol v uhorskej časti ríše nenávideným panovníkom. Preto v záujme svojej popularizácie a získania si priazne svojich poddaných sa vydal na takmer dvojmesačné cestovanie po Uhorsku. 2. júla 1852 zavítal aj do Ostrihomu, aby prijal „*hold tamojšieho ľudu*“. Nebola to všedná udalosť, o čom svedčí aj to, že za jej úspešné zorganizovanie zodpovedný župan *Sándor Jagasits* a ostrihomský okresný hlavný slúžny *Károly Reviczky* počas jej prípravy sa vraj dopustili mnohých neprávnych a násilných metód. Preto po cisárovej návšteve dvaja vysoko postavení budínski štátni úradníci vyšetrovali okolnosti návštevy. Zo zápisníc vyšetrovania vysvitá, že prvá vážna sťažnosť na K. Reviczkeho sa zrodila ihneď pri počiatkoch prípravy panovníkovej návštevy. Hlavného slúžneho kestúcky notár informoval o tom, že I. Scolári pripomenul kestúckym veriacim, že do Ostrihomu môžu odísť iba po zúčastnení sa na svätej omši.

K. Reviczkeho táto informácia natoľko rozzúrila, že napísal list Scolárimu, v ktorom sa mu drsne vyhrážal za to, že povinnou účasťou na omši v miestnom kostole časovo znemožnil kestúckym ve-

Prenáška 29,183 zl. 92 kr.		Prenáška 29,717 zl. 55 kr.	
T. J. Zl. v Malackách (sk. št.; ž. d. 87.)	100	—	—
Národná Morušan, majiteľ-kyňa domov v Prahe v Čechách	12	—	—
Štátnik Jozef, kupec z Kijeva ke Námestovu	20	—	—
470. Halabala Metod, člen rádu sv. Benedikta v Ružbrade na Morave	12	—	—
Diamán Andrej, kandidát ev. bohoslovie	12	—	—
Gröschner Ján, doktor filozofie a theologie, komist. a kráľ. rada a spolu vyslúžilý e. kr. školský rada vo Viedni (sk. št.; ž. d. 180.)	100	—	—
Isithovis Jozef, kandidát ev. bohoslovie vo Viedni	12	—	—
Deditec St. Cyrilla a Methoda v turne (sk. št.; ž. d. 172.)	—	—	—
485. Deditec St. Prokopa v Prahe (sk. št.; ž. d. 173.)	—	—	—
Spšník Ján, farár vo Vrckom	12	—	—
Osovský Anton, farár na Breznici	12	—	—
Obec Gerlic v stol. zvolen.	12	—	—
Diany Alexander, farár v Čechu	12	—	—
490. Cirkevná knižnica a učitelská škola v Čermece	—	—	—
494. Scolari Ignác, farár v Kostelci pri Ostrihome (sk. št.; ž. d. 176.)	100	—	—
Brock Leopold, v Dolnom Kubíne (sk. št.; ž. d. 178.)	—	—	—
Brock Vencelín, stol. úradník v D. Kubíne (sk. št.; ž. d.)	—	—	—

riacim stretnutie s cisárom. Vyhodil mu na oči aj to, že hanobí štátnych úradníkov.

Kestúcky notár aj pred členmi vyšetrovacej komisie potvrdil, že *I. Scolári ukazujúc prstami figu zvýšeným hlasom vyhlásil, že jemu nemôže rozkazovať hlavný slúžny Reviczky, ktorý je podľa neho neschopným človekom*. Notár poukázal aj na to, že kestúcky farár netajil svoje rozhodnutie iniciovať premiestnenie hlavného slúžneho na iné pracovisko. Do sporu kestúckeho farára a okresného hlavného slúžneho sa zapojil aj ostrihomský arcibiskup a uhorský prímás slovenského pôvodu *Ján Scitovský*, ktorý sa zastal I. Scoláriho a v liste zo dňa 24. júna vyzval K. Reviczkeho, aby sa ospravedlnil kestúckemu farárovi. K. Reviczky, pochopiteľne, nemohol neodpovedať na list arcibiskupa a 4. augusta vydal písomné vyhlásenie, v ktorom zdôraznil, že „*okrem kestúckeho farára každý zúčastnený*“ s najväčšou ochotou prijal jeho opatrenia a nariadenia, ba v obci Pizske o týždeň odložili aj Sviatok Návštevy

Panny Márie, ktorý sa mal usporiadať práve v deň cisárovoho pobytu v Ostrihome. K. Reviczky aj v tomto vyhlásení popieral, že by bol príkazmi alebo inými násilnými metódami mobilizoval ľudí k účasti na privítaní cisára.

Po skončení vyšetrovania činnosti organizátorov cisárskej návštevy vysokopostavení štátni úradníci uznali za vinného iba K. Reviczkeho, ale z rôznych politických dôvodov ho navrhli iba vážne pokarhať. Pre zaujímavosť ešte poznamenáme, že aj pohostenie účastníkov celej slávnostnej udalosti v Ostrihome sa skončilo fiaskom: takmer všetko víno a pivo, čím sa chceli organizátori zavďačiť účastníkom, ešte pred ukončením slávnosti „*výtržníci*“ jednoducho vypili alebo ukradli.

I. Scolári postupom času ako zanietený rodolub bol dobre informovaný o úsilíach popredných činiteľov slovenského národného hnutia, s ktorými súhlasil a ktoré aj sám aktívne podporoval. Ako predplatiteľ *Pešťbudínskych vedomostí*

prakticky vedel o všetkom, čo sa dialo v tejto oblasti na Slovensku, ale i v *po-krokových* slovenských politických a spoločenských kruhoch v Pešťbudíne. Do podrobností bol informovaný napríklad aj o prípravných prácach založenia celonárodnej slovenskej kultúrnej ustanovizne *Maticie slovenskej*. Bol medzi prvými, ktorí vyhovel požiadavke zachytenej v Stanovách MS, podľa ktorých *zakladajúcim členom* tejto ustanovizne sa môže stať ten, kto zaplatí do jej základiny sto zlatých v hotovosti. I. Scolári vyhovel tejto podmienke, dostal matičný diplom číslo 175 a zároveň si získal aj právo zúčastniť sa na zakladajúcom valnom zhromaždení s právom rokovania a hlasovania, ktoré sa konalo 4. augusta 1863 v *Turčianskom Sv. Martine*.

Ignác Scolári nebol teda iba členom MS, bol viac, bol jej zakladateľom. V *Le-topise Maticie slovenskej* (Viedeň 1864) sa nachádza jeho meno na 72. strane pod číslom 491: „*Scolári Ignác, farár v Kostelci pri Ostrihome (zakl. člen; číslo diplomu 175 (s príspevkom) 100 zlatých*“ (Používanie názvu obce *Kestúc* namiesto *Kostelca* sa stalo všeobecným až na prelome 19. a 20. storočia.) *Kestúcky farár* sa svojím postojom k MS osvedčil ako zanietený rodolub. K Matici mal srdečný

vzťah. Dá sa to vycítiť aj zo skutočnosti, že dlhé roky ostal verný Matici slovenskej, aj v tých ťažkých časoch, keď sa na ňu útočilo.

Nevieme, z akých príčin I. Scolári opustil Kestúc. Isté však je, že v práci, ktorú v tejto obci úspešne vykonával, pokračoval aj v Tesároch. Aj tam sa pustil do výstavby novej školy, ba v susedných *Slepčanoch* aj do výstavby nového kostola. Jeho cirkevná kariéra vyvrcholila v Tesároch. Stal sa organizátorom a vodcom viacerých slovenských pútí do Ríma, za čo dostal od pápeža Leva XIII. titul monsignora. Zastával niekoľko významných cirkevných funkcií, stal sa školským dekanom svätobeňadického dištriktu, jeho knihovníkom a kňazským špirituálom a neskôr i čestným metropolitným kanonikom ostrihomským.

Ignác Scolári, zbožný a príkladný kňaz, zomrel 4. marca 1887 v Tesároch vo veku 79. rokov. O tejto udalosti dal správu aj budapeštiansky týždenník *Vasárnapi Újság*, ktorý písal o ňom ako o kňazovi so zlatou svätou omšou (50. výročie kňazstva) a o čestnom ostrihomskom kanonikovi.

Zoltán Bárkányi Valkán

Foto: archív

Literatúra:

Historia Domus. V rukopise (Kestúc, fara)

Botto, Július: *Dejiny Maticie slovenskej (1863–1875)*, zlatyfond.sme.sk

Aetas – 27. évf. (2012) 1. sz.

http://www.fara.sk/tesarske_mlynany

Ako sa Bratislava stala hlavným mestom Slovenska, a pritom všetci boli proti

Fakt, že je Bratislava hlavné mesto Slovenskej republiky, je pre väčšinu z nás triviálnou samozrejmosťou. Vnímanie Bratislavy a jej obyvateľov má síce v rôznych kútoch našej materskej krajiny často pozoruhodné vyjadrenia a komentáre, ale nič to nemení na jej pozícii ako centra Slovenska. Nebolo to vždy tak. Začiatkom 20. storočia sa nikomu, a najmenej obyvateľom (dnes) Bratislavy, nesnivalo o tejto jej funkcii.

Keď sa na konci prvej svetovej vojny rozpadalo mnohonárodnostné *Rakúsko-Uhorsko*, na mapách Európy ešte nefigurovalo ani Slovensko, ani Bratislava. V priestore medzi Viedňou a Budapešťou sa nachádzalo pomerne veľké mesto, kedysi slobodné kráľovské, s dlhou tradíciou vinohradníctva a obchodu. Jeho nemeckí obyvatelia ho nazývali *Pressburg*, maďarskí *Pozsony* a slovenskí národovci *Prešporok*, *Požoň*, *Bretislav*, či *Bratislava*. Tí, ktorí sa tu narodili začiatkom 20. storočia, nemuseli sa pohnúť z miesta celý život, a predsa zažili lesk i biedu mesta *Pressburg/Pozsony*, do školy chodili vo *Wilsonovom meste* alebo *Prešporoku*, a nakoniec žili v *Bratislave*.

Keď sa rúcajú staré impéria a vznikajú nové štáty, zvyčajne sú ich hlavné mestá tie, ktoré boli prirodzenými historickými centrami národného politického a kultúrneho života štátotvorného národa. To nebol prípad Bratislavy. Po vyhlásení vzniku *Republiky československej* 28. októbra 1918 v Prahe a po martinskej *De-*

klarácii slovenského národa (30. októbra 1918), ktorou sa oficiálne jeho predstavitelia prihlásili k spoločnému štátu, nebolo ešte nič jasné. Kým iné mestá sa nádejali, že budú hlavným mestom krajiny (v prvom rade *Martin*), obyvatelia *Prešporoka* mali úplne iné starosti. Pre lepšie pochopenie ich reakcií na novú situáciu je potrebný malý exkurz do štatistiky.

Na konci 19. storočia mali v *Prešporoku* prevahu Nemci. „*Kraxelhuberi*“ tvorili 59,9 % obyvateľov, v roku 1910 sa k nim hlásilo 41,9 %, k Maďarom 40,5 % obyvateľov. Nemci predstavovali ekonomické zázemie mesta. Považovali sa za autochtónnych, kultúrne najvyspelejších, ale zároveň etnicky tolerantných. V prvých dvoch desaťročiach 20. storočia sa etnická pozícia maďarského obyvateľstva menila – kvantitatívne aj kvalitatívne. A hoci v mestských elitách aj napriek postupujúcej maďarizácii prevládal nemecký element, Maďari – ako poznamenáva *K. Medvecký* v práci *Slovenský prevrat* (1934) – sa správali ako „vládnuci národ

a ani na chvíľu im nenapadlo predpokladať, že by sa našla na svete moc, ktorá by ich štátne hranice naštrbila“. Preto začiatkom novembra 1918 boli obyvatelia vyzývaní, aby vstupovali do *Požoňskej národnej gardy* na ochranu poriadku, verejného i súkromného majetku. Názory nemeckého a maďarského meštianstva síce neboli jednotné, ale spájali ich výhrady k začleneniu mesta do novovznikajúceho československého štátu. V malej sále Reduty sa napríklad konalo 23. novembra 1918 protestné zhromaždenie obyvateľov Bratislavy „proti vyňatiu mesta Pozsony z tela Maďarskej ľudovej republiky a začleneniu do úplne cudzieho štátu“. Okrem iných argumentov tu zaznel aj ten, že pri sčítaní ľudu v roku 1910 bolo len 10,9 % obyvateľov mesta slovanskej materinskej reči. Stanovisko mešťanov bolo také, že Česi ani Slováci nemajú na mesto právo, pretože patrilo k Uhorsku a rozvinuli ho uhorskí Nemci.

Prezident T. G. Masaryk v decembri 1918 verejne vyhlásil: „Mesto Prešporok neprináležalo vlastne ani Maďarom, práve tak ako nám. Je to nemecké mesto. My máme ale naň právo, lebo zázemie je slovenské. My potrebujeme bezpodmienečne Dunaj.“ Následne padlo v Prahe rozhodnutie vojensky obsadiť Wilsonovo mesto (toto pomenovanie navrhovali americkí

Slováci), čo sa aj začalo diať presne na Silvestra a československé vojsko vstúpilo do mesta úplne symbolicky – v prvý deň nového roku. Ako je zaznamenané vo vojenskej správe, v meste došlo k menším šarvátkam, zahynulo 15 civilistov. Väčšina obyvateľov sa správala pokojne. V *Šrobár* si zapísal: „*Piateho v nedelju do môjho bytu v hoteli sa len tak hrnuli návštevy. Všetko ma uistovalo o tom, s akou radosťou prijímajú československé vojsko. Hlavne Nemci prízvukovali, že im donášame slobodu takú, o akej sa im ani nesnívalo.*“

Začiatok bol sľubný, no komplikácie na seba nedali dlho čakať. Nový župan *Samuel Zoch* evidentne neodhadol situáciu. Pripravoval veľkolepé privítanie tzv. dočasnej slovenskej vlády (*Dr. V. Šrobára* – predsedu, *I. Dérera* – vojsko a polícia, *A. Štefánka* – školstvo a *P. Blaha* – zásobovanie). Chcel na ňom mať zastupených predstaviteľov všetkých dôležitých inštitúcií a obyvateľov mesta. Neuvedomil si, že pre nich (donesť dávna verejne deklarujúcich svoje uhorské/maďarské vlastenectvo) to bol vážny morálny problém. Župan žiadal vyzdobené mesto, platené voľno pre všetkých pracujúcich. Odpoveďou mu boli sabotáže, štrajky železničných a poštových zamestnancov a ignorácia Prešporákov. Privítanie nakoniec vyzeralo veľkolepo vďaka početnej

účasti vojska, moravských Sokolov, slovenských delegácií a hudobnej kapely.

Úvahy a reakcie o budúcom hlavnom meste Slovenska neboli bez emócií ani mimo Prešporka. (Názov Bratislava sa oficiálne prijal až 27. 3. 1919.) Hľadal sa „vhodný kandidát“. Bratislava mala isté predpoklady: bola najväčším mestom odtrhnutým od uhorského územia k slovenskej časti Československa. V roku 1910 mala 78 000 obyvateľov, kým Košice iba 44 200 a Komárno 22 300. Ďalších sedem miest malo od desať do dvadsaťtisíc obyvateľov. V porovnaní s Viedňou či Prahou to však stále bolo malé mesto, hoci malo istú historickú skúsenosť: *Bratislava, resp. Pressburg/Pozsony* bola, vďaka tureckej okupácii, hlavným mestom Uhorska od roku 1536. Uhorských kráľov tu korunovali do r. 1830, uhorský snem tu zasadal až do r. 1848. V tom čase tu vystavali mnohé reprezentatívne budovy a paláce. V kontexte Uhorska to bolo mesto moderné, *po Budapešti druhé najdôležitejšie priemyselné centrum*. Koncom 19. storočia bolo plynofikované a elektrifikované, malo vodovod i kanalizáciu, telefonickú sieť, mestskú dopravu zabezpečovali električky. Malo dobré spojenie železnicou i po vode, strategický bol prístav na Dunaji. Mesto malo urbánnu tradíciu a ambíciu predviesť ju: vybudované

impozantné verejné budovy a priestory túto snahu výdatne podporovali. (V Bratislave je jeden z najstarších mestských parkov v Európe, známy ako *Sad Janka Kráľa* na petržalskej strane.) Pre slovenské národné hnutie a jeho predstaviteľov však Bratislava nebola veľmi dôležitá ani v čase vzniku Republiky československej. V národnej mytológii 19. storočia ju dokonca vnímali ako miesto tragického konca Veľkej Moravy „vďaka“ prehratej bitke pri Bratislave v roku 907. „*Bratislava, Bratislava, tam zapadla Slávov sláva!*“ Slovákovi chýbalo silné centrum s veľkým počtom vzdelaných obyvateľov, ktorí by podporovali predstaviteľov národného hnutia a ich politické ciele. Už od druhej polovice 19. storočia silnela potreba národného a politického centra Slovákov. Do úvahy prichádzali viaceré mestá: *Nitra, Liptovský Mikuláš, Zvolen, Banská Bystrica, Brezno, Turčiansky Svätý Martin* sa ním stal v roku 1861, keď tu bolo na národnom zhromaždení prijaté *Memorandum slovenského národa*. Hoci v ňom pracovali mnohé národné inštitúcie (*Matica slovenská, Muzeálna slovenská spoločnosť, Živena* a iné), Martin zostával malým provinčným mestom, ktoré nemohlo splniť požiadavky kladené na centrum krajiny. Napriek tomu Slovenská národná rada zasadala 30. ok-

tóbra 1918 v Martine a manifestačne sa prihlásila k novému štátu. Ambície martinského centra boli jasné.

Ďalším mestom, ktoré sa posudzovalo, bola *Žilina* (prvé kroky dočasnej slovenskej vlády na čele so Šrobárom viedli sem), no počet štátnych úradníkov, ktorých by musela ubytovať, priestorové požiadavky štátnych úradov, to jednoducho 10-tisícové mesto nemohlo uspokojiť. Mestá *Banská Bystrica* a *Zvolen* boli z tejto hry vyšachované pre nevyhovujúce železničné spojenie. Zostali dve možnosti: *Bratislava* a *Nitra*. Bolo známe, že Vavro Šrobár už počas vojny presadzoval Nitru ako možné budúce hlavné mesto Slovenska (rovnako známa bola jeho averzia voči Martinu a slovenským politickým predstaviteľom v ňom), nakoniec sa Nitra ocitla, nevedno presne prečo, „mimo hry“. Zostala Bratislava. Praktické dôvody prevážili. Zásľuhu na tomto úspechu mal nesporne už spomínaný bratislavský župan *Samuel Zoch* so svojím iniciatívnym pozvaním dočasnej slovenskej vlády do Bratislavy. Tým najzrozumiteľnejším spôsobom jej členom dokázal, že Bratislava je metropola, akej na Slovensku páru niet, má potrebné „vybavenie“ administratívneho centra, má strategickú polohu, rozvinutý priemysel a obchod. Na pripomienku, že nie je dostatočne „slovenská“, už znela odpoveď samotného Dr. Šrobára: „*Dnes je Bratislava slovenská a nikto nezabráni tomu, aby slovenskou zostala, podobne ako Brno je moravské a Praha česká.*“

Počiatočný odpor starých obyvateľov Bratislavy voči novému režimu a ich podceňovanie Slovákov a Čechov poľavovalo. Heslo „*ži a nechaj žiť*“, také typic-

ké pre Prešporok, sa uplatnilo aj v Bratislave. Nesporne sa o to zaslúžil aj fakt, že životné podmienky v blízkom Rakúsku a Maďarsku sledovali Bratislavčania veľmi pozorne, a tak začali postupne vnímať pozíciu svojho mesta ako hlavného mesta Slovenska v pozitívnom svetle.

Proces akceptácie Bratislavy ako hlavného mesta slovenskej časti republiky išiel len postupne a nebol bez komplikácií. Prebiehal paralelne s vytváraním povedomia o Slovensku ako konkrétnom geografickom teritóriu. To, že často narážal na neochotu zmieriť sa s novou realitou, dokumentuje aj príhoda s mojou prastarou matkou, Maďarkou z Veszprému, ktorá ešte v 70. rokoch 20. storočia zaťato trvala na tom, že *Pozsony nie je slovenské mesto*, ale korunovačné mesto maďarských kráľov. (Dodnes nie je nezvyčajný fakt, že mnohým robí problém pochopiť zásadný rozdiel medzi pojmi maďarský/uhorský – magyar/hungarian či magyar/ungarisch, že?) Faktom je, že Bratislava po celý čas trvania *Republiky československej* (1918 – 1938) mala príchut' hlavného mesta druhej triedy. Veď nový štát vznikol ako republika československého národa, s priznaním práv ostatným prítomným menšinám, hlavným mestom spoločného štátu bola *Praha*. Bratislava akoby chudobnejšia príbuzná bola s týmto faktom po celý čas politicky, ekonomicky, ale hlavne mentálne konfrontovaná. Naozajstným a jediným hlavným mestom Slovenska sa stala bez akýchkoľvek pochybností až 14. marca 1939. To je však úplne iná história.

Monika Vrzgulová (svet/czsk)

Foto: archív

Pred 90. rokmi sa narodil spisovateľ,
priateľ Slovákov v Maďarsku

Laco Zrubec

S menom *Laca Zrubca* ako autora novinárskych žánrov som sa prvýkrát stretol koncom šesťdesiatych rokov v *Roľníckych novinách* a neskôr hlavne na stránkach slovenského obrázkového časopisu *Život*. Tieto noviny spolu s inými časopismi zo Slovenska pravidelne dostávala redakcia týždenníka Slovákov v Maďarsku *Ludových novín*, kde som pracoval ako redaktor. Zaujímala ma hlavne tematika jeho príspevkov – zaujímavosti zo slovenských národných dejín, rozhovory s poprednými slovenskými historikmi, archeológmi a inými kultúrnymi pracovníkmi. Slovom, tie materiály, ktorými sa snažil o oživenie a prehlbovanie národného povedomia čitateľov. Pre mňa, začínajúceho novinára, to boli mimoriadne poučné čítania. V dobrom zmysle slova s nemalou závisťou som čítal jeho reportáže o významných archeologických vykopávkach, o senzačnej, 23-tisíc ročnej *Moravianskej Venuši*, ale upúťali ma aj jeho materiály o slávnych Slovákoch, jeho glosy i drobná próza.

S Lacom Zrubcom, redaktorom časopisu *Život*, som sa o niekoľko rokov ne-

skôr, v roku 1972, osobne stretol v Bratislave. Tu musím pripomenúť, že naša redakcia mala už v tom čase – po mnohých prekážkach zo strany maďarských stranických a vládnych úradov – legalizované styky s redakciou týždenníka *Život* a naše stretávania sa so slovenskými redaktormi sa stali pravidelnými. (V predchádzajúcich rokoch totiž *Zväz demokratických Slovákov v Maďarsku*, ale ani redakcia *Ludových novín* nemali a ani nemohli mať žiadne styky s orgánmi, organizáciami alebo inštitúciami na Slovensku. Dokonca im stranícke a štátne orgány

zakázali nielen nadväzovanie stykov so slovenskými orgánmi a inštitúciami, ale aj prijímanie hocakej pomoci zo Slovenska.)

S Lacom Zrubcom, ako som už spomenul, som sa osobne prvýkrát stretol v Bratislave, v redakcii *Život*. Navzájom nás predstavil šéfredaktor časopisu *Ladislav Tomášek*. Ja, o desať rokov mladší, trochu v rozpakoch a s dojatím som si podával ruku s Lacom Zrubcom, veď stála predo mnou vtedy už známa osobnosť, v kruhu novinárov uznávaný redaktor a autor diel literatúry faktu.

Foto: Imrich Fuhl

Priateľské stretnutie v nitrianskej záhrade L. Zrubca. Zľava: Gregor Papuček, Ladislav Tomášek, Zoltán Bárkányi, Jozef Vladár, Andrej Červeňák a Laco Zrubec.

Vďaka šéfredaktorovi L. Tomáškovi po tomto stretnutí sme sa v rámci dohody o vzájomnej spolupráci medzi našimi redakciami pravidelne navštevovali v Bratislave a v Budapešti. Moja známosť s Lacom Zrubcom priebom veľmi krátko času prerástla v úprimné priateľstvo. Moje, ale aj styky celej redakcie Ludových novín s materskou krajinou, so Slovenskom, sa jednoznačne viazali k trom osobnostiam, k úprimným podporovateľom a priateľom našej redakcie: k osobe spisovateľa *Laca Zrubca*, k osobe šéfredaktora *Ladislava Tomáška* a k najlepšiemu znalcovi krajanskej problematiky na Slovensku, k riaditeľovi *Ústavu pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej Jánovi Siráckemu*.

S Lacom Zrubcom okrem toho, že sme boli radi spolu, že sme navzájom vyhľadávali spoločnosť jeden druhého, sme si ako dobrí priatelia aj nezištne pomáhali v práci. Laco dobre ovládal maďarský jazyk (v čase okupácie južného Slovenska totiž chodil v rodných Šura-

noch do školy s vyučovacím jazykom maďarským), a preto bol (bez tlmočníka) častým návštevníkom archívov v Budapešti. V takýto čas, pochopiteľne, nielen ja, ale celá redakcia sme mu vychádzali vo všetkom v ústrety. Organizovali sme mu reportážne cesty po Maďarsku i stretnutia s ním navrhovanými osobami, osobnosťami. Nezabudnem, akú prevelkú radosť mal z toho, že sa mi podarilo zorganizovať jeho cestu do *Blatnohradu* (Zalavár) a potom stretnutie s poprednou maďarskou archeologičkou *Ágnes Sós-Csemiczskou*, ktorá tri desaťročia odkrývala stopy predkov Slovákov v Panónii, medzi nimi i stopy *Pribinovho hradu* a kostola v *Blatnohrade*. „*Cestou z Keszthelyu do Budapešti som sedel v aute ako na trňoch*“, písal Laco vo svojej reportáži. „*Bol som zvedavý, či sa nám podarí v Budapešti stretnúť sa s archeologičkou Sós-Csemiczskou, ktorá vedie systematický archeologický výskum v Blatnohrade. Priateľ, šéfredaktor týždenníka Slovákov v Maďarsku Ludových novín,*

spisovateľ, novinár Zolo Bárkányi Valkán pomohol. Telefonoval krížom-krážom a jeho snaha nebola daromná.“ (Tajomstvo dotykov, str. 36.) Laco rozprávajúc o daniach našich vzájomných návštev často spomínal, ako sa prekvapil, keď raz pred hotelom v Budapešti namiesto osobného auta zastavil autobus, aby ho odviezol na reportáž mimo hlavného mesta. Stalo sa totiž, že naše vydavateľstvo v ten deň nijako nemohlo zabezpečiť auto a na moje rozhodné naliehanie generálny riaditeľ vydavateľstva nariadil, aby hosť našej redakcie spolu s jedným redaktorom Ludových novín cestovali podnikovým autobusom. O našej mimoriadne plodnej spolupráci však hádam najlepšie svedčí realizovanie Lacovho dokumentárneho filmu v roku 1997 „*Slováci v Maďarsku*“. Natáčanie sme v hlavnom meste, ale i v južných častiach Maďarska, organizovali spolu s básnikom *Gregorom Papučkom* aj my. Keď sme od neho dostali jednu kópiu hotového filmu, naša radosť nemala hraníc.

Spomínané tri prípady z veľkého množstva spoločných zážitkov môžu byť zavádzajúce, preto musím rýchlo zdôrazniť, že poskytovanie pomoci bolo viac než jednostranné, a to zo strany Laca. Nebolo takej našej prosby, aby nám nepomohol, alebo aspoň aby nepodnikol všetko úsilie v záujme vyhovenia našej žiadosti. Zháňal pre nás knihy (daroval nám aj vlastné, ktoré mu vychádzali takmer ročne), časopisy a spolu so šéfredaktorom L. Tomáškom organizovali pre nás reportážne cesty po Slovensku. Tieto cesty sa neraz skončili v Nitre, v „*pivničke-kaplnke*“ jeho rodinného domu na *Zobore* pri znamenitom nitrianskom

víne. Aj toto patrilo k nášmu priateľstvu. Ako i to, že naše stretnutia s Lacom i s jeho priateľmi mi časom priniesli nových priateľov. A nie iba mne, ale aj niektorým ďalším slovenským novinárom a spisovateľom z Maďarska. Takto sa stal naším priateľom i dobrodincom vedúci *Nitrianskej odbočky Spolku slovenských spisovateľov prof. PhDr. Andrej Červeňák, DrSc.* a známy archeológ *prof. PhDr. Jozef Vladár, DrSc.*, ktorí spolu s Lacom sa pričínili o to, aby sme sa niekoľkí z Maďarska stali i keď nie riadnymi, ale aspoň čestnými členmi *Nitrianskej odbočky SSS*. Im trom vďačíme aj za pravidelné pracovné stretnutia na pôde *Matice slovenskej v Komárne*, ako i za dlhoročné uverejňovanie našich príspevkov v *Almanachu Nitra*.

Aj začiatkom roka 2011 sme spolu s Lacom plánovali pracovné priateľské stretnutie so spomínanými vedúcimi osobnosťami *Nitrianskej odbočky SSS* a našimi slovenskými spisovateľmi z Maďarska. Toto stretnutie sa však v pôvodnej zostave už nikdy viac nemohlo uskutočniť. Spisovateľ Laco Zrubec nás 24. februára náhle navždy opustil a pred desiatimi rokmi, 2. marca 2011, sme ho v mene slovenských spisovateľov v Maďarsku spolu s *Gregorom Papučkom* v rodných *Šuranoch* aj my vypravovali na jeho poslednej ceste.

Týmito spomienkami vzdávame hold publicistovi, spisovateľovi, jednému z najlepších a najúprimnejších priateľov Slovákov v Maďarsku *Lacovi Zrubcovi* a zároveň si pripomíname jeho nedožité deväťdesiate narodeniny.

Zoltán Bárkányi Valkán

Pavol Samuel (1927 – 2000)

Obrazy augustové

Hurhaj z tých súborov
Na ostrove Pepy.
Tu sucho panuje.
Vädne lístie repy.

Čas nových nezdarov?
Sám Boh vie, že čoho.
Ak dav v štadiónoch,
Čo reve: Do toho!

Hľa, je rok praosláv.
Ber oslavy z koša!
Archeológ hľadá
Zvony Prakomlóša.

Poklady zašlých dôb
S prístrojom v pravici.
Na štátnych hraniciach
Pracujú colníci.

Ešte vždy do prázdnin
Beží detská chasa.
Plod zrelých slnečníc
Až po zem skláňa sa.

Vlastenci derú sa
Vo vlastenectve stálom.
Akože sa oddať
Denným festivalom?

Pred odchodom

A poviem, skôr než zbohom dám
kliatbam, rajom a menšinám:

– Tu každý len svoj postoj bráni,
nech žobrák chodí po žobraní!

Leňoch neznáša ťarchičky?
Ber, dlžník, nové pôžičky!

Štát, leť s olovenými vtákmi,
drnč, kupec, s vlastou pod oblakmi!

Nie! Preč stadiaľto, hľa, už svitá,
nový deň, nová práca víta.

Európa sa ťažko blíži,
sieť pavučín nám cestu križi.

Zve nás kapitál veľkou hubou,
kým máme čo klásť do kozubov.

PAVOL SAMUEL sa narodil v roku 1927 v Slovenskom Komlóši, kde absolvoval evanjelickú základnú školu. Začal študovať slovenčinu na Vysokej škole pedagogickej v Budapešti, ale ju nedokončil. Pracoval na rôznych miestach ako robotník, napr. v Geofyzikálnom ústave v Slovenskom Komlóši. Poéziu publikoval v krajských novinách, časopisoch, ročenkách, kalendároch a antológiách Slovákov v Maďarsku. Diela: Hrušky mamovky Špiakovej (spoluautor – 1955), Perly ľadu (1987), Pred odchodom (posmrtné – 2002).

Zoltán Bárkányi Valkán

Noční vartáši

Pamiatka na folkloristu,
osvetára a spisovateľa Štefana Lamiho,
ktorý bol literárne činný aj na dôchodku,
keď pracoval ako nočný strážnik

Farma ošípaných bola vzdialená od dediny hodný kus cesty. Bola natoľko ďaleko, že dedinčania tam chodili do roboty na bicykloch alebo vlastnými autami. Celú farmu, aj rozsiahle priestranstvo pred ňou, objímal drevený plot s ostnatým drôtom. Presnejšie, celý objekt chránili pred nežiaducimi návštevníkmi nahusto osadené betónové stĺpiky, na ktorých boli prichytené drevené laty a na nich natiahnutý ostnatý drôt. Keby niekomu táto zátarasa neprekážala a nepripomínala mu, že za ňou nemá čo hľadať, na vchodovej bráne visela plechová tabuľa s nápisom: Zákaz vstupu! A nielen plot, ale po nociach, keď už nikto iný nebol na farme, objekt strážili dvaja starší ľudia, pod ťarchou rokov zhrbení a prácou vysilení dôchodcovia. Obidvaja, akože ináč, mali mizerné dôchodky a peniažky, čo tu zarobili ako noční vartáši, preveľmi potrebovali. Starkí svoje nové zamestnanie vôbec nepokladali za ťažkú robotu a to-bôž nie za nebezpečnú. Za veľmi krátky čas si na ňu celkom zvykli. Preto ani to nie je náhoda, že každému, kto sa zaujímal o ich nočnú službu, mohli podať presvedčivé vysvetlenie a upokojiť ho – ich spánok je už beztak krátky, staroba im v noci oči otvára. Doma by sa tak či tak na posteli iba prehadzovali, vzdychali a vyčkávali koniec svojich nočných útrap.

Strážnici tu na farme nemali vážnejšie povinnosti. Sedeli v malej miestnosti v prvej budove, občas sa prešli popri plote dookola farmy a cestou nazreli aj do štyroch nedávno obnovených ošípární. Slovom, na vlastné oči sa mali presvedčiť, či je s bravmi všetko v poriadku. Spať, pochopiteľne, mali zakázané, preto zavše nosili so sebou karty a z dlhej chvíle si dali partičku. Keď sa im aj karty zunovali, počúvali rádio, dôverne sa zhovárali, alebo si čítali noviny a všelijaké časopisy, čo doma našli po deťoch a vnúčatách. Pravdaže, ani chutné domáce víno im tu nikdy nechýbalo. Nosili ho striedavo. Raz jeden, raz druhý vytiahol z tanistry litrovku ohnivého frankúša, občas rizling, keď dostali chuť na biele víno.

V sobotu večer, po úspešnom dokončení obhliadky farmy, sa spokojne pobrali ku koncu úzkej tmavej chodby, kde ticho prázdnej miestnosti vytrvalo vyplňal zachrípnutý tranzistorák. Hlásateľ práve začal čítať predpoveď počasia. Ako na objednávku noc bude pokojná, všetko kľape ako má, môžu si bez obáv ešte chvíľu posediť.

– Chvála Pánu, noc bude v pohode, nemalo by ani fúkať, ani pršať, – poznamenal starší vartáš, vysoký, chudý, až kostnatý Vincent Farda.

– To je vynikajúce, nezmokneme. Ani zvonku, ale ani zvnútra, – riekol mladší,

prešedivený, zavalitý a trošku zhrbený Ondrej Šabík a ústa rozťahol do širokého úsmevu. – Žiaľ, tolko vína ani nemáme, aby sme zmokli zvnútra... Hehe...

– Tak teda si štrngnime, no! Na zdravíčko! – zdvihol Farda dvojdecák do výšky očí.

– Aby ženám dobre bolo a mužom nič nechýbalo! – dodal Šabík veselo.

Strážnici po pohári vína ako aperitívu vybrali z tanistier suchú stravu, čo im manželky nachystali na večeru. Sadli si a ticho jedli.

– Aj ty čuješ to čo ja? – zvažnel po chvíľke Šabík. – Počúvaj! Budú to nejaké motorky.

– Koho to sem čert nesie? Kontrola? V takýto skorý čas? – pýtali sa jeden druhého.

Starci vyšli k hlavnej bráne a čakali. Jediná zbraň, čo by mohli použiť, boli vidly, ale tie nechali pri dverách opreté o stenu. Predsa zlodeji by sa sem vkrádali potichučky, rachotom motoriek by neprežrádzali svoj príchod. Nemôžu to byť ľudia so zlým úmyslom, uvažovali nahlas.

Kúsok od brány traja chalani v čiernych kožených motorkárskych kombinézach zastavili stroje. Dvaja boli na

terénnych motorkách a jeden na štvorkolke. Ten z nej zoskočil tak nešťastne, že keď sa nohami dotkol zeme, zapotácal sa, kolená sa mu podlomili a celým telom klesol na dlažbu. Vzápätí sa začal rozhliadať okolo seba a snažil sa pomaly pozviechať. Chvíľku sa štvornožky díval raz na priateľov a raz zasa na strážnikov, stojacich opodiaľ pred bránou. Dvaja motorkári potláčali smiech, keď k nemu pristúpili. Z oboch strán ho zdrapli pod pazuchy a postavili na nohy. Ten keď už cítil, že opäť stojí dosť pevne na nohách, pohol sa rovno k bráne. Motorkári, ako dáka osobná stráž, kráčali tesne za ním.

– Ondro, títo musia mať vypité, alebo sú nadrogovaní, – preľakane šepol Farda svojmu spoločníkovi. – Pozri, ako sa tackajú!

– Chlapci, čo tu hľadáte? – obrátil sa Šabík na prichodiacich chalanov.

– My sme tu nočná stráž! – zakričal z plných pľúc Farda.

Chlapčiská na chvíľočku ani čoby zmeraveli, zastavili sa, potom roztopašne štuchali jeden do druhého.

– Nože choď už, vari si sa len od strachu nepocikal, – dodávali si odvahu. – Veď títo posratí starci by nedokázali ani muče ublížiť.

Motorkári sa tackavo blížili k bráne. Starkí, keďže nedostali žiadnu odpoveď, v mysli banovali, že vidly nechali pri dverách. Aspoň keby mali po ruke dajakú chabinu, ktorou by sa mohli oháňať a brániť. Čím viac sa skracovala vzdialenosť medzi nezvanými návštevníkmi a nimi, tým viac si uvedomovali, že motorkári v kožených kombinézach sem neprichádzajú s dobrým úmyslom. Takmer nebadane cívli o dajaký ten krôčik-dva, aby sa

chrbtom dotýkali železnej brány. Bleskovo sa rozhodli, že v prípade potreby sa taktovne pri sebe budú odhodlane brániť. Len tak majú šancu sa ubrániť. Keby tak ešte mali nejakého dobre vycvičeného psa, dumali... Ale psa nemajú. Nikdy ani nemali.

– Chlapci, čo tu chcete? – zopakoval otázku Šabík.

– Tri malé prasiatka chceme, milí vartáši. Tri také niekoľko týždňové prasiatka, – ujal sa úlohy hovorcú navidomoči podgurážený štvorkolkár. – Vy im hovoríte odstavčatá. Nám je jedno, ako ich nazývate, len nech sú pekné, ružové... ružovučké prasiatka chceme... asi také, – uškŕňal sa frajer a rozťahnutými rukami ukazoval, aké veľké by mali byť.

– Čo? Prasiatka? Odstavčatá? – neveriac krútil hlavou Šabík.

– Starec, ty si hluchý, alebo sprostý? Povedal som tri prasiatka, – zrúkol jeden z motorkárov a rozkazovačne vystrel ruku smerom k najbližšej maštali. – Doneste nám tie prasce a my odtiaľto už aj vypadneme.

Noční vartáši sa iba bezradne usmievali.

– Nebláznite, mládenci! Prasce vám dať nemôžeme, pochopte, – usiloval sa Šabík vysvetliť situáciu. V duchu sa v ňom všetko búril, že on, starý harcovník, by mal ustúpiť takýmto holo-briadkom. – To nie sú naše zvieratá. My ich iba strážime. Keď prasce dovezli na výkrm, všetky zrátili a než ich odtiaľto odvezú, znovu si ich dobre prerátajú. Čo by len jedna-jediná svinka chýbala, my by sme ju museli zaplatiť.

Chalani sa išli popukať od smiechu. Nechcelo sa im veriť, že starý človek môže byť až taký naivný.

– Poviete tým vašim poondiatym nadriadeným, že uhynuli, a šlus! Predsa to sa môže stať. Či nie? – provokoval ďalej štvorkolkár. – Alebo že ste si z prasiatok jedno-dve upiekli... Niet na svete chutnejšej pečienky...

– Veci sa majú celkom ináč, – začal opäť opatrne objasňovať Šabík. – Keby sme si chceli prasiatko upieck, museli by sme ho zaplatiť vopred a len potom ho zjesť. A keby niektoré uhynulo, musíme ho ukázať zverolekárovi alebo nášmu šéfovi... Doposiaľ nám, chvalabohu, nezdochlo ani jedno prasiatko...

– Čo to tu táraš, ty strachoš? – zamiešal sa do rozhovoru druhý motorkár. – Nemudruj, ušetri nás svojich predikácií a maž po tie prasiatka, kým ťa pekne prosíme!

Teraz sa už všetci traja hrozivo približovali k vystrašeným strážnikom.

– Keď ste natoľko posratí, môžeme sa aj nejako dohodnúť, – prevzal slovo štvorkolkár. – Zalezte dnu a zabudnite, že sme tu boli. My sami si vyberieme z prasiatok, iba nám ukážte, kde ich nájdeme...

– To vám nemôžeme dovoliť, ani ukázať, – riekol rozhodne Vincent Farda. – Vstup nepovolaným je na farmu prísne zakázaný, možný je iba s osobitným povolením... Chlapci, rozumejte, prasce nie sú naše. Pekne vás prosíme, choďte domov... Nemáte to premyslené a máte trošku aj vypité...

– Netáraj, ty idiot! – zrúkol štvorkolkár. – Predtým, než sme sem došli, v dedine sme sa opýtali pekára, či by nám neupiekol v peci tri malé prasiatka. Aj ten bol posratý, presne tak ako tuto vy. Začal sa vyhovárať, že je sobota

večer, pec nemá vykúrenú a že nás ani nepozná... Prehovárali sme ho, až sme ho riadne presvedčili. A čuduj sa svete! Pekár nás teraz už netrpezlivo čaká, aby sme mu tie prasce len pekne doniesli, ešte aj vínko nám slúbil... Uverte, že aj vás oboch presvedčíme... Ale do súdneho dňa budete banovať, že ste nás neposlúchli. Tak čo bude?

– Hovorím vám, tie prasiatka nie sú naše, nemôžeme... – rovnako opakoval Šabík. – Nemôžeme vám dať, čo nie je naše... – pokúšal sa strážnik ukončiť toto nemilé stretnutie. Ale márne.

Všetci traja zrazu začali starcov zúri-vo mlátiť. Päsťami ich bili hlava-nehlava a surovo do nich kopali, kam len zasiahli. Farda už po prvých úderoch pästou do tváre išiel k zemi. Rukami si pudovo chránil hlavu. Ale márne, cítil, ako mu po tvári steká krv, ako mu hučí v ušiach. Ten zvuk v ušiach bol natoľko silný, že nič iné ani nepočul. Zatvoril oči a čakal, aby neznesiteľnú bolesť v hlave, v hrudi i v žalúdku ukončili milosrdné mdloby. Ani so Šabíkom to nevyzeralo lepšie. Je pravda, že dvakrát vrazil pästou štvorkolkárovi do ksichtu, ale inkasoval oveľa viacej a omnoho silnejších úderov, ktoré aj jeho zložili na zem. Po toľkých kopancoch najskôr klesol na kolená a naostatok aj on zamdlel.

Násilníci sa rýchlo zbavili prebytočnej energie a keď sa im zunovalo kopať do starcov, zastavili sa a s ovisnutými rukami pozerali na strážnikov, ležiacich nehybne na zemi.

Štvorkolkár na nich posvietil baterkou.

– Títo sa postavia na nohy tak niekedy na Vianoce... Kde my už vtedy bu-

deme! Nemeškajme, zdrhnime odtiaľto! Rýchlo!

Svital nový deň. Prvé slnečné lúče opatrne nakúkali pomedzi oblaky rovno na farmu, zvedavo si prezerali dve nehybné telá, ležiace v kalužiach krvi pred hlavným vchodom. Prvé živé tvory, ktoré sa pri nich zastavili, boli vodič nákladného auta a jeho pomocník. Priviezli na farmu krmivo. Pri pohľade na nehybne skrútené telá sa roztriasli. Po prvom šoku sa rýchle chopili činu a začali oživovať strážnikov. Netrvalo dlho a obaja precitli.

– Čo sa to s vami stalo? Kto vás takto doriadil? – vypytovali sa.

– Traja... takí loptoši... na terénnych motorkách, – zastonal Šabík.

– Čo chceli?

– Tri prasiatka, – prehovoril Farda.

– A čo ste im ich radšej nedali? Veď vás mohli aj skántriť! – dohovárал im s lútosťou v hlase šofér. – Policajti by ich skôr-neskôr beztak lapili.

– Nemohli sme... – riekli starci.

– Ježiši Kriste, veď tí pre tri prasiatka by boli schopní vraždiť!

– Veruže boli, – pritakal pomocník. – To nie sú ľudia...

Šofér a jeho pomocník chvíľu uvažovali, čo robiť? Zavolať sanitku, alebo neotáľať a konať? Uvedomovali si, že každá minúta je drahá a môže byť osudná. Rýchle sa rozhodli a vzápätí konali. Dve dobité telá strážnikov uložili na plošinu nákladného auta. Pomocník na nich prehodil zakrývaciú plachtu a prisadol si k nim, aby na nich cestou dohliadal.

Do najbližšej nemocnice v neďalekom okresnom sídle skúsený vodič uháňal po známej trase najväčšou rýchlosťou, akú len z nákladného auta dostal.

Z veršov Gregora Papučka

História

(Homo homini lupus est)

Dejiny ako hustá hora
zdivočená a nevlúdna.
V nej vlci vijú dookola
a zúri zákon násilia.

Boháč odiera chudobného,
bo chce byť ešte bohatším,
a odral by aj kožu z neho.
Taký je v básni dejín rým.

Silnejší dengľavému dáva
ničím nezaslúžený trest.
Človek sa vlkom človeku stáva,
homo homini lupus est.

Dokiaľ?

Ach, svete nekonečne šíry,
dokiaľ ťa ešte uvidím?
Všetko sa okolo mňa víri.
Ach, svete nekonečne šíry,
dones mi do vedomia chýry,
zopár obrazov do vidín.
Ach, svete nekonečne šíry,
dokiaľ ťa ešte uvidím?

Svet sa prebúdzá

Už kvitnú vtáčky po stromoch,
zo zobáčkov im džavot pučí.
Ako v prírodných kostoloch
znejú piesne až hora hučí.

Už svet sa vôkol zelená,
z krov púčky kvetov vykúkajú,
svet v radostný raj premenia,
hory horlivú hymnu hrajú.

Vzmáha sa šťastie, radosť vrie,
jar z dlhého sna prebudená
roztvára svoje priehŕstie,
delí, dôstojná svojho mena.

Čo je to za svet?

Panebože, čo je to za svet,
prečo v ňom diabli panujú?!
Kam zmizla česť, že jej tu už niet,
kto zničil spravodlivosti kvet,
prečo tu hučí diablov kuplet
a ľudia sa len sťažujú?!
Panebože, čo je to za svet,
prečo v ňom diabli panujú?!

Cestou časom

Čas letí, priniesol nám jar.
Utiekol pred ňou zimný dravec.
Máme tu vytúžený dar:
fúrou tepla k nám prišiel marec.

Po lúkach, stráňach trávička,
z nej sedmokrásy vykúkajú.
Úsmev im sedí na líčkach,
po stromoch vtáčky čvirikajú.

Je to jar, naozajstná jar
so svojou čarokrásnou tvárou.
Radosť je pozrieť na chotár,
posiaty množstvom jarných darov.

Avšak ten večne hybný čas
priniesol nám rozmarný apríl.
A ten blázon prekvapil nás,
nebo i slnko mrakmi zakryl.

Okolie opanoval chlad,
mračná nás dažďom pokropili,
skrývali sme sa pod kabát
navzdory aprílovej sily.

Aj dnes je apríl bláznivý:
raz je nad nami zamračené,
raz tu sucho robí divy
a všetko je tu popletené.

Čas však letieť neprestane,
letí, letí v nekonečný kraj
a čoskoro z prajnej dlane
ponúkne nám čarokrásny máj.

Budín 3. 4. 2019

Kód pokoja

Spievajme, Slováci, spievajme,
životu nášmu sa radujme!

Rozhýbme osudu klávesy,
našu reč slovenskú chráňme si!

Diabol si konička podkuje,
vo svete všetko sa zhoršuje.

Kód pokoja je len jediný:
diabla si vyžeňme z dediny!

*

Žijeme v tuhom bezvedomí
vdeptaní v nemilosť.

Skôr než sa ozve umieračik,
čo na rozlúčku tak cintlavo zvoní,
pozviechajme sa a povedzme:
Dost!

81

Osemdesiatjeden
nie je až tak veľa.
Dúfam, že púť
môjho života
ešte nie je celá.

Na ten poplach ešte
netreba mi volať.
Tým chodníckom
môžem ešte
ďalej pokračovať.

Pokojne si môžem
zotrieť vrásky z čela:
81 rokov
nie je až tak veľa.

Kolko tvrdej práce
na mňa ešte čaká!
Vôle, sily
mám nadostač,
pánu Bohu vďaka.

Dúfam, že mi pridá
ešte rôčkov zopár,
budem si môcť
ešte pozrieť
podpílišsky chotár.

Z pozostalosti Jozefa Baďuru (1941 Čobánka – 2001 Komárom)

Kde žijú Slováci, tam žije aj bohatá ľudová kultúra, piesne, rozprávky, anekdoty, detské veršičky a vtipy... Takáto je aj pradávná, pôvodne slovenská horská dedina *Boroň*, ktorú dnes *Čobánkou* nazývame. Bohatstvo ľudovej kultúry postupne prerastá aj do vzniku literatúry, prózy a poézie. Skvelým príkladom toho je aj Čobánka, ktorá sa nachádza v údolí pod vrchmi *Malý Kevil* (488 m) a *Veľký Kevil* (534 m), v tesnej blízkosti Pílišských hôr, asi 10 km od vrchu *Píliš* (756 m).

Tu sa narodil **Jozef Baďura**, ktorému knižne vyšli štyri básne v antológii pílišských slovenských autorov *Pod Pílišom – tam je náš svet* (2008). J. Baďura vyrastal ako polosirota, jeho otec zahynul v druhej svetovej vojne. Vychovávali ho starí rodičia z matkinej strany. Roku 1952 ho zapísali do šiestej triedy *budapeštianskej slovenskej školy*, kde r. 1959 získal diplom slovenského učiteľa pre nižší stupeň. Po maturite päť rokov pôsobil ako slovenský učiteľ v novohradských *Veľkých Peňanoch*, potom ako vychovávateľ v *Asóde* a r. 1969 sa dostal do *Detského mestečka v Komárome*. Desať rokov pracoval aj na mestskom výbore socialistickej strany, kde mal o. i. na starosti spoluprácu a udržiavanie kontaktov s úradmi a inštitúciami v sloven-

skom *Komárne*. Od r. 1981 až do predčasného odchodu do dôchodku v r. 1989 zastával funkciu predsedu *Ľudového kontrolného výboru Komáromu*. Jozef Baďura bol uvedomelým Slovákom, čo verne odzrkadľujú aj jeho básne uverejňované v *Ľudových novinách* a v *Našom kalendári*. Zaslúži si, aby sme naňho nezabúdali.

Teraz predstavujeme jeho doposiaľ neuverejnenú báseň z jeho literárnej pozostalosti.

Gregor Papuček

Jozef Baďura Dedo Paľko

Ešte len dvanásť rokov mal,
keď svoju mamku pochoval.
Ostali na otca traja:
Paľko, a tiež mladší dvaja.

Bol to koniec jeho detstva,
hnal kone a znášal vrecia,
oral, sial a zbožie kosil,
a úrodu domov nosil.

Keď zapriahol kone vrané,
čerstvou slamou ošúchané,
skočil na voz ako z hračky
a poháňal postojáčky.

Veril sebe, istý si bol
ozdobeným bičom šibol,
kone napli svoje svaly,
a do kroku hneď sa dali.

Cestou vedľa cintorína
Paľko na ten hrob sa díva,
kde spí jeho mamka drahá
žltou hlinou zahrabaná.

Nestaraj sa, mamka, o nás,
synovia Ti vyrastú raz!
Máme svaly, aj kus chleba,
len nám je smutno – bez Teba.

Koníčky nás fúrou driny
odviezli až do Trstiny.
Paľko sena tam nahrabal
a na voz ho poukladal.

Kone hore prudkým svahom
vyťahli to jedným šmahom.
Napínali sa im svaly,
ale cestou nezlyhali.

Hore Paľko rozhodne sa
zabrzdiť zadné kolesá
reťazou a tak ísť nadol,
a sám si na seno sadol.

Paľko pozornosť si zvýšil,
oprátami kone tíšil,
dedina už blízko bola,
keď sa reťaz rozdvojila.

Voz sa ihneď zrýchliť stačil,
do priepasti kone tlačil...
Dedo Paľko, voz zadrž!
Teraz ukáž, že si muž!

Paľko ozaj nabral sily,
podkovy sa zaiskrili,
koníčky sa zastavili.
Bohu vďaka, že prežili.

To mne dedo tak rozprával,
keď som aj ja kone mával.
V srdci hrdosť k nemu mám,
veľkosť deda uznávam.

„Nechat' za sebou stopy / akože TREBA“

Sonda do slovenskej literatúry osemdesiatych
a deväťdesiatych rokov minulého storočia

V roku 2021 si viaceré knižné publikácie slovenských autorov v Maďarsku pripomínajú *významné výročia*. Niektoré z nich sme si vybrali na čítanie, respektíve na znovučítanie sledujúc, čo nám hovoria dnes. V príspevku sa venujeme individuálnym básnickým zbierkam I. Fuhla *Čiernobiela mozaika – Fekete-fehér mozaik* (1986) a Laca Klausa *Vďaka* (2001), zbierke prekladov I. Fuhla *Vyzliecť slová – Levetköztetni a szavakat* (1991) a kolektívnej zbierke poézie a prózy slovenských autorov v Maďarsku *Cestou k slovám* (1996).

Priznávame sa, že náš výber padol nie náhodou na tieto publikácie. Pri rozhodovaní sa, ktorým knihám sa venovať, sme brali do ohľadu skutočnosť, že v tomto roku si básnik, významný kultúrny dejateľ I. Fuhl pripomína trojité výročie: 60. narodeniny a 35., resp. 30. jubileum vydania jeho dvoch vyššie uvedených diel. Aj z toho dôvodu sme kládli do centra našej pozornosti *poéziu* ako literárny žáner. Podelíme sa s čitateľmi *Nášho kalendára* o naše dojmy a impre-

sie, získané počas zahĺbeného čítania vybraných diel. Pri štruktúrovaní príspevku sme vychádzali skôr z logických súvislostí medzi textami, než z ich chronológie. Postupovali sme práve opačným smerom: do úvodnej časti sme zaradili z hľadiska vzniku „najmladšiu“ a do záveru „najstaršiu“ knihu, medzi ktorými si našli miesto kolektívna antológia diel slovenských autorov v Maďarsku a zbierka prekladov I. Fuhla, vytvárajúc tak akúsi rámcovitú výstavbu príspevku.

Spod pera ľudového básnika

Ako prvú predstavujeme zbierku básní *Vďaka* (2001) z pera ľudového autora *Laca Klausa*, pochádzajúceho z *Mlynkov* (Pilisszentkereszt). Dnešný čitateľ tematicky a jazykovo archaickú tvorbu môže vnímať ako anachronizmus. Keď však texty rôzneho druhu, zámeru a úrovne vstupujú do bezprostredné-

ho kontaktu, navzájom sa ovplyvňujú, vďaka čomu sa dostávajú do úplne inej dimenzie. Následkom toho sa z medzitérovej komunikácie môžu vynárať zaujímavé súvislosti. Zbierka obsahuje 16 básní v mlynskom nárečí západoslovenského typu, ktoré do súčasnej slovenčiny prepísal významný básnik, mlynský

rodák **Gregor Papuček**. Ide o básne opisného charakteru, v ktorých sa zo spätného pohľadu zachytávajú autorom prežívané udalosti z detstva a mladosti. Odzrkadľuje sa v nich každodenný život sedliackej rodiny prvej dekády dvadsiateho storočia, popretkávaný sociálnymi, historickými, sociologickými a folklórnymi črtami týkajúcimi sa celej dediny. V básňach sa zobrazujú tradičné pracovné úkony, napr.: *Učili nás otec kosiť, Drapali sme perie, Kvasili sme kapustu, Zabíjačka*, ktoré majú významnú dokumentačnú hodnotu

aj z hľadiska národopisu. Svojím obsírnym rozsahom a podrobným opisom (124 strof) príhody rodiny počas druhej

svetovej vojny (*Hrozná vojna bola*) sa autor predstavil ako dobrý rozprávač, ktorý sa prísne pridržiava faktov, pričom podáva príbehy pútavým štýlom. V zbierke nachádzame aj dôverné domáce chvíle, napr. v básni *Chlebík náš každodenný*, z ktorej citujeme jednu strofu:

Tu máš krajec chleba, jedz, synku, nehladuj!

Aj ty, môj maličký, len už neoroduj!

A srdcu odláhlo, hneď bolo v poriadku.

Tak si ja spomínam na chlieb aj na matku.

Sme svedkami v rodinách toho času najmä deťmi veľmi očakávanej udalosti: pečenia chleba. Autor si vybavuje vo svojich spomienkach moment, keď matka ponúkala deťom krajec čerstvo upečeného chlebíka, čo súrodencov naplňovalo istotou, teplom domova a dôverou ku svojim rodičom, osobitne k matke a domovu. Význam knihy Laca Klauza nachádzame v prvom rade v jeho archaickom jazyku a v hodnovernom vykreslení roľníckeho spôsobu života pod Pilíšom.

Spoločné východiská v antológii básní a preklade tvorby rôznych poetov

Z titulov kolektívnej zbierky prác slovenských autorov v Maďarsku *Cestou k slovám* a zbierky Fuhlových prekladov básní rôznych autorov z rôznych krajín a rôznych národností z tvorivej dielne Imricha Fuhla *Vyzliecť slová – Levetkóztetni a szavakat* na prvý pohľad zisťujeme, že

ich styčným bodom, ústredným motívom je *slovo*, respektíve *jazyk*. Druhým spojovacím ohnivkom je skutočnosť poslednej štvrtiny dvadsiateho storočia, v ktorej sa ocitá človek tejto doby. Oba výbery vychádzajú zo spoločnej, či podobnej základne, ktorú ale vnímajú, prežívajú a

tvorujú diametrálne odlišne. V nasledujúcej časti sa osobitne venujeme obom zborníkom, pravdaže, vzhľadom na rozsahové možnosti veľmi stručne, pričom sa pokúsime o zachytenie ich osobitných

znakov, ktoré podložíme citátmi. Pri ich predstavení vychádzame z nasledujúcich aspektov: zloženie autorov, východiskové pramene, tematické zameranie, básnická stratégia a vnímanie posolania poézie.

Cestou k slovám

Zborník Združenia slovenských spisovateľov a umelcov v Maďarsku

Zborník *Cestou k slovám* (1996) po *Výhonkoch* (1978) a *Chodníkoch* (1984) sa dostal pred čitateľov vyše jedenásť rokov po vyjdení predošlej zbierky. Prihlásili sa v ňom siedmi básnici (**Juraj Dolnozemský, G. Papuček, Alexander Kormoš, I. Fuhl, Mária Fazekašová, Pavel Samuel, Gabriel Hattinger**) a desiat autori prózy rôzneho druhu a žánru (**Michal Hrivnák, Oldřich Kníchal, Ján Fuzik, Ildika Fúziková, Ondrej Medveď, Štefan Lami, Michal Škrabák, Štefan Kraslán, Július Hemerka, Alexander Zderka**).

Tvorcovia až na malé výnimky sa sústreďujú hlavne na vnútorné problémy slovenskej komunity v Maďarsku. V istom zmysle sa uzatvárajú do ulity svojho národnostného bytia, z čoho vyplýva ich zúžená tematika koncentrujúca sa predovšetkým na *národnostné témy* (asimilácia, strata jazyka, vízia o zániku slovenskej národnosti v Maďarsku, snaha prinavrátiť rodákov ku koreňom, národnobuditeľské poslanie), v romantizujúco patetizujúcom naladení, väčšinou pri tradičnom (lineárnom) rozvíjaní

motívov a pri zachovávaní formálnych konvencií poézie. Z toho vyplýva, že hlavným predmetom záujmu básnikov je *slovenský jazyk* a s ním úzko zviazaná koherentná *slovenská identita* ako prioritný etnoidentifikačný faktor. Postupné vytrácanie sa slovenčiny z komunikačnej praxe básnici vnímajú v bezprostrednom kontakte so svojimi rodákmi odcudzenými od svojich slovenských koreňov. Hľadajúc východisko z tejto neutešenej situácie motív materinského jazyka umiestňujú do rôznych

kontextov svojich básní s cieľom odvodniť jeho význam a hodnotu z hľadiska národnostného bytia, vyznačiť jeho miesto v hierarchii jazykov, napokon vyjadriť k nemu silný citový vzťah. Na znázornenie našich konštatácií uvedieme po jednom úryvku z básní štyroch excelentných básnikov publikujúcich aj v súčasnosti, uverejnených v zborníku *Cestou k slovám*.

Juraj Dolnozemský sa obracia na svojich rodákov ako sprostredkovateľ medzi generáciami, keď ich v poslednej strofe

básne *Smerom k slovám* ústretovým gestom pozýva k spoločnému stolu:

*Krajanía, volám vás
k slovami prikrytému stolu.
K obedu zoberme si každý
košelu čistú, novú!*

Autor sa pripravuje na veľký romantický čin, keď pozvaným hosťom mieni odovzdať svoj básnický závet. Výnimočnosť chvíle zvyrazňuje tým, že stôl prikrýje slovami. To v mysli čitateľa vyvoláva predstavu obrusa ako druhu tkaniny (jazyk, text), ktorý sám „utkal“ a ponúka z neho duchovnú potravu, kultúrne dedičstvo predkov, jazyk.

Nevedno však, či pozvaní prijmú túto invitáciu.

G. Papuček v básni *Vzývám Ťa, mladost'* odkazujúc na Hviezdoslava sa v dramatickom tóne obráti na mládež v nádeji, že nájde u nej pochopenie z bezvýchodiskovej situácie chátrania materinského jazyka:

*Porad' mi, čo robiť?
V hlave mi smútočný
pochod hrajú.
Ako mám ďalej žiť,
keď slová
umierajú?!*

Metaforou „smútočný pochod“ a „slová umierajú“ sa výstižne podáva hraničná situácia stavu slovenčiny veštiaca jej blížiaci sa zánik, čomu sa snaží básnik predísť pomocou mladej generácie.

Verš poslednej strofy básne *Polyfónia* od **A. Kormoša** „Dožičme s vatrou spievať fujare“ sa dotýka slovenskej reči, na čo poukazuje slovo „fujara“:

*Dožičme s vatrou spievať fujare,
muzika hrej – hraj v slovenskej reči,
ako sa členom orchestra svedčí!*

Fujara patrí medzi atribúty slovenského národa. V Kormošovom vnímaní je metaforou slovenského jazyka, ktorý chce byť súčasťou fenoménu jazykov. Fujara mieni pridať svoje jedinečné hodnoty k jeho polyfónnosti a prispieť k jeho obohateniu.

I. Fuhl:

Slová, ktoré bolia

*pozrime sa do zrkadla času
privykajme na boľavú stratu
ešte sme a predsa nie sme to my
prečo si nosíme na trh slová
naše slová ktoré nás tak bolia*

I. Fuhl nadväzujúc na svojho básnického druhu J. Dolnozemskeho v „zrkadle času“ zisťuje viditeľné zmeny svojej tváre uvedomujúc si, že časom sa stal iným, než aký bol pôvodne. Toto poznanie možno vzťahovať aj na slovenskú komunitu. Identifikovateľné zmeny jej charakteru počas dejín sa prejavujú aj v odosobnenom zaobchádzaní dnešnej generácie s duchovným dedičstvom – jazykom – predkov.

Vyzliecť slová – Levetkóztetni a szavakat

Publikácia Združenia slovenských spisovateľov v Maďarsku.
Zostavil a preložil Imrich Fuhl, 1991

I. Fuhl svoj záujem o preklad prejavil už aj vo svojej dvojazyčnej debutant-skej zbierke *Čiernobiela mozaika – Fekete-fehér mozaik*. V básni *Zmlknem* napríklad hovorí o rodnom jazyku z aspektu prekladateľa. Osobitne ho zaujímajú texty básnikov píšucich o svojom rodnom jazyku, ktoré ho oslovujú a motivujú uvažovať nad svojím vlastným materinským jazykom. Do svojej knihy prekladov zatiaľ jediného svojho druhu v dejinách slovenskej literatúry v Maďarsku pojal široký okruh autorov (51) zo stredoeurópskeho priestoru a zo zámoria (Maďarsko, bývalé Česko-Slovensko, bývalá Juhoslávia, Rumunsko, Maďarsko, USA a Kanada).

Ako aj nadpis zborníka naznačuje, je v ňom jednou z hlavných tém problematika jazyka. Na to poukazuje už aj samotný titul zbierky *Vyzliecť slová*, ako aj nadpisy cyklov *Rozmrvené slová*, *Znaky bez významu* a tituly básní: *Ešte bolí slovo*, *Slová*, *Bez slova*. Vychádzajúc z čítania básní tejto prekladovej antológie však vnímame rozdielny postoj k jazyku zo strany slovenských básnikov z materskej krajiny a zo strany dolnozemských a zámorských slovenských autorov. Vyplýva to akiste z rozličného

statusu slovenčiny ako národného a ako národnostného jazyka. Prvá skupina autorov slovenský jazyk vníma ako národný jazykový prostriedok fungujúci nerušené, respektíve prirodzene v každej sfére života. V tom spočíva jej otvorenosť voči

zmenám nastávajúcim v jazykovede v 20. storočí, ktoré ovplyvňujú všetky vedy, vrátane literatúry. Na základe toho sa domnievame, že v tejto skupine slovenský jazyk a jazyk ako taký je vnímaný hlavne ako centrálna kategória doby modernizmu, ku ktorej sa počítať nedôvera. Skepsa voči jazyku úzko súvisí s dobovým životným pocitom človeka veľkomesta či užšieho rodiska. Z vnútornej nestálosti, nerozhodnosti a

premenlivosti vzniká aj pocit dočasnosti jedinca/básnika vyplývajúci z rozorvanosti spoločnosti, čo sledujeme v nasledujúcom úryvku z básne *Hany Koskovej Na Bajkalskej*, v ktorej si všimáme, ako pod vplyvom vnútornej neistoty hrdinky básne fragmentarizuje jazyk: „*Nehluč-ne otvárajú a zatvárajú / myšlienky / do čakárne, / v ktorej ťa čakám / bez údajov / o mieste a čase, / len s dvoma slovami, / ktoré si mi nechal / uprostred ťažkých obytných blokov.*“

U básnikov slovenskej (ale aj rómskej, rumunskej a nemeckej) národnosti na rozdiel od slovenských autorov z mater-skej krajiny vidíme, že jazyk vnímajú ako *kultúrny fenomén zdedený od predkov, ktorému hrozí zánik, preto ho treba brániť* a všemožne napomáhať jeho revitalizáciu. Ide tu jednoznačne o citový vzťah presiaknutý silnými morálnymi väzbami, požiadavkami a očakávaniami voči sebe a voči rodákovi. Príkladom toho je úryvok

z básne G. Papučka *Z kuchyne myšlienok: „Dávkou olúpaných slov / posýpam korením citov / a zalievam čistými myšlienkami / postavím na horúci sporák, / dlho to miešam. / Snáď z toho bude / báseň? / Ktohovie?! / Matke to nikdy / neprihorelo.“* V básňach preložených I. Fuhlom vnímame svojské reflexie na dané spoločenské obdobie, v ktorých objavujeme veľa spoločných črt, vyjadrených v závislosti od poetických stratégií a postojov k jazyku.

Čiernobiela mozaika 35

Záverečnú časť svojho príspevku venujeme významnému umelcovi slova, básnikovi Imrichovi Fuhlovi, „*spievajúcemu / naraz na dvoch miestach / dvojhlasne*“, ktorý sa v roku 2021 dožíva šesťdesiatky a zároveň si pripomína 35. výročie vzniku svojej prvej dvojjazyčnej básnickej zbierky *Čiernobiela mozaika – Fekete-fehér mozaik*. Už svojou debutantskou zbierkou prekvapil čitateľov čerstvým, zrelým, mladistvým hlasom, priam kacírskym prístupom k tradičnému vnímaniu a tvarovaniu obvyklých veľkých tém slovenskej literatúry v Maďarsku. Pri príležitosti jeho dvoch medzníkových jubileí mu blahoželáme a srdečne ho vítame v klube šesťdesiatnikov.

Krátko o zameraní jubilejnej básnickej zbierky

Imrich Fuhl (1961 Mlynky) v roku 1986 ako 25-ročný nádejný mladý poet debutoje samostatnou dvojjazyčnou zbierkou básní *Čiernobiela mozaika – Fekete-fehér mozaik*, v ktorej si našli miesto aj jeho mladické, prekvapivo zrelé básne zo stredoškolských čias. Vychádza z poézie svojich „literárnych otcov“ G. Papučka a A. Kormoša, z opozičného myšlienkového a umeleckého ovzdušia Budapešti a Bratislavy 80. rokov minulého storočia, z neskoreho (oživeného) modernizmu a neoavantgardy hlásiacej sa znovu po dlhšej

prestávke v slovenskej a maďarskej literatúre od polovice sedemdesiatych rokov. Prihlási sa s novou básnickou stratégiou vychádzajúcou z vyššie uvedených prameňov. Venuje sa najmä súčasnosti, do centra svojich lyrických výpovedí kladie

Fuhlova skladačka slov

Nadpis debutujúcej zbierky *Čiernobiela mozaika* odkazuje na ľudovú múdrosť, podľa ktorej „*každá minca má dve strany*“, čo znamená, že skutočnosť má nespočetné odtiene, preto nie je možné ju vysvetliť iba z jediného uhla pohľadu. Už sám titul básnickej zbierky signalizuje základné črty jeho poézie uvádzajúce do slovenskej poetickej tvorby v Maďarsku znaky modernizmu a neoavantgardy. Spájaním dvoch protikladných fenoménov v nadpise vzniká jednotný celok, v ktorom sa navzájom vyrovnáva a dopĺňa čierna a biela farba. Slovo *mozaika* pripomína výtvarnú techniku skladania obrazu z drobných kamienkov. Poet cez ňu podáva informáciu o svojej stratégii textotvorby uvedomujúc si, že protirečivosti poslednej dekády dvadsiateho storočia sa nedajú zachytiť tradičnou lineárnou metódou (jednotlivé verše logicky nadväzujú na seba) textotvorby. Zložitá skutočnosť vyžaduje novú formu tvorenia básnickej reči: narúša sa plynulé rozvíjanie myšlienok, básnický text sa fragmentarizuje. Tieto črty sa transparentne prejavujú v básni *Čiernobiela mozaika*:

*z prameňov rozumu
z naivnej hry citov
skladám mozaiku minulosti
a budúcnosti nášho (ne)bytia
na dvoch stranách plátna*

jednotlivca zápasiaceho so svojimi traumami v konfrontácii so svetom a samým sebou, reálne uvažuje nad problematikou a perspektívami svojej národnosti, pestuje voľný verš, experimentuje s vizuálnou poéziou (kalligram).

*malujem osudy
nevinných picassovských holubíc
ktoré padajú z neba do blata
voľným rytmom reči
kráčam po podstatu
a spájam torzovité detaily
v dvojité celok krásnej nekrásky*

Voľne prúdiace myšlienky nenadväzujú na seba v príčinných a časových súvislostiach, avšak sa spájajú do reťazi nevypočítateľných metaforických súvislostí. Modernizmus svoj vzťah k svetu vyjadruje v kontrastoch, čo autor plne využíva. Lyrický subjekt básne sa ocitá v centre rozporuplných situácií, ktoré vníma v kontrastných obrazoch: – rozum > < cit; bytie > < (ne)bytie; minulosť > < budúcnosť; rub > < líce; blato > < nebo; krásna > < nekrása, pričom biografický subjekt (autor) tematizuje samý akt a techniku písania. V tom sa očividne prejavuje jeho sklon k vizualite a auditívnosti. Svoju stratégiu písania podáva obrazne, evokujúc techniky výtvarného umenia (mozaika, maliarstvo), pričom implicitne poukazuje jednak na svoju činnosť textára a gitaristu v slovensko-maďarskej rockovej skupine AGR±, jednak na neviazanú – voľnú veršológiu pestovanú v tejto zbierke. Popritom sa odvoláva aj na erbový obraz Guernica od *Pabla Picassa*, protestujúci proti

bombardovaniu (1937) rovnomenného baskického mesta, ako aj proti akémukoľvek násiliu. Poet objavuje styčné body medzi zdánlivo chaotickým rozložením torzovitých ľudských osôb, zvierat a predmetov na plátne a medzi voľným štrukturovaním najrozličnejších, k sebe často nepriliehajúcich kontrastných de-

Jednotlivec vo víre protirečivosti sveta

*tak ako je čierna
na bielom svedomí
dusí ma slovné zbrojenie dneška
útok obrana sebaoprenie
chudobná paleta
premárnených farieb
naše podvedomie sa vedome
hlási k odmlčaniu jazyka
a ja predsa spievam
naraz na dvoch miestach*

tailov na papieri, ktoré napokon splývajú v jedno. Hromadenie protipólov pokračuje aj v ďalšej časti básne. Oproti prvým veršom, kde sa vyznáva zo subjektívnych impulzov usmerňujúcich proces tvorby, sa tu autorský záujem posúva na deprimujúce spoločenské deje a ich rozladujúce následky na život jednotlivca.

Bezmocnosť lyrického ja uprostred šokujúcich dianí dehumanizovaného sveta sa podáva radom kontrastov (čierna na bielom svedomí; útok > < obrana, sebaopieranie; podvedomie > < vedomie; odmlčanie jazyka > < spievanie), štylisticky výstižných prívlastkových syntagiem (chudobná paleta; premárnené farby) a mnohovravných metafor (čierna na bielom svedomí; slovné zbrojenie). Metafora „slovné zbrojenie“ akiste odkazuje na profanizáciu jazyka súvisiacu scivilnením literatúry tematizujúcej súčasnosť, následkom čoho sa scivilňuje aj básnická reč. Básnika sa hlboko dotýka (dusí) vyprázdnenie, zmena, či modifikácia významu slov, k čomu dochádza v dôsledku zmeny postoja súčasníkov k jazyku, prejavujúceho sa v spochybňovaní jeho schopnosti vyjadriť skutočnosť vo svojej komplexnosti. Nedôvera voči jazyku sa prejavuje aj v súvislosti so slovenským jazykom, ktorý tiež nedokáže celkom odpovedať na výzvy súčasnej doby. Autor však napriek všeobecnému trendu „spieva / naraz na dvoch miestach“. Priznáva sa k dvom jazykom: k slovenčine a maďarčine. Oba pokladá za svoje, v oboch tvorí básne, rôzne iné texty a preklady.

Rozpoltený (zdvojený) básnický a lyrický subjekt

*dvojhlasne milujem a nadávam
nenávidím a zbožňujem ľudí
dvojmo žijem – píšem
svoj rozbitý život
do zdvojnásobenej čierne noci
sa vkráda žiara – nádej úsvitu*

V poslednej časti básne takmer do krajnosti vyhrocuje kontrasty, aby ich potom nečakaným gestom v poslednom verši uhladil, respektíve uzavrel ich zlúčením do jedného celku, podobne ako v prípade titulu básne, keď sa vyrovnajú kontrasty, veď líce a rub rovnako patria k životu, sú neoddeliteľné. Verše „dvojhlasne milujem a nadávam“ / „dvojmo žijem – píšem“ / „do zdvojnásobenej čer-

ne noci“ /, ako aj predchádzajúce kontrasty, na ktorých sa zakladá táto báseň a vôbec celá poézia básnika, odkazujú na prítomnosť rozpolteného (rozdvojeného) subjektu. O rozpoltenom (rozštiepenom) subjekte modernizmu hovoríme od vzniku psychoanalýzy (Sigmund Freud: *Výklad snov*, 1900), pomocou ktorej sa vyvrátila idea o koherentnom, stabilnom subjekte a poukázalo sa na jeho fragmentárnosť (roztrúsenosť). Následkom tejto teórie osobnosti dochádza aj k decentralizácii autorského subjektu, prejavujúcej sa v rozpadávaní aj jeho autorskej perspektívy na rôznorodé zorné pohľady (mozaiky).

„Nechť za sebou stopy / akože TREBA“

Záverom sa vráťme k titulu príspevku, ktorým básnik po desaťročiach reaguje na svoje už skoro zabudnuté verše – „*nechcem nechať za sebou stopy / a predsa sa nemôžem stratiť v cudzích stopách*“ – z básne *Cestou domov*, nachádzajúcej sa v jeho debutantskej zbierke. Verše začínajúceho básnika hovoria jednak o odvekej dileme, či pochybnostiach každého básnika o umeleckej kvalite vlastnej tvorby, jednak o skrytej túžbe zapísať sa natrvalo do vedomia kultúrnej pamäti čitateľskej verejnosti. Je to prirodzenou túžbou aj nášho básnika – jubilanta, ktorý po neistotách sálajúcich z jeho mladíckych veršov,

poučený bohatými skúsenosťami jednoznačne vyslovuje svoju snahu: stať sa „literárnym otcom“ nasledujúcej generácie, ktorá inšpiratívne stopy (znaky) jeho poézie preberá, prepisuje, modifikuje, spochybňuje, a tým ich uvádza do pohybu, obohacujúc ich pôvodné významy a držiac ich pri živote. Zo starej stopy tak vzniká nová hodnota, ktorú preberá a iným spôsobom používa ďalšia generácia, zachovávajúc tak pôvodné stopy predchodcu v inej forme. Želáme básnikovi, aby sa jeho snaha splnila.

Katarína Maruzsová Šebová

Petar Milošević

Perspektívy vymretia

Keď vlny demokracie dosiahli vody menšinových práv, vtedy poslední senondrejskí Srbi, obdarení hospodárskymi vlohami a právnymi zmyslami, začali analyzovať perspektívy vymretia z politického a finančného hľadiska.

Zdalo sa im, že v tom prípade, ak Senondrej načisto ostane bez Srbov, za posledného senondrejského Srba by bolo treba vymôcť akési odškodnenie.

Avšak vysvitlo, že podľa autonómneho nariadenia národnostného zákona oficiálne Senondrej vtedy môže ostať bez Srbov, ak to odhlasuje senondrejská srbská samospráva.

Totížto národnostný zákon zaručuje taký vysoký stupeň demokracie pre národnosti, že bez nich nie je možné prijať nijaký právny predpis vzťahujúci sa na nich, teda bez nich nie je možné vysloviť ani ich nebytie.

Vymretie senondrejských Srbov môže odhlasovať iba senondrejská srbská samospráva, ale táto to nemôže urobiť do vtedy, kým senondrejskí Srbi, tvoriaci samosprávu, nevymrú. Ale keď vymrú, nebude nikto, kto by založil samosprávu, ktorá by vyhlásila, že už nie sú.

Z tejto právnej šlamastiky sa senondrejskí Srbi pokúsili vyzuť modifikáciou štatútu, keď navrhli, aby mandát poslancov samosprávy nevypršal ich úmrtím. Treba vypísať mimoriadne voľby, na ktorých je možné hlasovať aj za pokojne zosnulých kandidátov, čím by sa do samosprávy dostali aj ctení členovia zo 17. a 18. storočia, napríklad patriarcha Čarnojević a Vendović, alebo Jakob Ignatović, ktorý má sochu pod vrbou; ba hoci aj Pišta Dodola.

Už sa zosnovovali taktické výpovede a začala sa kampaň mŕtvych kandidátov. V cintoríne usporiadali mítingy, recitačné súťaže, úsmevné súťaže a festivaly ľudových tancov, protikandidáti chodievali oblečení v kostýmoch mátoch po meste, strašili turistov v mníšskych róbach pred

Zlatým šarkanom, deti bezhlavo utekali do cukrárne Lola, Gazember Waczlavik predniesol šamanské piesne v Dalmátskej pivnici, srbské preklady básní Bélu Adamisa vychádzali na zadných stranách nálepiek (prázdnych) fliaš od unikumu, členovia kapely Bizottság sa natriasali na disko-kole v šatách metropolitu v Jaskyni (podľa mnohých to boli jednoducho paródie Szörényiho piesní), Zsófi Györeová premávala na elektrickom klavíri prerobenom na nákladiak zo Somárskeho vrchu po Pečoru a vykrikovala dvojazyčné heslá, kapela Vujišić hrala tureckú elégiu s názvom Rozlúčková z Nizámu na dvore kostola Saborna pri náhrobnom kameni Tichomíra Vujišića a volebný výbor práve chcel vypísať deň volieb, keď im do polievky dokafralo finančné oddelenie.

– Do srbskej samosprávy môžu zvoliť celý cintorín, ale lístky na odškodné za posledného Srba nemôžu prebrať mŕtvi.

– Ani patriarcha Čarnojević? – rozhorčovali sa senondrejskí Srbi.

Na odporúčanie svojich právnikov vyskúšali ešte niečo pri stole práva. Odhlasovali uznesenie o samosprávnom dualizme, podľa ktorého zbor sa skladá z dvoch frakcií: z odboru na vyhlásenie vymretia, členovia ktorého sú zbavení povinností žitia, a z odboru na vyzdvihnutie financií, do ktorého sa mohli dostať iba živí.

Dobre, povedali, ale kým žijú členovia odboru na vyzdvihnutie financií, dovtedy nie je vymretie, teda neprináleží ani odškodnenie, povedali finančníci.

– Nevadí, vypýtame si preddavok, – nabádali Srbofili. Pri preberaní peňazí

podpíšu zmluvu, v ktorej sa zaviazu, že do vytýčeného termínu vymrú.

Proti tomuto už nevedeli argumentovať ani najprefikanejšie štátne a finančné líšky, ale verejná neprajnosť charakteristická pre málopočetné komunity predsa obrátila váhu na stranu štátnej pokladnice.

Na zasadnutí, vypísanom na vytýčenie termínu vymretia, živí Srbi sa nevedeli dohodnúť s mŕtvymi, lebo navzájom nedôverovali jeden druhému. Potajomky pobehovali po úradoch na zemi a v nebi, ošemetne sa navzájom, ako aj celú vec, za ktorú pracovali, ohovárali. Ich snahu korunoval úspech, odškodné nedostal nikto, ich vymretie prebehlo bez nejakého systému a zmluvy, ktovie ako a kedy.

Doslov

Odkedy môj hore uvedený článok uzrel svetlo sveta v časopise Barátság, húfom dostávam výhražné listy z druhého sveta („prídeš ty ešte do našej ulice“ atď.), ba aj od samosprávy som dostal list, v ktorom stojí:

List výboru na prípravu vymretia

Vážený Autor, členovia nášho výboru s hrôzou čítali váš článok *Perspektívy vymretia* v novembrovom čísle časopisu Barátság.

Odhliadneme teraz od estetického hodnotenia*, avšak pripomíname vám, že vo svojom článku ste zabudli informovať, že k menu koho sa bude viazať vymretie, teda kto bude posledný senondrejský Srb. Hoc' dôležitosť tohto statusu musia uznať aj ľudia duchovne obmedzení, ako vy.

* V liste sa nachádza iba zopár termínov typu: „jeho špinavá papuľa“ alebo „prašivá klávesnica“.

Totíž je samozrejmé, že posledný senondrejský Srb nemôže byť hocikto.

Túto funkciu môže zastávať iba národnostná celebrita.

Náš výbor preto vypísal konkurz na štatút národnostnej celebrity, ale vysvitlo, že v radoch málopočetnej srbskej národnosti doslova každý sa považuje za celebritu. Budeme musieť preto usporiadať kvíz na rozhodnutie toho, kto bude hlavná celebrita, ktorá potom vymrie.

1. V rámci Senondrejského Superstar sme plánovali Súťaž srbských trubadúrov labutích piesní. Žiaľ, kvôli náramnému gagotu mestskí ochrancovia „proti“ hluku zakázali podujatie.

2. Takto sa naskytla myšlienka reality show Život stvorený pre Srbov: nazdávali sme sa, že stačí, ak prenajmeme v Senondreji vilku alebo hocijaké zatvorené oddelenie, kde zatvoríme Srbov, potom na televízore sledujeme a rad-radom za nich hlasujeme, ale kvôli krátkosti týždenného dvadsaťminútového národnostného televízneho magazínu by sa kvíz dlho ťahal a obyvatelia zatvoreného oddelenia by vymreli ešte pred koncom, preto sme sa vzdali aj tohto.

3. Ostáva národnostná show o prežití. V rámci nej by sme deportovali národnostné celebrity na Ostrov komárov v Senondreji a čakali by sme, kto dlhšie vydrží.

Ale tu sa vyskytnú právne problémy. Národnostný zákon každému zaručuje právo na uštipnutie dostatočného počtu národnostných komárov, preto uštipnutie maďarských komárov sa neráta v súťaži o prežitie národností. Avšak je veľmi ťažké identifikovať národné a etnické väzby komárov (globálny obraz nepriateľa!), veď v prehlásení o sebaregulácii všetkých komárov počuť to isté monotónne bzučanie. Ostal by odber krvi, ale na tomto poli sme bezmocní voči komárom.

Uvedomujúc si tieto okolnosti Vás prosíme, aby ste vymohli uverejnenie komuniké na stránkach časopisu Barátság, podľa ktorého vymretie meška z technických príčin, ale horlivo na ňom pracujeme.

Preložila Eva Fábíánová

Ľudová poézia spod Pilíša

Takého sem muža mala,
čo sa ježa bál,
čo sa ježa bál.
Tri dni, tri noci se mňu ňeležal.
Zala sem si mechovičku,
prestrela hu na lavičku,
tuto mužu, tuto lež,
ňenájde ťa jež.
!

Ožeňil sa náš Adam

Ožeňil sa náš Adam.
Do bi sa to ból nazdal?
Zal si ženu z Oravi,
mala vlka v bachori.

Ked hu z voza skladali,
tri kolesá zlámali,
a lež hu aj zložili,
aj to štvrté zlomili.

Potom ona plakala,
že bi ona papala.
Upékli jěj pec chleba,
šecko ona pojella.

Potom ešte plakala,
že bi ešte papala.
Upékli jěj dva voli,
ňeňehála len rohi.

Zas si sella, plakala,
že by ešte papala.
Dali jěj tam dve husi,
ňeňehála len uši.

Potom ale plakala,
že bi ona pijala.
Dovézli jěj sud piva,
šecko ona popila.

Zas si sella, plakala,
že bi ešte papala.
Zabili jěj tri junce,
ňeňehála len zvonce.

Ešče ona plakala,
že bi ešte papala.
Upražili tri bravi,
ňeňehála len hlavi.

Potom ona plakala,
že bi ona bumbala.
Dal jěj vína tri sudi,
ňeňehála len dúhi.

Ešče ona plakala,
že bi ešte bumbala.
Uvaril jěj piva vár,
ňeňehála len pohár.

Potom ale plakala,
že bi ona kakala!
Odvéli hu do humna:
„Tu kakaj, duša mojá!“

Ked počala sraťí, ščaťí,
počalo aj domi braťí,
kišbír* počal bubnuvaťí:
„Berte chlapi lopati,
lebo nás to uchmaťí!“

* Kisbír = kisbíró – obecný zriadenec

Chod'il žebník žebnat,
ňemal do čeho zebnat.

Išel pes prez oves...

Išel pes prez oves,
prez zelenú vičku.
Stražil pán pipasár,
paňi rukavičku.

Dedo z babu

Dedo z babu
seno hrabu.
Ked nahrabu,
brk na babu!

A ten Haasóf sin

A ten Haasóf sin,
ňespala bi s ňím!
Velké zubi má,
pohrízel bi ma.

Drnci, drnáda,
rúža červená!
Scel bi ženu mat,
ňemá jěj čo dat.

Alebo:

Fajku na chválu,
sopel na sáru!
Scel bi ženu mat
a nemá čo žrat!

Žál, žál, žál!

Ach, mamenko mojá,
šak je dobre vám!
Lehňete si do posteli,
a pán tato k vám.

A já lehňem do posteli,
kolema slama.
Obrátim sa na druhí bok,
stena studená!

Trenčík

Kúpil Trenčík kozu,
stofku za ňu dal.
Privázal hu g vozu,
odzadku hu dral.

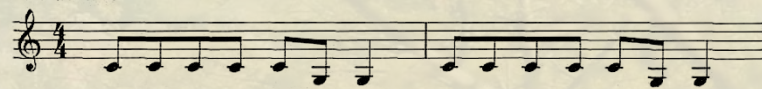
Trenčík!
Už téj kozi ňeňi,
už je na Pomázi,
u jenněj ženi.

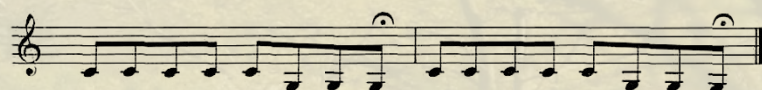
Oplakávanka

Kedysi v Mlynkoch pri pohrebe ženy – plačky oplakávali
mŕtveho. Dôkazom toho je aj táto oplakávanka:

314 Rubato

Ach, kmo-ter mój, kmo-ter mój! Šak ten cí - cer dob - rí ból!

čo mi tvo - já že - na da - la, a - bi sem ta na - ri - ka - la!

Ach, kmoter mój, kmoter mój!
Šak ten cícer dobrí ból,
čo mi tvojá žena dala,
abi sem tá naríkala!

Zozbieral Gregor Papuček

Z kresťanského sveta – duchovný život našich Slovákov vo fotografiách

Foto: (et)

V Baňačke, malebnej dedinke učepenej medzi zemplínskymi vrchmi, pravidelne organizujú Mariánske stretnutie slovenských cirkevných zborov. V roku 2019 ho pod taktovkou CSSM spojili s celoštátnym stretnutím speváckych formácií, ktoré majú vo svojom repertoári aj cirkevné skladby. Stretnutie slovenských zborov v Maďarsku sa uskutočnilo koncom septembra v grécko-katolíckom kostole v Baňačke.

Evanjelický cirkevný zbor v Cinkote (XVI. obvod Budapešti) roku 2019 oslavoval 320. výročie svojho založenia. Cinkoťania preto v predposlednú septembrovú nedeľu usporiadali v tamojšom evanjelickom kostole jubilejnú pobožnosť. Po slávnostnom pozdrave a kázni biskupa južného dištriktu evanjelickej cirkvi a. v. Pétera Kondora program pokračoval komorným koncertom. P. Kondor požeňnal pamätnú tabuľu farárov pôsobiacich v kostole, potom prišiel rad na pozdravné slová hostí.

foto: (zp)

Pri príležitosti sviatku svätého mena Bohorodičky sa pri Svätej studni v zadunajskej, aj Slovákmi obývanej obci Jášč zišli stovky pútnikov zo širokého okolia. Svätú omšu slúžil guvernér farnosti v Monori Zsolt Urr, známy pod menom otec Ipoly, spoločne s miestnym farárom Gáborom Róbertom Primászom.

Foto: (veszpremiersekseg.hu)

Foto: (et)

V kaplnke Slovenského evanjelického cirkevného zboru v Budapešti, kde sa každú nedeľu konajú slovenské služby Božie, sa v prvú októbrovú nedeľu zišiel mimoriadne veľký počet veriacich. Na služby Božie prišli veriaci z Veľkej Tarče a speváci z Nového Sadu, účastníci IX. medzinárodného stretnutia speváckych zborov: 220 rokov – 220 hlasov, ktoré zorganizoval Budapeštiansky slovenský spevácky zbor Ozvena.

Foto: Ondrej Csaba Aszódi

Kružok na zachovanie tradícií Zelený veniec v Ečeri pri príležitosti Sviatku všetkých svätých a Pamiatky zosnulých pokračoval v desaťročnej tradícii a spoločne s miestnym rímskokatolíckym cirkevným zborom zorganizoval pietnu slávnosť na ečerskom cintoríne, kde stovky ľudí spomínali na svojich zosnulých. Po pobožnosti sa konalo požehnanie obnovenej hrobky ečerských slovenských farárov, v ktorej pochovávajú katolíckych kňazov od 19. storočia.

Foto: Zsolt Bellus

Čemerskí Slováci sa po deviaty raz zišli na Dušičky, aby položili vence a kytice k pravdepodobne poslednému čemerskému hrobu so slovenským nápisom. Viac ako dvesto spomínajúcich – od malých detí až po deväťdesiatnikov – sa obliekli do ľudových odevov a pobralo sa v sprievode od Domu slovenských tradícií na cintorín vzdať hold pamiatke slovenských predkov.

Budapeštiansky slovenský spevácky zbor Ozvena v spolupráci so Slovenskou samosprávou XIII. obvodu Budapešti usporiadal IX. Medzinárodné stretnutie speváckych zborov 220 rokov – 220 hlasov v Kostole sv. Jozefa v Budapešti. 220 členov ôsmich speváckych zborov z Česka, Slovenska, Srbska a Maďarska pozdravil aj mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec Slovenskej republiky v Budapešti Pavol Hamžík, ktorý vyjadril svoje potešenie z toho, že spolu spevom oslavovali 220 rokov postavenia Kostola sv. Jozefa.

Foto: (ef)

Foto: (ar)

Práve tak ako za uplynulých dvadsať rokov každú prvú nedeľu v mesiaci, aj v novembri sa zišli katolícki veriaci v Kostole sv. Jozefa v VIII. obvode Budapešti, aby sa spoločne modlili na slovenskej omši. Po obrade sa veriaci spolu s vdp. A. Kónyom a kapucínskym rehoľníkom Jakubrafaelom Blahoslavom Patayom zišli na fare. V mene Slovenskej samosprávy VIII. obvodu Budapešti naposledy privítal zhromaždených predseda zboru Kazimír Kápolnai. Nová predsedníčka Monika Szelényiová ubezpečila prítomných, že ich zbor bude pokračovať v úspešných programoch, medzi ktorými prioritné miesto majú sväté omše v slovenskom jazyku.

Foto: (et)

Pred 170 rokmi vzniklo jedinečné katolícke periodikum. Katolícke noviny založil Šimon Klempe, farár slovenských katolíckych veriach v Jozefove, dnes VIII. obvode hlavného mesta Maďarska. Presne v deň vzniku novín Slovenský spolok Identita, redakcia súčasného týždenníka Katolícke noviny a Slovenský inštitút v Budapešti zorganizovali pamätnú sv. omšu, pietne kladenie vencov a sympóziu o niekdajšom, súčasnom a budúcom týždenníku, tradičných novinách súčasného slovenského kresťana.

Budapeštiansky slovenský spevácky zbor Ozvena a Slovenská samospráva VIII. obvodu hlavného mesta v prvú adventnú nedeľu uskutočnili v Kostole sv. Jozefa na Námestí M. Horvátha vianočný koncert spojený so slovenskou svätou omšou, ktorú slúžil farár Attila Kónya a kázal kapucínsky brat Jakubrafael Blahoslav Patay. Omša bola venovaná všetkým Slovákom žijúcim v Maďarsku.

Foto: (ar)

Foto: (ef)

Slovenská samospráva XIII. obvodu Budapešti pri príležitosti Sviatku všetkých svätých a Pamiatky zosnulých usporiadala pietny akt pri hrobe bývalého podpredsedu zboru Juraja Bielika. Na podujatí sa okrem organizátorov zúčastnili aj predstavitelia viacerých slovenských obvodných samospráv a študenti budapeštianskeho slovenského gymnázia – štipendisti programu nazvaného po Jurajovi Bielikovi.

Foto: (et)

V Osvetovom stredisku S. Petőfiho v Dorogu sa stretli Slováci z desiatich obcí Komárňansko-ostrihomskej župy, aby spoločne oslávili nadchádzajúci čas najvýznamnejších rodinných sviatkov požehnanie a pokoja a zapálili prvú sviecu na adventnom venci, predstavujúcu nádej.

Slovenská samospráva III. obvodu Budapešti sa pred rokmi zapojila do svetového Týždňa modlitieb za jednotu kresťanov organizovaním ekumenickej bohoslužby. Aj vlni pozvala slovenských veriach do Evanjelickej diakonie Gaudiopolis v mestskej časti Békásmegyér, kde bohoslužbu s Večerou Pánovou slúžil kňaz miestneho cirkevného zboru László Donáth po maďarsky a slovenská evanjelická farrarka Hilda Gulácsiová Fabuľová v slovenčine. Kázal kapucínsky brat Jakubrafael Blahoslav Patay. Bohoslužbu spevom sprevádzal Budapeštiansky slovenský spevácky zbor Ozvena.

Foto: (ar)

V priestoroch zborovej siene evanjelickej cirkevnej obce v Kerestúri sa konala prednáška pod názvom „Po stopách Transocia“. Hudobníčka Zsuzsanna Kiczlerová prednášala o hudobných aspektoch Transocia a pedagóg Bertalan Bertók o jeho národnostno-kultúrnych hodnotách. Podujatie usporiadali miestna evanjelická cirkevná obec a Slovenská samospráva XVII. obvodu Budapešti.

Foto: (bb)

Vo februári inštalovali v Prešove do funkcie nového biskupa Východného dištriktu Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku Petra Mihoča. Na slávnostnom obrade v Chráme sv. Trojice sa zúčastnili aj hostia zo zahraničia. Evanjelickú cirkev a. v. v Maďarsku reprezentoval predseda-biskup Dr. Tamás Fabiny, slovenské evanjelické cirkevné zbory v Maďarsku zastupovali komlóšsky duchovný Attila Spišák a početná delegácia Evanjelického cirkevného zboru a. v. v Slovenskom Komlóši.

Foto: A. Somogyi

Evanjelický cirkevný zbor pri Novom kostole v Sarvaši usporiadal začiatkom marca v poradí druhú presbyterskú zabíjačku. Názov nevystihuje presne podstatu akcie, pretože vedenie zboru pri tejto príležitosti nezakáľa brava, ale vyrába jaternice a klobásky pre členov zboru a ich hostí. Obed začal privítaním a modlitbou farára hostiteľského zboru Pavla Zahorecza, ktorý vyzdvihol, že tento program je v živote Nového kostola dôležitý preto, lebo spája presbyterov a členov zboru, čo je v dnešnom svete veľmi dôležité.

Foto: (fb)

Foto: (fuhl)

V máji sa zrodilo rozhodnutie o kompletnej rekonštrukcii Malého evanjelického kostola v Békešskej Čabe. Podmienky na to vytvorilo uznesenie vlády Maďarska, v zmysle ktorého na obnovu a rozvoj chrámu vydal štát 632 miliónov forintov a na prípravnú nulovú fázu poskytol 60 miliónov forintov. Malý evanjelický kostol vybudovali slovenskí usadlíci na podnet farára Samuela Tešedíka staršieho (1710 – 1749) roku 1745, za necelého pol roka. Dodnes si zachoval typické znaky svojej doby, aj štylistické architektonické črty luteránskeho náboženstva. Bol prvým békeščiabianskym chrámom z pálených tehál.

Na Svätodušné sviatky sa v Maglóde za prísnych protiepidemických opatrení uskutočnili služby Božie. Tento krát síce vyzdobili evanjelický kostol, ale neuskutočnil sa 22. Slovenský deň. V sobotu ženy ozdobili zelené vetvy šatkami a farebnými stuhami. Vymenili oltárny obrus na červený a vyzdobili Boží chrám kvetmi. Na pamiatku tých, ktorí zomreli na koronavírus, medzi farebné stuhy pripli aj dve čierne. Slávnostné služby Božie slúžil Mihály Németh.

Foto: Katarína Hajdúváriová

V XVII. obvode Budapešti v dôsledku epidémie oslávili Turíce, zoslanie Ducha Svätého, nezvyčajným spôsobom. Tradične sa v tento deň veriaci osobne stretávajú v Kostole Povýšenia Svätého kríža, vlni miestna slovenská samospráva zorganizovala slávnostnú svätú omšu v slovenskom jazyku v priamom online prenose. Omšu slúžil vdp. Vojtech Balík, na organe hrala kantorka Bernadett Zilachyová a ekumenické cirkevné piesne spieval predseda Kultúrneho spolku za Mlynky Levente Galda.

Foto: Rozália Papová Polereczká

Foto: (fn)

V Ečeri v deň Najsvätejšieho Kristovho tela a krvi sa starší obyvatelia, ktorí pre obavy z nákazy COVID-19 nechodili do kostola, potešili správou, že dôstojný pán Balázs Tanczik príde so starodávnou barokovou oltárnou sviatosťou, do ktorej v kostole vložil Božie telo, požehnať ich domy, dvory, ako aj nádherný koberec pred obecným domom, vyložený z rôznofarebných lupienkov kvetov. Záujem o návštevu prejavilo 29 rodín. Duchovného sprevádzal krojovaný sprievod a členovia miestneho súboru pestovania slovenských ľudových tradícií Petruška.

V Čemeri povolili procesiu pri príležitosti Sviatku Božieho tela, ale len v skrátenej podobe. Členovia Spolku pestovania ľudových tradícií pripravili štyri oltáriky a koberec z lupienkov kvetov. Slovenský oltárik, „búdku“, urobili z 1500 kvetov, ale z kolkých kilogramov lupeňov vyložili obraz Bohorodičky s dieťaťom, nevedno. Tradíciu zhotovovania výzdoby z kvetov vraj zaviedli v obci tamojší Nemci, ale pri živote ju dodnes udržiavajú Slováci pod vedením miestnej slovenskej samosprávy.

Foto: J. Hartmann

Foto: Z. Somogyiová

„Odkiaľ sa na Čive stavali búdky,“ zaspomínala si bývalá starostka obce Mária Nagyová, ktorá slúžila obci viac ako 40 rokov. Na Sviatok Božieho tela sa vraj spojili dve-tri väčšie, zamožnejšie rodiny a spoločne postavili „búdku“ – oltárik, ktorý patrične vyzdobili. Chlapi sa vybrali v sobotu skoro ráno do hory, aby priniesli mladé stromčeky, z ktorých potom spolu so ženami postavili štyri oltáriky – na každú svetovú stranu jeden. Vo vnútri urobili malý oltár s obrazom Panny Márie, okolo ktorého rozostavali sviečky.

Slovanských vierozvestcov sv. Cyrila a Metoda si pripomenuli veriaci na júlovej slovenskej svätej omši v Kostole sv. Jozefa na Námestí M. Horvátha v VIII. obvode Budapešti. Slávnostnú sv. omšu slúžil brat Jakubrafael Blahoslav Patay, rehoľník zo Slovenska, ktorý prišiel do Maďarska, aby tu pomohol obnoviť rád kapucínov, pričom jeho osobnou túžbou je slúžiť slovenské omše v našich mestách a obciach. V úvode spomienkového obradu symbolicky položil na oltár staroslovenskú Bibliu, z ktorej počas sv. omše čítal evanjelium. Liturgické texty čítala Ildika Klauszová Fúziková a miňštrovala Beáta Erdeiová.

Foto: Monika Szelényiová

Foto: (kan)

Vlani v máji sa skončila vonkajšia rekonštrukcia Kostola sv. Jozefa v VIII. obvode Budapešti, kde sa každú prvú nedeľu v mesiaci schádzajú slovenskí katolícki veriaci z hlavného mesta a okolia. Chránenú pamiatkovú budovu obnovili naposledy v 50. rokoch minulého storočia. Na terajšiu vonkajšiu rekonštrukciu poskytol štát 800 miliónov Ft. Z týchto prostriedkov vymenili strechu, zreštaurovali sochy, reliéfy na priečelí budovy, hodiny, obnovili dvere, okná a podmurovku kostola. Najvýraznejšou zmenou je nová farba priečelia, namiesto doterajšej žltej krémová.

Foto: Lubomíra Fallerová

Slovenská samospráva VIII. obvodu Budapešti aj vlani zorganizovala vo Vyšehrade spomienkovú slávnosť na Jozefa Karola Viktorina (1822–1874). Iniciatíva bývalého predsedu zboru Kazimíra Kápolnaiho osadiť pamätnú tabuľu J. Viktorina na škole vo Vyšehrade spred vyše desiatich rokov sa pretavila do každoročného stretávania sa na výročie kaplánovej smrti a kladenia vencov k jeho hrobu na miestnom cintoríne.

Slovenský evanjelický cirkevný zbor a. v. v Budapešti zvolal v júli zasadnutie presbytéria. Zborová farárka Hilda Gulácsiová Fabuľová informovala prítomných, že po siedmich rokoch z rodinných dôvodov požiadala presbytérium o uvoľnenie z funkcie sestra Mária Cserágiová, ktorá vykonávala aj funkciu účtovníčky. Prítomní sa jej poďakovali za svedomitú prácu, ktorú vykonávala v prospech zboru. Novým členom presbytéria sa stal komlóšsky rodák Ján Kukučka, ďalšími členmi sú H. Gulácsiová Fabuľová, dozorca Ján Győri, zapisovateľka a revízorka Monika Szelényiová, kantorka a účtovníčka Zita Tóthová Telekiová, Ladislav Szabó a kurátor Imrich Gulácsi.

Foto: Monika Szelényiová

Foto: Martin Birinyi

Deň pred sviatkom svätej Anny, podľa ktorej je pomenovaný rímskokatolícky kostol v Kerepeši, sa konal prvý a najdôležitejší obrad v živote každého kresťana. Chrám Boží sa koncom júla naplnil vyše 50 veriacimi, aby spolu s hrdou rodinou prežívali slávnostnú chvíľu: krst Maximiliána Mihálya. Viacerí prítomní prišli na obrad v kerepešských ľudových krojoch, aby aj takto prejavili svoj vzťah k ľudovým tradíciám.

Foto: (kan)

Na augustovej slovenskej svätej omši v Budapešti sa spolu s veriacimi z hlavného mesta zúčastnili aj hostia zo Santova. Sv. omšu už po druhýkrát slúžil brat Jakubrafael Blahoslav Patay, liturgické texty čítala Ildika Klauszová Fúziková, miništrovala Helena Bikszádiová, spieval Balázs Lencse a na organe hrala Zita Telekiová, ktorá vykonáva túto službu aj na službách Božích Slovenského evanjelického zboru a. v. v Budapešti. Po sv. omši sa veriaci presunuli na faru, kde sa konalo agapé.

Po odvolaní núdzového stavu Slovenská samospráva Budapešti a Budapeštiansky slovenský spevácky zbor Ozvena usporiadali tradičnú, v poradí trinástu pútnickú cestu do Historického parku v Blatnohrade (Zalaváre). Približne pol stovky účastníkov sa po slávnosti pri súsoší sv. Cyrila a Metoda presunulo do miestneho kostola, kde slúžil sv. omšu vdp. Stanislav Brtoš z Ružomberka. Asistoval mu vdp. Vince Bengyák z obce Miháld, z evanjelia čítala Gita Tóthová a otázky predniesla Mária Libayová. Spomienkovú svätú omšu spestrili cirkevné piesne v podaní zboru Ozvena, ktorý zavŕšil slávnosť nádherným koncertom.

Foto: (vzs)

DETI A MLÁDEŽ

Zo života našich školákov

Foto: (et)

Sotva sa začal školský rok 2019/2020 a v aule Slovenskej materskej, základnej školy, gymnázia a žiackeho domova v Budapešti sa uskutočnila vernisáž výstavy o živote vedca, diplomata, generála, politika Milana Rastislava Štefánika. Iniciátorom projektu bol kardiochirurg Peter Ondruš z kanadského Edmontonu a nezisková organizácia Spolu – Together. Realizátorom expozície bola Slovenská samospráva Budapešti.

Programovanie nie je ťažké a nie je len pre dospelých. Hravo a jednoducho sa o tom mohli presvedčiť žiaci budapeštianskej slovenskej školy v rámci projektu „Môžeš byť kráľom“. Žiaci tejto inštitúcie sa už niekoľko rokov zapájajú do celoštátneho programu Code Week, cieľom ktorého je sprístupniť základy kódovania deťom školského veku.

Foto: Angela Hipiková

V septembri sa v Báčskom Petrovci konali tvorivé dielne s názvom Mladí Dolnozemci – tvorba a priateľstvo. Dielne zorganizovala vďaka finančnej podpore Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí miestna Základná škola Jána Čajaka. Zúčastnili sa na nich žiaci 2. stupňa slovenských základných škôl z chorvátskych Našic, rumunského Nadlaku, Békešskej Čaby a z hosťujúcej vojvodinskej slovenskej školy.

Foto: Ján Pitoňák

V aule Ministerstva ľudských zdrojov prevzalo v októbri osvedčenia o udelení národnostného štipendia tridsaťštyri študentov zo sedemnástich národnostných dvojazyčných stredných škôl, medzi nimi štyri slovenské gymnazistky: Henrieta Hilda Horváthová a Kata Kériová z békeščiabianskeho a Panna Prasznová a Tifani Reichertová z budapeštianskeho slovenského gymnázia.

Foto: (ar)

Foto: (ar)

V roku 2019 sa opäť otvorili brány Školy v prírode na Slovensku. Poznaj svoje korene. Od 1. do 29. septembra sa v štyroch turnusoch vystriedalo vyše 200 detí z 18 slovenských národnostných základných škôl, ktoré sprevádzalo 25 pedagógov z Maďarska a zo Srbska. Do piateho turnusu prišlo 30 študentov z dvoch slovenských národnostných stredných škôl. Program je jedným z najvýznamnejších projektov Zväzu Slovákov v Maďarsku, financovaný Verejnoprospešnou nadáciou ZSM z prostriedkov poskytnutých Slovenskou republikou.

Týždeň po odovzdaní cien Samuela Tešedíka a po X. stretnutí dolnozemskej učiteľov sa zišli študenti slovenských stredných škôl z Maďarska, Rumunska a Srbska v Kovačici na XV. ročníku Putovnej súťaže zo slovenských dolnozemskej reálií pre stredoškolákov. Ôsmi študenti čabianskeho a štyria študenti budapeštianskeho slovenského gymnázia predstavili osudy Slovákov v Maďarsku, ich tradície, remeslá, kultúru, školstvo a významné osobnosti.

Foto: Zuzana Benková

Foto: (et)

V Tardoši sa v novembri stretlo viac ako 60 detí zo všetkých obcí Komárňansko-ostrihomskej župy, v ktorých prebieha výučba slovenského jazyka, aby si zasúťažili v prednese poézie a prózy, ako aj v komunikácii v slovenčine. Recitovali žiaci nižšieho stupňa a úlohy komunikačnej súťaže riešili žiaci vyššieho stupňa.

V chorvátskom Iloku usporiadali 26. ročník literárnej recitačno-dramatickej prehliadky v slovenskom jazyku. Podujatie sa v posledných rokoch stalo medzinárodným, v roku 2019 po prvýkrát reprezentovala Slovákov z Maďarska žiačka Slovenskej dvojazyčnej základnej školy v Slovenskom Komlóši Ema Slávka Spišáková, ktorá za svoj prednes získala uznanie divákov.

Foto: Marianna Melegová

Priestory Strediska pilišských Slovákov v Mlynkoch sa 6. decembra naplnili stovkami žiakov a ich učiteľmi zo slovenských národnostných základných škôl, aby na Celoštátnom adventnom stretnutí slovenských detí spoločne prežili najkrajšie obdobie v roku. Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku na tomto podujatí rozdáva darčeky deťom aktívnym na národnostnom poli a úspešným žiakom v Programe pre nadaných. Kultúrny program tentoraz zabezpečili folklórny súbor Mladosť z Banskej Bystrice a žiaci Základnej školy Jozefa Beneho v Pišpeku (na snímke).

Foto: (fuhl)

Foto: Zuzana Benková

Budúcich prváčikov a ich rodičov na dobrodružnú cestu tajnými zákutiami života školákov už tretí školský rok vábja učiteľky 1. stupňa čabianskej slovenskej školy organizovaním Detského kútika. V sobotu 9. novembra sa v aule školy stretli štrnásť najstarší škôlkari z rôznych čabianskych materských škôl, aby vyriešili zábavné úlohy, ktoré pre nich pripravili pani učiteľky.

Foto: (ako)

V priestoroch Slovenskej základnej školy, materskej školy a žiackeho domova v Sarvaši sa v novembri uskutočnilo zaujímavé podujatie. Jeho cieľom bolo nadviazať na rad úloh spojených s významným projektom školy pod názvom Inovácia vyučovacích metód v škole budúcnosti. V rámci projektu škola a zariadení pedagógovia zrealizovali veľa aktivít, programov a podujatí za účelom vytvoriť Únikovú izbu.

Odvtedy, ako postavili Stredisko pilišských Slovákov, teda od roku 2012, uskutočňuje Slovenská národnostná základná škola v Mlynkoch predvianočné podujatie v jeho priestoroch. Na obľúbený adventný večierok prišlo i v roku 2019 veľa záujemcov. Pozvanie prijali aj mnohí funkcionári a priaznivci z radov Slovákov žijúcich v Maďarsku. Prípravu bohatého programu žiakov mali na starosti učiteľia, o organizačné záležitosti sa postarali aktívni členovia rodičovského združenia.

Foto: (fuhl)

Foto: (fuhl)

Slovenská samospráva XIII. obvodu Budapešti usporiadala v poradí 25. súťaž v prednese poézie a prózy. Súťažilo sa v štyroch kategóriách, najviac účastníkov bolo v kategórii žiakov tretích a štvrtých tried základných škôl. Dejiskom súťaže bola knižnica budapeštianskej slovenskej školy.

Na konci roka 2019 sa Hornomatranská základná škola a materská škola L. Zákupského v Alkári dočkala rekonštrukcie. Na predvianočnom podujatí v telocvični školy oficiálne odovzdali do užívania obnovené pódium. Obnovili aj steny, strop, podlahu a nainštalovali modernú zvukovú a svetelnú techniku. Obnovený objekt odovzdali do užívania predsedníčka Slovenskej samosprávy v Alkári Judita Kaszalová Sabadová a starosta obce Peter Előházi. Po príhovoroch nasledoval vianočný program detí, deň sa skončil odovzdaním darčiek.

Foto: Judita Kaszalová Sabadová

Foto: Zoltán Havas

Predposledný vyučovaci deň pred vianočnými prázdninami patril v budapeštianskej slovenskej škole koncoročnému galaprogramu, na ktorý sa deti pod vedením svojich učiteľov pripravovali takmer celý polrok. Vianoce nie sú Vianocami, ak zostanú bez darčiek. Riaditeľka školy Júlia Szabová Marloková oficiálne odovzdala nové zariadenie KIOSZK, prváci dostali interaktívnu tabuľu a škola nový elektrický klavír.

Foto: Ján Pitoňák

Sedemdesiatročná békeščabianska slovenská škola v predvianočnom období organizovala viacero zaujímavých podujatí v rámci XXIII. Slovenského týždňa. Bolo ich toľko, že v skutočnosti tento týždeň trval celých 19 dní. Patrične naladil škôlkarov a žiakov základnej školy, gymnázia a žiackeho domova na blížiace sa sviatky.

Slovenská základná škola, materská škola a žiacky domov v Sarvaši si začiatkom roka pripomenula 70. výročie svojej existencie. Pri tejto príležitosti jej prišli zagratulovať predstavitelia rezortu ľudských zdrojov, jej prevádzkovateľa CSSM, generálneho konzulátu SR v Békešskej Čabe, Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, mesta Sarvaš, ako aj terajšieho a bývalého vedenia inštitúcie, pedagógov a žiakov.

Foto: (et)

Foto: Ján Pitoňák

Békeščabianska slovenská materská škola usporiadala obľúbené Rodinné Vianoce. Akcia sa konala poslednú sobotu pred zimnými prázdninami s cieľom zblížiť rodiny, posilniť vzťah medzi deťmi a rodičmi a spoločne sa naladiť na sviatky. Deň sa začal programom detí, potom si účastníci mohli vybrať z rôznych možností, napr. pracovať v tvorivej dielni alebo robiť fotky vo fotografickom kútiku.

Od Ondreja do Pavla trvá sezóna zabíjačiek, ktorým s veľkou obľubou holdujú aj na Dolnej zemi. Keďže odovzdávanie tradícií je dôležitou súčasťou pedagogickej práce s mládežou, učiteľka skupiny Motýľov čabianskej slovenskej materskej školy pozvala koncom januára medzi deti predstaviteľov miestneho Klubu seniorov na čele s Ondrejom Tóthom, aby názorne predviedli deťom, ako sa robia pravé čabianske klobásy. Škôlkar im pri tom s radosťou pomáhali.

Foto: Magdaléna Péliová

Foto: Marianna Melegová

V Slovenskej dvojazyčnej základnej škole v Slovenskom Komlóši sa vo februári tradične konajú najveselšie programy. Už niekoľko rokov prebieha v jeden deň fašiangová zábava, súťaž Kto čo vie? a čajový večierok. Ako zvyčajne, aj vlni sa telocvičňa školy rýchlo naplnila, na zábavný program prišli rodičia, starí rodičia, priatelia. Organizátormi boli členovia žiackej samosprávy a rodičovského združenia.

V Základnej škole Jozefa Beneho v Pišpeku usporiadali štvrtý ročník populárnej čitateľskej súťaže, ktorá sa zakladá na zážitkovom vyučovaní a na rozvíjaní slovnej zásoby školo-povinných žiakov, pričom sa ich snaží oboznámiť so súčasnou slovenskou literárnou tvorbou pre deti a mládež. Dva mesiace spracovávali žiaci so svojimi učiteľmi z Dabaša, Ďurky, Mlynkov, Níže, Novej Huty, Santova a z organizátorskej inštitúcie úryvky z knihy Marty Hlušikovej Až raz budem kapitánom a Gabriely Futovej Nototo a strašidelná škola Elvíry Múdrej, aby si napokon zmerali svoje vedomosti.

Foto: (ar)

V priestoroch Bukovskej slovenskej národnostnej základnej školy v Novej Hute zorganizovali už tradičnú fašiangovú zábavu pod názvom Školská gala. Deti sa na ňu chystali s nadšením, najmä menšie sa tešili na vystúpenie. Triedam sa opäť podarilo pripraviť pestré a zábavné produkcie. Žiaci si pomocou učiteliek a rodičov pripravili nápadité masky, s ktorými sa mohli prihlásiť do súťaže.

Foto: Anett Orliczká

Foto: Marianna Fábiánová

Hodinu fyziky trochu inak priniesol do Slovenského gymnázia, základnej školy, materskej školy a žiackeho domova v Békešskej Čabe samostatný vedecký pracovník Ústavu experimentálnej fyziky SAV a Prírodovedeckej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach Jozef Kačmarčík. Žiaci posledných dvoch ročníkov základnej školy a všetci gymnazisti tak mohli zažiť čaro fyziky.

Fašiangy sú neodmysliteľnou súčasťou tradícií v živote Slovenskej základnej školy, materskej školy a žiackeho domova v Sarvaši. Vlni sa fašiangová zábava uskutočnila v priestoroch školy. Deti v maskách vytvorili veselý sprievod, ktorý prechádzal chodbami školy. Predchádzajúci deň sa v maskách predstavili deti z materskej školy. Do fašiangových kostýmov sa na radosť všetkých obliekli aj učelia.

Foto: Anikó Podaniová

Foto: (archív)

V apríli sa konal zápis detí do prvých tried základných škôl. Ludové noviny zisťovali, ako pochodili výchovno-vzdelávacie inštitúcie prevádzkované Celoštátnou slovenskou samosprávou v Maďarsku. Do sarvašskej základnej školy sa zapísalo 42, do budapeštianskej 13, do békešcabianskej 21, do ZŠ v Slovenskom Komlóši 26 a do ZŠ v Novom Meste pod Šiatrom 27 detí.

Foto: (archív)

28. ročník literárno-výtvarnej súťaže Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko ostal v roku 2020 kvôli pandémie koronavírusu bez slávnostného ceremoniálu. Tento ročník bol venovaný 100. výročiu vzniku Slovenského národného divadla v Bratislave, 20. výročiu vyhlásenia Medzinárodného dňa materinského jazyka a jubileám významných osobností. Do literárnej súťaže sa zapojili aj tri školy z Maďarska: komlóska, čabianska a novomestská. Čestné uznanie získali deviatačka Kata Szabadiová z Békešskej Čaby a siedmačka Viktória Chrenková z Nového Mesta pod Šiatrom.

Za prísnych bezpečnostných opatrení viac ako 80 tisíc študentov v Maďarsku začalo 4. mája 2020 písomné maturitné skúšky. Podobné ukončenie stredoškolského štúdia je bezpríkladné od druhej svetovej vojny. Na slovenskom gymnáziu v Budapešti maturovalo šesť a v Békešskej Čabe sedemnášť študentov. Stav núdze neumožnil, aby sa uskutočnili tradičné obrady maturantov: serenády a rozlúčkové slávnosti. Obidve školy si ale našli spôsob, aby sa so svojimi žiakmi rozlúčili aspoň v online priestore.

Foto: (kan)

Populárna študentská olympiáda Ministerstva ľudských zdrojov, známa aj ako Celoštátna súťaž pre základné školy zo slovenského jazyka a literatúry a zo slovenskej vzdelanosti (OÁTV), sa pre pandémiu koronavírusu nedotiahla do konca. Z rozličných slovenských národnostných škôl v Maďarsku sa do nej prihlásilo 106 žiakov, čo bol rekordný počet vo všetkých kategóriách. Úlohy a témy boli vlni vraj zaujímavejšie než v predchádzajúcich ročníkoch.

Foto: (archív)

Foto: Margita Kmotriczová

Rok po otvorení školskej záhrady v Sarvaši niekoľko žiakov so svojimi učiteľmi koncom marca chytili do rúk motyky a hrable a začali siať, čím položili základy tohoročnej úrody. Hrášok, red'kovku, petržlen, mrkvu, šalát, kôpor, kaleráb a cviklu vysadili do rovných riadkov. Na deň Zeme, 22. apríla, zasiali uhorky a niekoľko druhov tekvic a o dva dni, na Juraja, zasadili kukuricu a fazuľu.

Foto: Marianna Melegová

V komlóskej slovenskej škole usporiadali koncom júna podujatie, na ktorom boli okrem ôsmakov a pedagogického zboru prítomní aj rodičia lúčiacich sa žiakov. Po odovzdaní odmienn najúspešnejším absolventom a členom Detského umeleckého súboru Harmónia poslednýkrát odznel menoslov ôsmakov, ktorí podľa tradície zavesili svoje lístky na strom rozlúčky. V ďalšej časti slávnosti odzneli ďakovné príhovory ôsmakov. Na záver sa žiaci rozlúčili s budovou školy.

Foto: Zsuzsanna Jakusová

Tretiaci Maďarsko-slovenskej dvojazyčnej národnostnej základnej školy a žiackeho domova v Novom Meste pod Šiatrom sa koncom mája zúčastnili na netradičnom výlete. Cieľom bolo, aby sa deti konečne stretli, lebo sa nevideli už 10 týždňov. Po dlhom „domácom väzení“ sa všetci veľmi tešili na tento deň. Ráno sa vybrali na bicykloch na 15-kilometrovú cestu, ktorá končila v Mikóháze. Na miestnom statku ochutnali domáce pochúťky a navštívili turistický chodník, kde ich čakali rozličné úlohy s mapami. Po zážitkovom programe nasledovala opekačka a, samozrejme, veľkolepá hostina s občerstvením.

Foto: Marianna Fábiánová

Maturanti čabianskeho slovenského gymnázia obdivuhodne zvládli mimoriadnu situáciu, ktorú spôsobila pandémia koronavírusu. Moderná technika, ktorá im dovtedy slúžila ako prostriedok relaxu, sa stala pracovným nástrojom. Odhodlanie, usilovnosť, samostatnosť a túžba naplniť svoje sny o ďalšom štúdiu sa stali hybnými silami, ktoré pomohli študentom 12. triedy dospieť k vyúštenému maturitnému vysvedčeniu, ktoré si prevzali 11. júna.

Foto: Angela Hipiková

Budapešťianska slovenská škola sa štyrikrát zapojila do programov digitálneho tematického týždňa. V uplynulom školskom roku sa programy zamerali hlavne na matematiku, slovenskí žiaci si vybrali projekt s názvom „Prinesme matiku do módy“. Tímy si najprv pozreli film Príbeh jednotky a následne si otestovali svoje vedomosti hravým kvízom. Potom vytvorili životopis a profil zvoleného matematicára na sociálnej sieti. Nakrútili reklamu, navrhli logo a zorganizovali zájazdy na miesta, ktoré sa spájajú s danou osobnosťou.

Foto: Éva Csicsmanczaiová

V Santove už aspoň 25 rokov sa lúčia s materskou školou tí najväčší v ľudovom kroji. Pre pandémiu koronavírusu ich však nemohli vprevdávať deti zo strednej skupiny, ako je zvykom, preto sa s nimi aj v ich mene lúčili učiteľky. Deti v krásnych krojoch predniesli na slávnosti slovenské riekanky, básničky a piesne. S materskou školou sa rozlúčilo 20 detí, z nich väčšinu zapísali rodičia do miestnej základnej školy.

Pandémia koronavírusu v celej krajine znemožnila uskutočnenie podujatí pri príležitosti Dňa detí. Keďže začiatkom leta sa krízový štáb rozhodol uvoľniť opatrenia, aj slovenské samosprávy začali organizovať stretnutia určené pre deti. V Horných Peňanoch sa deti a ich rodičia zišli na športovom ihrisku, aby spoločne oslávili sviatok detí. Miestna slovenská samospráva pripravila pre ne deň plný zábavy. Nikomu neprekážalo, že viac než s mesačným meškaním.

Foto: (ar)

Naše deti v letných táboroch

Foto: Pavle Kunovac

Žiaci slovenskej školy v Sarvaši sa každý rok cez prázdniny tešia na slovenský národopisný tábor, ktorý vlni pomenovali Naše dedičstvo. Program bol zameraný na zachovávanie slovenského jazyka, slovenských zvykov a tradícií. Deti spoznávali pre ne známe ľudové remeslá: mletie pšenice, osievanie múky či ručné hry. Účastníci tábora počas týždňa mohli porovnávať slovenské národopisné múzeá a kostoly v Békešskej Čabe a Sarvaši. Posledný deň si pozreli videá a fotografie o oblastných domoch v Békešskej župe, ale aj v iných regiónoch Maďarska, kde žijú Slováci. Vyplnili testy a v skupinách vyložili puzzle – fotografie z programov, ktoré absolvovali počas týždňa.

Foto: Erika Kísová Törökóvá

Tardošská slovenská samospráva iniciovala vytvoriť v obci novú tradíciu – letný družinový tábor. V prvom, vlnajšom, sa mohli deti naučiť miestne slovenské detské a ľudové piesne, rozširovať si vedomosti a slovnú zásobu zo slovenského jazyka formou rôznych súťaží. V oblastnom dome sa zoznámili so životom predkov. V programe tábora nechýbala ani gastronómia. Z prechádzok po okolí možno spomenúť návštevu bane alebo výstup na vrch Gorba. Každý deň bola dielňa šikovných rúk, športové programy, zaujímavé súťaže, detské ľudové hry a ľudový tanec, ktorý s nimi nacvičovala umelecká vedúca tanečnej skupiny Červený mramor Ibolya Nagyová.

Letné družinové tábory sú už roky neoddeliteľnou súčasťou prázdnin detí Základnej školy Jozefa Beneho v Pišpeku. Do organizovania dvojtyždňového tábora sa učiteľia tentoraz pustili za iných okolností a s menším rozpočtom. Záujemcov bolo viac než dosť, veď aj deťom chýbali školské priestory, spolužiaci, kamaráti a pedagógovia. Účastníci tábora sa mohli oboznámiť s nehmotným kultúrnym dedičstvom Pišpečanov. Kľúčovými programami boli škola tanca so živou hudbou a tvorivé dielne. Tu sa naučili základy hrnčiarstva, viazanie náramkov alebo výrobu kľúčeniek. V palete aktivít nechýbali slovenské jazykové hry, športové súťaže, alebo túry po okolí. Všetky programy prebiehali s ohľadom na ochranu životného prostredia a recyklovanie odpadov.

Foto: Márta Juhászová Pázmándiová

Foto: E. T.

Slovenská samospráva obce Kétsoproň usporiadala v júli v budove miestneho kultúrneho domu vlastivedný tábor. Deti sa mohli zapojiť do rôznych súťaží, športovali, riešili kvízy a zoznamovali sa s ľudovými remeslami. Vedúca speváckeho súboru Horenka Piroška Majerníková im rozprávala o dejinách obce a členovia detskej gitarovej skupiny Zornička s nimi nacvičili dve kytice piesní. Medzi deti zavítal aj archeológ Múzea Mihály Munkácsyho Gábor Bácsmegi, ktorý im rozprával o archeologických nálezoch v tomto kraji. Organizátori pripravili pre účastníkov tábora výlet do Kondorošu a Gyomaendrődu, kde si pozreli národopisný dom. V jeden deň sa venovali kulinárstvu, keď za pomoci členiek Slovenského spolku Horenka uvarili na obed rezance (halušky) a pirohy.

Foto: Jola Pépová

Spolok za zachovanie miestnych tradícií vo Veľkom Bánheďeši zorganizoval v júli pre miestne deti, predovšetkým pre členov súboru Igllice, letný slovenský gitarový tábor. Deti každý deň hrali na gitare, spievali a tancovali pod vedením odborníčov. V popoludňajších hodinách vyšívali s členkami miestneho výšivkárkeho krúžku. Mladí hudobníci sa v tábore oboznámili s rôznymi hudobnými nástrojmi. Veľkú radosť mali aj z návštevy miestneho kúpaliska s termálnou vodou. V piatok

medzi nich zavítali hostia zo Slovenska: bývalá Bánheďešanka Alžbeta Ďurkovičová Hovorková, jej dcéra, zať a dve vnúčatá. Na záver tábora mladí gitaristi predviedli na miestnom trhovisku krátky koncert.

Slovenská škola v Slovenskom Komlóši pripravila v júli v Novej Hute v Bukových horách tábor, do ktorého sa prihlásilo 15 detí. Spolu s nimi odcestovali traja pedagógovia a členovia mandolínovej skupiny Tremolo. Navštívili hrad v Diósgyőri, vychutnali si termálne jaskynné kúpalisko v Miskolctapolci a pozreli si Jaskyňu svätého Štefana a údolie rieky Salajka. Zoznámili sa s minulosťou a súčasnosťou Novej Huty a okolia. Deti si každý deň obohacovali slovnú zásobu zo slovenčiny a po večeroch si písali denník. Zúčastnili sa na programe miestnej slovenskej samosprávy, kde vystúpila mandolínová skupina Tremolo spolu s miestnou speváckou skupinou Horenka.

Foto: Marianna Melegová

Začiatkom augusta Slovenská samospráva v Leģinde usporiadala v miestnom kultúrnom dome a na jeho nádvorí trojdňový družinový tábor pre žiakov základnej školy. Dvadsať detí sa mohlo predpoludní zapájať do práce v tvorivých dielňach, kde navliekali koráliky, maľovali na plátno a na sklo, spoznali techniku dekupáž a pripravovali rôzne ozdobné predmety. Okrem toho sa zapájali do zábavných súťaží, tematických kvízov či karaoke na ľudovú i modernú hudbu.

Foto: Csilla Mezeiová

Foto: Viktória Godóová

Štyri týždne uprostred leta bolo okolie Domu slovenských tradícií v Čemerí plné detského hluku a zábavných programov. Staršie dievčatá sa v družinovom tábore učili šiť a vyšívať čemerské oplecká, škôlkarky obkresľovali vzory čemerských výšiviek. Deti si mohli vyskúšať, ako sa robí cestovina do polievky brdovce. Vyrábali hračky zo šúpolia oblečené do čemerského ľudového kroja a šúpolie použili aj na prípravu okrasných predmetov. Chlapcom sa zapáčila práca s drevom. Mimoriadne úspešný bol deň na dopravnom ihrisku. Najprv bolo školenie a po ňom nasledovala súťaž o ceny. Predposledný deň strávili účastníci tábora pri čemerskom jazere, odkiaľ sa vrátili na konských povozoch. Samozrejme, v programe tábora nechýbal nácvik ľudového tanca.

Slovenská samospráva vo Veľkej Tarči po piaty raz uskutočnila dvojtýždňový slovenský družinový tábor. Zúčastnilo sa na ňom okolo 60 detí. Cieľom bolo oboznámiť aj nových obyvateľov obce s minulosťou dediny, jej históriou, krojom, výšivkami a, samozrejme, popularizovať slovenský jazyk. Popri slovenských zamestnaniach pripravili organizátori pre deti pohybové aktivity a remeselnícke dielne, kde si mohli vyskúšať vyšívanie, navliekanie korálikov, prípravu kvetov a ich viazanie do kytíc, mrvenie kukurice, zhotovovanie voňavých levandulových vreciek, kreslenie a maľovanie. Z kultúrnych aktivít treba spomenúť rozprávky, školu tanca a spevu, ako aj papierové divadlo. Deti sa mohli zoznámiť aj s prácou záchranárov, hasičov, policajtov a civilnej ochrany.

Foto: Katarína Szlauková

Foto: Marta Papučková

Slovenská národnostná škola v Mlynkoch zvykne cez prázdniny organizovať pre deti tábor na Slovensku, čo vlni znemožnila pandémia. Deti však nezostali bez programu, mohli sa zúčastniť na družinovom tábore v budove školy. Počas týždňa spoznali miestne legendy, navštívili Vyšehrad, plavili sa na Dunaji, v Ostrihome sa previezli vláčikom cez mesto a pozreli si baziliku. Zašantili si v parku bežára Jóska Sobriho a zabávali sa na pyžamovej párty, večernom kine a pri spoločenských hrách. Svoju kreativitu si mohli vyskúšať v tvorivej dielni a nechýbala ani športová súťaž.

Pútnické a osvetové stredisko v Dabaši–Šáre a miestna slovenská samospráva pripravili pre deti prvý letný tábor zameraný na zachovanie tradícií a miestnu ľudovú kultúru. Počas piatich dní sa účastníci oboznámili s technikou pletenia, maľovania truhlíc, výrobou levan-dufových vrecúšok a predmetov z hliny a, samozrejme, s ľudovým tancom. Širokú paletu programov dopĺňala gastronómia – varenie slivkových gúľ, čokolády a kukurice. Najdôležitejšia však bola výučba slovenského jazyka. Deti sa hravo naučili veľa slovenských slov, riekaniiek a ľudových piesní. Zaujalo ich predstavenie vojenských tradícií a prednáška o citare. Potešili sa dvom výletom – navštívili Medvediu farmu vo Veresegyháze a na vláčiku si pozreli pamätihodnosti mesta Dabaš.

Foto: Mariann Gogoláková

Slovenská samospráva v Níži zorganizovala pre 28 detí slovenský národopisný tábor v Matre. Každý deň popoludní sa účastníci púťavou formou učili, hrali a pripravovali na súťaž Kto čo vie. V okolitých Slováckmi obývaných obciach si pozreli sakrálné pamiatky a múzeá, ako aj školu v Alkári. Navštívili Kodályovu kaplnku na Galyatető, vystúpili na rozhľadňu na vrchu Kékes a pozreli si aj hviezdáreň. V Parádsasváre ich zaujala Sklárska manufaktúra, kaštieľ Károlyiovcov a Múzeum kočiarov. Jeden deň bol venovaný súťažiam, športu a práci s remeselníkmi z Níže a Gyöngyösu.

Foto: Monika Katinová

Slovenská samospráva XVII. obvodu Budapešti a Spolok ľudového kultúrneho dedičstva „Rákošská dolina“ v polovici augusta už dvadsiaty raz zorganizovali tradičný družinový tábor pre deti. Väčšina zo 14 účastníkov tancuje v TS Fialky. Každý deň sa začal nácvikom kerestúrskeho tancu, potom nasledoval voliteľný program. Kto chcel, ten sa mohol spolu s členkami ženského speváckeho zboru učiť kerestúrske piesne. Organizátori prekvapili deti pásmom „Naše tance, naše tradície“ spojeným s nácvikom tance a pripravili pre ne ukážku hry na tradičný tibetský hudobný nástroj. Spomedzi ľudových tradícií si vyskúšali mrvenie kukurice a stavanie veže zo šúľkov a mohli si obliecť miestny ľudový kroj.

Foto: Bertalan Bertók

Foto: Katarína Karkušová

Tradičný biblický tábor Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku doteraz organizovali na Slovensku. Vlni sa pre pandémiu uskutočnil v Maďarsku, v blízkosti slovenských hraníc, v Matranských vrchoch. Dejiskom tábora bola Evanjelická útulňa Dr. Ondreja Kekena v Hornej Hute. 33 účastníkov z Tardoša, Dunaed'házu, Sarvaša, Slovenského Komlóša, Kestúca a z Békešskej Čaby mal na starosti vedúci tábora, evanjelický farár Attila Spišák. Pomáhali mu farárka Anikó Mereteiová a Božena Spišáková.

Otvorenie školského roka

v inštitúciách
Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku

V celom Maďarsku sa 1. septembra 2020 otvorili brány škôl a začal sa školský rok 2020/2021. Ako prebiehali otváracie slávnosti počas pandémie koronavírusu na školách, ktoré prevádzkuje CSSM?

Nové Mesto pod Šiatrom

Žiaci jednotlivých tried Maďarsko-slovenskej dvojazyčnej národnostnej základnej školy a žiackeho domova v Novom Meste pod Šiatrom po dôkladnej dezinfekcii rúk po vstupe do školy zaujali miesta priamo v triedach, aby v sprievode maximálne jednej osoby si vypočuli povzbudzujúce básne v podaní štvrtákov. Prostredníctvom školského rozhlasu sa oboznámili s najdôležitejšími pravidlami ochrany zdravia. Do školských lavíc v prvej triede zasadlo 27 detí.

Foto: Júlia Kucziková

Sarvaš

V Slovenskej základnej škole, materskej škole a žiackom domove v Sarvaši sa 1. septembra zišli prváci a ich rodičia spolu s ôsmakmi v aule inštitúcie. Ostatné ročníky sledovali slávnosť v triedach prostredníctvom školského rozhlasu. Vedenie školy vypracovalo počas leta plán na digitálne vyučovanie, ak by bolo treba prejsť na túto formu. Podľa protokolu určilo aj nové pravidlá. V nich stojí, že pri vstupe do budovy si každý musí dezinfikovať ruky a pracovníci školy mu odmerajú teplotu. V budove na chodbách a v aule musia žiaci vyššieho stupňa a dospelí nosiť rúška. Rodičia nemôžu vstúpiť do budovy. Ustanovizeň v školskom roku 2020/2021 navštevuje 346 žiakov, z toho je 96 škôlkarov a 41 prvákov.

Foto: (archív)

Békešská Čaba

V Slovenskom gymnáziu, základnej škole, materskej škole a žiackom domove v Békešskej Čabe klasické otvorenie školského roka zrušili pred tromi rokmi a nahradili ho privítaním prvákov a zážitkovým dňom. S ohľadom na pandémiu sa vedenie inštitúcie rozhodlo otvoriť školský rok v triedach. Privítanie prvákov prebehlo tradične. Rodičia s rúškami na tvárach prišli so svojimi deťmi, aby sa spolu s nimi oboznámili s priestormi školy. Rodičovské združenie, primátor mesta Békešská Čaba i triedna učiteľka pripravili pre prvákov darčeky. Protipandemické opatrenia dodržiavajú aj v tejto škole, pričom dôslednejšie kontrolujú a zabezpečujú vetranie budovy. Personál dbá o dezinfekciu rúk a často používaných priestorov a predmetov.

Foto: www.szlovak-bcs.sulinet.hu

Budapešť

Otvorenie školského roka v Materskej škole, základnej škole, gymnáziu a žiakom domove s vyučovacím jazykom slovenským v Budapešti tiež prebiehalo v školskom rozhlase. 1. triedu navštevuje 15 detí a 9. ročník 24 študentov. Nultý ročník začali desiati. Aj v tejto škole platia bezpečnostné pravidlá zhrnuté v manuáli opatrení. V dokumente okrem iného stojí, že vstup do budovy školy je povolený len žiakom a pedagógom školy, a to s rúskom na tvári. Pri vstupe sú všetci povinní dezinfikovať si ruky. Rúška na tvárach nosia v budove školy v spoločných priestoroch žiaci vyšších ročníkov, zamestnanci a obyvatelia žiackeho domova.

Foto: (kan)

Slovenský Komlôš

Pre pandémiu sa 1. septembra na slávnostnom otvorení školského roka v aule Slovenskej dvojjazyčnej základnej a materskej školy v Slovenskom Komlóši zúčastnili iba žiaci prvej a ôsmej triedy. Ostatné deti ho mohli počúvať vo svojich triedach prostredníctvom školského rozhlasu. Riaditeľka inštitúcie Zuzana Lauková spomenula, že cez leto v škole prebiehali rekonštrukčné práce: uskutočnila sa výmena dlážky v triedach a obnovilo sa športové ihrisko školy. 27 prváčikov potešili malým darčekom primátor mesta Zoltán Zsura a viceprimátor Zoltán Horváth, ale aj rodičovské združenie pripravilo balíčky, ktoré im odovzdali ôsmaci. Riaditeľka školy ukončila slávnosť praktickými aktuálnymi informáciami.

Foto: Marianna Melegová

DETSKÝ KÚTIK

Margit Garajszká

Bobula a Ignác

(úryvok)

Bobula sa prebudila až keď vlak zapískal. Pred jej očami sa črtali dymom zahmlené obrysy neznámeho mesta. Lokomotíva začala brzdiť, krajina zarámovaná oknom pomaly dobiehala vlak. Už neostávala ako predtým. Bobuľa si v kútiku úst utrela malú slinku, strážkyňu tuhého spánku, a dokorán otvorenými vyspatými očami sa pozrela na starého otca, aby videl, že je pripravená na všetky dobrodružstvá. Už ju ďalej nemusí šetriť.

– Čo všetko musíš nosiť v tej tvojej hlavicike, keď vie byť taká ťažká! – pokyvoval starý otec uznanlivo a na svoju si nasadil hnedý klobúk. – O chvíľu vystupujeme! – vyhlásil rázne. – Nasleduje zastávka... – Prešporok! – vykrikla Bobuľa.

Lokomotíva prudko zastala, rušne poskočili v domnienke, že sa teraz môžu slobodne predbiehať. Chvíľu trvalo, kým sa spamätali, upokojili a pekne zoradili. Najprv vystúpil starý otec. Zložil dole svoj drevený kufor na kolieskach. Bobuľa zatiaľ pekne čakala vo dverách vlaku. Nástupište zahaľovali drzé chuchvalce dymu, ktoré sa tvárili, ako keby ich vypustil z nozdry okridlený ohnivý drak.

Bobuľa nadarmo trepotala ručičkami, nevedela ich odohnať. Vôbec nič nevidela, netušila, kam majú vystúpiť jej novučičké topánky. Zrazu sa z čierneho dymu vynorila snehobiela rukavička na pomoc. Bobuľa sa jej chytila a opatrnými krokmi zostúpila z vlaku. Takto už hravo zvládla všetky tri schodíky. Z posledného dokonca zoskočila. Rovno na nástupište. Konečne sa ocitla pod čiernymi oblakmi.

– V Prešporoku je nebo na dosah, – pomyslela si, ale nemala čas bližšie preskúmať prešporskú atmosféru, keďže musela nájsť starého otca. Mraky sa tiahli tesne nad jej hlavou, jej vyčesaný vrkoč sa už strácal v nich. Nástupište bolo plné topánok. Niektoré klopkali náhlivo a radostne, iné pomaly a rozvážne. Neďelné topánky starého otca však neboli nikde. V hustej premávke obuvi si Bobuľa všimla, že pár lakovaných lesklých čiernych topánok sa nehýbe. Nohy, ktoré ich vlastnili, museli len nedávno vyrásť z detských topánok, pretože boli iba o trochu väčšie ako Bobuline. Zrazu sa z mračna znovu objavila biela rukavička a hneď za ňou sa naklonila aj tvár.

– Ruky bozkávam! Küß die Hand! Kezét csókolom! – neznámy pán sa mierne uklonil, chytil Bobulinu pravicu a jemne ju pritiahol k ústam. Ale nedotkol sa jej, poslal len letmý bozk na záprstie. Bobuľa sa zapýrila. Ale nielen tak zo slušnosti, líčka trochu zružovené. Kdeže! Horeli jej ešte aj ušné lalôčky. Neznámy pán v snehobielej košeli s tvrdým golierom a s motýlikom sa na ňu milo usmieval. Naraz chytil dvoma prstami striešku svojho cylindra a mierne ho pozdvihol. Spod klobúka mu vykukli starostlivo uhladené vlnky vlasov.

– Ignác Lamár, – predstavil sa. – Teším sa, že vás spoznávam. Veľa som o vás počul.

– Bobuľa, – povedalo dievčatko a pevne stislo pravú Ignácovu rukavicu. Malo totiž odkukané od starého otca, že takto zdravil svojich známych.

– Dobrý deň, – dodala ešte, aby si neznámy pán náhodou nemyslel, že ona nie je dobre vychované dievča, ktoré ani to nevie, že sa na pozdrav patrí odzdraviť.

– Myslím si, že bude dobre, ak opustíme stanicu ešte predtým, ako sa vlak pohne, inak budeme čierni od uhlia ako kominári, – na dôvažok mierne poklopkal po dlážke svojou vychádzkovou paličkou. Palička mala striebornú rukoväť, ktorá pripomínala vtáka so spadnutým zobákom.

– Ignác si dáva záležať, aby bol vždy ako zo škatulky, čistý, upravený a elegantný, – zašepkal nečakane starý otec Bobule na vysvetlenie. Dievčatku odľahlo, že sa starý otec nakoniec našiel a neustratil sa dakde v oblakoch.

Marta Demjénová Ako vrabce volili kráľa

– Rozprávaj mi, babi! – povedala malá Kristínka, keď ju večer babka po večernom bozku nežne prikryla perinou.

Babka si sadla na kraj postele, ako každý večer, a začala:

– Vieš, Kristínka, na tom vysokom kopci na kraji dediny, tam, kde stojí ten vysoký suchý strom, stála kedysi jedna veľká jablň. Mala krásne zdravé konáre a pekné zelené listy. Každý rok na jeseň sa na nej usmievali červené jabĺčka. Ale najkrajšie na nej neboli jabĺčka, lež to, že na strome si našli domov stovky vrabcov. Keď niekto išiel okolo, už zďaleka počul veselý štebot vrabčekov. Vtáci si vybrali jablň za svoj domov, keď bola ešte mladá. Cítili, že bude vhodným miestom na to, aby sa na nej usadili. Najskôr si tam postavilo hniezda len niekoľko vrabčích rodín. Dobre sa im tam žilo. Vo svojich hniezdach, ale aj na celom strome udržiavali vzorný poriadok. Pravidelne čistili jablň od škodlivého hmyzu, za čo im bola veľmi vďačná a preto chránila svojich obyvateľov pred búrkami, ale aj pred horúcimi slnečnými lúčmi. Vrabcom sa žilo veselo. Cez deň pracovali, vychovávali svoje mláďatá, učili ich lietať a taktiež štebotať. Po večeroch si všetci posadali na konáre a spolu spievali. Postupne sa ich rady rozrástli. Po niekoľkých rokoch si zvolili najmúdrejšieho vrabca za kráľa, ktorý im pomáhal riešiť všetky problémy a múdro riadil život na jablňi.

Takto si nažívali v pokoji a šťastí, pokiaľ sa raz pod jablňou neobjavil jeden dlhý farebný had. Vrabce ešte nikdy ne-

videli hada. Zapáčili sa im jeho žltó-čierne vzory na koži a zaujalo ich aj jeho syčanie a ten zvláštny jazyk, ktorý stále vyplazoval. Vzrušene sa pozerali, ako šikovne sa točil okolo stromu, objímal ho svojím dlhým, pružným telom a plazil sa čoraz vyššie a vyššie. Vrabce boli priateľská chasa, preto sa s hadom rýchle skamarátili a dovolili mu, aby žil s nimi na strome. Had sa usadil na jablňi a stal sa súčasťou každodenného života vrabcov. Občas sa vzdialil zadovážiť si niečo pod zub a potom dlhé dni ležal na konároch, opaľoval sa, oddychoval, sledoval život vrabcov. Keď ho poprosili, rád im dával rady, aj keď veľmi nemohol rozumieť ich veciam. O istý čas si ho vrabce začali vážiť za jeho ochotu, ale aj za výnimočné myšlienky, ktorým síce nie vždy rozume- li, ale mladí ho za ne priam zbožňovali. Chválili jeho um, krásne farby, silu a šikovnosť. Niektorým sa jeho inakosť tak

zapáčila, že sa rozhodli naučiť sa hovoriť ako on. Deň čo deň skúšali, ako treba syčať a ako sa môžu plaziť po zemi. Darma ich rodičia varovali, išli za vlastnou hlavou, až sa to stalo na jabloni módou.

Život na jabloni sa zmenil. Bolo počuť čoraz menej štebotu a čoraz viac syčania. Jablň zosmutnela, lebo večery už neboli také veselé ako kedysi. O istý čas bola natolko smutná z toho, čo videla, že jej začali žltnúť a padať listy. Smutný bol aj kráľ vrabcov, až mu jeden daždivý jesenný deň od žiaľu puklo srdce. Na jabloni zavládlo ticho a smútok. Starého kráľa mali všetci radi, vážili si ho, predsa keď zomrel niektoré vrabce si pomysleli, že je čas na zmeny. Na jabloni sa začalo štebovať o tom, že by si mali zvoliť nového kráľa. Syn zosnulého bol tiež múdry a veľmi obľúbený. Dobre poznal každého vrabca a dobre poznal aj ich vrabčí život. Veľakrát im pomohol radami aj skutkami. Napriek tomu v istom kruhu sa začalo hovoriť o tom, že čvirikať, lietať a skákať, ako to bolo vo zvyku vo svete vrabcov, už nie je v móde, mali by aj oni kráčať s dobou, zmeniť štýl života. Mali

by sa všetci naučiť syčať a plaziť, ako to robí ich zbožňovaný priateľ – pán had. Mnohé vrabce len krútili hlavou, keď to počuli, ale chudáci nemali odvahu ani len začvirikať, lebo niektorí sa im za to posmievali.

Tak sa stalo, že jeden krásny slnečný deň vrabce – prvýkrát vo svojej histórii – si za svojho kráľa nezvolili vrabca, ale hada. Víťazi boli šťastní a oslavovali tri dni.

V nasledujúcich mesiacoch sa každý snažil prispôbiť, naučiť sa syčať a plaziť. Niektoré vrabce pri cvičení popadali zo stromu a zomreli. Iné sa nikdy nevedeli naučiť syčať. Istý deň darmo hlasno čvirikali, že sa k jabloni blíži líška, tejto znevažovanej reči už väčšina vrabcov nerozumela...

V ten deň na jabloni navždy zaniklo čvirikanie. Už nikto nikdy viac tu nepočul veselé štebotanie vrabcov, nikto nikdy nevidel na strome ani jediného vtáka. Jablň zostala sama. Pomaly strácala chuť do života. Lístie jej popadalo, konáre vyschli a dnes tam stojí už len ako vysušené memento...

Z detských básní Alexandra Kormoša

Nové ráno

Nočná obloha
stráca odnova
zorničku;
hviezda
si pozerá v zrkadle
jazera tváričku.

Brieždi sa,
lúči sa noc,
hviezdy sa zberajú spať.
Zora keď ich zočí,
zažmúria oči,
prestanú trblietať.

Sotva sa zazorí,
zažiaria obzory,
vychádza slnce zas.
Otvára bránu
novému ránu,
volá ho: už je čas!

Čo robiť a čo nerobiť

Toto rob, hento rob,
to sa nedá, to sa dá,
to sa nemá, to sa má.

To sa musí, to sa sluší,
to sa môže, to sa smie,
to sa nesmie, to sa vie.

Sestrička

Čo má naša Perlička?
Na tváričke dve líčka.
Jeden nosík, dve očká,
pod nosíkom ústočka.

Na perinke pravé uško,
pod poduškou plné bruško.
Hrkálku má v ľavej rúčke
zabudnutú na poduške.

Lavú nôžku, pravú nôžku,
uloženú v mäkkom lôžku.
Hoc je ešte malinká,
celkom dobre buvinká.

Narodeniny

Dnes má Perla jeden rok,
urobila prvý krok.

Krôčik prvý, druhý, tretí,
do náručia ocka letí.

Do náručia maminky,
drobčí zázrak malinký.

Včera ešte striga malá
štvornožky tu premávala.

Dneska, ľudia, pozrite,
sama kráča po byte.

Sama sa aj postavila,
ako v máji gombalija.

Ako v lese jedlička
stojí naša Perlička.

A keď chce, tak rozbehne sa
ako srnka v tóni lesa.

Už je v lone sestričky,
osemročnej hviezdičky.

Jarmila

Prišla na svet Jarmila,
aby celý zjarmila,
ej, aby celý zjarmila.

Pokorených chcela mať
v prvom rade otca-mať,
ej, v prvom rade otca-mať.

Dosiahla to ľahúčko,
ako zreje jablčko,
ej, ako zreje jablčko.

Zrela sama od seba,
bez soli aj bez chleba,
ej, bez soli aj bez chleba.

Nežiadala polievku,
dozrievala na mlieku,
ej, dozrievala na mlieku.

Teraz je už zreľušká
na svet súca dcéruška,
ej, na svet súca dcéruška.

Prikvitla nám v novembri,
dnes má dvadsaťosem dní,
ej, dnes má dvadsaťosem dní.

Novembrová Jarmila
prišla ako jar milá,
ej, prišla ako jar milá.

ŽIACKE SMIECHOTY

Učiteľka skúša žiaka:

– Podľa čoho usudzuješ, že slovenčina je materinský jazyk?
– Lebo môj ocko sa málokedy dostane k slovu...

– Janko, vymenuj nám nejakú objemovú mieru, – vraví učiteľka.

– Liter.

– Dobre, a poznáš nejakú väčšiu?

– Áno, prosím, demižón.

– Máme niekoľko prirovnaní, – vraví učiteľ žiakom, – ako holá veta, holá pravda, holý nezmysel. Môže mi niekto uviesť nejaký príklad?

Móricko sa hlási:

– Môj otec hovorí, že po nežnej revolúcii nám zostala holá riť.

Malý prváčik hovorí:

– A do školy ma už viacej neposielajte!

– Prečo, Janko?

– Nevieť ani čítať, ani písať a neviem, prečo mi zakazujú ešte aj hovoriť.

MIŠKO, NESTIAHLI SME ŤA Z INTERNETU,
TY SI SA NÁM NORMÁLNE NARODIL!

Tá kniha je poškodená.
Klikám na ňu a nič sa nedeje...

Učiteľka žiakovi:

– Povedz nejaké dlhé slovo!

– Guma.

– To je podľa teba dlhé slovo?

– Nie, – priznáva žiak, – ale dá sa natiahnuť.

Janko príde do školy a učiteľka sa ho pýta:

– Janko, z čoho máš takú veľkú modrinu na hlave?

– Ale, uštipla ma osa...

– No z toho takú veľkú modrinu mať nemôžeš.

– To mám z toho, že ju chcel ocko zabiť lopatou, ale nestihol.

Učiteľ dáva žiakom slovnú úlohu:

– Z mesta A vyrazí auto rýchlosťou 150 km za hodinu, z mesta B vyrazí auto rýchlosťou 180 km za hodinu. Kde sa stretnú?

Jeden zo žiakov pohotovo zareaguje:

– Na dopravnom inšpektoráte, pán učiteľ.

- Kto z vás mi povie, na čo nám slúži drevo? – pýta sa učiteľka v škole.
- Jožko sa hlási:
- Z neho sa robia stromy!

- Dvaja študenti v internáte fantazirujú:
- Čo keby sme začali chovať prasa?
 - A čo ten smrad a špina?
 - Však si zvykne.

- Babka karhá vnúčika:
- Ivko, počula som, že kvôli tvojmu zlému správaniu si učiteľka zavolała do školy otca...
 - Áno, babka! A potom si zavolała mamu kvôli otcovmu správaniu.

Múdre reči pri tabuli

- Chémia je taký istý predmet ako fyzika, ibaže na chémii je väčší smrad.
- *Pes by bol najlepší priateľ človeka, keby mu mohol požičať.*
- Spiepkou je veľmi hlúpe zviera. Najviac vajec znáša vtedy, keď sú najlacnejšie.
- *V džungli je všetko jedlé. Aj ty.*
- Páčite sa mi. Pamätám sa, aké bolo byť mladým a hlúpym.
- *Toto slovami nevyslovím, je vám to len poviem.*

- Učiteľka napísala žiakovi do žiackej knižky poznámku:
- Váš syn nič nevie.
- Otec dopísal:
- Práve preto ho posielam do školy.

- Eva sa nechápavo pýta učiteľa zemepisu:
- Takže keby Kolumbus neobjavil Ameriku, mali by sme iba jednu pologuľu?

- Pani učiteľka rozdáva opravené písomky.
- Jožko, pod sem!
 - Áno, pani učiteľka.
 - Priznaj sa, ty si opisoval od Janka.
 - Máte nejaký dôkaz?
 - Mám, v 3. otázke napísal Janko „neviev“ a ty „ani ja“.

- Úvaha učiteľa na hodine fyziky:
- Keby žiaci, ktorí sedia v zadných laviciach, boli tak ticho ako žiaci v stredných laviciach, ktorí si čítajú časopisy, mohli by žiaci v predných laviciach ďalej nerušené spať.

- Pýta sa učiteľ v triede školy technického zamerania:
- Žiaci, ako by ste pomocou vody vyrobili svetlo?
 - Kdesi vzadu sa ozve:
 - A čo tak umyť okná?

KRÍŽOVKA PRE DETI

DK	nočný vták	1	vnútro rebra	nie naša					
spievanie									
kyprenie pôdy									
báseň (hovor.)									
vnútro laty			stred hrady žiadny človek		lebo (bás.)	meno Štefana		predložka s genitívom	jemu (kratšie)
	jeho osoba talianske mesto			udieraj prúdenie vody			prázdny dom dusík (zn.)		
prinášajúcou úžitok									
deka-gram					draslík (zn.) pol Rače		2	malá Anna	Juraj Dolák (skr.)
rímskych 999			kvapka rímskych 551						
dlhých chvíľ				stred hrady nie nás		koniec, po anglicky rímskych 1500			
j....., večerali					nemá muška jadro stopy				Pomôcky: UDINE, END, IČKO
							I		AUTOR: Gregor Papuček

V roku 1998 vo Vydavateľstve Etnikum vyšla vydarená zbierka básní a kaligramov, plná dômyselného a zdravého humoru. Na jej kvalite majú podiel skvelé ilustrácie vtedy ešte len 15-ročného **Zlatka Papučka**. Názov knižky je **NEZABÚDAJ** a nájdete v nej aj báseň **PREČO?** s ilustráciou, ktorá zdobí aj túto krížovku. „**PREČO** v tej našej záhrade / sú všetky kvety zvädlé? / (1. a 2. časť tajničky) a somár sedí v sedle.“ Vylúštenie pošlite do 31. marca 2021 na adresu Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku: 1114 Budapešť, Fadrusz u. 11/A. Úspešných lúštitel'ov odmeníme.

KRÍŽOVKA NÁŠHO KALENDÁRA

NK	dopredu	1	bo.... (jestvo- valo)			prázdný kút	tebe	mužské meno (7.7.)	NK		
nemý Vazul				MPZ vozidiel Maďarska	čia osoba jadro hlavy				2		
urobilo bohatým											
hltaj vodu							indium (zn.)				
rénium (zn.)							polovica vedy				
vyslovené R							vyslovené M				
nemý Dák							vnútro stredy				
	začiatok Afriky							liter (zn.) ženské m. (19.2.)			
	výzva pre psa										
vnútro mapy				s, nie nás kvalita						
taliaska rieka (Pád)			oblok			meno Alberta					
.....s, nenároč- ná obil- nina				duševný otras	jav argón (zn.)	začiatok údolia					
ázijský vozík ťahajúci človekom						vnútro kosby					
						začiatok Islandu					
spevák spievajúci tenor											
		D			začiatok sťažnosti				AUTOR: Gregor Papuček		

Pavol Kondač sa narodil 16. januára 1931 v Sarvaši. Od r. 1951 pracoval v redakcii novín *Naša sloboda* v Budapešti, od r. 1957 bol redaktorom a od r. 1977 šéfredaktorom *Ludových novín*. Aktívne tvoril nielen novinárske, ale aj literárne diela. V r. 1983 mu vyšla (1. a 2. časť tajničky), o rok neskôr román *Hrboľatá cesta* a v roku 1987 taktiež román *Neskorý návrat*. Fragментy z jeho tvorby vyšli v antológii *Výhonky* (1978) a bol spoluautorom antológie próz *Pramene* (1982). Kniha *Neskorý návrat* vyšla roku 2013 aj dvojazyčne – v slovenskom jazyku a v maďarskom preklade. V roku 2019 vo vydavateľstve SlovakUM uzrel svetlo sveta výber Kondačových poviedok *Osudové prelomy / Sorsfordulók*. 14. júna 2019 nás Pavol Kondač navždy opustil. S úctou si naňho spomíname pri príležitosti 90. výročia jeho narodenín. Vylúštenie tajničky pošlite do 31. marca 2021 na adresu *Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku: 1114 Budapešť, Fadrusz u. 11/A*. Úspešných lúštitel'ov odmeníme.

ŽENÁM A DIEVČATÁM Päť tipov k samostatnosti žien

Prišli ste o prácu alebo máte veľa voľného času a uvažujete o svojej budúcnosti? Chceli by ste byť sama sebe šéfkou? Potom je tento článok práve pre vás.

Tvorí plánovanie polovicu vášho života?

Potom budete úžasná organizátorka! Bez ohľadu na to, či pôjde o svadobné plánovanie, organizáciu narodenín alebo iné veľké udalosti, nič vás nemôže zastaviť. Vaša eufória pre udalosti a výstavy sa odzrkadľuje v podrobnom a koordinovanom uskutočňovaní pre vašich klientov. Vybudujte si dobrú sieť a prezentujte sa aj na sociálnych sieťach. Vašej nezávislosti v takom prípade nič nebráni.

Ste krásna?

Áno, čítate dobre, krásna... Ak ste sama krásna a staráte sa ukázkovo o svoj vzhľad, svojím certifikátom v oblasti kozmetiky, kaderníctva či masáže môžete pomôcť iným ľuďom zvýšiť sebavedomie. A to je veľká vec...

Ste kreatívna?

Fotografovanie alebo zariaďovanie interiérov patrí k vašim koničkom a už nechcete rozvíjať túto kreativitu zadarmo? Tak poďte do toho. Vytvorte si stránku na Facebooku a presvedčte svojich sledovateľov, že sa to oplatí. Vaša cesta plná fantázie sa možno práve začína...

Máte rada deti?

Rada pracujete, zabávate sa alebo sa hráte s deťmi? Potom sa môžete zamerať na starostlivosť o deti. Babysitting je zaujímavá činnosť, ako opatrovatelka sa môžete starať o deti u vás alebo u nich doma a zrealizujete si svoj sen. Navyše, budete nezávislá...

Rada pečiete torty a koláče?

Vaša kuchyňa permanentne rozváňa a je plná vašich skvelých výtvorov, o ktorých premýšľate a pečiete s láskou? Vášň je prvým krokom na ceste k nezávislosti, uživiť sa môžete ako pekárka alebo cukrárka. Postupne budete mať aj väčšie objednávky a môžete vypekať na väčšie oslavy ako sú svadby, narodeniny detí či firemné akcie. Kde je napísané, že sa nemôžete neskôr dopracovať aj k otvoreniu svojej malej kaviarne s čerstvými zákuskami na každý deň? Prajeme veľa šťastia v uskutočňovaní veľkého sna!

(pravda.sk)

Viete, kedy vzniká pocit smädu a že vplýva aj na náladu?

O potrebe dodržiavania pitného režimu sa najčastejšie hovorí v letných dňoch, jeho zanedbávanie sa podpisuje aj pod nejednen kolaps. Mnohí si myslia, že im telo vyšle signál, keď bude potrebovať tekutiny, v prípade detí ani starších ľudí to však neplatí. Okrem toho, ako upozorňujú odborníci, pokiaľ už cítime smäd, sme dehydratovaní.

Najlepším spôsobom, ako sa chrániť voči dehydratácii, a to nielen počas vysokých teplôt, je piť tekutiny počas celého dňa. Pitie nápojov sa preto odporúča pri každom jedle, k dodržiavaniu pitného

režimu môže pomôcť ovocie aj zelenina. Lekári radia nespoliehať sa iba na smäd. Odporúča sa preto mať vždy pri sebe fľašu vody alebo iného nápoja.

Prostredníctvom pitného režimu sa odporúča uhradiť najmenej 70 percent vody stratenej za pracovnú zmenu nadmerným potením a dýchaním.

Nápoje majú obsahovať čo najmenej cukru, pretože sladké nápoje zvyšujú pocit smädu. Počas horúčav sa tiež neodporúča piť alkohol, keďže zvyšuje metabolizmus, a tým aj produkciu tepla v organizme.

Kedy začneme cítiť smäd?

Pocit smädu je nepochybne najrozpoznatelnejším príznakom dehydratácie. Dostaví sa už po tom, ako je dehydratované jedno percento telesnej hmotnosti a narastá hypovolémia – abnormálne nízky objem cirkulujúcej krvi oproti fyziologickému, normálnemu objemu krvi. Nezvyšuje sa však veľmi významne s narastajúcou dehydratáciou, preto o ňom

nemožno hovoriť ako o kvalitatívnom indikátore dehydratácie.

Smädu z pokročilej dehydratácie predchádza produkcia hustého moču tmavožltej farby, čo si spočiatku možno ani nevšimneme. Zníženie tvorby moču a slín je možné pozorovať už pri dehydratácii pol percenta telesnej hmotnosti, teda skôr, ako nás začne smädiť.

Málo tekutín, zlá nálada

Dehydratácia môže byť mierna, stredná a ťažká. Už mierna dehydratácia sa prejavuje ako nepríjemný pocit smädu a slabosti a má negatívny vplyv na našu náladu, kognitívne a motorické funkcie. Pri strate jedného až troch percent telesnej hmotnosti v dôsledku dehydratácie pociťujeme nevysvetliteľnú únavu, bolesť hlavy, bolesti v krku, znižuje sa naša pozornosť voči vonkajším vne-

mom a taktiež sa oslabuje aj krátkodobá pamäť.

Fyzické príznaky, ktoré svedčia o miernej dehydratácii, sú sucho v ústach a na jazyku, suchá pokožka, zvýšená frekvencia tepu počas státi v porovnaní s polohou ležmo. Kým dehydratácia nedosiahne úroveň štyroch percent telesnej hmotnosti, nemení sa krvný tlak ani srdcová frekvencia.

Cestujete na dovolenku? Nezabudnite piť

Hodiny sedenia v lietadle, aute alebo v inom dopravnom prostriedku sú rizikom pre vznik žilovej trombózy, ktorá môže ohrozovať život. Jedným z faktorov, ktoré k nej môžu prispieť, je aj dehydratácia. Ohrození sú ľudia vo veku nad 40 rokov, zvlášť ženy, ktoré užívajú antikoncepciu.

Rovnako rizikovní sú ľudia s kľúčovými žilami na dolných končatinách, trpiaci obezitou a genetickou poruchou zvanou trombofília.

Nezabudnite preto dodržiavať pitný režim nielen pred letom, ale aj počas neho. Pre rizikových jedincov sú ďalšími vhodnými krokmi sťahovacie elastické pančuchy a užitie látok na riedenie krvi. „Pokiaľ máte obavu, že v lietadle nedostanete vypiť dostatok tekutín a následkom toho sa zhorší vaša hydratácia, vezmite si na palubu váš obľúbený nápoj, ktorý si však z bezpečnostných dôvodov budete musieť kúpiť v kontrolovaných priestoroch letiska,“ radí MUDr. Peter Minárik.

Cícer – strukovina pre každého

Cícer nie je len „veľký hrach“. Pre niekoho zrná s nádychom horkastej chute sušeného hrachu, pre druhého sypká príchut' veľkej bielej fazule, iní v ňom cítia jemnú orieškovú chuť, ba dokonca podobnosť s varenými gaštanmi. Ako ste na tom vy?

Čo o ňom vieme?

Cícer je univerzálna potravina známa aj pod názvom rímsky hrach alebo menej známym španielske fazule. Táto strukovina, ktorá ako jediná nespôsobuje nepríjemné nadúvanie, je najobľúbenejšia na Strednom východe, kde ju nájdete v jej najznámejšej podobe, a to v tradičnej nátierke humus alebo v smažených miniplackách falafel.

Cícer vyzerá ako väčší hrach alebo lieskové oriešky a jemnou chuťou sa im aj dosť podobá. Chuťovo výborne ladí s citrónovou šťavou, a to hlavne v šalátoch.

Už spomenuté nespôsobenie plynatosti môžete ešte viac podporiť a tým si

ochrániť aj citlivý žalúdok a problémy so stráviteľnosťou, ak ho budete pripravovať v spojení so saturejkou, bobkovým listom, rascou, mäťou, šalviou, bazalkou alebo tymianom.

Zo zdravotného hľadiska je cícer hodnotnou potravinou s mimoriadne vysokým podielom bielkovín, ale i sacharidov a vlákniny, takže dokáže plne konkurovať mäsu a rýchlo nasýtiť. Obsahuje i železo, vápnik, horčík, mangán a nenasýtené mastné kyseliny. Z vitamínov je to hlavne E a vitamín B15, ktorý je známy ako účinný antioxidant. Celkovo posilňuje imunitný systém a pomáha v boji proti vysokému cholesterolu.

Ako ho pripravovať?

Sušený cícer ako každú strukovinu treba prebrať a namočiť na 8 až 12 hodín do studenej vody. Nezaškodí, ak spennú vodu 1- alebo 2-krát vymeníte, keďže surový cícer zo seba vyplavuje jedovaté látky. Potom ho už len stačí zliať, premyť a variť domäkka jednu až dve hodiny. Pomôcť si môžete i tlakovým hrncom, ale pozor na prílišné penenie.

Dôležité je, že podobne ako pri ostatných strukovinách sa aj k cíceru pridáva soľ až na konci varenia.

Oveľa lepšie na strávenie i chuť je nielen namočenie, ale i naklíčenie. Sta-

čí, ak cícer prepláchnete, zalejete vodou a necháte klíčiť 2 – 3 dni. Vodu, samozrejme, aspoň raz denne, v prílišnom teple aj niekoľkokrát denne vymieňajte za čerstvú. Po naklíčení zrnká preberte a tie poškodené a nenaklíčené odstráňte. Uvarte domäkka.

Ak sa vám pri varení alebo preplachovaní a cedení oddelia uvarené šupky, ktoré plávajú na hladine, odstráňte ich.

Ak sa rozhodnete siahnuť po cíceri z konzervy, dbajte na to, aby ste ho pred prípravou vždy prepláchni a scedili.

Cícerovo-špenátový šalát

SUROVINY NA 4 PORCIE

- 200–300 g suchého cíceru
- 200 g špenátových listov
- 150 g lahôdkového tofu
- 1 väčšia cibuľa
- 3-4 PL citrónovej šťavy
- 2 PL olivového oleja
- 1 PL ľanového oleja
- 1-2 strúčiky cesnaku
- 1-2 červené jablká
- ľanové alebo sezamové semienka
- soľ, mleté čierne korenie

NAVYŠE:

- 1 PL olivového oleja
- papier na pečenie

Deň vopred namočený cícer uvarte domäkka. Prepláchnite ho a nechajte odkvapkať. Rúru predhrejte na 200 stupňov. Cibuľu pokrájajte na rovnaké kúsky a naukladajte ju na plech, vystlaný papierom na pečenie a potretý olejom. Po niekoľkých minútach pridajte k cibuli osušený cícer a pečte spolu ešte asi 8 minút. Medzitým zmiešajte vo väčšej miske citrónovú šťavu, prelisovaný cesnak, oleje, štipku soli a korenia. Pridajte cícer s cibuľou, premytú a osušenú listy špenátu a nakrájané alebo namrvené tofu. Všetko zľahka premiešajte a ozdobte kúskami jablka a semienkami.

Tip: Ak sa vám zdá šalát vďaka tofu až príliš „zdravý“, pokojne ho pre výraznejšiu chuť nahraďte fetou alebo iným drobným slaným syrom balkánskeho typu. Pre rýchlosť receptu môžete siahnuť i po sterilizovanom cíceri z konzervy.

Marocká cicerová polievka

SUROVINY NA 4 PORCIE

- 350 gramov predvareného cíceru
- 1 liter zeleninového vývaru
- 200 ml bieleho suchého vína
- 2 stonky zeleru
- 50 gramov mrazeného hrášku
- 1 väčšia cibuľa
- 2 strúčiky cesnaku
- 2 červené papriky
- 1 čili paprička
- 1/2 ČL rímskej rasce
- 1 ČL mletého koriandra
- 3 PL slnečnicového alebo olivového oleja
- petržlenová vňať
- hrst' čerstvého nasekaného koriandra
- soľ, mleté čierne korenie

Zeleninu rozkrájajte na rovnomerné kocky. V hrnci rozohrejte olej a osmažte na ňom cibuľu. K nej pridajte pokrájaný stonkový zeler, premiešajte a pridajte rímsku rascu a nadrobno nasekanú čili papričku. Po minúte opekania pridajte prelisovaný cesnak a papriky, krátko poduste, prisypte hrášok a zasypte cícerom. Všetko premiešajte a zalejte vývarom a vínom. Varte na miernom plameni. Dochuťte soľou, korením a nakoniec ozdobte nasekanými vňaťami petržlenu a koriandra. Nič nepokazíte ani kúskami varenej klobásy. Tip: Namiesto papriky môžete použiť petržlen, mrkvu, paradajky, keďže polievka znesie množstvo obmien, podobne ako naša hľstková polievka. Ak si polovicu predvareného cíceru odložíte, polievku môžete ponorným mixérom čiastočne rozmixovať a tým ju mierne prihustiť. Zvyšný cícer vložíte na efekt do hotovej polievky.

Cícerové karí s voňavou kokosovou ryžou

SUROVINY NA 4-6 PORCIÍ

- 350 – 400 g suchého cíceru
- 2 PL olivového oleja
- 1 veľká cibuľa
- 5 strúčikov cesnaku
- 2 väčšie paradajky
- 1 PL karí korenia
- 1 celá škorica
- 1 citrón
- soľ

Prebratý cícer namočte cez noc do studenej vody. Na druhý deň ho premyte a varte s dostatočným množstvom vody približne dve hodiny. Vodu z varenia si odložte. Vo veľkej panvici rozohrejte olej, pridajte nadrobno pokrájanú cibuľu, cesnak a nakoniec paradajky. Za občasného premiešania duste asi 10 minút. Pridajte karí korenie, soľ, celú škoricu a scedený cícer. Zmes zalejte približne dvoma šálkami vody. Využite tú z varenia cíceru. Varte približne 20 minút, kým má omáčka požadovanú konzistenciu. Podľa potreby pridajte korenie a soľ, ozdobte bylinkami a štvrtkou citróna na pokvapkanie. Servírujte s kokosovou ryžou.

Slovenské zabíjačky v Maďarsku

Zabíjačky – zakáľacky ako pracovno-spoločenská príležitosť pri zabíjaní a spracovaní ošípanej sa ani nie tak dávno konali ešte vo veľkom v takmer každej dolnozemskej dedinskej rodine zvyčajne v zimnom období. Z vnútorností sa robili jaternice a tlačienka, mäso sa rozdelilo, časť sa dala údiť, časť sa spracovala do klobás a časť sa nechala na konzumáciu v čerstvom stave. Tučky sa spracúvali na údenú slaninu, prípadne sadlo a na masť. Na huspeninu sa zužitkovala aj koža a menej hodnotné časti ošípanej, ako hlava, uši, chvost, kolienka a podobe. Pri príležitosti zabíjačky sa usporadúvala hostina s rodinou, susedmi a známymi.

V uplynulých desaťročiach sa však krmníky vyprázdňovali a tradícia rodinných

zabíjačiek spolu s poslednou hrochajúcou obeťou definitívne zakapala. Akcie v super-hyper-plázových marketoch nám navonok vynahradili stratu lacnou bravčovinou. Pribúdaním rokov nám ale čoraz viac chýbajú staré obľúbené chute, vône, nehovoriac o jedinečnej atmosfére zabíjačiek a tak nečudo, že aj v našich kruhoch sú čoraz obľúbenejšie slovenské zabíjačky. Novodobá podoba akcie ako vychytená spoločenská udalosť sa udomácnila v mnohých Slovákmi obývaných osadách krajiny. S fotoaparátom sme ich zvečnili v dvoch snád' najslovenskejších lokalitách Maďarska: v meste Slovenský Komlós a v obci Mlynky.

Text a foto: Imrich Fuhl

Slovenky, Slovinci a Slováci – slovenské sestry a bratia

Býval som so svojou rodinkou v I. obvode Budapešti, pod Budínskym hradom, na Logodskej (Logodi) ulici č. 37. Dobré nám tam bolo, zvykli sme si. Raz som sa vybral po našej ulici smerom k Dunaju. Chcel som si ju pozrieť celú. Šiel som po chodníku po pravej strane a pri vchode do budovy č. 34 som si všimol až 8 popísaných tabulí. Predstavovali sa na nich rôzne firmy. Čítam, čítam, až na spodnej tabuľke v pravom stĺpci ma milo prekvapil nasledujúci text: *SLOVENSKE ŽELEZNICE*. Zacítil som teplo na srdci, že som tu natrafil na svojich. Nižšie bol text napísaný aj po maďarsky a po nemecky takto: *SZLOVÉN VASUTAK KÉPVERSELETE, SLOVANISCHE EISENBAHNEN VERTRETUNG*. Vo svojom nesmiernom prekvapení som si musel uvedomiť, že tu vlastne ide nie o slovenské, ale o slovinské železnice a vlastne ide o dva rôzne štáty. Ten severný, nad Dunajom, je naše Slovensko s rozlohou 49 036 km² a počtom

obyvateľov 5 458 000. A ten južný, pod Rakúskom a nad Chorvátskom a Jadranským morom, je *Slovenija*, čo je ďalší Slovenmi obývaný štát a po našom má meno *Slovinsko*. To sú fakty, i keď trošku zvláštne a zaujímavé. Ako to, že náš štát je Slovensko, naše ženy a dievčatá sú *Slovenky* a my, muži, sme *Slováci*? Nemali by sme aj my byť *Sloveni*? A prečo si naši predkovia Sloveni vytvorili jeden štát pod Tatrami a druhý na juhu, až pri Jadranskom mori? Aby sme si na to posvietili, pozrime sa trošku do histórie Slovenov. Čo a ako je to so Slovenskom a so Slovenijou?

V dobe *Blatenského kniežatstva* na území dnešného maďarského Zadunajska, keď tam bol kniežaťom *Pribina* (800 – 861) a po ňom jeho syn *Kocel* (861 – 876), územie od Tatier až po Jadran obývali naši predkovia Sloveni. Maďari sa sem dostali až v roku 895 a obsadenie vlasti ukončili r. 900. Postupne opanovali aj dnešné Zadunajsko. A práve to nás dnes oddeľuje. Sloveni, ktorí ostali južne od dnešného Zadunajska, si založili štát *Slovenija*, a ich bratia nad Dunajom pod Tatrami štát *Slovensko*. Tí, ktorí ostali na Maďarmi obsadenom Zadunajsku, sa postupne pomaďarčovali. Ale nie všetci, lebo ešte aj podnes tam v rôznych obciach ako Bakonycsér-

nye (*Čerňa*), Keszötléc (*Kestúc/Kostelec*), Öskü (*Eška*), Tardos (*Tvrdoš*), atď., atď., žijú ako slovenská národnostná menšina. Zároveň celé Zadunajsko je ešte aj po 1200 rokoch posiate pôvodne slovenskými zemepisnými názvami, ako Balaton (*Blatonb*), Tihany (*Tichonb*), Taszár (*Tesáre*), Mecser (*Mečiare*), Pilis (*Pleš*), Izbég (*Zbehy*), Visegrád (*Vyšehrad*), Pécs (*Pätkostolie*), Kisbeszterce (*Malá Bystrica*), Kistapolca (*Malá Teplica*), Kisberzseny (*Malé Brezany*), atď. Dediny ako Tótújfalu, Tótvázsony, Kistófalú slovom „Tót“ prezrádzajú, že boli tiež obývané Slovenmi.

Etymológia bola mojím obľúbeným predmetom na univerzite, lebo všeličo sa dalo pomocou nej vysvetliť. Kedysi *Sloväni*, neskôr *Sloveni* žili na široko-dalekom území od Tatier až k Jadranu.

Slovinci sa aj dnes nazývajú *Slovenmi* a svoj štát pomenovali *Slovenija*, čiže *Slovensko*. Slováci svoj štát nazývajú *Slovenskom*, svoje ženy *Slovenkami*, podľa toho by bolo logické, keby sa aj muži nazývali *Slovenmi*. Čuduj sa svete, oni sa nazývajú *Slovákmi*! Prečo?

Nuž preto, aby si nás svet nepletol, aby sme vedeli rozoznať, o ktorom štáte práve ide reč, my svoj štát nazývame *Slovenskom* a seba *Slovákmi*, štát našich južných bratov nazývame *Slovenskom* a ich *Slovincami*. Zároveň si však uvedomujeme, že obyvatelia oboch týchto štátov boli aj sú *Sloveni* a iba z praktických dôvodov máme rôzne mená: oni sú *Slovinci* a my sme *Slováci*, čo však nič nemení na skutočnosti, že sme navzájom slovenské sestry a bratia.

Gregor Papuček

Hrad v Krásnej Hôrke otvoria až v roku 2022

Slovenské národné múzeum (SNM) plánuje otvoriť hrad Krásna Hôrka pri *Krásnohorskom Podhradí* v Rožňavskom okrese v roku 2022 a celý ho sprístupniť o dva roky neskôr, teda podľa posledného avizovaného harmonogramu. Na tlačovom brífingu na hrade to potvrdil generálny riaditeľ SNM **Branislav Panis**.

„My sa stále držíme predpokladaného termínu, čiže prelom 2021 a 2022. Ja stále verím tomu, že letná sezóna 2022 už bude na Krásnej Hôrke plne obsadená. To znamená, že návštevníci sa okrem infocentra, ktoré vybudujeme, dostanú aj na dolný a stredný hrad,“ konkretizoval riaditeľ s tým, že do konca roka 2024 by chceli otvoriť celú Krásnu Hôrku.

Na hrade aktuálne prebieha archeologický výskum, ktorý podľa Panisa pomáha architektom a projektantom, aby ho urobili oveľa lepším, než bol pred požiarom a predchádzajúcimi obnovami. „Celé naše snaženie je o tom, aby rekonštrukcia, ktorá má stáť veľmi veľa peňazí, bola tak dobre urobená, aby Krásna Hôrka 50 rokov nepotrebovala väčšiu opravu,“ zdôraznil Panis.

SNM začiatkom roka avizovalo, že v polovici tohto roka bude z hradu demonstovaný žeriav, ktorý je na ňom už niekoľko rokov. „Plánovali sme to v druhom polroku, lebo aj archeologický výskum je závislý od toho, či ho odstránime. Ak sa dohodneme s ministerstvom kultúry, tak sa

nám to hádam podarí. Ak by to aj nebolo v novembri, bude to začiatkom budúceho roka,“ avizoval Panis, podľa ktorého prebiehajú rokovania, aby tento termín stihli.

Hrad sa nachádza približne 8 km od Rožňavy, nad obcou Krásnohorské Podhradie, a je dominantou širokého okolia. Vznikol v 14. stor. za účelom ochrany stredovekej cesty, ktorá viedla cez banícke oblasti Slovenského rudohoria. Prvá písomná zmienka o hrade je z roku 1333. Pôvodný hrad však vznikol už niekedy v 13. stor. a tvorila ho hranolová veža a obytný palác so spoločným opevnením. Hrad prešiel viacerými úpravami a prestavbami a zmenil niekoľkých majiteľov. V minulosti ho vlastnili tri významné rody a to Mariášiovci, Bebekovci a Andrášiovci. Posledný rod Andrášiovcov si po reštaurácii hradu v rokoch 1903 – 1905 svoje pozície udržal až do roku 1945. Jeden z posledných hradných pánov rodu Andrášiovcov dal v roku 1904 na okraji obce Krásnohorské Podhradie vybudovať pre svoju manželku umelecky vyzdobené secesné mauzóleum z rôznofarebného mramoru privezeného zo všetkých svetadielov a nachádzajú sa v ňom sarkofágy D. Andrášiho a jeho manželky Františky. V roku 1906 Dionýz Andrášiov vytvoril z hradu rodové múzeum a sprístupnil ho verejnosti. Od roku 1945 je hrad majetkom štátu a po jeho pamiatkovej obnove bol sprístupnený aj širokej verejnosti. Základom expozície je pôvodné bytové zariadenie hradu a zbierky rodového múzea. Mimoriadne zaujímavý je interiér hradnej kuchyne v dolnom hrade, zbierka zbraní a výzbroje zo 16. a 17. stor. a bývalá zasadacia sieň župných kongregácií Gemera v strednom

hrade. Z hradného zariadenia sa zachovali aj pece, vzácna je modrá renesančná ornamentálna pec zo Spiša a veľké bronzové kanóny pred hradnou bránou patria do pôvodného inventáru hradu.

10. marca 2012 popoludní na hrade Krásna Hôrka vypukol požiar a poškodil ho. Zhoreli šindľové strechy, expozícia v hornom gotickom paláci a zvonica, v kongregačnej sieni sa preboril strop. Aj keď sa hasičom podarilo zachrániť 90% exponátov, vnútorné časti hradného areálu zostali zadymené a strecha hradu bola kompletne zničená. V decembri 2012 bola strecha nahradená drevenou dočasnou strechou a kompletná rekonštrukcia hradu by mala byť ukončená do roku 2023. Hrad mal byť sprístupnený verejnosti po zrekonštruovaní dolnej časti a podhradia v roku 2021. Hrad Krásna Hôrka je Národnou kultúrnou pamiatkou a spolu s mauzóleom patria k najnavštevovanejším objektom na Slovensku. Má priamu väzbu na kaštiel v Betliari a je v správe SNM–Múzea Betliar. Prístup k hradu je možný autom až na parkovisko, ktoré je pred hradom. Autobusová zastávka sa nachádza v obci Krásnohorské Podhradie. Cesta ku hradu vedie z obce po značenom turistickom chodníku.

(tasr)

Michal Bosák, filantrop a americký bankár zo Šariša

Zdá sa až neuveriteľné, že podpis Slováka zo Slovenska sa vôbec niekedy dostal na americké bankovky, ale je to tak. *Michal Bosák* v roku 1886 ako sedemnásťročný opustil Rakúsko-Uhorsko a odišiel do Ameriky. Priplával na lodi rovnako chudobný a plný nádejí ako mnoho iných. On však svojou usilovnosťou a vynaliezavosťou dokázal z ničoho vytvoriť všetko. Je príkladom toho, že americký sen nemusí byť len rozprávkou. Bez driny sa to však neobišlo.

Michal Bosák, rodák z obce Okružle, pracoval v Amerike na mnohých pozíciách. Začínal preberaním a triedením uhlia, za čo dostával 75 centov denne. Neskôr zostúpil pod zem, do hĺbky uhoľnej bane, kde zarobil 90 centov denne. Nebola to však práca pre neho, hľadal si iné zamestnanie. V roku 1888 už ako zmenár pri stavbe novej železnice zarábala 1,5 dolára denne. Povaha ho hnala do iného zamestnania – stal sa rozvážačom piva u obchodníka Michala Zemányho. Ambície byť lepším a zdravým „sedliacky rozum“ mu

hovorili, aby si vytvoril vlastný obchod. Z malých úspor si roku 1893 odkúpil malý bar, krčmu v Olyphante. Vytvoril v nej slovenské stredisko, kde sa stretávala celá slovenská kolónia. Vo voľných chvíľach si dopĺňal vzdelanie a usilovne sa učil anglicky. Čoskoro svojou prirodzenou inteligenciou a usilovnosťou získal také vedomosti, že slovenskí vysťahovalci sa začali obracať na „Majka“, ako ho volali, o radu a pomoc, najmä pri rozličných finančných transakciách. Nechávali si u neho peniaze, aby im ich ochraňoval. Chceli, aby im za-

bezpečil lodné lístky pre seba a rodinných príslušníkov. Takto sa malá krčmička začala meniť aj na lodnú agentúru.

V roku 1897 sa z krčmičky stal veľkoobchod s liehovými nápojmi. Zároveň si Bosák otvoril súkromnú banku Michal Bosak Private Bank a agentúru lodných spoločností.

Nárast Bosákovho bankového podniku bol pozoruhodný. V porovnateľne krátkom čase sa stal známou osobnosťou. V roku 1902, ako 33-ročný, pomohol organizovať Citizens Bank a v tom istom roku First National Bank v Olyphante. Stal sa významnou osobnosťou, v roku 1918 stál pri zrode Československa. Bol dokonca signatárom Pittsburskej dohody s T. G. Masarykom. Bol to práve on, kto pre vojnami zdevastovanú ekonomiku Slovenska zorganizoval mimoriadnu peňažnú zbierku na posilnenie ambícií osamostatnenia sa a postavenia sa na vlastné nohy.

M. Bosák sa stal spolumajiteľom 30 bánk v rôznych mestách USA a vďaka pozícii prezidenta First National Bank of Olyphant sa 25. júna 1907 dostal jeho podpis na emisie 5, 10 a 20 dolárových bankoviek. Signatárov týchto bankoviek bolo v rôznych rokoch viac, no v tomto roku figuroval na nich Bosákov podpis. V roku 1920 sa vďaka zlepšeniu situácie v Československu pustil do veľkolepého plánu vybudovania siete Americko-slovenských bánk, ktoré mali svoje pobočky v niekoľkých mestách na Slovensku. Najznámejšia pobočka je známa aj dnes ako Bosáková banka v secesnej budove v historickom centre Prešova.

M. Bosák zakladal školy, podporoval mládež, vzdelávanie, pomáhal rekonštruovať kostoly. Nezabúdala na to, odkiaľ pochádzal a aj rodnej obci Okružle dal postaviť školu a venoval ju Československému štátu.

- Od roku 1999 funguje združenie Spoločnosť Michala Bosáka, ktoré si pripomína jeho odkaz a tiež udeľuje cenu za zaujímavé finančné projekty a podnikateľské plány.

- Bankovka s jeho podpisom má pre slovenských zberateľov o jednu hodnotovú vlastnosť navyše. Zachovaných kúskov je však veľmi málo.

(zn.sk)

Gigantický meteorit na Slovensku pred 155 rokmi

Dňa 9. júna 1866 spadol na zem jeden z najväčších meteoritov v Európe. Meteorit, známy pod označením *Kňahiňa*, dopadol na lokalitu *Čierna mláka* v masíve Stinskej slatiny, nad obcou *Zboj*. Čierna mláka sa v súčasnosti nachádza na území Ukrajiny.

„Dňa 9. júna 1866 pred 17. hodinou stovky ľudí videli veľkú ohnivú guľu podobnú horiacej metle. Letela smerom na východ ponad Šariš a Zemplín a vybuchla s obrovským rachotom. Bol to doteraz najväčší zaznamenaný meteorit, ktorý dopadol na územie Európy a vážil približne pol tony. Meteorit dopadol medzi obcami *Zboj* a *Kňahiňa*. Približne vo výške 40 km sa rozpadol na viac ako 1200 kusov a spôsobil tak meteorický dážď. Kusy meteoritu dopadli na územie s polomerom približne 5 km.

Aj napriek obrovskému množstvu kameňov sa nikomu nič nestalo. Od *Stužice*

na juh sa tiahol červený prúd hrôzostrašného mračna, bol zreteľne červený a po štvrthodine sa stratil.

Miesto, kde meteorit dopadol, vlastnili gazdovia zo *Zboja* a volalo sa „Čorni mlaky“. Bolo to však bližšie ku obci *Kňahiňa* a tak meteorit (povetroň) dostal meno po tejto obci. O tejto udalosti písala aj dobová tlač.

Po druhej svetovej vojne sa osloboditeľovi *Stalinovi* pošmykla ceruzka, keď kreslil hranicu a tieto lúky »Čorni mlaky« gazdom zo *Zboja* vzali. Dnes sú už na *Ukrajine*,“ píše časopis *Obzor*.

ZASMEJME SA!

Čo je napísané na náhrobnom kameni počítačového maniaka?
GAME OVER.

Mladá dynamická spoločnosť hľadá hackera na plný pracovný úväzok. Svoj štruktúrovaný životopis prosím zanechajte na našom počítači *STANICA1* v adresári *C:Dokumenty/zivotopisy*.

Manželia sa snažia zadať nové heslo do ich počítača. Manžel zadal „Môjpenis“. Žena následne padla v kĺčoch smiechu na zem, keď zbadala nápis na obrazovke: „Chyba. Dĺžka nie je dostatočná.“

Pán si chce zmeniť heslo na internete a zadá:

„BielaMyš“.

Počítač mu odpovie:

– Heslo je príliš krátke.

Tak sa naštve a zadá:

„Hlúpa Biela myš“.

– Heslo nesmie obsahovať medzery.

Pán sa naštve ešte viac a zadá:

„ŠialeneHlúpaBielaMyš“.

– Heslo musí obsahovať číslice.

„TyŠrotZoberMiToHesloŠialeneHlúpaBielaMyš123“.

– Heslo je už používané!

Prišiel do ateliéru maliara utrápený muž:
– Majstre, môžete namaľovať moju svokru?

– Áno, samozrejme, – povie maliar a nakreslí „kosoštvorec“.

– Ďakujem, majstre, to je presne ona!

Ivan sa vráti v noci domov opitý a v šere sa snaží nahmatať vypínač. Manželka mu chce pomôcť, a tak ho z postele naviguje:

– Trochu viac doprava... Vyššie... Nižšie... Nie, nie, viac doľava... Dobre, dobre... Ešte trochu doprava...

Spoza steny sa ozve svokrin hlas:

– Dcéra moja, prestaň ho už trápiť a do rob to rukou!

Novinári sa na pláži pýtajú dovolenkára:

– Keby sa vaša manželka a svokra naraz topili v mori, ktorú by ste skôr zachránili? Chlap bez váhania odpovie:

– Samozrejme, svokru.

– Prečo?

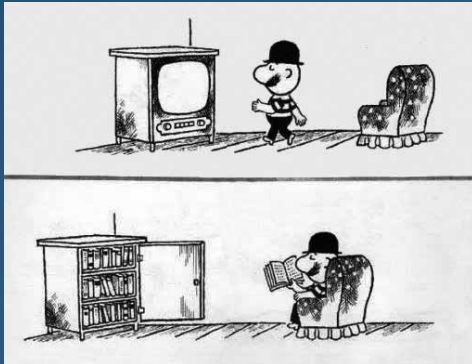
– Keby sa manželka utopila, tak jej mama by už nebola moja svokra.

Ilustrátor
pri práci

Ilustrátor
v karanténe

Babka oslavovala 80 a vnučka jej pred odchodom hovorí: – Nezabudni tie svoje kolegyne ponúknuť vínikom, vianočkou, ale hlavne nezabudni na kávu, dobre?!

Po vnučkinom odchode do divadla prídu bývalé kolegyne, je ich za celý autobus. Všetky ich usadí do obývačky a mrmle si: – Čo mi to len tá vnučka hovorila, ahá, kávu, nedáte si kávu?

Tak vypili kávu. Dve z nej odpadli. Babka si znova mrmle:

– Čo som to ešte chcela, jaj, no kávu, nedáte si kávu?

Vypili aj druhú kávu, ďalšie štyri upadli do bezvedomia. Babka si znova mrmle:

– Čo mi to len tá vnučka ešte hovorila, jaj, kávu, nedáte si kávu?

Do tretice vypili kávu, už všetky poodpadávali. Keď sa po čase pozviechali a vydali sa na odchod, jedna z nich povie:

– Tá babka je už taká zdevastovaná z tej sklerózy, že nám ani kávu nedala!

– Dedko, mám pre teba darček k osemdesiatke. A dve správy. Jedna dobrá, druhá zlá.

– Aká je tá dobrá správa?

– Objednal som ti striptérku.

– A tá zlá?

– Je v tvojom veku...

Starý otec:

– A ja som ti, vnuk môj drahý, k narodeninám kúpil husle.

Vnuk:

– Ďakujem, starý otecko. A sláčik?

Starý otec:

– Keď sa na nich naučíš hrať, kúpim ti aj sláčik.

Nahnevany dedko sedí na priedomí, lebo sa pohádal s babkou. Odrazu počuje z amplióna:

– Vykupujem staré železo, staré periny!

Dedko si šomre popod nos:

– A staré baby neberieš?

Dedko s babkou stoja v nebi na nádhernej pláži. Všade okolo nich sú šťastní ľudia, nikto nemá žiadne starosti – proste, sú v raji.

Vtom dedko vylepí babke obrovskú facuku.

– Prečo si to urobil? – pýta sa babka.

– Keby nie tá tvoja sprostá zdravá výživa, už sme tu mohli byť dávno!

OBSAH

12 mesiacov – Národopisné zbierky Slovákov v Maďarsku:

Slovenský dom v Čabasabadi, Dedinský dom Komlovskeho v Irminčoku, Výstava v slovenskom regionálnom stredisku v Černi, Zbierka pri Kultúrnom stredisku v Čemeri, Slovenské kuchynské múzeum v Šámšonháze, Národopisná výstava v Jači, Národopisná zbierka v Kirti, Súkromná zbierka Pavla Bakszu a jeho manželky vo Vácroté, Etnografický kútik v Novom Meste pod Šiatrom, Slovenský dom v Tatabáni-Bánhide, Zbierka miestnej histórie v Santove	5
Alžbeta Hollerová Račková: Tváre	28
Anton Paulik: V roku 2021 nás čaká sčítanie obyvateľov	31
K sčítaniu obyvateľov – Nehanbime sa priznať, že sme Slováci!	34
Vyjadrieme svoju národnostnú príslušnosť v záujme budúcnosti Slovákov v Maďarsku! Nehanbime sa priznať, že sme Slováci!	34
Anton Paulik: „Roky pokoja“, čiže na polceste medzi dvomi parlamentnými voľbami	36
Z nových básní Juraja Dolnozemskeho	40
Politické dianie vo fotografiách	41
Z činnosti Valného zhromaždenia CSSM	46
S fotoaparátom v našich regiónoch	50
Verše Michala Hronca: Nehynúca viera, Rodný môj kraj	58
Z činnosti Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku	59
Z činnosti Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku	61
Z činnosti Slovenského divadla Vertigo	64
Z činnosti Pedagogického metodického centra Slovákov v Maďarsku	67
Z činnosti Knižnice a dokumentačného centra Slovákov v Maďarsku	69
Z činnosti Organizácie slovenskej mládeže v Maďarsku	71
Celoštátny folklórny festival Slovákov v Maďarsku	73
Z básní Štefana Hudáka: Pitvaroš, Tiché pole	76
Zo života našich osád – Kultúrne programy vo fotografiách	77
Osobnosti	
Spomienka na Ladislava Petra – Bol jedným z prvých (Eva Fábiánová)	111
K nedožitým osemdesiatinám Alexandra Kormoša – Večne živý (Imrich Fuhl)	115
K osemdesiatinám Zoltána Bárkányiho Valkána – Tvorivý život plný lásky a úcty k rodnej zemi (Vlasta Zsákaiová Držíková)	120
Rozhovor s Imrichom Fuhlom pri príležitosti jeho blížiacich sa 60. narodenín – Všetko a nič (Eva Fábiánová)	127
O knihe Istvána Gábora Benedeka Komlóška tóra – Znásanlivosť podľa komlóšskych Slovákov (Jozef Schwarz)	131
Slovenskí osvetoví pracovníci v Maďarsku (Erika Trenková): Ruženka Pružinová Ízingová – Rodičia chceli, aby sa najprv vyučila remeslu	134
Emeše Gimesiová Sokolová: Ja som len dievča z našej dediny	137
Hajnalka Krajčovičová - Paradjkový lekvár a poskytovanie pomoci podnikateľom	140
Ondrej Csaba Aszódi: Stará mama mi bola príkladom aj učiteľkou jazyka	142

História

Zem pre potomkov / Terra posteritati – Dokument z roku 1729 o osadení Slovákov v Alberti (Ján Jančovic)	145
Daniel Bocko navrhol zriadiť seniorátne gymnázium v Poľnom Berinčoku (Ján Jančovic)	150
Kestúcky farár, zakladateľ MS Ignác Scolári – Ukázal Františkovi Jozefovi figu borovú (Zoltán Bárkányi Valkán)	153
Ako sa Bratislava stala hlavným mestom Slovenska, a pritom všetci boli proti (Monika Vrzgulová)	157
Pred 90. rokmi sa narodil spisovateľ, priateľ Slovákov v Maďarsku Laco Zrubec (Zoltán Bárkányi Valkán)	161

Literatúra

Z básní Pavla Samuela: Obrazy augustové, Pred odchodom	164
Zoltán Bárkányi Valkán: Noční vartáši – Pamiatka na Štefana Lamiho	165
Z veršov Gregora Papučka	169
Z literárnej pozostalosti Jozefa Bađuru: Dedo Palko	171
Katarína Maružová Šebová: Sonda do slovenskej literatúry osemdesiatych a deväťdesiatych rokov minulého storočia – „Nechaj za sebou stopy / akože TREBA“	173
Petar Milošević: Perspektívy vymretia (Preložila Eva Fábíánová)	182
Ludová poézia spod Piliša (Zozbieral Gregor Papuček)	185
Z kresťanského sveta – Duchovný život našich Slovákov vo fotografiách	187
Deti a mládež / Fotografie zo života našich školákov	199

Detský kútik

Margit Garajszká: Bobula a Ignác (úryvok)	221
Marta Demjénová: Ako vrabce volili kráľa	223
Z detských básní Alexandra Kormoša	225
Žiacke smiechoty	227
Križovka pre deti	229

Ženám a dievčatám / Zaujímavosti

Križovka Nášho kalendára	230
Päť tipov k samostatnosti žien	231
Viete, kedy vzniká pocit smádu a že vplýva aj na náladu?	232
Cícer – strukovina pre každého	234
Slovenské zabíjačky v Maďarsku (Imrich Fuhl)	237
Slovenky, Slovinci a Slováci – slovenské sestry a bratia (Gregor Papuček)	238
Hrad v Krásnej Hôrke otvorí až v roku 2022	240
Michal Bosák, filantrop a americký bankár zo Šariša	242
Gigantický meteorit na Slovensku pred 155 rokmi	244
Zasmejme sa!	245

Készült a Croatica Nonprofit Kft. gondozásában

Felelős vezető:
Horváth Csaba ügyvezető igazgató

Oplatí sa nás predplatiť Budte stálym čitateľom jediných slovenských novín v Maďarsku!

Týždenník Slovákov v Maďarsku Ludové noviny, ktorý vychádza nepretržite od roku 1957, sa snaží o zachovanie a zveľaďovanie nášho materinského jazyka a kultúry. To je však možné iba v úzkom kontakte s vami, ktorí máte nárok na zaujímavé a poučné čítanie v slovenčine, na fotografiami bohato ilustrované noviny, ktoré z týždňa na týždeň informujú o živote Slovákov v Maďarsku v našom materinskom jazyku. Nové vedenie týždenníka, redakcia a vydavateľ sa snažia o obsahovú a formálnu obnovu Ludových novín. Náš týždenník chce ponúknuť čitateľom všetkých vekových kategórií zaujímavé čítanie v oblasti kultúry, politiky, mládeže, literatúry a pod.

Náš týždenník rozširuje a predplatné prijíma Maďarská pošta, noviny si možno predplatiť na každom poštovom úrade a u poštových doručovateľov. Stačí uviesť identifikačné číslo Ludových novín (lapkód) – 15 200 a oznámiť, na aké obdobie si chcete noviny predplatiť. S radosťou vás informujeme o tom, že odtiaľto znovu možno uhradiť predplatné aj pripojenou poštovou poukážkou.

Predplatné na 1 rok: 7 320 Ft, na ½ roka 3 660 Ft, na ¼ roka: 1 830 Ft.

Na poukážke treba uviesť presnú sumu. Ak zaplatíte len časť z uvedenej sumy, časopis vám budú doručovať iba v zaplatenej hodnote. Objednávky treba poslať na adresu Maďarskej pošty, ktorá sa stará aj o inkasovanie predplatného. Pred jeho vypršaním dostanete od pošty oznámenie s možnosťou predĺžiť predplatenie týždenníka.

Redakcia i vydavateľ Ludových novín sa snažia o to, aby sa časopis dostal ku každému, kto má oň záujem. V prípade reklamácií sa obráťte s dôverou na patričné oddelenie pošty (tel.: +36 1 767 8262), resp. na redakciu Ludových novín.

Telefón:

(+36 1) 878 1431

Tel./ Fax:

(+36 1) 878 1432

E-mail:

ludove@luno.hu

Poštová adresa:

1555 Budapest, Pf. 99.

OBJEDNÁVKA

Objednávam týždenník LUDOVÉ NOVINY v exemplároch.

Predplatné:

na 1 rok (7 320 Ft) na 1/2 roka (3 660 Ft) na 1/4 roka (1 830 Ft)

Predplatiteľské obdobie: od do

Objednávateľ (platca):

Adresa:

Adresa príjemcu:

(Treba vyplniť iba v tom prípade, ak adresa príjemcu nie je totožná s adresou objednávateľa.)

Objednávku podajte v obálke na pošte na nasledujúcu adresu:
Hírlap Igazgatóság 1900 Budapest

podpis

